WERKEN DER VEREENIGING
TOT UITGAVE DER BRONNEN VAN HET
OUDE VADERLANDSCHE RECHT,

GEVESTIGD TE UTRECHT.

EERSTE REEKS.

No. 19.

'S-GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1896.

Typ. J. VAN BOEKHOVEN. — Utrecht.

OUDE VADERLANDSCHE RECHTSBRONNEN.

DE GILDEN VAN UTRECHT

TOT 1528.

VERZAMELING VAN RECHTSBRONNEN

UITGEGEVEN

DOOR

MRS. J. C. OVERVOORDE EN J. G. CH. JOOSTING.

TWEEDE DEEL.

'S-GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1896.

B.

STUKKEN BETREFFENDE DE GILDEN IN HET BIZONDER.

I. WANTSNIJDERS-GILDE.

I. WANTSNIJDERS-GILDE.

a. Wantsnijders.

1. (14e eeuw.) (*Vreemd laken op te slaan in het wanthuis.*)

Waer enich gast, de ghewant brochte ende dat toeghede in enich hues sonder in onser stat wanthues, de waerd van dien huse verboerde vijf scillinghe, also dicke alst ghesciede.

Liber Albus, fol. 25 verso.

2. (14e eeuw.) *Van den onderscheide van den laken te vercopen.*

Dit punt, dat hierna bescreven staet, is overdraghen bi den rade van der stat out ende nye:

1. Enich man of wijf, die voertaen van nu Mitvasten naestcomende laken te cope houden wil, die zel kiezen, wat laken dat hi te cope houden wil.

2. Dat is te verstaen: zo wie dat Engels laken te cope houden wil, die en zel anders gheen laken nochte ghewant veyl houden binnen jaers, na dien dat hi kiest; ende hi zel hebben voer zijn huys ende des Saterdaghes voer zinen kraem die wapen van Engelant, tot enen teyken dat hi Engels laken te copen heeft. Ende zo wie dit verbrake, de verboerde X ℔ ende ene maent lang zijn neringhe; ende die X ℔ zel hebben de raet van der stat half, ende die ander helfte zellen hebben dieghene, die vans raets weghen daertoe zellen warden gheset in elker tijd.

3. Ende zo wie kiest, dat hi gheen Engels laken te cope houden en wil, ende hi darenboven anders enich laken vercofte binnen jaers, na dien dat hi ghecoren hadde, daert die

raet van der stat ter waerheyt vonde, die verboerde denzelven koer, in allen manieren alse voerscreven is.

4. Uutghenomen wit ende graeu van Engelant, dat mach een yghelic wantsnider vercopen zonder verboeren; behoudeliken dat die witte ende grawe voerscreven een teyken hebben zullen, also alse hem die zeghellaers van den laken daerof gheven zellen; ende dat teyken zel daeraen bliven, also langhe alse dat laken voerscreven waert, onder denzelven koer alse voerscreven is.

5. Ende tends jaers zo zel een yghelic persoon kiezen van nywes, wat laken dat hi te cope houden wil, onder denzelven koer, in allen manieren alse voerscreven is.

6. Voert enich uutdraechster, die enich Engels laken te cope droeghe ofte vercofte, uutghenomen wit ende graeu in der manieren voerscreven, die verboerde V ℔ ende ene maent hoer neringhe, in allen manieren alse van den X ℔ voerscreven is.

Liber Hirsutus Minor, fol. 47.

3. 1395, Januari 31. *Van den Enghelschen laken.*

Int jaer van XCV des Zonnendaghes na Pauli.

1. Die raet van der stat out ende nywe zijn overdraghen, dat nyemant, die wonaftich is in der stat ofte in der stat vryheden, gheverwet Enghels laken vercopen en zel, bi enen koer van X ℔ ende een half jaer zijn neringhe; uutghenomen alzulke gheverwede Enghels laken, alzi nu hebben, die moghen zi wel vercopen, maer die zellen die zeghellaers van den laken mitter stat loden zeghel bezeghellen.

2. Ende enich man, die wit ende grawe Enghels laken copen wil tot zijns selfs ofte zijns ghezints draghene, die mach se wel doen verwen, hoe hi wil; maer hi en zelder nyemant vercopen gheverwet, bi denzelven koer voerscreven.

3. Voert zo zel de raet van der stat alle jare, alze de raet van der stat ghecoren ende ghestalleert is, twe manne daertoe zetten, die deghene bekoeren zellen, diet verboeren, ende zellen dien koer voerscreven half hebben.

Die Roese, fol. 34 verso.

4. 1411, Juli 1. (*Verkoop van geverfd Engelsch laken verboden.*)

Die raet gebiet allen wantsnideren, die want sniden, dat nyemant gheen geverwede Engelsche laken en vercope, bi

zulken koer alse daerop staet; want die raet die koren niet verdragen en wil yemant, die sy verbroeken.

B.spr.b. dd. 1411, des Woensdages na Petri et Pauli apostolorum, fol. 65 verso.

5. 1412, Januari 25. (*De „gootspenninghe van den lakenen" in te zamelen voor het Melatenhuis.*)

Dat men alle die gootspenninghe, die in onser stat wanthuus van den lakenen ghegheven sellen warden, gheheliken ghaderen zel ende comen sellen in dat bloc, dat in den huse voirseyt staet, tot behoeff der zyeker Molaten, also die oude gewoente hierof geweest heeft. Ende dit sel men jaerlix gebieden ende bevelen den wantsysmeyster ende den gezworen strikers.

R. D. B. dd. 1412, sManendaghes nae sinte Agnieten-dach, fol. 106.

6. 1414, September 17. (*Geen Schotsch laken te voeren naar de Hanzesteden aan de Oostzee.*)

Die raet laet enen ygeliken weten, dat die oostersche Ansschesteden overdragen siin ende uutgescreven hebben, dat men in horen steden ende landen engheen gewant dragen noch brengen en moet, dat van Schotscher wollen gereyt is, *gesneden of ongesneden* [1]). Daerom waernt de raet alle onse coopluden, dat sy in den oosterschen steden of landen engheen verboden want van Schotscher wollen daer en vuer noch en brenge, want mens daer niet vercopen of bruken en mach.

B.spr.b. dd. 1414, zinte Lambrechts-misse, fol. 23 verso.

7. 1417, Februari 3. (*Vreemd laken op te slaan in het wanthuis.*)

Die raet van der stat verbiet allen gasten, die hier gewant in onser stat brenggen, dat sy dat niet op en slaen dan in onser gasten wanthuys, als gewoentliken is, by zulken koer als daerop staet; ende dien koer en wil hem onse siismeyster niet verdraghen.

B.spr.b. dd. 1417, sWoensdages nae Lichtmisse, fol. 138 verso.

8. 1431, Maart 21. (*Van den onderscheide van den laken te vercopen.*)

Die raet van der stat waernt alle diegene, die want sniden, dat sy die ordinancie, gemaect van den onderscheide van den Engelschen laken ende anderen laken, houden; ende wye dat

---

1) Het cursief gedrukte is in H.S. later tusschengevoegd.

vercoept Engelssche laken, die geverwet siin, dat hy anders geen geverwede laken vercopen en sell dan Engelssche; ende die andere geverwede laken veyl heeft, enghene geverwede Engelsche laken veyl hebben of vercopen en sell; uutgenomen witte ende graeuwe Engelsche laken mach een ygelic wel vercopen. Ende dat die Engelsche geverwede laeken vercopen, dat sy hoir teyken uuthangen nae der overdrachten, by sulken koeren als daerop staen.

B.spr.b. dd. 1431, des sWoensdages up sinte Benedictus-dach, als nae den Sonnendach Judica, fol. 201.

9. 1438, September 26. (*Publicatie tegen den invoer van goedkoop vreemd laken.*)

Also opter draperien overdragen is, dat men na sinte Victoers-dage geen uutheemssche laken hier brenggen noch uutsniden en sel totten prys van XII Johannes-braspenning ofter onder, so heeft die raet daerop overdragen seker punten, daer sel men een cedel off uuthangen voer der scepenen huys, sodattet een ygeliken weten mach.

B.spr.b. dd. 1438, des Vrydages nae Mauritii, fol. 188.

10. 1441, Januari 11. (*De verkoop van Brabantsch en Vlaamsch laken toegestaan.*)

1. Also die overdrachte van der draperyen, die die raet oud ende nye bij goeduncken der gemeenre gilden van Vtrecht gemaect, in hare volcomen machten ende weerden te bliven; mer hier is ynne uutgesondert alle grawen ende witten, die in Brabant ende in Vlaenderen gemaect siin, die sel men hier binnen Vtrecht mogen brengen, copen ende [1]) vercopen, duerende een jair lanc.

2. Ende dit sel wesen altoes opt verbeteren des raets (out) ende nye, so wanneer hem des goetdunct, op den ouden sys. Dit gesciede anno XLI.

R. D. B. dd. 1441, des Woensdages na Dertyen-dach, fol. 222 verso.

11. 1441, December 15. (*Eenige wantsnijders onderwerpen zich aan de uitspraak van den raad betreffende hunne weigering om den eed op de draperie te doen.*)

Dirc die Jonge, Jan Jacopssoen, Jan Ottensoen, Wouter Ysebrantssoen, Jan van Embric ende Aernt Borrensoen syns gebleven an den rade, van dien sij weigeringe den tween van

---

1) In H.S. staat „in".

den rade geset ter draperien gedaen souden hebben van ede te doen, also die raet dat overdragen heeft.

R. D. B. dd. 1441, des Vridages na Lucie, fol. 18 verso.

12. 1442, October 11. (*De verkoop van goedkoop vreemd laken toegestaan, die van „valsch" laken verboden.*)

1. Overdroegen die rade oudt ende nye, dat die draperye in hoerre volcomenre machten bliven sall, so die in voertiden bi den rade oudt ende nye ende den gemenen gilden overdragen is. Behoudelic des, dat men tusschen dit ende Paschen naestcomende binnen der stat well brengen ende copen sell mogen ende vercopen uutheemsch laken tot den prijsse van XII Johannis-braspenninge off daeronder.

2. Ende die weerdeins sellen die valsche laken, die hier comen, wraken ende diegene, die sij vercopen, offbrengen ende bekueren na den ouden overdrachten.

R. D. B. dd. 1442, des Donredages in crastino Victoris, fol. 38 verso.

13. 1442, October 15. (*Vreemd laken op te slaan in het wanthuis.*)

Voert gebiet die raet allen dengenen, die van buten hier want ter mercte brengen, dat sij dat opslaen int wanthuus ende nergent anders, bi alsulcken kueren, als van outs daerop geset sijn.

B.spr.b. dd. 1442, des Manendages op sunte Gallen-avont, fol. 95.

14. 1445, September 9. (*Den nieuwen raad het bestraffen opgedragen van de wantsnijders, die geverfd Engelsch laken verkocht hebben.*)

Overdroegen die rade oudt ende nye ende hebben den nyen rade volcomen macht gegeven, die wantsniders te corrigieren, van dat sij tegen des raets overdrachte geverwede Engelsche lakene vercoft hebben, sommige van hemlude als men seit. Ende die nye raet sel op dese tijt van gracien dat verbueren van een half jaer neringe, daer die overdracht off seit, matigen mogen in anderen corrrectien ende enen redelicken tijt setten dengenen, die noch Engelsce geverwede laken hebben, die te vercopen, soverre hem dat goetdunct. Behoudelic voertan die overdrachte in alle hoerre machte te bliven, die oec die raedt oudt ende nie volcomelic voertmeer gehouden will hebben, namelic van Engelschen witten, die yement mochte doen verwen ende die also geverwet vercopen.

R. D. B. dd. 1445, des Donredages na Onser Vrouwen-dach Nativitas, fol. 146 verso.

15. 1445, December 17. (*Eenige wantsnijders onderwerpen zich aan de uitspraak van den raad wegens het verkoopen van geverfd Engelsch laken.*)

Dirc die Jonge, [1]) . . . . . ., wantsniders, sijn hoerre zaken gebleven an den rade, van dat sij gebruect mogen hebben tegen des raets overdrachte oudt ende nye, van dat sij Engelsche geverwede lakene uutgesneden ende vercoft souden hebben.

R. D. B. dd. 1445, des Vridages na Lucie, fol. 152.

16. 1448, Januari 30. (*De eerste 25 nieuwe burgers toegewezen aan het wantsnijders-gilde.*)

Overdroegen die rade oudt ende nye, dat der wantsnider gilde in hoer gilde hebben sellen, mit hem te dienen ende te loten, XXV borgere, die yerste gilden winnen sellen; behoudelic off sij arm waren ende ander gilde mit der hant deden, dat sij dan daerin dienen sellen.

R. D. B. dd. 1448, des Dijnxdages na Conversionis Pauli, fol. 65.

17. 1461, Maart 23. (*Eene raadscommissie benoemd tot het onderzoek van bedrog, gepleegd in de bezegeling van een stuk laken.*)

Herman Elyas, aenspraker, contra Henrick Aelbertsoen, van Meynsen zyns wyfs wegen, aengesproken van dat Meynse geseyt soude hebben, dat Herman voerseyt eyn zegell van eynen Leydschen laken getogen ende aen een Vtrechts laken gehangen zoude hebben, zyns gebleven. Bigeschict Aelbert Proys ende Jan van Hamersteyn.

R. D. B. dd. 1461, des Manendages nae Judica, fol. 46.

18. 1474, April 4. (*Ordonnantie op de „draperye".*)

Alzoe alhyr ene draperye biinnen onser stat te houden geordiniert is, die men gehouden wil hebben, soe heeft die rait uut bevele van den ouden raide dairop geordiniert ende verclaert die punten hyrna bescreven. Behoudeliken alle andere punten van der draperye, die hyr niet verclaert en zyn, in hoer volcomenre macht te blivene.

1. In den yersten dat nyemant, die woenaftich is in der

---

1) Er volgen nog 15 namen.

stat ofte in der stadt vryheyde, geverwet Engels laken vercopen en sel, by enen koer van thien ponden ende een half jaer hoere neringe; uutgesondert alzulke geverwede Engels laken, als zy nu hebben, die moigen zy wel vercopen, mer die zellen die zegelairs van den laken mitter stat loden zegele bezegelen.

2. Ende enich man, die witte ende grauwe Engels laken copen wil tot zyns zelfs ofte zyns gezynts dragen, die mach zy wel doen verwen, hoe hy wil; mer hy en zelder niemant vercopen geverwet, bi denselven koer voirscreven, gelyck dat voertyts overdraigen is geweest bi den raide out ende nywe.

3. Voert sellen alle wantsnyders, die uutheymsch laken willen snyden, dairof die elle gelden mach XIIII stuvers of dairboven, alle maent reyden of doen reyden mit hoeren gelde eenen half laken van der bester wolle ende dieselve uutsniden, byt verboeren een half jaer hoer neringe.

4. Item alle wantsniders, veyl houdende lakene onder den voirseyden prys, zellen oick alle maent reyden of mit hoeren gelde doen reyden een half laken van Scotscher of Spaensger wolle of van andere wollen van gelyken prijse ende dieselve uutsniden, byt verboeren een half jaer hoere neringe.

5. Item sellen alle voirlakene ende anderde man, van onser bester wolle, ende alle voirlakene, van Scotscher ofte Spaensger wolle ofte van andere wolle van gelyken pryse gemaict, die gheverwet syn, op die raempten gebroicht worden om aldaer ghewerdeert te werden, byt verboeren van vyf ponden van elken halven laken.

6. Item soe en sellen die verwers ghene Engelsche laken niemant van buten ofte van binnen onser stat verwen, zy en hebbent dat onsen weerdeyns yerst te kennen gegeven, wien die lakene toebehoeren, byt verboeren van thien ponden van elken halven lakenen.

7. Ende dese voirscreven punten sellen ingaen opten yersten dach in Mey naystkomende, dairnae een ygelick hem mach weten te rechten. Dat is te verstaen, dat een ygelic, die op deze tyt binnen onser stat ofte stadt vryheyde ongeverwede Engelsche lakene heeft, diezelve laken wel zel moigen doen verwen, zonder enige andere lakene van buten te halen of te laten comen binnen der voirscreven tyt; ende dairaen en sellen die verwers niet verboeren.

B.spr.b. dd. 1474, des Manendages na Palmen, fol. 23.

19. 1474, October 5. (*Vonnis wegens het overtreden der ordonnantie.*)

Sleten scepen, rait ende oudermans, want deze nabescreven personen niet ghedrapenie(r)t en hebben opter ordinancien, alze dat zy daerom fyn laken copen zellen, elcx als hyrnae bescreven staet, binnen VIII dagen naestkomende, ende dieselve lakene krimpen ende by stucken uutsniden; te weten Jacop Jansoen II laken, Ysbrant Woutersoen III laken, Claes Roeck II laken, Euert die Jonge II laken, Jan Gysbertsoen III laken, Gerryt Voet III laken, Jacop Heer II laken, Jacop Heren moeder IIII laken, Cornelis Verkerck VI laken, Jan van Lewen II laken. Ende waert zake dat zy des niet en deden als voerseyt, dat zoude staen tot correxy sraits.

R. D. B. dd. 1474, des Woensdages na Francisci, fol. 157.

20. 1474, October 5. (*Den wantsnijders bevolen iedere maand een fijn laken te bereiden.*)

1. Overdragen scepenen, rait ende oudermans, dat die wantsniders alle maent elcx een fyn laken reyen zellen off tvvercopen ende datselve krimpen ende by den stuck uutsniden, duerende tot Onser Liever Vrouwen-dach te Lichtmissen naistcomende.

2. Ende waert dat yemant soe arm waere, die dat niet en vermochte, dat soude staen tot goetduncken onser overster ende den weerdeyns.

3. Ende wairt dat hijr ymant broikich inne gevonden worde, dat zoude staen tot goetduncken sraits.

R. D. B. dd. 1474, des Woensdages na Francisci, fol. 157.

21 [1]). 1475, Juli 19. (*Vernieuwing van voorschriften omtrent de kwaliteit van vreemd en den verkoop van inheemsch laken.*)

Overdroegen die raide out ende nywe, dat zy bliven willen by der overdracht van der draperye ende die in weerden houden, die gheordineert ende ghemaict is ghe(we)est by den

---

1) „Des Donredages nae Arnolfi" (20 Juli) 1475 werd dit raadsbesluit bij klokluiding afgekondigd, zie het Buurspraakboek i. d., fol. 46 verso.

raide out ende nywe ende ter clocken verkundicht in den jaere LXXIIII lestleden des Manendaghes na Palmen.

Om die draperye in eren te houden ende opdat zy hoeren voertgang te beth hebben moige, soe hebben die raide out ende nywe overdragen ende gheordineert van der draperye (t)he houden, die voer-overdrachten in hoeren machten te blivene, als hyrnae bescreven staet:

1. In den yersten dat men van dezer tyt voert gheenreleye uutheymsche witte wollen lakene binnen onser stadt brengen ofte slyten en sel, die onder die weerde ende pryse van achte Vlaemsche witte stuvers, te wetene elke elle, bevonden [1]) zellen werden, opt verboeren van den lakenen ende daertoe den wantsnyder een half jaer zyne neringe. Ende deze lakene zellen staen tot weerderinge van den ghezwoeren weerdeyns in der tyt. Behoudeliken dat dieghene die witte lakene, die zy op deze tyt hebben binnen hoeren husen [2]) ende versyst zyn, diezelve lakene wel zellen moigen bruken tot sunte Michiels-dach toe naistkomende ende niet langer.

2. Item dat after deze tyt voert alle onse borgere ende ondersaten vryliken zellen moigen kopen, vercopen ende slyten tot hoeren schoensten alle wollen lakene, die binnen onser stat ofte stadt vryheyt nae behoeren gedrapeniert zyn off ghedrapineert zellen worden, zonder verbueren ofte rueringe van der wantsnyder gilde.

R. D. B. dd. 1475, des Woensdaghes na Divisionis Apostolorum, fol. 13 verso.

22. 1476, Maart 15. (*Toezicht op de kwaliteit van vreemd laken.*)

1. Alsoe in den jaere verleden by den raide out ende nywe overdragen ende ter clocken verkundicht is geweest, dat niemant after die tyt voert enige witte wollen lakene brengen noch sliten en souden binnen onse stat ofte stat vriheyde, die onder die weerde ofte pryse van achte witte stuvers, te weten elke elle, bevonden zouden werden, opt verboeren van den lakene ende dairtoe den wantsnider een halff jaer zynre neringe; ende die lakene souden staen tot weerderinge van onsen gezwoeren weerdeyns in der tijt; behoudeliken dat een

---

1) In H.S. is „bevonden" herhaald.
2) In H.S. is hier „hebben" doorgehaald.

ygelich, die sulke lakene op die tyt binnen hoeren husen hadden ende versyst waeren, die well vercopen souden moigen tusschen die tijt ende sunte Michiels-dage doe naistkomende, ende niet langher; ende wanttan die rait die voirseyde overdracht ende ludinge houden ende gehouden will hebben, soe vernyet men die ende waerschuwen enen ygeliken, om sinen scade te scutten, alse dat die rait geordiniiert heeft vier goider manne, by namen Willem Rutgerssoen, Steuen Aerntsoen, Jan Peter Faessenzoen ende Jacop Reyerssoen, denwelken zy bevolen hebben ende bevelen by hoeren eeden, die zy dairop gedaen hebben, dat zy mit enen van onser stat dienres, hoge ofte lege, ommegaen zellen, ten minsten alle weke eens, tot allen husen binnen onser stat ende stat vriheyde, dair men wollen laken te cope hout, zyn zy wantsniders ofte ghene, ende ondersoeken alle die lakene, die zy binnen den husen vynden, off dair enige verboden lakene onder zyn. Ende als zy dan verboden lakene vynden, dat sellen zy terstont den weerdeyns te kennen geven, hoevele der lakene is, om die te weerderen ende daer voert mede te doen na inhout der overdracht voirscreven.

2. Ende wair ymant, hy wair wantsnider, snider, verwer, droechscherer off ymant anders, die den voirseiden vier mannen, als zy ommegaen zellen ende van ymant begeerden zijne wantkiste op te doen om hoirre lakene te besien, weygeringe dede ruerende van hoeren dienste, soude verboeren thien pont, so dicke dat gescieden, sonder ymant des te verdragen.

3. Item waert zake dat die voirseyde vier personen oft enich van hem vernamen, dat enighe verboden lakene binnen der stat ende stat vriheide gebrocht worden, die sellen zy tueven, ende dat dan terstont te kennen geven den weerdeyns, om daer voert inne the doen als voirscreven staet.

4. Voert waert zake dat die voirseyde vier personen of enich van hemluden enighe ontamelicheyt ofte onbehoirlicheijt hantierden in hoeren dienste, dat soude men aen den broikigen corrigieren nae gelegentheyt der zaken. Dairom verbiet die rait enen ygheliken, dat hem niemant en misdoe noch doen misdoen in woirden noch in wercken, by zwarer correcxy van den gerechte.

5. Voert verbiet die rait enen ygeliken, dat niemant binnen onser stat ende stat vriheide enige verboden lakene en huze

noch en hove, hy en geve dat te kennen den voirseyden vier personen ofte enigen van hem, byt verboeren van thien ponden, soe dicke dat gesciede, sonder ymant des te verdragen. Ende hyrvan sel men een copij uuthangen voir der scepenen huis, opdattet een ygelich weten mach ende hem dairna rechten.

B.spr.b. dd. 1476, des Vridages nae Reminiscere, fol. 59.

23. 1476, September 25. (*Verbeurdverklaring van te koop aangeboden verboden laken.*)

Want Cornelys van der Kercke een stuck lakens te cope gehadt heeft, dat verboden is geweest te vercopen binnen der stadt, daerom hebben scepene, raide ende oudermans ghekent ende ghewezen, datzelve stucke lakens verboert te wezene, na der overdrachten dairop gemaict ende ter clocken verkundicht; dat ene derdendeel tot myns heren behoiff van Vtrecht, dat andere derdendeel tot behoiff der stadt van Vtrecht ende dat derde derdendeel tot behoick *(sic)* der gezwoeren tot dezer zake gezet.

R. D. B. dd. 1476, des Woensdaghes na Mauricy, fol. 26 verso.

24. 1477, Maart 10. (*Voorschriften omtrent den verkoop van vreemd laken.*)

1. Voert verbiet die rait out ende nywe, dat niemant after dese tyt voert ghene uutheemsche zwarte lakenen en kopen en vercope noch aen en snyden binnen onser stat ofte stat vriheyde, dair die elle van den lakene off staet totten pryse van achtien stuvers off dairenboven tot vyff ende twintich stuvers toe, byt verboeren van den lakene, des men niemant verdraghen en zell.

2. Oick verbieden die raide out ende nywe, dat niemant after deze tyt voert gene lakene, gepact noch ongepackt, noch in sacken noch aen stucken, en brenghe binnen onser stat ofte stat vriheit om te copen, te vercopen off aen te sniden, hy en brenghe die yerst in Keysericke om die te laten teykenen mitter stat teyken, dat men dairtoe ordinieren zell, opt verboeren van den lakene.

3. Ende ymant, die op dese tyt enige zwarte uutheemsche lakene binnen zinen huze hadde totten pryze voirseyt, die sal die lakene brengen in Keyserick tusscen dit ende morghen

te twaleff uren dess middages, om die te laten teykenen in manieren voirseyt, oick opt verboeren van den lakene.

4. Ende alle andere uutheemsche lakene en zellen zy niet vercopen, zy en zyn eerst geteykent mitter stat teykene, opt verboeren van den lakene.

B.spr.b. dd. 1477, des Manendages nae Oculi, fol. 87.

25. 1477, Juli 17. (*Voorschrift omtrent de kwaliteit van vreemd laken.*)

Die raide out ende nywe hebben, om nutscap ende profijt van onsen gemeynen borgeren ende om die draperye van onsen besten lakene in weerden te houdene, overdragen:

1. Dat alle wollen lakene weder binnen onse stadt komen zellen moigen ende ghebruyct werden opten ouden sijs, uutgenomen zwarte wollen lakene, elcke ellen totten pryse boven XVIII stuvers ende beneden XXV stuvers, byt verboeren van den lakene, ghelyck dat ter clocken gheluyt is.

2. Oick en sel men ghene witte wollen lakene binnen onser stadt brengen ende sliten, daervan elke elle is van den pryse beneden zes stuvers, oick byt verboeren van den lakene; uutgenomen mede Wyertsche lakene, Gheelsche lakene, stocbreyt, kyrzeye ende manteldoick, die men alhyr wel brengen ende sliten zel moigen zonder verboeren.

R. D. B. dd. 1477, des Donredaghes na Margarete, fol. 43.

26. 1484, April 3. (*Vreemd laken op te slaan in het wanthuis.*)

Voert gebiet men allen vreemden gasten, dat zy gheenrehande wollen laken in packen of anders, die zy brengen in onser stadt, in enigen husen op en slaen of vercopen, mer sellen die opslaen int wanthuys ende vercopen aldaer na der ouder gewoenten, op die koeren die daerop staen.

B.spr.b. dd. 1484, des Saterdages na Letare Jherusalem, fol. 72.

27. 1488, Mei 19. (*Voorschrift omtrent de kwaliteit van vreemd laken.*)

Overcomen by den raide, dat men verbieden zel mitter clocken alle uuthemsche witte laken onder den prys van XII stuvers ende geverwede laken onder den prijs van

XV stuvers, opt verboeren van den lakene, die een helft ter stat ende die ander helft half ende half ter wantsijsmeysters ende den werdeyns behoeff; ende diet aenbrochte zel hebben een ℔ van der stadt van elck halff laken. Ende dese overdracht zel dueren tot des raets goetduncken.

R. D. B. dd. 1488, des Manendages na Ascensy-dach, fol. 156 verso.

28. 1489, Februari 3. (*Voorschrift omtrent de kwaliteit van vreemd laken.*)

Die rade out ende nyewe hebben verclaringe gedaen opter draperyen, te wetene dat men gheen laken van buten hierbinnen oft binnen onser stat vryheyt en zel brengen, zy en zellen enen enkelen gouden Rynsgulden beter wesen, geverwet ende ongeverwet, die half lakene, dan onse lakene binnen onser stat op die koer gemaict; uutgesondert alle Engelsche lakene, Gheelsche ende Weertsche witten, die zellen binnen gebrocht moegen worden; ende dat byt verboeren van den lakene.

R. D. B. dd. 1489, des Dynsdages na Lichtmisse, fol. 15.

29. 1532, December 2. (*Het zegel van het gilde den dekens ter hand gesteld.*)

Peter van Merenborch [1]) bracht opter kysten tsegel van der wantsnyder gilde, seggende, datter nyet meer mede besegelt en was dan Geryt Knyfs saicke alleen. Ende tselve zegel es voert voer den raide gelevert die dekenen van der wantsnyder gilde in der tijt.

R. D. B. dd. 1532, des Manendages na Andree, den tweesten Decembris, fol. 122 verso.

30. 1542, Augustus 23. *Die ordinancie van de wantsnijder gilde.*

Anno XV^c XLII des Woensdaichs den XXIII^sten Augusti.

Schout, borgermeijsteren, scepene ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der wantsnyder gilde te hebben ende te gebruijcken dese nabescreven artijculen ende puncten:

1. In den ijersten wairt dat ijemant van buijten bynnen deser

---

1) P. v. M. werd als schepen gekozen 1530 op St. Remigius (1 October), hij was echter geen schepen in 1532.

stadt mitter woen quaem ende begeerden der wantsnyder gilde voirseyt te hebben ende te gebruijcken, zell gehouden wesen tgilde voirseyt voer zyn gildegelt te gheven vijer gouden Karolus-gulden ende vier stuvers off paeijment hoere werden daervoer, ende nijet meer ofte oick min. Ende noch daerenboven thien stuvers the rasoen reet, daervan elcke deken vier stuvers ende die boede twee stuvers off hebben zellen.

2. Item waer enich borger ofte geboeren borgher[1])-kyndere van der wantsnyder gilde, die een ander ofte meer gilde van deser stadt hebben ende gebruijcken woude, die zell gehouden wesen daervan tgilde, dat hy wynnen will, the gheven halff gildegelt van tgene voirseyt staet ende een ijegelick zyn rasoen.

3. Ende dessgelijcx waert dat ijemant van den borgeren ende geboeren borger-kynderen van anderen gilden der wantsnijder gilde voirseyt wynnen woude, dat zellen zij oick moegen doen mit halff gildegelt, als voirseyt staet, ende een ijegelick zyn rasoen.

4. Item zoe zellen die dekens van tvoirseyde gilde in elcker tijt nijemant aennemen, ten zij dat hem kenlicken is bij een hantscrijft van der stadt secretarius, dat zij borgers zyn, bijt verbueren van dubbelt borgergelt tot behoiff van der Keyserlicke Majesteyt ende deser stadt.

5. Item zoe zellen die dekens, welcke oudermans geheten plegen te worden, onderhouden dordonnancie, die van wegen der Keijserlicke Majesteyt onsser alregenedichsten erffheeren etc. anno XV c XXIX den XXIII dach van Meerte gemaict zijn opte gilden ende dekens van deser stadt, te wetene: dat die dekens voirseyt geenen saicken onderwijnden en zullen, dan alleen van zaicken hair gilde aengaende. Ende en zellen nijet moegen vergaderen dan bij consent van den lieutenant van den stadthouder-generael van deser stadt ende landen van Vtrecht, schout ende borgermeijsteren in elcker tijt wesende.

6. Ende als den voirseyden gilde eenige vergaderinge geaccordeert wordt, zoe sall altijt een daerbij geschickt worden, die daermede present sall wesen in hoirlieder communicatie, op peijne, indien anders gebuerden, gestraft te worden aen lijff ende goet nae gelegentheyt van der saicke. Ende men sall

1) In H.S. is „borgher" later bovengeschreven.

mer een gilde consent gheven op eenen dach vergaderinge te maicken.

7. Item in deser voirseyder gilde ende allen anderen gilden en zall nijemant moegen wesen, die van der neringe ofte ambochte nijet en zijn ofte gheweest en is; ende die alsulcx nijet en zyn, en zullen mitte voirseyde gilde oft enigen van dien moegen vergaderen, op verbuerte als voeren.

8. Item zellen mede die dekens van de voirseyde wantsnijder-gilde hoer twaelff haickbusschen mit hoir toebehoeren, daer zij op geset zijn, wel onderhouden ende bewaeren, ende altoes gehoirsaem zijn den bevele van den stadthouder ofte zijnen lieutenant [1]), schout, borgermeysteren ende den raidt deser stadt voirseyt.

9. Item alle diegeene, die enige lakenen veijl houden willen omme te vercoepen ende mitter ellen uut te meten, zellen gehouden wesen der wantsnijder gilde voirseyt te wynnen ende te voldoen.

10. Item zoe en zellen geen dekens in der tijt nijemant min aennemen dan mittet volle gildegelt, off sy zellent zelver moeten opleggen ende deser gilde voldoen.

11. Item zoe en zell nijemant enigerleij lakenen vercoepen moegen, off zij zellen yerst [2]) gecrompen wesen, bijt verboeren telcker reijse van elcke laken, groot off cleijn, eenen Karolus-gulden, tot behoiff als voirseyt staet, te wetene die Keijserlicke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde elcx een derdendeel.

12. Item zoe wije der voirseyder wantsnijder gilde ruerde ende diezelve ijerst nyet gewonnen ofte voldaen en hadde, die zell verboeren voir de ijerste reijse acht stuvers, ende die anderde reijse twaelff stuvers, tot behoiff van der Keijserlicke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde als voirseyt. Ende diezelve zell alsdan noch daertoe gehouden wesen deser gilde te wijnnen ende te betalen, in vuegen ende manieren als voirseyt staet.

13. Item wairt dat een gildebrueder, die mit der voirseyder wantsnijder gilde gedient hadde, storve ende een echte zoen afterliet, zoe zell den outsten zoen van hem bynnen tsjaers ende zess weecken nae zyns vaders doot dese voirseyde gilde

1) In H.S. staat „lieutenaut".
2) In H.S. is „yerst" bovengeschreven.

moegen verheergewaeden mit anderhalve stuver, ende daertoe noch te gheven den dekens mitten bode hoer rasoen.

14. Item zoe en zel nijemant van der wantsnijder gilde twee toenen moegen houden, opt verboeren telcker reijse van eenen Karolus-gulden, tot behoiff als voirseyt, uutgesondert alleen opte vrij jaermerckt van Ponciani.

15. Item wairt dat een borger, die mit der voirseyde wantsnyder gilde gedient hadde, storve, soe zel die wedue dairoff nae hoers mans doot der voirseyde wantsnijder gilde moegen gebruycken een jaer ende zess weecken lanck, ende nijet langer, sonder ijet daervan the geven. Ende indien zijt daerentheijnden noch blijven doen will, zoe zell zij dan daervoer geven halff gildegelt ende hoir rasoen, als voirseyt staet.

16. Item soe zellen die berbiers bij hemzelven nijemant enige proeve moegen laten doen, off zij zellen ijerst die dekens van de wantsnyders-gilde daerby doen koemen ende hem die weet daerop laten, als dat van outs gewoenlick is geweest ende noch is om doen, bijt verboeren telcker reijse van eenen Karolus-gulden tot behoiff voirseyt.

17. Item soe zell dieghene, die zyn proeve alzoe doet ende gepasseert wert, gehouden wesen elcken van den deken van der wantsnyder gilde voirseyt in der tyt the gheven twee kannen goet Rynsch wijns nae ouder gewoenten.

18. Item alsoe die berbiers van ouden heercomen onder der wantsnijder gilde gestaen hebben ende noch staende zyn, zoe zellen diezelve berbiers gehouden zyn tot hoere laste te dragen het derdendeel van allen oncosten ende lasten, die der wantsnyder gilde voirseyt te dragen zell hebben, in manieren soe zij dat van outs gedaen hebben.

19. Item soe wanneer ijemant van der wantsnijer gilde voirseyt, tzij man ofte vrouwe, offlivich geworden is ende die magen ende vrunden van des doden giltbrueder ofte -suster den giltbrueders te groiff laten bidden, zoe zellen diezelve gehouden wesen, als men die doode ter eerde brengt, mede te groiff te komen, opt verboeren telcker reijse van eenen stuver totter gilde voirseyt behoiff.

20. Item die boede zell hebben van de gildebrueder the groiff te bidden twee stuvers.

21. Item zoe zellen die dekens in der tyt van der wantsnyder gilde voirseyt alle jairs, naedat zij een jaer beveel ge-

hadt hebben ende dat jair ommeghecomen is, bynnen die yerste drie maenden daernae, soe gheringe zij van den nijewe aengecomen dekens daertoe vermaent ende versocht worden, gehouden wesen behoirlicke rekenynge te doen, bijt verboeren, telcker reyse dat zij ghebrekelick daerinne vallen, alle daige van vier stuvers totter wantsnijder gilde voirseyt behoiff.

22. Item zoe zellen die dekens van de voirseyde gilde in elcker tijt opte feest- ende heijlige-dagen van sunte Maria Magdalenen, sunte Meerten ende opten heijligen Corss-avont hebben elcx een take wyns ende die bode een kanne wyns, ende op Lichtmis-avont elcx een waskeertse mit een paer hantschoen. Ende zellen mede opten zelven Lichtmisse-avont seynden elcken scepene ende raydt in der tijt, die van der voirseyde wantsnijder gilde is, een waskeers mit een paer hantscoen.

23. Item soe en zellen geen wantsnijder enighe duffelsche lakenen ofte andere gelycke lakenen van quade stove ofte enijge lakenen, wesende mitte hoeijmakers-verwe geverwet, ijemant vercoepen moegen, off zij sellent ijerst den coipere te voeren seggen, wat lakenen dattet zijn, opt verboeren van denzelve lakenen tot behoiff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende den aenbrenger, elcx een derdendeel.

24. Item zoe en zellen die dekens vant gilde voirseyt in elcker tijt gheen broicken van tvoirseyde gilde, die gevallen in hoir tijt, moegen uuthaelen dan bij consent van den schout van deser stadt. Ende zellen gehouden wesen alle jairs op sunte Mertens-avont offte int offgaen van hoere officie in scrift den schout ende deser stadt te leveren alle diegene, die gebroict hebben ende daer deser stadt hoir deel off toecomt; tgelt daervan te leveren in handen van den ijerste cameraer van deser stadt, zonder die te moegen verhauden ende te helen, opt verboeren van dubbelde kueren van tgeen zij verhouden hebben, tot behoiff van der Keijserlicke Majesteyt, deser stadt ende den aenbrenger, elcx een derdendeel.

25. Item voirt is den raydt overcomen, dat zy tvoirseyde gilde geen andere puncten ende artijculen believen ende toelaten en sellen, dan voirseyt staet ofte die noch by den raijdt belieft ende toegelaten zellen moegen worden, ten waere off tvoirseyde gilde mit des stadts secretarius hant costen bewijsen, dat bij out raijdt ofte nije voertijts hem andere, die bij desen

voirseyden artijculen ende puncten nijet verandert en zyn, toegelaten zyn geweest, twelck zij den raijdt toenen zellen.

N. de Clercq *subscripsit.*

Quoyer v. d. ordonn. der respect. gilden, No. 1.

---

b. Barbiers [1]).

1. 1430, September 27. (*Burgerschap gegeven aan den knecht van den stadsdokter (?), mits hij een gilde winne.*)

Hiertoe sel meyster Henrix [2]) knecht Hubrecht . . . . . . [3]) borgerscap van gracien hebben, als hys begheert, behoudelic dat Hubert voirseyt een ghilde winnen sal nae der gewoenten.

R. D. B. dd. 1430, des Woendages nae Mauricy, fol. 61 verso.

2. 1434, Juli 28. (*Instelling van eene gildeproef voor de heelmeesters.*)

Van den barbieren. — Wy borgermeystere, scepen ende rade der stad van Vtrecht, ansiende ende voir ogen hebbende, dat onkunstige ende onbesochte in allen kunsten ende sonderlinge, die den leven ende gesonden der menschen rueren ende aengaen, die dairynne werken, grote verderffenisse in den volke maken ende maken mogen, om dat te verhueden, hebben wy overdragen ende gesleten eendrachteliken opten ambocht der barbieren in onser stad ende die dairynne dienen: dat van deser tyd voirt engeen meyster barbier hem latens, tande uut te trecken noch ciirurgie onderwynden en sall, hy en sy dairynne besocht ende geoeffent ende by den oudermans van der wantsnyder ghilde van onser stad, die wy dair bevelinge van doen, elken in synre tyd ende by meysteren van den ampte voirscreven, die dairtoe gesworen zellen wesen, die nu syn off namels wesen zellen, geprueft ende geapprobeert, weerdich te wesen die kunst ende dat ambocht te hantieren. Behoudelike dat een ygelick berbier, die hoir ghilde

---

1) De barbiers vormden eene afzonderlijke vereeniging in het wantsnijders-gilde, totdat zij in 1545 tot een zelfstandig gilde werden verheven.

2) „Meyster Henric van Rees", vroeger „der stat medicus" van Kampen, herkreeg op denzelfden dag het burgerschap der stad Utrecht (Zie R. D. B. i. d.).

3) In H.S. is hier eenige ruimte opengelaten.

gewonnen heeft off winnen zell, waell hair scheren mach ende den luden dairynne dienen. Actum anno XIIII c XXXIIII des Woensdages nae sinte Jacobs-dach apostoli.

R. D. B. dd. 1434, fol. 124.

3. 1448, April 4. (*Aan een barbier toegestaan om in de Weerd te wonen.*)

Die rade oudt ende nye hebben eendrachtelic gegont Henric Gijsbertssoen van Paschen, den barbier, dat hi sijn leven lanck woenen ende syn ambocht doen sel mogen in den Weerde buten der stadt, behoudelic dat hi der wantsnider gilde doen sell ende daermede dienen, gelijckerwijs ende in alre manieren off hi binnen der stadt mueren woenachtich waer, ende sijn borgerscap aldaer bescermen ende gebrucken.

R. D. B. dd. 1448, des Donredages na Beloken Paschen, fol. 75 verso.

4. 1459, Juni 27. (*Vernieuwing van het voorschrift hierboven vermeld onder No.* 2.)

Want by den rade in den jair XIIII c XXXIIII des Woensdages na sunte Jacobs-dach apostels overdragen wart ende in onser stat boek bescreven is opten ambochten der barbieren, gelyc hierna bescreven staet, ende begint aldus:

„Wij borgermeystere, scepenen ende rade der stat van Vtrecht . . . . Actum anno XIIII c XXXIIII des Woensdages na sunte Jacobs-dach apostoli" [1]).

1. Soe will die raet dieselve overdrachte also gehouden hebben, ende vernyen dieselve overdrachte in allen manieren, zoet voer overdragen is geweest ende in dit punt voirscreven staet.

2. Ende die scepenen, rade ende oudermans hebben sovoell meer overdragen: wairt dat yemant tegen der voirseyde voir-overdrachten dede ende dairin broecte, dat die verboeren sellen tyen pont, so dicke dat gesciede, halff totter wantsnyder oudermans behoeff ende halff ter barbier-gilde behoeff.

R. D. B. dd. 1459, des Woensdages na Lebuini, fol. 168 verso.

5. 1461, December 21 of 22. (*Nader voorschrift op de proef voor de heelmeesters.*)

Alsoe by den raide in de jaere XIIII c XXXIIII overdragen ende in den jaer XIIII c ende LIX weder vernyet wert

1) Zie dit raadsbesluit hiervoor op bladz. 22, N°. 2.

opt ampt der barbieren in onser stadt ende die daerinne dyenen: dat gheyn meyster barbier hem latens, tande uut te trecken noch cyrgie onderwinden en sell, hy en sy daerinne besocht ende gheoefent, ende by den oudermans van der wantsnider-ghilde ende by meisteren van den ampte, die daertoe in elker tyt geswoeren sullen wesen, geprueft ende geapprobiert, weerdich te wesen die kunst ende dat ampt te hantieren, soe zyn scepene, raide ende oudermans vorder overdragen, behoudeliken anders die voer-overdrachten in huerre volcomenre macht te bliven:

1. Waer ymant die after dese tyt ter proeve ghinge ende niet toegelaten en worde by den geswoeren voerseyt, die sell van tween een zyn koer hebben, te weten off hy alleen bliven will by haer te scheren, dan off hy weder ter leringe gaen wil ende hem weder laten proeven.

2. Ende blyft hij dan alleen bij haer te scheren, soe sell hy terstont ten heilighen zweren voer den oudermans voerseyt, die elc daeroff hebben sellen eene quarte wijns, dat hy hem der ander punte voerseyt tot gheynre tijt binnen onser stadt noch onser stadt vryheyden onderwinden en sell.

3. Ende die hyrin verbroecte sell verbueren X ß, soe dicket gheschiede, een derdendeel ter stadt behoeff, een derdendeell ter oudermans behoeff voerseyt ende een derdendeell ter barbier-ghilden behoeff.

4. Ende kyest hy weder ter leringe te gaen, soe sell hy dat becken terstont intrecken ende en onderwinden hem noch haer te scheren, noch gheen van den voerseyden punten, eer hy weder besocht ende toegelaten waer.

5. Ende die proeve sell ten minsten eyn jaer lang vertrecken, naedat hy des ampts onweerdich gekent waere ende dat becken ingetoegen hadde, ende dat jaer mit eynen meyster van den voirseyden kunsten gewoent hebben knechtsgewyse, om die kunst te leren.

6. Ende waert dat hy hem anders enige voerseyde punten onderwonde dan knechtsgewyse, eer hy weder geproeft ende toegelaten waere, die sell oick verbueren X ß, soe dicket geschiede, te deylen alst voerseyt staet.

7. Ende soe dicke hy ter proeven gaet ende niet toegelaten en wert, sell hy weder op een nye een jaer lang in manieren voerseyt knechtsgewijse werken ende leren mit eynen meyster van den ampt voerseyt, eer men hem weder proeven sell.

8. Ende als ymant aldus geproeft ende by der oudermans ende gesworen voerseyt toegelaten wert, der kunst weerdich te wesen, sell hy geven den oudermans ende geswoeren voerseyt elc eyn take wyns.

9. Ende tot alre tyt als dit voerseyde ghilde die oudermans van der wantsnider gilde voerseyt te doen hebben, soe sellen zy tot elker reijse elken ouderman geven een take wyns.

R. D. B. dd. 1461, des Manendaghes in crastino[1]) sancti Thome apostel, fol. 31 verso.

6. 1471, April 27. (*Aangifte verplicht gesteld van hulp, verleend aan gewonden.*)

Voert laet die rait weten ende verbiet allen meysteren ende barbieren ende voert enen ygeliken, dat niemant enige eyplaestere en lecgen enigen gewondenen luden, zy en geven dat binnen een atmail onser stadt koermeysters te kennen, by enen koer van V M steens totter stadt behoef, dat men niemant verdragen en sal.

B.spr.b. dd. 1471, des Saterdages na Marci, fol. 154 verso.

7. 1475, Februari 3. (*Vreemdelingen hebben voor de uitoefening van het bedrijf verlof noodig van de oversten.*)

Oick laet men weten ende verbiet allen dengenen, die van buten komen alhyr binnen die stat ende hem meysterens onderwynden willen, vrouwen ofte mannen, tzy in medicinen of cyrurgien, dat zy hem geen meysterens en onderwynden noch brieve dairvan op en slaen dan by orlove ende consent van den oversten in der tyt.

B.spr.b. dd. 1475, op sunte Blasius-dach, fol. 41 verso.

8. 1479, Juli 21. (*Vereischten voor de uitoefening van het ambacht.*)

Overdroegen scepene, raide ende oudermanne opter barbyer gilde, alze dat niemant der barbieren gilde en sel moigen winnen noch hoer gildebroder werden, hy en heb hoer ambocht drie jaere te voeren geleert. Mer woude hy ter proven gaen, zoe zel hy dat amboch vier jaer lang te voeren gedaen hebben. Ende waert zake datter ymant van buten quaem, die hoer gildebrueder werden woude ende zyn ambocht binnen der stat van Vtrecht niet geleert en had, die zal yerst zyn leerkintsgelt betalen.

R. D. B. dd. 1479, des Woensdages na Arnolfi, fol. 123 verso.

---

1) St. Thomas (21 December) viel in 1461 op Maandag.

9. 1489, Maart 18. (*Aan een barbier wordt het wonen in de Weerd toegestaan, mits hij het gilde winne.*)

Die raet heeft belieft ende gegunt meyster Jacob Wouterssoen, dat hy zel moegen woenen in die Weert om aldaer zyn ambocht te moegen doen van berbieren ende meysteren, behoudelyck dat hy tgilde winnen zel van den berbiers.

R. D. B. dd. 1489, des Woensdages na Reminiscere, fol. 26.

10. 1489, November 23. (*Eene vergunning om in de Weerd te wonen wordt ingetrokken en aan een ander verleend.*)

Alsoe meyster Jacob Wouterssoen, berbier, niet geacht en heeft sulke beliefnisse, als hem by den rade gedaen was om in den Weert te moegen woenen, mer tot Abcou blivende geseyt hadde, niet gestelt te wesen om te comen, soe heeft die raet gesleten ende belieft, dat dien niet wederstaende meyster Peter Jacobszoen in den Weert zel moegen woenen ende zyn ambocht doen van barbieren en van meysteryen.

R. D. B. dd. 1489, des Manendages op sunte Clemens-dach, fol. 54.

11. 1490, Juli 30. (*Geen „latelbloet" op de straat uitgieten.*)

Item dat van deser tyt voert gheen barbiers enich latelbloet, dat zy van den luden laten, en ghieten int water of opter straten, mer dat zy dat latelbloet onder die eerde graven zellen, byt verboeren van X ß totter stat behoeff.

B.spr.b. dd. 1490, des Vrydages na sunt Jacobs-dach, fol. 181 verso.

12. 1494, December 16. (*Tandentrekkers moeten eene proef afleggen.*)

Sleten scepene, rade ende oudermanne tusschen den berbieren, aen die een, ende meyster Peter, tanttrecker, aen die ander zyde, alse dat meyster Peter voirseyt zyn proef doen zel ende der berbier gilde winnen, ende zel ziin pande vry weder hebben oft die borge daervoer zellen ontslagen wesen.

R. D. B. dd. 1494, des Dynsdages na Lucie, fol. 158.

13. 1498, November 27. (*Uitoefening van het ambacht door vreemdelingen.*)

Overcomen by out raet ende nye opter berbier gilde:

1. Waer enich man, die binnen onser stat quaem, het waer surgijn oft medicyn, doctoers uutgesondert, die enige cueren

aennamen oft water besien wouden, ende binnen onser stat mitter woen niet bliven en wouden, die zellen gehouden wesen te geven totten outaer behoef van sunte Cosmas ende Damianus in der Buerkerck XX stuvers current, die de busmeyster van der berbier gilde mitten oudermans van den wantsnyders oft mit enen van hen teminsten zellen moegen uutpanden.

2. Ende indien zy binnen onser stat bliven willen mitter woen, zellen zy borgerscap ende gilde winnen, gevende na ouder gewoenten, te wetene X ℔ onser stat paey ende een ℔ was.

3. Ende waert zaeck dat zy wechtogen ende tenden jairs wederquamen ende weder cueren aennamen, souden zy gehouden wesen als boven XX stuvers te geven.

4. Hier ziin uut gesondert tanttreckers ende die mit wormcruyt omgaen, diewelke zellen moegen tanttrecken ende wormcruyt vercopen na der ouder gewoenten.

R. D. B. dd. 1498, des Dynsdages na Katerine, fol. 33.

14. 1520, Maart 1. (*Het altaar van het gilde wordt afgebroken.*)

Overcomen by scepenen, raide ende oudermanne, dat men der barbieren outaer, in de Buerkerck staende, affbreken ende rumen sel om der kercken oerber ende twerck van der nyer capellen te bet voert te moegen gaen.

R. D. B. dd. 1520, des Donredages na Petri ad Catedram, den yersten Donredach in den Vasten, fol. 31.

15. 1521, Augustus 20. (*Vonnis tegen een kwakzalfster.*)

Want Heylwijch, meyster Lievens wedue, hoer meysterens van medicinen onderwonden heeft, ende nadat zij Egbert Jacobsoens wyff Neelken medicijn ingegeven had, die nyet en holp, hoer om den hals gehangen heeft een noetscael, dairin was een levende spinne ende een soeghe, wesende een maniere van wychelyen, soe sleten scepene, raide ende oudermanne, dat Heylwijch voirseyt den raide bidden sel om vergiffenisse ende en sel voertan gheen vrynael uuthangen, ende sel der stadt ter beteringe gheven XXV Rynsche gulden current, ende Egbert Jacobsoen voirseyt enen gouden gulden van gewicht voer zyn meystergelt, hij hoer gegeven, ende die onlede hij ende zyn wyff gehadt hebben; te betalen bynnen vierthien daigen naestkomende, off zij sel daerenthenden optie kaeck staen.

R. D. B. dd. 1521, des Dynsdages na Assumptionis Marie, fol. 71 verso.

16. 1525, October 17. (*De raad vernietigt een vonnis van het gilde.*)

Sleten scepene, raide ende oudermanne tusschen meyster Gerijt van Vyanen der stat cyrurgijnmeyster, ter eenre, ende zekere zyn gildbruderen van der barbyer gilde, ter andere zyden, beruerende een jychtinge, meyster Gerijt voirseyt gedaen soude hebben over heer Willem Zymonsoen priester, zaliger gedachten, alse dat meyster Geryt voirseyt dair wel geindiceert heeft na sekeren tuychnissen dairaff gehoert, alse dat die priester voirseyt gestorven was an een groete zwellinge ende verheffenisse, die hy after an zijn hoeft·onder zyn cruyn hadde, diewelke vol materyen, die vervuylt ende vuerich ende alom bol ende open was, diewelke meyster Gerijt in tegenwoirdicheyt van den viven getent heeft, ende die materye stinckende was, als meyster Geryt voirseyt gejycht heeft. Ende hiermede heeft die raet die voer-teykeninge des Woensdages den VI^en^ Septembris lestleden gesciet verclaert, ende dat die barbyrs den voirseyden meyster Gerijt zijn becken, die zij hem afgepant hebben, wedergheven sellen, ende indien zij wes op hem te seggen hebben, soe moegen zij hem mit rechten bespreken.

R. D. B. dd. 1525, des Dijnsdages na sunte Gallen-dach, fol. 46.

17 [1]. 1545, April 15. (*Ordonnantie op het barbiers-gilde.*)

Anno XV^c^ XLV des Woensdaichs den XV^en^ Aprilis.

Schout, borgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der barbier gilde ofte ambochte te hebben ende te gebruycken dese nabescreven articulen ende puncten:

1. In den yersten wairt dat yemant van buyten bynnen deser stadt quaem ende begeerden der barbier gilde ofte ambochte voirseyt te hebben ende te gebruycken, zell gehouden wesen tgilde voirseyt voir zyn gildegelt the gheven vier gouden Karolus-gulden ende vier stuvers, ende nyet meer dan wel min, tot discretie van den gemeen gildebrueders van deser gilde. Ende noch daerenboven thien stuvers te rasoen

---

1) Deze ordonnantie, blijkbaar een concept geschreven door dezelfde hand, die de andere gilde-ordonnantiën in het Quoyer schreef, is niet onderteekend door den secretaris of zijn plaatsvervanger. Ook ontbreken de gewone slotartikelen.

reet, dairvan elcke busmeyster vier stuvers ende die bode twee stuvers off hebben zellen.

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der voirseyder barbier gilde ofte ambochte".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der berbier gilde."

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4, *met wijziging van* „dekens" *in* „busmeysters."

5. Item alle diegenen, die cyrurgie doen ofte hair scheeren willen bynnen deser stadt ende stadt vryheyt om hoir neringe daervan te maicken ende hoir cost mede te wynnen, tzy int heymelicke ofte int openbaer, die zellen gehouden wesen dese berbier-gilde te wynnen ende te voldoen.

6 [1]). Item aensiende ende voor oegen hebbende, dat onkunstige ende onbesochte in allen kunsten ende sonderlinghe, die den leven ende gesonden der menschen rueren ende aengaen, daerin wercken ofte wercken ende maicken moegen grote verderffnisse in den volcke. Ende om zulcx te verhueden en zell van deser tijt off voirt gheen meyster berbier hem latens noch tande uut te trecken noch syrurgie onderwynden, hy en zy daerin besocht ende geoefent, ende daerenboven yerst by den meysteren van desen ambochte voirseyt, die daertoe gezwoeren zellen wesen, die nu zyn off naemaels coemen zellen, in presentie van de dekens van de wantsnyer-gilde geproift ende geapprobeert, omme die kunst ende dat ambocht voirgeruert te hantieren. Behoudelick dat een yegelick barbier, die deser gilde gewonnen heeft off wynnen zell, well hairscheren mach ende den luyden dairin dienen. Ende wairt saicke dat yemant hiertegens dede, verboirde telcker reyse twee Karolus-gulden tot behoiff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende deser barbier gilde elcx een derdendeel.

7. Item zoe zellen alle dieghene, die desen ambochte van der berbier gilde hantieren ende doen willen, yerst geproift werden in manieren nabescreven, ende dat by den meysters, geswoeren wesende totter proeve in elcker tyt.

8. In den yersten zel hy in elcken huyse der tween geswoeren meysters van der proeven maken drie vlymen in

---

1) Vgl. bij dit artikel de gelijkluidende raadsoverdracht, boven opgenomen als N°. 2.

tegenwoerdicheyt van elcx der geswoeren meysters. Ende als hy die gemaickt heeft nae zynen wille, zoe zell hy se den geswoeren meysters te proeven gheven; ende dan zellen zy te samen die vlymen besien, off die gemaickt zyn ten ampt alst behoert. Ende als zy die besien hebben, dat se goet zyn, zoe zellen die geswoeren die vlymen hebben ende houden. Ende dan zellen zy hem voert proeven, werckende mitter selver vlymen mitter hant in presentie van den dekens van der wantsnyer gilde, the weten in den arm, opte hant ende opten voet. Ende hiervoer zoe zell die geproeffde gheven elcke van den tween dekens een take goets wyns, ende den tween geswoeren totter proeven oick elcx een take wyns ende den boede een mengelen wyns.

9. Item indien die twee geswoerens, die in elcker tyt zyn, des nyet eens en worden in der proeven voirgeruert, zoe sell dat noch diezelve, die zyn proeve geweygert is, dan voorts versoicken mit zyn instrumenten, daer hy mede wercken will, by den ghemeen gildebrueders.

10. Ende waer enich nye gildebrueder, die hem ter proeve stellen wilde, die zell bynnen XIIII daigen daertoe gaen sitten ende volleynden off versaicken als voirseyt staet.

11. Item alle diegheen, die geproift zyn off noch geproift zellen werden, soe wes die nyet en kunnen, daer en zellen zy nyet off wercken, hetzy van der tange off van der vlyme off mit sulcken instrumenten, als daertoe behoeren, opt verboeren telcker reyse van twee Karolus-gulden tot behoiff als voirseyt staet.

12. Item wairt dat yemant ter proeve ginge ende nyet toegelaten en worde by den tween geswoerens, als voirseyt, die zell van tween een zyn koer hebben, the weeten off hy alleen blyven will by haer the scheren dan off hy weder ther leeringe gaen will ende hem weder laeten proeven. Ende blyft hy dan alleen by hair te scheeren, zoe zell hy dan terstont then heylighen zweeren voer den tween geswoerens voirseyt, die elcx dairoff hebben zellen een quaert wyns, dat hy hem der andere puncten voirseyt tot geenre tyt bynnen deser stadt ende stadt vryheyt onderwynden en zell. Ende die hierinne broeckaftich bevonden worde, zel verboeren twee Karolus-gulden, zoe dicke dat oick geschiede, tot behoiff als voirseyt [1]).

---

1) Vgl. bij dit artikel de gelijkluidende raadsoverdracht, boven opgenomen als N°. 5 art. 1.

13. Item soe dickmael als yemant ter leringe will gaen, naedat hy tot desen ambochte onweerdich gekent zell wesen, zoe zell hy terstont dat becken intrecken ende hem knechtsgewyse onder een meyster gheven, zonder hem te onderwynden moegen om haer the scheren ofte vorder desen ambochte te rueren, voerdat hy yerst weder besocht ende toegelaten zell wesen. Ende dese proeve zell tenminsten een jaer lang vertrecken. Ende dieghene, die hiervan in gebreecke bevonden worde, zell verboeren telcker reyse twee Karolus-gulden, tot behoiff als voeren.

14. Item enich van den gildebrueders van deser gilde outste zoen, die mit deser gilde dient, die mach deser gilde verheergewaeden naer zyns vaders doot bynnen tsjaers mit vier stuvers ende dairtoe die busmeysters mitten boede hoer rasoen als voeren.

15. Item waer yemant, die deser gilde voirseyt ruerde ende tgilt nyet voldaen en hadde, zoe moegen die busmeysters denzelven bekoeren tot elcker reyse sdaichs van acht stuvers, alsoe menygen dach als zyt bevijnden, tot behoiff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende die busmeysters voirseyt elcx een derdendeel.

16. Item alle leerkynderen, die desen ambochte leeren willen, die zellen gehouden wesen te gheven deser gilde voer hoer leerkyntsgelt eenen Karolus-gulden ende acht stuvers.

17. Item zoe en zel nyemant van den gildebrueders van deser gilde meer aennemen dan een leerkynt ende dieselve nyet minre dan twee jaeren; ende eer dat hy hem in zyn werck off winckel set, zoe zel hyt die busmeysters in der tyt van deser gilde te kennen geven, opt verboeren, indien yemant in enich van desen dryen puncten, in dit artijckel benoemt, contrarie doende off gedaen te hebben bevonden worde, van twyntich stuvers voer elcker reyse, tot behoiff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende die busmeysters als voeren.

18. Item wairt dat die meyster, daer enich leerkynt hem onder verhuyrt hadde, offlivich worde ende tleerkynt zyn twee jaeren nyet uut geleert en hadde, zoe sel dat leerkynt gaen ende leeren moegen onder een ander meyster zyn twee jaeren uut, sonder meer leerkyntsgelt sculdich te wesen. Ende wairt saicke dat enich leerkynt zyn meyster bynnen zyn twee jaeren ontliepe, zoe sel hy zyn meyster daeroff moeten vernuegen; ende geeft hij hem dan onder een ander meyster, zoe en zell die meyster hem nyet te werck moegen setten, hy en heeft

zyn voermeyster vernuecht, opt verboeren van eenen Karolusgulden telcker reyse tot behoiff voirseyt. Ende die hem dan aenneempt, die sal hem dan twee jaeren aennemen op nyewe, gelyckerwijs off hy nye gewrocht en hadde, ende nyet min.

19. Item een gildebrueder van deser gilde die zell zijns zelfs kynderen wel onder hem setten ende die leeren moegen, sonder leerkyntsgelt daeroff sculdich te zyn. Dan indien hy hem onder een ander laten leeren will, zoe zyn zyn zoenen leerkyntsgelt sculdich als andere.

20. Item zoe en zell nyemant van buyten, die bynnen deser stadt nyet geleert en heeft, deser gilde moegen wynnen, off hij zel yerst behoirlicke betoen leveren, dat hy in een bemuerde stadt [1]) zyn ambocht geleert heeft. Ende indien hy geen betoen en kan leveren, zoe zel hy yerst leerkyntsgelt betalen als voeren.

21. Item waer enich man ofte vrouwepersoen, die bynnen deser stadt quaem, het wair cyrurgyn off medecyn, alleen doctoirs ende licenciaten uutgesondert, die enige cueren aennemen ofte water besien wouden ende bynnen deser stadt mitter woen nyet blyven en wouden, die zellen gehouden wesen te geven totten outair behoiff van sunte Cosmas ende Damianus in der Buerkerck twyntich stuvers. Ende indien zy bynnen deser stadt langer dan een jair blyven souden willen mitter woen, zellen zy alsdan dairnae borgerscap ende deser gilde wynnen moeten. Ende wairt saicke dat zy vertogen ende teynden jairs wederquamen ende cueren aennamen, zouden zij weder gehouden wesen te gheven twyntich stuvers als voeren. Ende die hierinne hem onwillich maicke, die zel men dairvan uutpanden moegen ende bekoeren als voeren.

22 [2]). Item wair enich vreemt man ofte vrouwepersoen, die begeerde bynnen deser stadt mit eenige oly ofte salve te staen omme te vercopen, sell yerst van den schout ende borgermeysters consent dairtoe hebben ende noch deser gilde betalen jaerlicx XX stuvers, eer zy zellen enich oly ofte salve vercopen moegen. Ende indien zy bynnen deser stadt langer dan een jair aeneen ter woon zouden willen blyven, sellen alsdan borgerscap ende deser gilde wynnen moeten, opt verboeren als voeren.

---

1) In H.S. is het woord „bemuerde" later ingevoegd en hier „van rechten" doorgehaald.

2) In H.S. is dit geheele artikel later met dezelfde hand tusschengeschreven.

23. Item zoe en zall nyemant van dese gildebrueders deen in des anders cueren treden, tzij int cleyne oft int groot, noch nyemants plaesteren offnemen, ten zy by will ende consent van den meyster, die te voeren over die cuere geweest is, opt verboeren van twaelff stuvers; then waer dat hy den voermeyster vaststaen woude voer zijn loen, te weten voer dyerste reyse vier stuvers. Ende indien die voir-meyster langer dairover gemeystert zel hebben, zel alsdan die voir-meystert daervan vernoecht werden tot discretie van den gerechte, sonder dat die nae-meyster enige peen [1]) daeraen verboeren zal.

24. Item dat van deser tyt voirt nyemants enige pannen uutsetten en sall, alst conjunctio off oppositie der manen is off als die maen in den arm is. Ende oick en zel men tot enige tyden in enich van den leden laten, daer die maen in is, ten wair by expres consent ofte bywesen van enich medecyn, opt verbueren van XII stuvers, als yemant hiertegens dede.

25 [2]). Ende zoe zel men op genen tyden enich bloot buyten der stylen van de duere setten, opt verboeren als voeren. Ende oick zoe en zel nyemant enich bloot opte vensteren setten moegen, dan bedect in hoer huys houden, opt verboeren als voeren.

25*. *Item zoe en sell nyemandt van den berbiers enich bloet moegen setten opte vey(n)steren ofte voir in syn huijse, dat ment van buyten opten straten zien mach, opt verboeren van eenen Karolus-gulden telcker reyse tot behoeff als voeren.*

26 [3]). *Item soe en sel geen berbier [4]) enich bloot uut zyn huys opter straten ofte in der stadt graften gieten, dan alleen in hoer privaeten, opt verboeren [5]) van drie Karolus-gulden tot behoiff als voeren.*

27. Item wairt saicke dat enich gildebrueder van zynen collanten ontginge, die hem sculdich waer een vierendeel jaers van scheeren ofte daerenboven, die en zell nyemant van deser gilde scheren moegen, naedien dat hem die weet yerst gelaten is, by een koer van eenen stuver, alzoe dicke als hy daerin broeckich worde, tot deser gilde behoiff.

---

1) In plaats van „peen" stond eerst „koeren", daarna werd bovengeschreven „broecken", wat werd doorgehaald, terwijl „peen" ook boven werd geschreven.

2) In H.S. is dit artikel doorgehaald en het volgende in margine bijgeschreven.

3) Dit artikel is later tusschengeschreven.

4) In H.S. is „geen berbier" later bovengeschreven in plaats van „nyemant".

5) In H.S. is hier „als voeren" doorgehaald.

28. Item tot wat tyde een gildebrueder offlivich worde, zoe sall die wedue van den dode gildebrueder datzelve gilde moegen gebruycken een jair ende zess weecken zonder dat gilt te wynnen, ende nyet langer. Behoudelicken dat hoeren diender nyet en sall moegen laeten ende oick tanden uuttrecken, ten waer off hy zyn proiff gedaen ende toegelaten wair.

29. Item zoe zel men alle gildebrueders ende giltsusters, die offlivich worden, op hoir lyck laten leggen, als ment begeert, deser gilden pell. Ende dairvan zell die bode hebben voer zyn brengen ende halen anderhalven stuver, ende van den armen nyet.

30. Item van den gildebrueders ende giltsusters te groiff te bidden zall die bode hebben anderhalven stuver, ende van den armen nyet.

31. Ende wairt dat yemant van den gildebrueders nyet te groiff ende ten offeren en quaem ende ginge, die verboerde telcker reyse eenen stuver tot deser gilde behoiff.

32. Item als die bode yemant van den gildebrueders eenige weten ende verbot doet, zal hy hebben van dengenen, die in den onrechten valt, eenen stuver.

33. Item wairt dat yemant, geboden wesende te komen by den gemeen gildebrueders ofte busmeysters ende oick gezwoerens, ende nyet opter gesetter ure tytlyck genoich en quaem, zel alsdan verboeren eenen stuver; ende quaem hy te laet, dan mer een halve stuver, tot deser gilde behoiff.

34. Ende die nyet en quaem ter gesetter ure omme mede te loot te gaen, als hy daertoe geboden is, die verboirde vier stuvers tot behoiff voirseyt.

35. Item zoe wat meyster, die eens anders mans knaep te werck gave buyten oirloff zijns meysters, die verboerde eenen stuver ende die knaep vier stuvers tot deser gilde behoiff, als voeren.

36. Item zoe sellen alle gildebrueders vieren sunte Cosmas ende Damianus-daige, then wair off hoir vierdaige quame opten Vrydach ofte Saterdach; alsdan dieselve te vieren opten Sonnendach dairnae, mits voirwairden dat nyemant opte voirseyde vierdage geen beckens uuthangen en zell noch int openbair in den winckel scheren, opt verboeren van eenen stuver tot behoiff als voeren.

37. Item zoe zellen die busmeysters van deser gilde gehouden wesen, naedat die nye busmeysters weder gecoeren

zellen wesen, hoir rekeninge bijnnen een maent daernae te doen ende over te leveren mit goeder specificatie ende verclaringe, opt verboeren van alle daige daernae eenen stuver tot deser gilde behoiff. Ende dese rekeninge zell geschien voir den nyen busmeysters, den geswoerens ende drie looten.

38. Item zoe en zellen geenen geswoeren ende [1]) busmeysters ofte yemant van desen gildebrueders toegelaten worden, enige heymelicke costen tot deser gilde laste te doen buten consent van den gemeen gildebrueders, off zy zellen se zelver betalen.

39. Item zoe en zel voirtan nyemant in enich vergadering van deser gilde komen, ofte hy zel zelver dagelicx tambochte van deser gilde mitter hant doen. Ende dessgelycx en zel men nyemant anders enich bewynt van deser gilde toelaten.

40. Item die geswoerens, die gekoeren zyn ofte naemaels gekoeren moegen werden, zellen blyven hoer leven lang, alsoe verre alse bequaem dairtoe zyn ende blyven.

41. Item zoe zellen die geswoerens, busmeysters ende bode hebben hoir keertsen ende hantschoen nae der gewoenten, gelyck andere gemeen gilden doen.

42. Item alle die berbiers, die nu zyn off naemaels wesen zellen, zullen mitte wantsnyders dienen ende last dragen nae vermoegen der wantsnyder gilde ordonnancie, nyettegenstaende ofte yemant van den berbiers noch andere gilde te voeren gewonnen hadde ende daermede diende.

43. Item als men omgaet vragen, wye eeten wil ofte nyet, zellen dan die geswoerens ende busmeysters out ende nye mitte bode op deser gilde coste verteren moegen X stuvers, ende opte rekenmaeltyt twyntich stuvers, ende hoiger nijt.

44. Item zoe en zellen gheen geswoeren stadt-meysters noch enige berbier gheen gewonde, die hem offsterven ende dair zij aen gemeystert ende over gegaen hebben, denselven nyet moegen indiceren.

45. Item als dese gildebrueders in enich van der gilde ofte gildebrueders saicke vergadert zyn ofte als zy tsamen vrolicken mit den anderen teeren, soe wert belieft ende toegelaten, wairt dat yemant rebellicken mit quade woirden ofte geveerde den geswoerens, busmeysters ofte yemant van den gildebrueders

---

1) In H.S. is „geswoeren ende" bovengeschreven, terwijl na „busmeysters" „ende geswoerens" is doorgehaald.

toespraicken ende verthoenden buten hoeren sculden, dat in dien gevall ende als tselve bewyselick waer, die geswoerens ende busmeysters denzelven zullen moegen contulneren op een vat biers ofte min, naedat de saicke gelegen waere. Behoudelicken altyt ende onvermindert die schout van Keyserlicke Majesteyts wegen ende deser stadt hoir recht.

Quoyer v. d. ordonn. der respect. gilden, No. 7.

II. SNIJDERS-GILDE.

II. SNIJDERS-GILDE.

---

1. 1459, Januari 31. (*Voorschrift omtrent de proef.*)

Overdrachte sraets out ende nye opter snijder gilde.

1. In den eersten so en sell nyemant der snijder gilde winnen, die cleder maken ende meysterie setten will, hij en sell eerste selve mitter hant snijden vier stuc wercs voir vier gezwoeren, die men uten gilde voirseyt dairtoe setten sell; ende die vier gezwoeren dan bekennen by hoeren ede, dat hij syn ambocht well kan. Ende die voirseyde vier stucke sellen wesen een manstabbert, enen langen paeppentabbert, enen vrouwentabbert ende een vrouwen corte hoyck.

2. Item wair enich scheerre van buten off van binnen, diet gilde winnen off meysterie setten woude, die sell eerst een halff laken Leyts off Delfs scheren voir twee gezwoeren, die men uut den gilde dairtoe ordinieren sell; ende die sellen dat eerste kennen by hoeren eede, dat hy syn ambocht well kan, eer hy meysterie setten mach. Ende so wie syn rechte proeve hieroff niet en dede, die en sell binnen jairs geen proeve meer doen binnen der stat van Vtrecht.

3. Item so en sell nyemant in desen voirseyden gilde leerknapen annemen min dan twee jair.

4. Item wair yemant, die hem snydens off scherens onderwonde, ongeproeft te wesen, off leerknapen anname min dan twee jair, na uutwijsinge der ordinancie voirseyt, die sellen verboeren II ℔, so dicke ende mennichwerve sy dairin broecten ende becoert worden, halff ter stat behoeff ende halff tottes voirseyden gilden behoeff.

R. D. B. dd. 1459, des Woensdages na Pauli Conversio, fol. 159 verso.

2. 1473, Augustus 9. (*Verbanning wegens pandwering tegen de oudermannen van het gilde.*)

Want Beernt, een snyder van Monster, den oudermans van der snyder gilde pantweringe gedaen heeft ende die oudermans mit gewelt gekiert, dairom verbiet men hem onse stat, ende ene mile van der stadt te blivende vyf jaer lang nayst-komende, op syn lijf.

B.spr.b. dd. 1473, des Manendages op sunte Laurens-avont, fol. 12.

3. 1493, Januari 11. (*Oproerstokers worden veroordeeld tot voorloopige hechtenis.*)

Aryaen van Abcou ende Claes Helmincxzoen zyn gesleten opter poerten te gaen, ruerende van dat zy hoere gilde ende gildebrueders van der snyer gilde wederspannich gemaict souden hebben tegens den rade ende gemenen gilden. Ende zellen aldaer bliven, ter tyt hoere zake geeynt zel wesen. Ende daertoe ziin gescict Bruninck Piil, Ysbrant Wouterssoen.

R. D. B. dd. 1493, des Vrydages na Derthien-dach fol. 20 verso.

4. 1493, Februari 15. (*Vonnis tegen een oproerstoker.*)

Want Claes Helmincx in zyn gilde ende daerbuten ziin gilde-broeders wederspannich gemaict heeft tegensdragende dat overcomen van den rade, soe sleten scepene ende rade, dat hy den rade vergifnisse bidden ende uter morgenspraeck van zynen gilde wesen ende bliven zel, ende zel ene bedevaert doen te Colen, bethoen daervan brengende, uutgaende tusschen dit ende Midvasten naistkomende. Ende zel wilkoeren gheen onstantaftige zaken meer te doen, by zwaere correxy tottes raets goetduncken. *Hy heeft gebeden ende gewilkoert als boven.*

R. D. B. dd. 1493, des Vrydages na Valentini, fol. 28 verso.

5. 1498, Mei 15. (*Vonnis wegens misbruik, van het gereedschap gemaakt.*)

Want Jan die Groot, cleersnyder, mit zynre snyder-scheer een gouden croen bescroeyet ende besneden heeft, soe sleten scepene, rade ende oudermanne, dat hy en Saterdage naist-komende komen zel in liinen clederen van sunte Katriinen-poert ter clocken, mitten penninck ende mitter scheer voer ziin borst hebbende, ende zel bekennen grotelyck misdaen te hebben ende bidden den rade om genade. Ende daerna zel hy drie Sonnendage naistkomende in linen clederen voer der

processien te Buerkerck omgaen mit eenre bernende wassen kersse, den penninck ende scheer voirseyt oick voer ziin borst hebbende. Daerna zel hy uter stat wesen den tyt van drie jaeren ende ene mile daervan bliven, ende zel behoirlike oervede doen in brieven. [1]) *Dat uutwesen van den drie jaren zel staen tot vermaninge des raits. Actum Dynsdages na Urbani* [2]).

R. D. B. dd. 1498, des Dynsdages na Servatii, fol. 17.

6. 1511, Mei 19. (*De raad vernietigt een vonnis van het gilde.*)

Overcomen bij den raide, dat men Aryaen van Dort zijn pande, die hem der snijder gilde offgepant heeft, wedergheven sell, want hy hierbynnen waict, naet overcomen van den raide voertijts geschiet: dat alle die in der stadt dienst zijn, vry wesen sellen in den leger van hoer gilde.

R. D. B. dd. 1511, des Manendages den XIXen dach in Mey, fol. 169 verso.

7. 1511, December 19. (*Inbreuk op de rechten van het gilde door huisnaaisters.*)

Overcomen bij den raide, dattet meechtgen, die de snyers gepant hebben, hoer pande sell moegen verborgen.

R. D. B. dd. 1511, des Vrydages na Lucye, fol. 183.

8. 1512, Januari 31. (*Inbreuk op de rechten van het gilde door huisnaaisters.*)

Totten vrouwen, die by den huysen gaen neyen tot achterdeel der snyer gilde, zyn gescict uuten ouden Cornelis Lambertssoen ende uuten nyen raide Ysbrant Ysbrantssoen.

R. D. B. dd. 1512, des Saterdages den lesten dach in Januario, fol. 187 verso.

9. 1512, Maart 24. (*Geschil tusschen de snijders en de oudewantsnijders over huisnaaisters en leerkinderen van de zusters van het gilde.*)

1. In der saken tusschen der snijer gilde, ter eenre, ende der oudewantsnyder gilde ofte dengenen, die onder decsel van den oudewantsnijders geheel ny werck ofte cleder maken, ter andere zijden, claerden ende sleten die raide out ende nye: dat nyemant voertan gheenrehande geheel ny cleder totter luyde huys oft anders maken en sel moegen, die der snyder

---

1) Het volgende is in H.S. later bijgeschreven.

2) Dinsdag na St. Urbanus viel in 1498 op 29 Mei.

gilde nyet gewonnen ende die proeve vant selver gilde nyet gedaen en heeft. Ende wairt saicke dat zij dair yemant, mannen oft vroupersonen, over bevonden oft hem enich nye werck, dat se gemaict hadden, mit wittaftigen onpartijlicken tuygen voertan over bewijsen konden, als recht is, soe sellen zij dien moegen panden van II ℔, soe dicke alst geschiede. Mer alle out werck moegen die oudewantsnyders oft hoir gildbrueders off -susters overal ter luyde huyse wel maken, na ouden heercomen, sonder verboeren.

2. Ende aengaende die gildzusteren van der snijer gilde hoir leerkijndere is overcomen, dat zij dairinne doen sellen moeten voertan, als ander gildbrueders dairinne hoeren te doen. Ende want die busmeysters van den snijers gepant hebben Zwanelt Dirck Aerntssoens dochter, een wollenneyster, sonder hoir te bevijnden, na voir-overdrachten eertijts gemaict, soe sellen zij gehouden wesen hoir pande teser tijt scadeloes weder te leveren.

R. D. B. dd. 1512, des Woensdages na Letare Jherusalem op Onser Liever Vrouwen-avont Annunciationis, fol. 9 verso.

10. 1512, April 2. (*Geschil tusschen de snijders en de oudewantsnijders over „overgrepen" in elkaars gilde.*)

Tusschen der snijder ende oudewantsnyder gilden van sulck gescil als zy hebben beruerende hoer beyder gilden, dair overgrepen in gescieden zouden, zyn gescict uuten ouden Ysbrant Ysbrantssoen ende Cornelis Lambertssoen uuten nyen raide.

R. D. B. dd. 1512, des Vrydages na Judica, fol. 11 verso.

11. 1514, Maart 20. (*Geschil tusschen de snijders en de oudewantsnijders over huisnaaisters.*)

Men sel den snijers bevelen, dat se Goeyert Lambertssoen zijn pande wederleveren sellen scaideloes, die de snijers onlange tsijnen huyse gepant hebben om eens meechtken wil, die oude cledere aldair vermakende was.

R. D. B. dd. 1514, des Manendages na Oculi, fol. 69.

12. 1518, Maart 19. (*Inbreuk op de rechten van het gilde door huisnaaisters.*)

Overcomen by den raide, dat die snijders sellen Wouter van Oucoep ziin pande wedergeven, die zij hem ter cause van syn dochter afgepant hebben.

R. D. B. dd. 1518, des Vrydages na Letare, fol. 165.

13. 1521, Juli 11. (*Geschil tusschen de snijders en de oudewantsnijders over huisnaaisters.*)

Overcomen by scepene, raide ende oudermanne, dat die prueff- off koermeysters van der snyders gilde Dirck Euertssoen mitten sijnen sulke pande, als zij een deel meechden ofgehaelt hebben, wedergheven sellen op behoirlicke borchtocht om hoer rechts te pleghen.

R. D. B. dd. 1521, des Donredages optie Octave van Mertini Translationis XI[a] July, fol. 69 verso.

14. 1521, October 8. (*Geschil tusschen de snijders en de oudewantsnijders over huisnaaisters.*)

Want die proefmeysters ofte koermeysters van der nye snijder gilde sekere meechden ende vrouen van der ouderwantsnijder gilde in desen jaere gepant hebben contrarie der verclaringen van den raide out ende nye, anno XII lestleden tusschen beyde den ghilden voirseyt gemaict, soe sleten scepene, raide ende oudermanne, dat die proeff- off koermeysters voirseyt den meechden ende vrouwen voirseyt hoir pande ende oick hoir penningen, die se van hoir mit compositien off anders overmits der pandingen voirseyt genomen hebben, costeloes ende scadeloes wederleveren sellen bij sonnescijn van desen daige, alle daige dairna by vijff pont. Ende want die proeff- off koermeysters voirseyt voertijts den raide overhoerich geweest hebben, soe sellen dieselve, die dat gedaen hebben, voer den raide komen ende bidden den raide om verghiffenisse ten naesten sitteldage. Ende die nye snyder-gildebrueders sellen ende moegen hem voert richten na vermoegen der verclaringen voirseyt.

R. D. B. dd. 1521, des Dijnsdages na sunte Franciscus-dach, fol. 74 verso.

15. 1521, October 12. (*Geschil tusschen de snijders en de oudewantsnijders over huisnaaisters.*)

Die raide out ende nye zijn eendrachtlicken overdragen, dat se bliven willen bij der verclaringen ende slijtingen, by den raide out ende nye gemaict anno XV[c]XII des Woensdages na Letare, tusschen der snyder ende oudewantsnyder gilden ende hoer gildbrueders ende -zusters, ende oick by der slytingen, by den nyen raide sDijnsdages na Francisci lestleden tusschen partyen voirseyt gesleten, welke slytingen voer ende

na die raide out ende nye onderhouden ende voldaen willen hebben bij sittende raide. Bruyn die snijer, Goesen van Scayck bijt Scaeckbert, Aelbert opten Dam ende Jacob Jacobssoen van Woerden, als koermeysters off pruefmeysters van der snijder gilde, hebben bekent misdaen te hebben ende op huyden om vergiffenisse gebeden. Ende hem es bevolen noch restitutie te doen bij sonnescijn na vermoegen der slijtingen voirseyt.

R. D. B. dd. 1521, des Saterdages na Victoris, fol. 74 verso.

16. 1522, Augustus 6. (*Inbreuk op de rechten van het gilde door vreemde snijders-gezellen.*)

Overcomen bij scepene, raide ende oudermanne, dat men die vreemde snijersgesellen, die tgilde bruyken ende gheen borgers noch gildbrueders en zyn, sel moegen doen aentasten ende vastleggen.

R. D. B. dd. 1522, des Woensdages na Petri ad Vincula, fol. 101 verso.

17. 1525, Juni 7. (*Het leerkindsgeld van de leerkinderen der snijders vervalt aan het gilde, al dienen zij in andere gilden; vreemdelingen moeten leerkindsgeld geven; vrouwen mogen geen lid van het gilde worden.*)

1. Sleten scepene, raide, oudermanne ende meentemanne uut allen gilden, dat soe wye der snijer gilde off ambocht mitter hant voertan doen sellen ende enige leerkijnder setten, in wat gilde dat se dienen, dat die oudermanne van der snijder gilde dat leerkijntsgelt onbecroent boren sellen. Ende die van buyten in de stat komen ende begeeren enich gilde te hebben, dat die gehouden sellen wesen mede leerkijntsgelt te gheven, gelijck onse borgers-kyndere doen.

2. Ende oick mede dat voertan geen vrouen der snijer gilde wynnen en sellen moegen; dan die nu zijn, sellen moegen bliven.

R. D. B. dd. 1525, des Woensdages na Pijnxteren, fol. 23 verso.

18. 1540, Februari 18. *Dordonnancie van der snyder gilde.*

Anno XV c XL des Woensdaichs den XVIIIen February.

Schout, borgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der snyder gilde te hebben ende te gebruycken dese nabescreven artyculen ende puncten:

1. In den yersten, wairt dat yemant van buyten bynnen deser stadt mitter woen quaem ende begeerden der snijder

gilde voirseyt te hebben ende te gebruycken, zel gehouden wesen tgilde voirseyt voer zyn gildegelt the gheven drye gouden Koerforster Rynsche gulden off paeyment hoere weerden daervoer, ende nyet meer dan wel min tot discretie van den dekens in der tyt. Ende noch daerenboven thien stuvers te rasoen reet, daervan elcke deken vier stuvers ende die boede twee stuvers off hebben zellen.

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der snyder gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der snyder gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder gilde" *in* „der voirseyder snyder gilde".

9. Item soe en zel nyemant der snyder gilde voirseyt wynnen, die cleder maicken ende meysterie setten wil, hy en zel yerst selver mitter hant snyden *ofte teyckenen* [1]) vier stucken wercks voer vier geswoeren, die men uuten gilde voirseyt daertoe nemen zell; ende die vier geswoerens zellen dan bekennen by hoeren ede, off hy zyn ambocht wel kan off nyet. Ende die voirseyde vier stucken zellen wesen een manstabbert, een langen papentabbert, een vrouwentabbert, een vrouwe corte hoeyck, off dat in der tyt gewoenlicken wesen zel [2]). Behoudelicken dat dieselve, eer hy zyn prueff doen sel, nae ouder gewoenten gheven zel den dekens, den vier geswoerens elcx vier stuvers ende den bode twee stuvers voer hoeren arbeyt.

Ende als diezelve zyn proeff gedaen zel hebben, soe zellen die geswoeren proeffmeijsters voirseyt dan van stonden aen ofte bynnen een ure daernae gehouden wesen die proeve te loven ofte te laicken; byt verboeren, indien die proeffmeysters voirseyt ofte enich van hem des weygerde, elcks hoer loen ende daerenboven elcx noch eenen Karolus-gulden, tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt ende deser stadt.

---

1) In H.S. is „ofte teyckenen" later in margine bijgeschreven.

2) Vgl. bij dit artikel tot dusverre de raadsoverdracht, hierboven opgenomen als N°. 1 art. 1.

Ende indien diezelve zyn prueff wel doet, so zellen die dekens ende geswoeren mitten bode tsavonts een maeltyt hebben, nae der gewoenten.

10. Item waer enich sceerre van buyten off van bynnen, diet gilde wynnen off meysterie setten woude, die zell yerst een halff laken Leyds off Delffs scheeren voer twee geswoeren, die men uute voirseyde gilde daertoe ordineren zel; ende die zellen dat dan yerst kennen by hoeren eede, off hy zyn ambocht wel kan, eer hy meysterie setten mach [1]. *Ende by gebreck van Leyds off Delfs laken zoe zel hy nemen ende voldoen mit zess ellen lakens, soe goet wesende als Delfs off Leyds* [2]. Ende soe wye zyn rechte prueff nyet en dede van snijden off van scheren, die en zel bynnen een jair gheen proeff meer doen bynnen deser stadt Vtrecht [1].

11. Item soe en zel nyemant in de voirseyde gilde leerknapen aennemen min dan twee jaer [3].

12. Item waer yemant, die hem snydens off scherens onderwonden, ongeprueft te wesen, off leerknapen aenname min dan twee jaeren, die zel verbueren twaelff stuvers, soe dicke ende menichmael zy bruecten, tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde voirseyt, elcx een derdendeel [4].

13. Item alle leerkynderen, die desen gilde ofte ambocht onder een meyster leeren willen, die een volle gildebrueder is van deser voirseyder gilde, ofte mitte ghene, die een gildebrueder is in de oudewantsnyder-gilde ende der snijer gilde voirseyt mit halff gildegelt mede gewonnen heeft, die zell deser gilde gheven voir zyn leerkyntsgelt eenen gouden gulden off paeyement dier weerden daervoer.

14. Item een giltbrueder ofte giltsusters-kynt, die het snyden ofte scheren leert by een ander meyster, wesende een gildebrueder van deser voirseyder gilde, die zel van zyn leerkyntsgelt gheven een halven gouden gulden voirseyt.

Ende soe wye zyn kynder selver leert, dairoff en zel men gheen leerkyntsgelt gheven.

15. Item soe menichmael alsser nye dekens geordineert

---

1) Vgl. bij dit artikel de raadsoverdracht, hierboven opgenomen als N°. 1 art. 2.

2) De tweede zin van deze alinea is met dezelfde hand, doch blijkbaar later, bijgeschreven.

3) Vgl. bij dit artikel de raadsoverdracht, hierboven opgenomen als N°. 1 art. 3.

4) Vgl. bij dit artikel de raadsoverdracht, hierboven opgenomen als N°. 1 art. 4.

worden, soe zellen daer oick geordineert worden vier geswoerens van der snyer ambocht ende twee van der droichsceerre ambocht, die hoeren eedt openbaerlicken doen zellen voir [1]) *schout, borgermeysteren, scepenen ende rayt, tsanderen daichs als die nye dekens geset zellen zyn; ende die dekens zellen se den rait voirseyt presenteeren.*

16. Dit naebescreven is den eedt van den geswoerens voirgeruert: „Dat zweer ick, dat ick rechte konde draghen zel „van dengheenen, die zyn prueff doet, nae vermoegen der „ordinantie dairvan gemaict by myn heeren den schout, bor„germeysteren, schepenen ende rayde der stadt Vtrecht; dat „en zal ick nyet laten om lieff off om leet, noch om maech„scap off zwagerscap, noch om geenrehande saicken. Dat „my God soe helpt ende alle zyn heyligen."

17. Item nyemant en zel des anders knecht te werck zetten, eer hy zynen meyster voldaen heeft, by een kuer van zess stuvers, also dicke als hy bekuert worde, tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde voirseyt, elcx een derdendeel.

Ende vant werck te verbieden sel die bode hebben twee stuvers.

18. Item wairt saicke, dat die koermeysters mitten geswoeren bode vant voirseyde gilde yemant wisten ofte vermoeden van de snyersknechts, in enige huysen makende nye clederen ende geen burger ende gildebrueder en waer, ende zij dairomme quamen tot yemants huysinge omme dieselve aldair te suecken ende opter daet te bevynden ende te bekueren, ende wairt dat hem dan zulcx belet ende die doeren ende huysingen daertoe nyet geopent worden van den inwoenders ende luyden dier huysinge, soe sellen zy dan dairop van denselve inwoenders, dair zy zulcx als voirseyt vermoeden, getuychnisse der waerheyt moegen eyschen. Ende indien yemant in weygeringe valt van dien daige, als hy off zy daertoe geboden wert off werden getuichnisse te doen, zoe zel men op dieselve over dwersnacht rechts moegen vervolgen. Ende indien dan bevonden wert ter wairheyt, dat dieghene, dairop vermoeden is geweest, gebrueckt heeft, zoe zel hy verboeren van elck stuck nye wercks twaelff stuvers tot be-

---

1) In H.S. is hier „hoir dekens" doorgehaald, terwijl de volgende regels van het artikel later met dezelfde hand zijn bijgeschreven.

hoeff als voirseyt. Ende wairt dat die brueckige fugityff worde ende men die bruecken aen hem nyet te verhalen en wist, zoe zel die man ofte vrou des huys, dair die bruekige gebrueckt heeft ende voirts onthauden ende verhulst is geweest, die bruecken voirseyt off opleggen ende betalen; byalsoe dat die koermeysters mitten bode voirseyt die luyden yerst vermanen zullen, wairt dat zy yemant van hoeren ambocht als voeren onthielden ende verhulsteren, soe souden zy dan in de bruecke vallen, soeveer die bruekige fugityff worde als boven. Ende hier zyn uut gesondert alle dieghene, die voer camerlinck dienen ende wercken des huysgesins clederen, ende daervoer hoir broet ende loen ontfangen, sonder argelist.

19. Item soe wat meyster van der snyer ambocht enich camerlinck sette te wercken, heymelick off openbaer, die verboirde twaelff stuvers, soe menichmael hy daerop bekuert worde, tot behoeff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende den dekens in der tijt, elcx een derden deel.

Ende wes knechten van der snyer ambocht enige camerlinck holpen wercken, verboerden in allen manieren als voirseyt staet.

20. Item wairt dat enich gildebrueder eenich leerknecht aenname ende hy dat die dekens nyet te kennen en gave bynnen veerthien dagen, soe soude die gildebrueder verbueren een Karolus-gulden, tot behoeff als voiren. Ende hier zyn mede inne begrepen alle oudewantsnyders, die der snijder gilde mede gewonnen hebben ende ruerende zyn.

21. Item een maecht ofte wedue, die huwelick doet, nyettegenstaende dat zij deser voirseyder gilde te voeren eens gewonnen heeft, zel nochtans hoir man, soeverre hy tselve gilt mitter hant doen wil, gehouden wesen der snyer gilde voirseyt noch eens te wynnen, soe die man voicht ende momber is.

22. Item des outste zoen van een giltbrueder van desen gilde, die zel moegen byt leven van zynen vader zyns vaders gilt verheergewaeden omme een pont was mittet rasoen. Ende nae zyns vaders doot bynnen tsjaers mit drie groet, ende een yegelick zyn rasoen als voirseyt.

23. Item alle die ander kynder naest den outsten, tzij man ofte vroupersoen, byt leven van hoer vader zellent moegen verheergewaeden om twe ende dertich stuvers mittet rasoen.

24. Item soe en zel nyemant deser gilde voirseyt wynnen moegen, die mitter hant snyden off scheeren wil, hij zel twee jaer in een vrije bemuerde stadt geleert hebben; ende daer zel hy behoirlicke betoen off leveren ende tonen.

25. Item insgelycken en sel men geen knechts te werck stellen, hy en zel yerst twee jair geleert hebben, off hy zel leerkyntsgelt sculdich wesen te gheven; ende daernae twee jair blyven by eenen meyster, soeverre hem die meyster te werck set ende geen oirloff en geeft. Ende dit by een kuer van zess stuvers, soe menichmael des geboerde, tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde, elcx een derdendeel.

26. Item als men by consent voirseyt den gildbruederen vant voirseyde gilde te groeff bidt, dat zel des gilden bode doen; ende dairoff zel hy hebben twee stuvers ende van den pel te leveren ende te halen twee stuvers.

27. Item soe zel men van deser voirseyder gilde wegen alle loen ende ongelden voir den dekens, procuratoir, busmeyster, bode ende anders betalen ende gelden nae ouder gewoenten.

Ende desgelycx zel men op Corsmisse, Lichtmisse ende andere feestdagen van keertssen, hantscoen ende anders doen, als van outs gewoentlick is.

28. Item alzo die gildebrueders van der snyder gilde voirseyt des jaers eens te samen vrolicken mit den anderen teeren by consent van den oversten als voeren, soe wert belieft ende toegelaten: wairt dat yemant rebellicken den dekens ofte enige goede gildebrueders qualicken toespraken buyten hoeren sculden, ende indien tselve geviele ende bewyselicken waere, dat alsdan die dekens den rebelligen zullen moegen contuleeren op een vat biers ofte min, naedat die saicke gelegen waere. Behoudelicken altoes ende onvermindert die schout van Keyserlicke Majesteyts wegen ende deser stadt hoir recht.

29. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 24.

30. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 25.

Ja. van der Voort *in absentia subscripsit.*

Quoyer v. d. ordonn. der respect. gilden, N°. 2.

III. BAKKERS-GILDE.

III. BAKKERS-GILDE.

---

1. 1374, April 14. (*Toezicht op het gewicht van het brood.*)

Van den backeren. — Int jaer ons Heren MCCC vier ende tseventich des Vridaghes na Beloken Paschen wert overeenghedraghen mit out raet ende mit nywe zulke punten, alse hierna bescreven staen, alse van den backeren:

1. In den eersten, dat die weghemeysters weghen zullen tot allen hoghetiden ghelike tot andren tiden.

2 [1]). Voert ter backer huze, daer vrouwen kijnts legghen, daer zel men oec weghen, ende men zels daer nyet omme laten, dat si kijnts legghen.

3. Voert so zellen die weghemeysters dat broot breken ofte laten breken, dien zi willen, ende weghent bi horen ede, alse zi sculdich sijn te doen.

4. Voert waer enich backer, man ofte wijf, die enich broot missake, alst hem die weghemeysters vragheden om doen te weghen, ende die weghemeysters dat broot vonden, dat si misseken hadden, ende dattet te lichte waer, die verboerde dubbellen coer.

5. Voert enich man van den rade ofte van den oudermans, dien boerde te weghen, ende diet verzumede, alst hem vermaent waer, zodat si nyet twewerve en woeghen alle weke ofte meer, die verboerde III ℔, also dicke alst gheviele.

6. Voert so zellen der stat knapen, die der stat doeren verwaren, dit verwaren aen den oversten van der stat, dat tot allen viertien daghen nywe weghemeysters gheset werden.

---

1) Naast dit artikel staat in H.S. „Raet" met eene andere hand geschreven.

Ende die weghemeysters zellen ommegaen weghen alle weke twewerve ofte meer. Ende gheviel hier enich ghebrec in, dattet nyet en ghesciede ende dat bi der stat knapen voerscreven verzumenisse toequame, zo verboerden zi V ℔, also dicke alse zyt verzumeden. Ende daervoer zellen zi twe te zamen wederhebben dat derdendeel van den koeren, die verboert werden van den backeren.

7. Voert so zellen die weghemeysters de ridinghe overdraghen ende gheven, daer der backer oudermans ofte hoer raetsmans nyet bi wesen en zellen. Ende die ridinghe zel men der backer oudermans zenden bescreven, bi der stat knapen, totter ouderman huze. Ende enich ouderman, die dat verzumede, dat hi die ridinghe nyet omme en liete gaen ter backer huzen, alse hem die ridinghe ghebrocht waer bescreven, die en zoude in eenre maent lang nyet backen nochte in der stat rade comen.

8. Ende alle dese voerscrevene koeren zellen die weghemeysters nemen, daer zi verboert werden, ende nyet daerof wedergheven, bi den ede, de zi ghezworen hebben.

Liber Hirsutus Minor, fol. 25 verso.

2. 1435, September 9. (*Voorschrift omtrent de samenstelling van het brood.*)

Van den backers. — Anno XIIII^c XXXV des Vrydages na Nativitatis Marie sijn overdragen scepenen, raide ende oudermans, dat engheen backer of bacster, die broot om gelt bact off vercoept by penweerden, anders backen of doen backen en sell dan van weyte slecht weytenbroit, van rocge slecht rocgenbroot, van gharste slecht garstenbroot, sonder dat een onder dat ander of enich van enich ander zaet off dingen daeronder te mengen of daerinne te backen. Ende enich backer, man ofte wijff, die aldus niet en bieke ende dat mengede off daer anders onder dede, die zel verboeren V ℔, alsoe dicke als hyt dede, ende daertoe ene maent lancg zijn neringe aen backen, sonder ymant daerin te verschonen. Ende dese koeren zellen die koermeysters hebben; ende die backers ende hoer dyenres te eeden, alsoe dicke als zy willen ende dat hem nutte dunct.

Die Roese, fol. 135.

3. 1438, Mei 14. (*Voorschrift omtrent de samenstelling van het brood.*)

Overdraegen scepene, rade ende oudermans om die mate van den koirn te langen :

dat voertaen backen sel halff weit ende halff gort,
item halff rogge ende halff gort,
ende garstenbroet op hemselven.

R. D. B. dd. 1438, des Woensdages na Cantate, fol. 187.

4. 1439, Februari 20. (*Het koopen van koren op Vrijdagavond en Zaterdagmorgen verboden.*)

Overdraegen scepen, rade ende oudermans, dat die backers geen koorn copen en sellen van sFridages svespertyts voert dan des Saterdages na der elfter ueren.

R. D. B. dd. 1439, sFridages na Valentini, fol. 199.

5. 1439, Juni. *Van der rydinge van den brode.*

Anno XXXIX de mense Junii. Scepene, rade ende oudermans siin eendrachtelic overdragen, dat van deser tyt voert engheen scepene, rade off oudermans van der backer ghilde daerover off daerby wesen en sell noch vervolch daerom doen en sell, heimelic noch openbaer, daer die rade, geset totter rydinge van den brode, die ridinge den backeren gheven sellen; noch daerom bidden off schencken off enige voerraet daerom doen om die ridinge [1]) te setten, te lichten off te verswaren, by hem off by yemant anders. Mer der backer scepen, rade ende oudermans sellen hoeren bode senden aen den rade van der stadt totter rydinge geset, ende die rade sellen der backer bode die rijdinge geven na der marcten. Ende enich scepen, raet off ouderman van den backeren, die hierntegens dede, die soude van diere tijt voirt uut onser stadt rade wesen ende dair nyet te rade comen binnen twee jaren dair naistcomende. Ende hier sellen die rade van der stadt die rade totter rijdinge geset om eden, off zij enige gebreke ende aen wien hierynne weten off vernemen, om dat den gemenen rade bij te brengen, also dicke als zijs vermaent warden.

R. D. B. dd. 1439, fol. 203.

---

1) In H.S. is hier „daer" doorgehaald.

6. 1448, Maart 29. (*Verkoop van brood tegen het verbod der weegmeesters.*)

Claes Meynertssoen die backer is an den rade gebleven, van dat hi broet vercoft soude hebben tegen verbode der twier wegemeisters van den rade.

R. D. B. dd. 1448, des Vridages na Paschen, fol. 75.

7. 1457, Februari 21. (*Slechts gildebroeders mogen brood zonder „toespijse" in het klein verkoopen.*)

Voirt laet die raet weten ende gebiedt enen ygelic, dat nyemant, hy sy herberchsman off anders, broet en vercope bij penwarden sonder toespijse, dan alleen diegene, die der backer gilde hebben, byt verboeren van enen ponde, so dicke alst yemant dede.

B.spr.b. dd. 1457, op sunte Peters-avont ad Cathedram, fol. 4.

8. 1460, Augustus 13. (*Gekocht duf koren moet worden weggedaan.*)

1. Overdroegen scepene, rade ende oudermans, dat alle diegene, die vant funsche koirn gecoft hebben, dat sy datselve korn wederleveren sellen te samen in enen boc op en Saterdages smorgens tot acht uren, ende voirt tsamen uter stat vueren ende een mile van der stat, ende niet weder binnen der mile laten comen, opt verboeren der neringe van backen, die hierin broecten. Ende en leverden sy dit koirn niet, dat wair oec opt verboeren van hoerre neringe van backen.

2. Item tgene van desen koirne, dat onvercoft is, sel men oec wederom uter stat senden.

R. D. B. dd. 1460, des Woensdages na Laurencij, fol. 20 verso.

9. 1461, Juli 20. (*Men mag geen ovens op zolder hebben.*)

Die raet gebiet allen denghenen, die backovene van broede off van glasen op solren staende hebben, dat zy die van desen dage off breken, by eynen koer van C ℔; ende des en sel men niemant verdragen. Ende hyr zellen ondersoeck van doen van sraits wegen Aetsert vten Ham ende Ghysbert Taetz.

B.spr.b. dd. 1461, des Manendages na Arnolphi, fol, 123.

10. 1466, October 8. (*Van duf koren mag men niet bakken.*)

Overdroigen scepene, raide ende oudermans: waert zake dat van dezer tyt voert enich backer broet byeck, dat vonsch waer, die backer zoude dat broit al verboeren, dat hy ghebacken had, ende daertoe drie ℔ tottes raits behoif.

R. D. B. dd. 1466, des Woensdaghes na Francisci, fol. 148 verso.

11. 1466, October 12. (*Van duf koren mag men niet bakken.*)

Die rait verbiet allen backeren, dat zy gheen broit en backen van vonschen ofte quaden koorn, byt verboeren van den broide ende koorne ende daertoe byt verboeren van thien ponden totter stadt behoiff, zoe dicke dat gheschiede.

B.spr.b. dd. 1466, des Sonnendages na Victoris, fol. 65 verso.

12. 1478, October 6. (*Vonnis wegens weigering om brood te laten wegen.*)

Want Jan Otten Moelenersoen, die backer in Tollenstege, onse oudermans, daer zy quamen om dat broet te wegene na der gewoente, weygeringe ghedaen heeft zyn broet te laten wegene ende enen van den oudermans onaerdeliken op zyne borst gestoten, daerom zel hy bloots hoofts uut der Buerkerke voer den raide opten huse komen ende bidden den raide vergifnisse ende wilkoeren deser geliken niet meer te doen, noch oick om deser zaken willen niemant te misdoen noch doen misdoen, in woerden noch in werken, heymeliken noch openbaer, in gheenre wys, by zwaerre correxy tottes raits goetduncken. Ende hy zel ter beteringe geven XV M steens aen gelde, daervan die oudermans (hebben) zullen drie dusent steens, te betalene binnen XIIII dagen, alle dage by enen ponde.

R. D. B. dd. 1478, des Dinxdages na Francisci, sexta Octobris, fol. 100.

13. 1481, Juni 11. (*Te bakken volgens de rijding.*)

1. Voert gebiet die rait allen backeren, die broet te vercopen plegen, dat sy terstont backen sonder verboeren na der rydinge hem geset, ende dat sy hoir broet openbaerliken op hoeren vensteren te cope houden, zonder ymant des te weygeren, byt verboeren van enen jaire hoir backen.

2. Ende waer enich backer, die in enich broet anders yet dede ofte bieke, dan alsulck goet hart koorn, dair hem die

rydinge op geset is, die zel verboeren vyf jair zyn neringe van backen.

B.spr.b. dd. 1481, des Manendages na Pinxteren, X [1]) Juny, fol. 14 verso.

14. 1481, Juni 12. (*Vonnis wegens het verkoopen van brood in strijd met de rijding.*)

Want Peter Stael die backer vier broede gegeven ende vercoft heeft tstucke voer enen halven Vleems, die na der rydinge gebacken waeren tstuck voer enen halven cromstert, daerom hebben scepene, raide ende oudermans gesleten, dat hy den raide vergifnisse bidden zell ende wilkoeren, om dezer zake willen den raide noch denghenen, die in dezer zake getuycht hebben, noch niemant anders niet te misdoen noch doen misdoen, in woerden noch in werken, heymelike noch openbaer, in gheenre wys, by zwaerre correxy tottes raits goetduncken. Ende hy zel ter beteringe geven aen gelde XXV ℔ tusschen dit ende Beloiken Pinxteren naistkomende, alle dage by I ℔; ende die zel men dan den armen menschen voert deylen ende geven. *Peter heeft gebeden, geloift ende ghewilkoert, als voerseyt is.*

R. D. B. dd. 1481, des Dinxdages na [2]) Odolfi, fol. 13 verso.

15. 1481, Juni 13. (*Vonnis wegens het verkoopen van brood in strijd met de rijding.*)

Want Godert Templaer, die backer, broede voer IX witgen gegeven ende vercoft heeft, die na der rydinge van den koorne gebacken waeren op II witgen, daerom hebben scepene, raide ende oudermanne ghesleten, dat hy ter beteringe geven zel aen gelde vyf pont totter armer menschen behoiff, tusschen dit ende Beloiken Pinxteren naistkomende, alle dage by enen ponde.

R. D. B. dd. 1481, des Woensdages na Odolfi, fol. 14.

16. 1484, September 23. (*Invoer van brood van buiten.*)

Voert laet die raet weten ende consentiert, dat men voertaen broot sel mogen brengen van buten ende verkopen alle

---

1) Pinksteren viel in 1481 op 10 Juni, de Maandag daarna dus op 11 Juni.

2) St. Odulfus wordt in Juni steeds vermeld op den 12^{en}, ook in Mr. Muller's *Programma*. Nu was 12 Juni in 1481 een Dinsdag; Dinsdag na St. Odulfus zou dus 19 Juni zijn. Na het in den tekst medegedeelde raadsbesluit volgen echter dd. „des Woensdages na Odolfi" en dan dd. „des Vrydages na Odolphi XV Juny". Blijkbaar dus moet in de dateering van ons raadsbesluit „op" in plaats van „na" gelezen worden.

Vrydage na XII uren des middages ende des Saterdages daernae, ende dien dach all.

B.spr.b. dd. 1484, des Donredages na Mathei, fol. 81.

17. 1491, November 17. (*Te bakken volgens de ordonnantie.*)

1. Sleten scepene ende rade, dat die backers broet backen zellen opter ouder ordinancie, te wetene scoen broet, grof weytenbroet ende ruggenbroet; indien zy cleyn ruych broet backen willen, dat zel wegen als grof weyten.

2. Ende wie van den backers binnen jaers tweewerf bekoert worde ende daerenboven derdewerf brokich bevonden worde, die zel ziin neringe van backen laten daerna een vierendeel jaers ende gheen broet op ziin venster veyl houden.

R. D. B. dd. 1491, des Donredages na Mertini, fol. 149 verso.

18. 1492, Juni 26. (*Plaats voor den verkoop van brood van buiten.*)

Ende alle die broet van buten gebrocht vercopen willen, die tghilde niet en hebben, zellen staen ende vercopen dat broet tusschen die Vischbrug ende sunt Jans-brug.

R. D. B. dd. 1492, des Diinsdages na sunt Jans-dach, fol. 178 verso.

19. 1492, Juli 6. (*Ordonnantie op den invoer en het bakken van brood.*)

Ordinancie opt broot, dat hier van buten gebrocht wort.

1. Alle broot, dat hier van buten incoemt, dat en zel men niet wegen in die wage, mer die zysmeysters zellen een broot daerof wegen ende daerna dat ander rekenen; ende die vercoper zel geven te ziis van elck C ℔ broets, dat hy vercoept, enen stuver ende van L ℔ enen halven stuver. Ende wes hy niet en vercoept, dat mach hy sonder ziis uutvueren, daert hem belieft.

2. Item alle backers zellen backen na der rydinge hoer geset van den Saterdach opten weyt; ende die alsulck koern niet en bieken oft verlengden mit geerstenmeel, die souden verboeren X ℔, alsoe dicke zii dat deden, totter stat behoeff.

3. Item waert zake dat die backers enigen rogge bieken anders dan na der Saterdages rydinge, ende daerin deden boeckweyt, boenen, erweten, graen of wit of afterval van den zemel van den weyt, die zellen verboeren X ℔ telker reyse, tot behoef als voere; ende hiervan zellen koermeysters wesen die merckmeysters.

4. Item die merckmeysters zellen bewerven, in elke kerspelkerck een cedel geset te worden voer den predicstoel van der rydinge van den brode, alle Saterdage.

R. D. B. dd. 1492, des Vrydages na Mertini Translationis [1]), fol. 180

20. 1539, September 24. *Dordonnantie van de backer-gilde.*

Anno XV c XXXIX des Woensdaichs den XXIIII^{en} Septembris.

Schout, borgermeysteren, scepenen ende raide der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der backer gilde te hebben ende te gebruijcken dese naebescreven artyculen ende puncten:

1. = *Snijders-gilde N°.* 18 *art.* 1, *met wijziging van* „der snyder gilde" *in* „der backer gilde".

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „de backer gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 32 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der backer gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 32 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 32 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°.* 32 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 32 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°.* 32 *art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnyder gilde" *in* „der voirseyder backer gilde" *en* „twaelff haickbusschen" *in* „thyen haickbusschen".

9. Item een gildtbrueder outste zoen van der voirseyder backer gilde die mach bynnen tsjaers nae dat overlyden van zynen vader zyns vaders gilde verheergewaeden, ende gheven nyet meer tottet gilde behoeff dan zess stuvers ende voir den dekens ende boede te rasoen thien stuvers, als voirseyt staet; behoudelicken dat die voirseyde zoen yerst twee jaeren leeren zel ende zijnen meyster voldoen, eer hy tselve gilt gebruijcken zell.

10. Item alle leerkynderen, die dit voirseyde gilt willen leeren, die zellen geven eenen gouden Koerforster Rynsche gulden off die rechte weerde daervoer; ende zij zellen twee jaer leeren onder haer meyster.

---

1) Deze ordonnantie is in het Buurspraakboek van dat jaar (fol. 57) gedateerd: „des Vrydages na Divisionis Apostolorum in ante-profesto Magdalene" (Juli 20), waarbij de opmerking wordt gevoegd: „est annus bisextilis".

11. Item oick, waer enich gildebrueder, die enich knecht te werck sette, die onder der backer gilde bynnen off buten zyn twee jaeren onder een meyster nyet uutgeleert en hadde, zel sculdich wesen leerkyntsgelt van zyn gilt the gheven.

12. Item een giltbrueder van der backer gilde zel zyn selfs kynderen dat ambocht van backen leeren moegen, sonder enich leerkyntsgelt daervan the geven.

13. Item wairt dat eenich giltbrueder eenighe leerjonges aenname ende in zynen huyse hadde, ende zyn dekens tselve nyet te kennen en gave bynnen acht daigen, naedat hy die gehadt off aengenomen hadde, die soude verboeren een Karolus gulden totter Keyserlicke Majesteyt, deser stadt Vtrecht ende der backer gilde voirseyt behoeff; ende nochtans zyn volle leerkyntsgelt betailt te werden.

14. Item waer yemant, die der backer gilde ruerde ende dat gilde nyet voldaen en hadde, zoe zellen die dekens vant voirseyde gilde denzelven moegen bekoeren mit consent van den schout, by een koer van twaeleff stuvers tot behoeff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende der backer gilde voirseyt elcx een derdendeel, zoe menichwerff dat geschiede.

15. Item wairt dat enich gildebrueder storve, soe mach die weduwe van den overleden gildebrueder dat gilde hebben ende vueren nae haers mans doot een jair ende zess weecken; ende wil zyt daernae dan langer doen, zel zy tselve gilde moegen wynnen mit halff gelt.

16. Item zoe en sellen alle die gildebroeders van der backer gilde voirseyt nyet meer moegen hebben dan eenen toen, byt verboeren, telcker reyse dat geschiede, vier stuvers tottet gilde behoeff.

17. Item enich gildebrueder, die after van der strate woent, die zel moegen opten Witten Donredach ende Paesch-avont een voer-veynster hebben, ende tot anders geenen tyden, byt verbueren van zess stuvers tottet gilde behoeff.

18. Item alsoe die koeckebackers in der backer gilde behoeren ende die wynnen, soe zellen zy [1]) gehouden wesen alle leerkynderen, die zij aennemen, ofte alle gesellen, die in haer werck staen, leerkyntsgelt the gheven, te weeten een

---

1) In H.S. is „zy" door dezelfde hand bovengeschreven.

gouden Koerforster Rynsche gulden off die weerde dairvoir, als voirseyt staet.

19. Item wairt dat yemant van den gildbruederen op enigen heyligen avonde, die de heylige kerck gebiet te vieren, vuer in zynen oven hadde, after dien dat die clocke thien geslagen hadde des avonts, ofte die des heyligen dages vuer in den oven hadde des avonts, eer die clocke thien sloege, die verbuerde telcker reyse IIII stuvers tottet gilde behoeff. Behoudelicken alle offgesette dagen, die hier te lant offgeset zyn, daer en zel men nyet op moegen bekoeren.

20. Item zoe en zel nyemant eenich gerstenbroot ofte bockweytenbroet voer noch nae, dan van Pyncxteren off tot sunt Jacob toe, off acht dagen daernae onbegrepen, moegen backen omme by die straten te dragen ende opte straet te vercoepen, by een koer telcker reyse van IIII stuvers tottet gilde behoeff.

21. Item alle backers, die woenen willen buyten deser stadt poirten bynnen deser stadt vryheyt, zellen gehouden wesen der backer gilde the wynnen mit dubbelt gildegelt, ende daerenboven noch alle jaer tottet gilde behoeff te gheven acht stuvers; ende dat overmits der backer bode hemluyden die rydinge theel jaer uutbrenct, ende oick mede zy dan daermede vrij zyn ende wesen zellen van allen den gilden oncosten. Ende dit voirseyde punt is der backer gilde voirtyts alzoe belieft ende by hem altoes geuseert geweest, vermoegens zekere overcomen van out raet ende nyewe, daervan den rayde getoent.

22. Item soe zel nyemant van buyten alhier geenrehande broot veyl houden off vercoepen moegen dan eenen dach ter weeck.

23. Item oft gebuerde dat enich gildtbrueder ofte giltsuster offlivich worde, zoe zellen die gemeen gildebroeders te beganckenisse off te groeff comen, opt verboeren een halve stuver tottet gilde behoeff.

24. Item also die gildebrueders van der backer gilde des jairs eens te samen vrolicken mit den anderen teeren by consent van den oversten, als voiren verhailt wert, soe wert belieft ende toegelaten: waert dat yemant rebelliken den dekens ofte enige goede gildebrueders qualicken toespraken buyten hoeren sculden, ende indien tselve geviele ende bewyselicken ware, dat alsdan die dekens den rebelligen sullen

moegen contuleeren op een vat biers ofte min, naedat die saicke gelegen ware. Behoudelicken altoes ende onvermindert die schout ende deser stadt hoer recht.

25. Item alsoe by den raydt anno XV c XXXVII des Saterdaichs den XXIen July een verclaringhe opte backer gilde gemaict ende ter stadt clocken gepubliceert is, die men onverbrecklicken onderhouden wil hebben, soe wert dieselve weder vernyeut ende toegelaten omme onverbrecklicken onderhouden te worden, in manieren soe die verclaert is geweest ende hiernae volcht:

In den yersten, dat gheen backers ofte gildbrueders van der backer gilde enich broet backen ofte vercoepen en zellen, anders dan dat hem geset wert nae der stadt rijdinge te backen; ende soe wye dair gebrecklick inne bevonden worde, die verboerde alle dat broot ende daerenboven, soe dicke dat bevonden worde, noch drie Karolus gulden.

Item voirt, dat gheen backers enich meel by de grote ofte cleyne maten vercoipen zellen moegen anders dan gebuyelt meel ende dat by de pondt, opt verboeren als voirseyt.

Ende alle dese voirseyde broicken zellen gaen tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt tdeen, deser stadt tdander ende den aenbrenger tderde derdendeel.

26. = *Wantsnijders-gilde N°. 32 art.* 24.

27. = *Wantsnijders-gilde N°. 32 art.* 25.

Ja. van der Voort *in absentia subscripsit.*

Quoyer v. d. ordonn. der respect. gilden, N°. 12.

IV. MOLENAARS-GILDE.

IV. MOLENAARS-GILDE.

---

1. 1432, Januari 31. (*Maalloon.*)

Van den moleners.

1. Is overdragen by scepen, rade ende oudermans, dat die moelnairs malen zellen eerste den backeren hoir koirn ende dat halen ende wederbrenggen ende dairoff hebben van elken mudde, dat sy opter wyntmolen malen, enen halven Johannes-braspenning ende van elken mudde twe pont totter lakinge. Ende laecte dat koirn meer, zo zel men hem corten voir elc pont, dattet meer laecte, enen halven Johannes-braspenning. Mer dat koirn, dat men opter rosmolen maelt, dair sel men off geven van elken mudde enen Johannes-braspenning ende niet meer.

2. Ende in dierselver manieren sel men oick den borgeren ende gemenen volke malen.

3. Ende wair enich moelnair, die meer naem van yemants koirn, dan dese voirscreven overdrachte hout, die sell verbueren vyff pont, also dicke als hy dat dede. Ende van desen vyff ponden sellen hebben die stad II ℔, diegene diet uutbrocht twe pont ende die busmeysters van den rade een pont, omdat sy dat uutpanden sellen.

R. D. B. dd. 1432, sDonredages nae Pauli Conversio, fol. 84.

2. 1435. Januari 24. (*Verlof om in de stadsvrijheid te wonen.*)

Van den molenaren, by den rade oude ende nywe, anno XXXV op sinte Pouwels-avond Conversio.

Want van ontelliken verleden jaren ende tyden onse voir-

vadere, rade oude ende nywe onser stadt, voir nutscap ende gemenen noit-orbair, also men dat binnen onser stad niet doen en mach noch nutte gedaen en is, belieft, gegonst ende geconsentiert hebben alle mannepersonen, die moelen gehadt hebben, dair sy snachts als sdages den gemenen volke mede dienen moeten ende dairomme by horen moelen wesen, hoir ampte doen ende dairop woenen, ende hoir borgerscappen dairop gehadt, gewonnen ende bewairt hebben; ende want wy den onsen voirscreven alle tyd sculdich syn ende mogeliken hoir vryheiden ende goeder rechten te langen ende te meerren, die wy hem buten hinder ende vercortinge eniger andere gilden doen ende geven mogen, geliken wy oick allen anderen ghilden sculdich syn te doen; hieromme ende om die voirscreven vryheiden te verclaren ende tot goeden verstaen te brengen, so syn die rade oude ende nywe teser tyd wesende eendrachtelick overdragen:

1. Dat alle molenare voirscreven by horen molenen nacht als dach buten mueren, mer binnen onser stadt vryheiden, wesen mogen ende dairop woenen zellen ende hoir ampte dairop doen, alse voirscreven is, ende dairop borgerscap wynnen, die geen borgere en syn, ende hoir borgerscappen dair bewaren ende bescutten, off sy in onser stadt binnen mueren woenaftich waren, duerende also lange als sy dat ampte selver doen zellen, sonder argelist. Mar tot alre tyd als sy dat ambocht laten ende selver niet en doen, soe zellen sy binnen jairs ende zess weken weder binnen onser stad mueren comen mit hore stediger woeninge, off sy syn hore borgerscap quuyt ende die en zellen hem dan voirt geen stade doen.

2. Mer wair enich moelnair, die teser tyd off hiernamels borger wair ende binnen onser stad woenaftich wair, die en zell niet buten onser stad op syn moelen varen woenen ende dair syn borgerscap mede bewaren, hy en sell tenden jairs nae synre uutvairt yerste borgerscap wynnen, geliken die buten woenen gedaen hebben.

3. Ende hebben hem hierop gegeven ende gegonst, geven ende gunnen alle previlegien, vryheiden ende goeden rechten, geliken anderen onsen borgeren binnen onser stad woenaftich, die wy hem geven ende gunnen mogen.

4. Behoudeliken dat sy, solange sy buten mueren woenen, in onser stad rade niet gecoren en sellen werden. Ende mede behoudeliken der stad hore waken in dien ghilde van

dien borgeren, geliken hoir borgere voirscreven alle wege gedaen hebben.

R. D. B. dd. 1435, fol. 130.

3. 1444, Januari 26. (*De molenaars, wonende in de stadsvrijheid, zullen dienen in hun gilde.*)

Sleten scepene, rade ende oudermans, dat die molenaers, woenende na overdrachten des raedts oudt ende nye buten der stat mueren, in horen gilde dienen sellen ende niet in hoerre buerscap.

R. D. B. dd. 1444, des Sonnendages na sunte Pouwels-dach Conversio, fol. 133.

4. 1444, Maart 13. (*Niet te malen zonder bewijs van betaalden accijns.*)

Die raet verbiedt allen molenaren, binnen onser stadt vrijheit geseten, dat nyemant enich koern en male noch op en neme, hert off weeck, sy en hebben eerste een teyken van den sijsmeysteren in der tijt, bij sulcken kueren, als dairop staen.

B.spr.b. dd. 1444, des Vrydages na Reminiscere, fol. 154 verso.

5. 1446, October 12. (*Geen karren op marktdagen voor* 12 *uren op de Neude of de Korenmarkt.*)

Die raet verbiedt dat geen molencarren en comen op enigen marctdagen in der Noeden off opter Corenmarct voer XII uren. by enen koer van enen ponde, also dicke als dat gesciede. Ende dese kueren sellen hebben die marctmeysters ende all der stat dienres hoge ende lege, die syn in der tyt.

B.spr.b. dd. 1446, des Woensdages na Victoris, fol. 23.

6. 1481, Juni 11. (*Geen karren op marktdagen voor* 12 *uren op de Neude of de Korenmarkt.*)

1. Voert verbiet die rait, dat ghene moelenare en komen op enige marctdage mit hoeren karren opter Noide ende op die Koornmarct; mer willen zy dan enich koorn laden, dat zullen zy halen totter lude husen ende anders nergent, by enen koer van enen ponde, zoe dicke dat geschiede. Ende die koeren sullen hebben die marctmeysters ende onse dyenre hoghe ende leghe, die zy bekoeren.

2. Oick verbiet die rait enen ygeliken, dat nymant binnen der weken enich koorne en kope om weder te vercopen dan

op die gewoenlike marctdage, by tverboeren van den koorne totter armer behoiff.

B.spr.b. dd. 1481, des Manendages na Pinxteren, X [1]) Juny, fol. 14 verso.

7. 1484, October 12. (*Maalloon.*)

Overdragen by den rade, dat men voertaen van enen scepel herts koerns niet meer van malen geven en zel ter wymmolen dan vier wit, ter rosmolen niet meer dan acht wit; ende van een brout malens op die wymmolen niet meer dan X stuvers, ende op die rosmolen niet meer dan XVI stuvers. Ende wie meer daervan name, dat zel wesen tot correxy des raets goetdunken, als men dat ter clocken verkundigen zel.

R. D. B. dd. 1484, des Dijnsdages na Victoris, fol. 60.

8. 1485, October 26. (*Vonnis wegens het malen zonder bewijs van betaalden accijns.*)

Want Symon Janssoen molenaer tegens die ordinancy van den malen koren gehaelt heeft tot meyster Wemmer Dircxsoen ende gemalen sonder teyken, soe sleten scepene ende raide, dat hy na der ludinge van der clocken, en Donredage na Victoris lestleden gesciet, geven zel ter beteringen L ℔, half ter stat ende half ter zysmeysters behoef, ende en zel binnen een half jaer niet malen.

R. D. B. dd. 1485, des Woensdages na XI M Meechden-dach, fol. 92.

9. 1501, April 28. (*Eed der molenaars.*)

Overcomen by den rade, dat die molenairs hoeren eedt doen zellen den zysmeysters by denghenen, die de raet daertoe scicken zel, in deser nacomende formen:

„Dat zweer dy, dat ghy gheen backers- of koekebackers- [2]) „koern uutvueren oft malen en zelt, oft doen vueren oft malen „by wyf, kyndere, knecht oft meecht, ten zy yerst versyst „ter plaetsen, daer ment van ouder gewoenten pleech te verzysen. Ende daer zel dy of diet uutvuert by bliven, ter tyt „dattet gescreven ende versyst is, byt verboeren van L ℔ „ende menedich ter clocken uutgeluyt te worden. Dat u God „soe help, etc."

R. D. B. dd. 1501, des Woensdages XXVIII Aprilis, fol. 97.

---

1) Pinksteren viel in 1481 op 10 Juni, de Maandag daarna dus op 11 Juni.

2) In H.S. is „of koekebackers" onderhaald.

10. 1511, Februari 14. (*Maalloon.*)

Overcomen ende gesleten by scepene, raide ende oudermanne, dat die molennaers nyet meer nemen en sellen van een mud herts koerns, dat se opte wijntmolen malen, dan twee Philippus ende, dat sij optie rosmolen malen, vier Philippus, duerende ter tijt toe die rait anders te raide sel werden.

R. D. B. dd. 1511, des Vrydages op sunte Valentijns-dach, fol. 162 verso.

11. 1511, September 16. (*Maalloon.*)

Want die molennaers, die de wijntmolens bemalen hebben, boven hoir gesette loen, bij den raide out ende nye hoir toegevuecht, van malen genomen hebben, soe sleten scepene, raide ende oudermanne, dat die molennaers voirseyt van elker moelen ontrent onser stadt staende geven sellen ter beteringhe zess Rynsche gulden current. Ende wairt dat enich molennaer achter deser tijt voert noch meer name dant geset voirseyt, te wetene XIIII wit van elck mud weyten off roggen, dat sel wesen op een jair der stadt ende stat vryheyt ende zijnre neringhe te laten.

R. D. B. dd. 1511, des Dijnsdages op sunte Lamberts-avont, fol. 178.

12. 1514, September 20. (*Maalloon.*)

Sleten scepene, raide ende oudermanne, dat men voertan nyet meer gheven en sel van elck mud herts koerns te malen dan thien witgens, twelc men terstont den molennaers laten weten ende bevelen sel nyet meer te nemen.

R. D. B. dd. 1514, des Woensdages na Lamberti, fol. 77.

13. 1514, October 13. *Moelens zyn uuter huer.*

Sleten scepene, raide ende oudermanne, dat die molenaers, die de molens hueren, van der huer, die zij hebben, voertan sellen moegen ontslagen wesen. Ende die zyn huer belieft te houden, die mach se houden voer die oude huer; behoudelick dat se nyet meer nemen en sellen, dan die raet des Woensdages na Lamberti lestleden gesleten heeft.

R. D. B. dd. 1514, des Vrydages na Victoris, fol. 77 verso.

14. 1523, Mei 19. (*Slechts eene bepaalde hoeveelheid mout te malen voor de brouwers.*)

Overcomen bij scepene, raide ende oudermanne, dat voertan gheen molennaer mout malen en sel voer enigen brouwer dan

alleen zijn gesette rijdinge teffens tot elker reyse, te wetene twee mud weyts, zess mud ghersten ende XIIII mud haveren. Ende indien yemant van den brouwers anders ter molen dede, soe sel die molennaer tselve den raide ten yersten sitteldaige dairna bijbrengen, om den broekigen te moegen corrigeeren. Ende dat bij hoeren eeden, die alle molennaeren nu daerop gedaen hebben, bij correctie tottes raets goitduncken.

R. D. B. dd. 1523, des Dijnsdages na Ascentionis Domini, fol. 120 verso.

15. 1540, Juni 16. *Dordonnancie van der moelennair gilde.*

Anno XV ᶜ XL des Woensdaichs den zesthienden Junii.

Schout, borgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der moelennair gilde te hebben ende te gebruycken dese nabescreven artyculen ende puncten:

1. = *Snijders-gilde N°.* 18 *art.* 1, *met wijziging van* „der snyder gilde" *in* „der moelennair gilde".

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der moelennair gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der moelennair gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder gilde" *in* „der voirseyder moelenair gilde" *en* „twaelff haickbusschen" *in* „acht haickbusschen".

9. Item een van deser gildebroeders outste zoen zel zyn vaders gilde verheergewaeden mit een botdrager ende die dekens ende bode hoir rasoen, als voirseyt.

10. Item alle leerkynderen, die dese gilde leeren willen, zellen den gilde geven acht stuvers tot behoif van sunte Victoers autair.

11. Item waer yemant, die tvoirseyde gilde ruerde ende dat gilde nyet voldaen en hadde, soe moegen die dekens denzelven bekueren van VIII stuvers, ende dat soe dicke alse zyt bevynden, tot behoiff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde, elcx een derdendeel.

11. Item zoe en zel nyemant van desen gildebrueders enich leerkynt off knecht aennemen, zy zullen gehouden wesen

tselve bynnen acht dagen daernae die dekens in der tyt te kennen te geven, opt verboeren, die tselve verbraicke, van acht stuvers tot behoiff als voeren.

12. Item waer enich moelennair, die vennoit aennaem, die gheen borger noch gildebrueder en waer, ende zyn deken nyet te kennen en gaeff, die verboerde twee Karolus gulden, also dicke alse hyt dede, tot behoiff voirseyt.

13. Item waer enich backer off brouwer, die van zynen moelennair sloich, ongerekent en onbetailt, ende hy tot eenen anderen moelennair dede malen, soe sal die yerste moelennair gaen totten dekens in der tyt ende gevent hemluyden te kennen. Zoe zellen die dekens dan rechtvoirt den anderen moelennair moegen doen verbieden by hoeren bode, dat hy dien backer ofte dien brouwer nyet en male, byt verboeren van eenen stuver van alsoo menich sack, als hy maelde (tegens) tverbot, ter tyt toe die backer ofte brouwer den moelennair vernoicht zal hebben by den dekens van der moelennair gilde voirseyt. Ende die voorseyde broicken zel hebben sunte Victoers broederscap om den dienst Goids daermede te doen.

Ende die bode vant gilt zel hebben eenen stuver vant verbieden.

14. Item waer dat enich moelennair moell op dese nabescreven hoichtyden, te wetene opten heyligen Cors-dach, Jairs-dach, Derthien-dach, Palm-dach, Paesch-dach, ons Heeren Hemelvaerts-dach, Pijncxter-dach, opten heyligen Sacraments-dach, op sunt Jans-dach te Midsomer, Alre Heyligen-dach, sunte Victoers-dach, sunte Meertens-dach, alle Apostel-dagen die komen op Sonnendagen, Onser Vrouwen ses hoichtyden ofte op Sonnendagen, te wetene na der middernacht, als enich van desen hoichtyden toecomende zijn, off op enigen dach derselver hoichtyden, ende voert voer der middernacht, als de hoichtyt offgaet, ende des Sonnendaichs van dat die son opgaet totdat zij weder ondergegaen is, die verboerde eenen stuver, alsoe dicke als hy seylende off malende bevonden worden.

15. Ende wairt saicke dat die koermeysters hier enich consent voerder off contrarie in gaven, anders dan voirseyt staet, soe verboerde die koermeyster ende moelennair elcx eenen ouden scilt, alsoe dicke als die dekens dat in der wairheyt bevonden, tot behoiff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende den gilde, als voirseyt.

16. Item wairt dat men van Keyserlicke Majesteyts ofte

van deser stadts wegen geboeden worde te malen, zel men in dien geval wel moegen maelen sonder verbueren.

17. Item dese koeren van stuvers, die spruyten zellen moegen uut dese voirseyde twee artijculen, zellen de dekens in der tyt jaerlicx opslaen ende vercoepen, ende de penningen daeroff komende emploeijeren omme doncosten daermede te betalen van den dienst Goids mede te vervallen.

18. Item dat alle diegheen, die tvoirgeruerde gilde mitter hant roeren ende doen, te wetene olyslagers, wijntmoelennairs off die mitter rossmoelen malen, ende in der stadt ofte stadt vryheyt geseten zyn, zullen geven jairlicx een stadt-pont alse vier stuvers. Ende dat zell komen in der gilden bussche ende daervan zel men rekeninge doen. Ende dese vier stuvers zel een yegelick gehouden wesen te betalen op sunte Victoers-dach off bynnen zess weecken dairnae, opt verboeren van dubbelt gelt.

19. Item zoe en zel nyemant van der moelennair gilde in der gilden voirseyt graftsteden geleyt werden, off men zel dairoff gheven vier stuvers tot sunte Victoers behoeff. Ende soe wye sunte Victoer bespreeckt die vier stuvers voirseyt ofte soevele meer, alst hem goetdochte, die sel daermede quijt wesen.

20. Item soe sellen in de voirseyde moelennair gilde noch aengenomen moegen worden tot gildebrueders uut ende van dieghene, die int plattelant van Vtrecht woenachtich zyn, totter taxe onder acht ende twyntich personen, diewelcke yerst borgerscap van deser stadt zellen wynnen ende dan daernae deser gilde wynnen ende contenteren, ende scot ende lot mit hem geven, ende in tyde van node in de Weert comen ende die helpen stercken ende houden tot vordel, profyt ende welvaeren van deser stadt. Ende hiervoer zellen dieselve ongehouden wesen des mairscalcks ende oick des Leckendycks clockenslach te volgen, — uutgesondert alse die nootclock geslagen wert, zellen zy dan mede opten dyck komen ende volgen ende doen als andere, — alsoe dat voirseyde der moelennair gilde van outs gegunt, gepreviligeert ende toegelaten is geweest ende daervan noch in possessie zyn.

21. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 24.

22. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 25.

Ja. van der Voort *in absentia subscripsit.*

Quoyer v. d. ordonn. der respect. gilden, N°. 47.

V. LINNENWEVERS-GILDE.

V. LINNENWEVERS-GILDE.

1 [1]. 1442, Januari 13. (*Het gilde geeft verlof tot het weven in het klooster Jeruzalem.*)

Wy Dirck Giisbertszoen ende Andries Janszoen, oudermans, ende gemene gildbrueders van der linnenwever-gilde doen kenlic allen luden, dat wy mit onsen vryen wille, mit goeden voirsien ende wel beraden voir ons ende onse nacoemelinge tusschen ons ende den convente hiernae bescreven in eenre gemeenre mergensprake eendrachtelic mit malcanderen overdragen siin ende overgegeven hebben ende overgeven myt desen onsen tegenwoirdigen brief: dat die nonnen ende susteren des beslotene convents van Jherusalem buten Vtrecht sonder enich verboren off brueken aen onsen voirseiden gilde voirtaen rustelic ende vredelic vryliken mogen weven ende werken in haren convente voirscreven [2]) alle gaern, dat hemselven nu of hiernaemaels toebehoerde, ende anders geen gaern. Ende om alle ongunst, twijst ende scheell, die noch hiernaemaels vallen mochte tusschen ons ende den convente voirscreven te verhueden ende claerlic neder te leggen, soe sal dat convent voirscreven, diewile dat sie weven willen ende niet langer, onsen oudermans in elker tijt, tot behoef onser gemeenre gildbrueders, nyet van enich rechts wegen mer uut gunsten jairlix binnen den twaleff nachten na den heiligen Kors-dach uutreyken ende betalen een pont ende tyen schel-

1) Een gelijke brief werd door het linnenwevers-gilde verleend aan het convent van „sinte Nycolaes after den toern tUtrecht" (d. i. d.), opgenomen in een charter dd. 1442, op sinte Pontiaens-dach (Januari 14), en aan het convent van „Maria Egiptiaca woenachtich in sente Marien Magdalenen-straet tUtrecht" dd. 1446 Mei 2. Vgl. N°. 2 en noot 2 op bladz. 78.

2) De beide andere brieven voegen hier in: „mit twe of mit drie touwen ende nyt meer"

ling der stat pay van Vtrecht. Wairom wy geloeft hebben ende geloven voir ons ende voir onse nacomelinge den voirseiden convente ende haren nacomelinge tot geenre tijt boven dese anderhalff pont voirscreven enige aensprake, hijnder, lette off moyenisse te doen in enyger wijs. Mit sulken vorwerden: waert sake dat wij of enich van onsen gildbrueders den voirseyden convente tot eniger tijt opleyden of aenstreden mit woerden, dat sij ander gaern dan haerselvers gaern gewrocht hadden, ende ter witteliker waerheit niet bewisen en mochten, soe hebben wy vorder geloeft ende geloven den voirscreven convente van elker reysen uut te reyken ende wel te betalen twe stat-ponde, dair onse oudermans dan in der tijt van onser gilden wegen hem betalinge of doen zellen tot vermaninge des procuratoers van den convente voirscreven. Welke twe pont voirseit die voirseide oudermans dan weder uutpanden zellen dengenen, die ons dat tondegen [1]) bygebrocht hadde. Mer waert zake dattet ter witliker waerheit gevonden worde, dat sij ander gaern dan haerselfs wair gewrocht hadden, soe sal dat convent voirseit, tot vermaninge onser oudermans in der tijt, uutreyken ende betalen tot elker reysen twe stat-ponde, dair dat een pont onse oudermans voerseit ende dat ander pont die aenbrenger of hebben zellen.

Alle dinge sonder argelist.

In oirkonde des briefs besegelt myt onser gilden segel by wille ende consent onser gemeenre gildbruders.

Gegeven int jair ons Heren dusent vierhondert twe ende viertich op sunte Ponciaens-avont.

Origineel charter met zegel, Archieven der begijnhuizen (berustende in het gemeente-archief).

2 [2]). 1442, Januari 14. (*Het St. Nicolaas-klooster belooft aan het linnenwevers-gilde eene jaarlijksche rente voor het recht om te mogen weven.*)

Wy ministra ende ghemeen besloten convent van sinte Nycolaes after den toern tUtrecht doen kenlic allen luden:

---

1) De brief voor het St. Nicolaas-klooster leest „ten onrechte", die voor het klooster van Maria Egyptiaca „tonrecht".

2) Een gelijkluidende brief werd aan het gilde gegeven door het klooster „van Maria Egyptiaca woenachtich in sente Marien Magdalenen-straet tUtrecht" in 1446 (Mei 2) des Saterdages na ons Heren Hemelvaerts-dach (Archief der Oud Roomsche Clerezy te Utrecht).

dat wi voer ons ende voer onse nacomelinghe gheloeft hebben ende gheloven mit desen onsen teghenwoerdighen brief den oudermans in elker tijt van den lindenwevers-ghilde tot behoef der ghemeenre ghildebrueders jaerlix uut te reyken ende te betalen anderhalf pont der stat paeyment van Vtrecht, op sulke termiin, loeften ende vorwarden, also als die openne brief, beseghelt mit der ghilde seghel voerscreven, die si ons daerof ghegheven hebben, dat inhout ende begrepen heeft, sprekende van woerde te woerde aldus:

„Wy Dirck Ghijsbertsoen ende Andries Janszoen, oudermans,

„ . . . .

„Ghegheven int jaer ons Heren dusent vierhondert ende „twe ende veertich op sinte Ponciaens-avont" [1]).

Ende want wi ministra ende ghemeen convent voerscreven dese betalinghe van anderhalf pont voerscreven mit zulken voerbande ende loeften, als hiervoer in den ghilden-brief voerghenoemt over ons bescreven staet, volcomeliken houden ende voldoen willen, so hebben wi onse ghemeen conventsseghel aen desen brief uutghehanghen tenen oerconde.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent vierhondert ende twe ende veertich op sinte Ponciaens-dach.

Origineel charter met 2 van de 3 zegels, Archieven der begijnhuizen (berustende in het gemeente-archief).

3. 1464, Januari 29. (*Beleedigen van oudermans.*)

Sleten scepene, raide ende oudermans tusschen Thonys Wouterssoen, aen die ene, ende der lynnewever ghilde, aen die andere zyde, ruerende van ontameliken woerden, die hy den oudermans ende den gemeynen ghilde ghegeven heeft, alze dat hy ter beteringe geven zel der stadt XX M steens, te betalen binnen XIIII daghen naistcomende, alle daghe by enen ponde, ende wilkoeren op zyn lyf niemant te misdoen off X jaer uut der stadt te wezen, daervan hy zynen koer hebben zell.

R. D. B. dd. 1464, des Sonnendaghes na Pauli Conversionis, fol. 91 verso.

4. 1473, December 15. (*Uitoefening van het ambacht.*)

Sleten ende overdroegen scepene, raide ende oudermans, dat die gildebroeders van der lynnewever-gilde zellen moigen

---

1) Hier is geïnsereerd de brief, waarbij het gilde aan het klooster verlof tot weven geeft, gelijkluidend met den hieraan voorafgaanden brief N°. 1.

stellen drie touwen in enen huse, als zy van outs plagen te doen, ende wercken totten avont toe, ghelyck anderen ambochtsluden.

R. D. B. dd. 1473, des Woensdages na Lucie, fol. 127 verso.

5 [1]. 1526, April 10. (*Weven in kloosters.*)

Die oudermanne van den lynnewevers hebben den conventen op hoere aenspraken, beruerende dat weven in hoeren conventen na vermoegen voer-brieff ende voirwaerden etc., ter antwoerde gegeven, dat se bliven willen by den zegelen ende brieven, hem by den forst van den lande ende gemeen ghilden op sunt Jans-kerchoff gegeven ende besegelt, die zy daer thoenden.

R. D. B. dd. 1526, des Dijnsdages na Beloken Paeschen, fol. 71 verso.

6. 1550, April 16. (*Ordonnantie op het linnenwevers-gilde.*)

Anno XV c vijftich des Woensdaechs den zestiensten Aprilis.

Schout, borghemijsteren, scepenen ende raede der stadt van Vuijtrecht hebben belieft ende toeghelaten den linnewevergilde te hebben ende te ghebruijcken dese nabescreven articulen ende puncten:

1. = *Wantsnijders-gilde* N°. 30 *art.* 1, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der linnewever gilde" *en* „ofte oick min" *in* „dan wel min, tot discretie van den dekens in der tijt".

2. = *Wantsnijders-gilde* N°. 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „den linnewever gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde* N°. 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der linnewever gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde* N°. 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde* N°. 30 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde* N°. 30 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde* N°. 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde* N°. 30 *art.* 8, *met wijziging van* „de voerseyde wantsnijder gilde" *in* „den voerscreven gilde der linnewevers" *en* „twaelff haickbusschen" *in* „zes haeckbuschen".

9. Item alle dieghene, die linnelaecken binnen der stadt

---

1) In HS. staat in margine naast dit besluit „Gedoet ut supra", nl. „by onsen genedigen heere, mitter clocken, anno XXVIII sWoensdages na Bertelmei".

ende stadts-vrijheijt van Vijtrecht weven sullen willen, sullen ghehouden wesen desen gilde te winnen ende te voldoen.

10 [1]). Item soe sullen die linnewevers anders niet wercken des somers dan bij dachlicht, ende des winters beginnende van Victoris tot Petri ad Cathedram sullen sij bij die keerse moeghen wercken van des morgens te ses uren tot des avonts te acht uren. Ende waert dat ijemant bevonden worde contrarie te doen van desen ofte ghedaen te hebben, sal telcker reijsen verbueren vier stuijvers tot des gilden behoef.

11. Item so sal elcke linnewever niet meer ghetouwen setten ende in sijn huijs hebben om op te wercken dan drie; ende waert dat ijemant contrarie bevonden worde te doene oft ghedaen te hebben, verboerden telcker reijsen enen Carolusgulden, tot behoef van den Keijserlycke Majesteyt ende deser stadt deen helft ende desen gilde ende aenbrengher dander helft.

12. Item so sullen dese gildebrueders ofte giltsusters niet meer toenen noch plaetsen hebben, daer sij wercken ofte doen wercken, dan tot haren huijse, daer sy sdaechs vuer ende liecht houden, opt verbueren als voren.

13. Item waert dat ijemant van den gildebrueders ofte -susters ijemant sijn laijcken niet oprecht gheweven en hadde, ende daerover clachten ghecomen waren voer die deeckens, so sal dieselve dat beeteren tot kennisse van den deeckens; ende daertoe tgelt [2]) geven tottes gilde outaer behoef een pont was.

14. Item so sullen dese gildebrueders ende gildesusters der luijder werck opt touwe setten tot sulcker daeghen, als sij dat aenghenomen ende beloeft hebben te doen. Ende indien daer clachten van voer de deeckens comen, so sullen sijluijden dat voerscreven aenghenomen werck op touwe setten ende afwercken tot sulcken daghe, als die deeckens hem setten ende ghebieden sal. Ende waert dat ijemant contrarie dede, die verboerde alle daghe XII stuijvers, tot behoef des Keijserlijcke Majesteijt, deser stadt ende den deeckens voerseyt, elcks een derdendeel.

15. Ende die deecken, die dit ghebodt voerseyt doet, sal

---

1) Dit artikel werd, woordelijk eender, op 15 Januari 1550 door den raad aan het Linnenwevers-gilde „by provisie toegelaten ende belieft", zie R. D. B. i. d.

2) Het Quoyer v. d. ordonn. der respect. gilden leest in deze ordonnantie, wel zoo duidelijk, „tgilt".

hebben voor syn loon enen halven stuijver, te betalen diet ghebodt gedaen wil hebben.

16. Item so sullen die giltbrueders oft giltsusters gheen werck, daer sy aen ghewrocht hadden, moeghen afsetten dan alleen met consent van syn deecken, op verbueren als voren.

17. Ende waert saecke datter questie gheviel tuschen denghenen, die eenich webbe te weven ghebrocht hadden, ende den wever, aengaende dattet gheleverde gaern niet wercbaer en waer oft ander ghelycke questien, sal tselve staen tot discretie ende seggen van den dekens.

18. Item so en sal niemant ennich verdingde werck aennemen ende wercken, naedenmael hem een weet daerop ghedaen is van sijn deecken, opt verboren als voren.

19. Item als vriest, so sullen die deeckens out ende niewe te zamen byeencomen ende seijnden der gilden bode omme tot allen haer gildebrueders ende -susters binnen ende buijten ende verbieden haer te wercken: Ende waer yemant die daerboven wrochte, verborde XII stuijvers tot behoef als voren, also dick alst bevonden worde, totter tijt toe dat ment hem wederbode.

20. Item so en sal gheen gildebrueder ofte gildtsuster eenich knecht oft maecht te werck setten, die binnen deser stadt ghewrocht heeft, hij en heeft eerst ghevraicht den mijster, daer dieselve laest ghewrocht heeft, oft hy hem voldaen heeft. Ende waert dat hy sulcs niet ghedaen en hadde, verboerde een pont was tottes outaers behoef.

21. Item waert dat ennich mijster [1]) sijn knecht oft maecht oirlof gave ende daerbij niet ten vollen en betaelde, so sal dieselve dat die deeckens moeghen te kenne geven, welcke deeckens alsdan sijn mijster twerck verbieden sellen, ter tijt hij syn knecht oft meecht betaelt sal hebben. Ende indien hij boven tghebot voerscreven wrochte ofte liet wercken binnen synen huijse, verborde telcker reijse een pont was tottes outaers behoef voerscreven. Welverstaende indien die mijster met sijn eede houden wil, syn knecht ofte maecht betaelt te hebben, so sal hy met sijn eedt volstaen; ten waer die knecht ofte meecht contrarie ghetuijchenis ende bewijs wist bij te brenghen.

22. Item so en sal gheen knecht oft meecht van syn mijster scheijden ende tot een ander mijster gaen wercken,

---

1) In H.S. is „mijster" met dezelfde hand bovengeschreven.

hy en heeft syn eerste mijster eerst voldaen, opt verbueren alle daghe als voren.

23. Ende waert dat ijemant van den gildebroeders ende giltsusters dieselve te werck setten, naedat hem tselve van den deeckens verwichticht waer, dat die knecht oft meecht syn voer-mijster niet voldaen en hadde, verborde mede alle daghe als voren.

24. Item so sullen die deeckens vaststaen voer de nieborghers, die sij aennemen sullen in haer tijt. Ende waert dat sy ijemant min aennamen dan tselve behoerden, sullen tselve selfs opleggheu ende betaelen.

25. Item so sullen die deeckens van desen gilde der gilden incomen ende goet niet moeghen verbrenghen ende verberghen, op arbitraele correctie des raets.

26. Item waert dat yemant dese voerscreven gilde ruerde, eer hij dit gilt ghewonnen ende voldaen hadde, so moeghen die deeckens denselven bekueren tot elcker reijse tot XII stuijvers ende so dicke alst zijt bevinden, tot behoef van den Keijserlijcke Majesteijt, deser stadt ende den deeckens van deser gilde.

27. Item so sullen die gildebrueders gheen leerjonghen min aennemen om te leeren dan een jaer lang.

28. Item so sullen die leerkinderen sculdich sijn te geven voer haer leerkintsgelt eenen Carolus-gulden, ende daerenboven VIII stuijvers voer syn rasoen totte deeckens behoef.

29. Item waert dat ennich gildebrueder ennich leerkint aennaem ende hij dat die deeckens niet te kennen en gave binnen XIIII daghen, so soude die gildebrueder verbueren eenen Carolus-gulden ende noch daerenboven tleerkintsgelt betaelt waerden als voren, tot behoef van den Keijserlycke Majesteijt, deser stadt ende den deeckens van desen gilde, elx een dordendeel.

30. Item so sal een gildebrueder sijn selfs kint zyn ambocht leeren moeghen sonder ennich leerkintsgelt daeraf sculdich te syn.

31. Item so sal een wedue van een gildebrueder van desen gilde haers mans ambocht moeghen bliven bedienende ende onderhoudende, zoelange sij in haer weduelijcken staet blijft ende niet langher; des sal sy der gilde outaer geven eens een pont was.

32. Item so sullen die gildebrueders eerlijcke sonder scoet-

vel ende baersebeen te graijf comen op die dode giltbrueders ofte giltsusters begravinghe; ende wie niet eerlijck te grayf en quame, verborde enen stuijver tottes gilden behoef.

33. Item so sullen die deeckens van desen gilde in elcker tijt alle jaer een busmijster kiesen. Ende waert dat diegene, die sij koren, in weijgheringhe waer tselve busmijsterscap aen te nemen, dieselve sal alle daghe verbueren XII stuijver, tot behoef van den Keyserlycke Majesteijt, deser stadt ende sgilde behoef, elx een derdendeel.

34. Item tot allen tijden als die gildebrueders van desen gilde by den anderen vergaert zijn in morghenspraijcke ofte in te graijf te gaen ende oeck mede als sy te zamen teren, so en sal niemant den deeckens ofte ennighe goede gildebrueders rebellicken noch met onbehoorlijcke woerden ende wercken toespreecken ende misdoen. Ende mede in eens anders worden onmanierlic vallen ende corrumperen. Ende indien zulx gheviele ende bewysselick waer, soe sullen die deeckens denselfden moeghen contrarolleren op een vat ofte een half vat biers, na der ghelegentheyt der saicken. Ende bij ghebreecke van willighe opligginghe alsdan den brueckichgen tselve doen uytpanden; behouden altoes ende onvermindert die schout van Keijserlijcke Majesteijts weeghen ende deser stadt haer recht.

35. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 24.

36. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 25.

N. de Clercq.

Gildeboek, fol. 1.

VI. VLEESCHHOUWERS-GILDE.

EN

BROUWERS-GILDE.

VI. VLEESCHHOUWERS-GILDE

EN

BROUWERS-GILDE [1].

---

a. Vleeschhouwers.

1. (14de eeuw.) *Van den vleyschouweren.*

1. So wanneer dat enich vleyschouwer sterft, de volle ghildebroede(r) is, de sel sijn lot van der bancken, dat hi hadde bi sinen levenden live, erven opten outsten volle ghildebroeder van dienselven ambocht, ende de selve vleyschouwer is enter bancken staet ende gheen lot en heeft.

2. Ende en sel nyemant volle ghildebroeder wesen, noch selve vleysch ter bancken houwen of slaen, hi en sel sestien jaer out wesen of darenboven. Ende de beneden sestien jaren sijn, en sellen gheen lot hebben aen enigher bancken, eer si boven sestien jaren sijn of volle sestien jaer out.

3. Ende nyemant en sel mede loten van horen ghildebroederen, hi en slae daghelix vleysch ter bancken.

4. Ende waert dat enich van dien ghildebroederen enigherhande eninghe makede buten rade van der stat, ende men

---

1) Nadat de raad in 1432 bevolen had het vleeschhuis af te breken om de rumoerigheid der vleeschhouwers, werd in 1433 het vleeschhouwers-gilde opgeheven en vervangen door het brouwers-gilde. De vleeschhouwers werden toen, om hunne kracht te breken, verspreid over de andere gilden. Zie de stukken Nos. 4 en 5 op bladz. 89.

dat ter waerheyt vonde, wie si waren, de verboerde een jaer sijn ambocht.

5. Alle de outste ghildebroeder sellen loten an dien bancken, maer de jonghe, de ghene bancken en hebben, sellen voer in den toorne staen opten disch.

6. De vleyschouwer en sellen nyet meer voerraetsmanne hebben dan tve, alse ander ghilden hebben. Maer de voerraetsmanne en sellen nyet wesen van denghenen, de dat jaer te voeren opt huys gheseten hadden.

7. Ende oec so sellen de vleyschouwer morghensprake houden alse ander ghilden, sonder int vleyschuys allene.

8. Enich vleyschouwer, de vleysch slaet, oec wanneer hyt slaet, de en selder maer drie mael mede houden.

9. Voert soe moeghen de oudermanne ende de voerraetsmanne den Zaterdach vercopen [1]) vleysch te slaen ende dat voert te vercopen. Ende dat ghelt, dat de oudermanne ente voerraetsmanne daerof nemen, dat sel gaen ints ghilden oorbaer.

10. Ende waer enich man, de vleysch vercofte, dat selve ghestorven ware. de verboerde een jaer sijn ambocht.

Liber Albus, fol. 45 verso.

2. 1359, October 25. (*Schoonmaken van ingewanden.*)

Int jaer ons Heren MCCCLIX des Vrydaghes voer sinte Symon Juden-dach wart overdraghen bi scepene, raet ende oudermanne: waer enich man of wiif, die wammen ondade ende scoen makede opt Oudekerchof of in die middelstrate, of die daer calver of derme zode, die verboerde een jaer siin ambocht; maer si zellent doen buten weghes.

Θ 1, fol. 48; Θ 2, fol. 15 verso.

3. 1413, Februari 15. (*De varkens moeten gekeurd worden, voordat men ze verkoopen mag.*)

1. Die raet van onser stat verbiet, dat nyemant verken bynnen onser stat en besye, die men vercoopt, dan onser stat gezworen verken-besieren, die dat besien-ambocht hebben, by enen koer van tween stuvers van elken verken, also dicke alst yemant dede.

---

1) Lees „verbieden"?

2. Ende yemant, die siin verken vercoft, die hier ter marcten comen ende die zy nyet besien en liet onser stat beziere voirseyt, off die zy van der marcten dreve, eer hy den besiere voldaen hadde, alse van elken verken een nye duytkiin of twe duytkiin daervoer, die verboorde van elken verken tween stuvers, als voirseyt is.

3. Behoudelic dat een ygelic vleyshouwer, die selve enighe verken incopen tot siins selfs behoef, die mach sy selve besien off hy wil, ende daer en zel hy niet of gheven.

B.spr.b. dd. 1413, sWoensdages na Valentini, fol. 138.

4. 1432, Mei 23. (*De afbraak van het vleeschhuis bevolen.*)

1. Anno XIIII c XXXII des Vrydages die XXIII dach in Meymaent is overdragen by den rade oude en nywe eendrachteliken, overmits groten lasten, die tot mennighen tyden van der vleyshouwer vergaderingen der stadt ende den goeden mannen in onser stat geschiet ende gevallen siin, dat sy onser stat vleyshuys nederleggen ende grontliken nu rechtvoirt ofbreken sellen, ende dat vleishuys nummermeer aldaer weder te laeten maken ofte tymmeren in eniger wys.

2. Ende die vleyshouwer sellen hoir vleysch vercopen in horen husen, totter tyt toe dat men hem by den raede oude ende nywe andere steden wisen sell, dair sy hoer vleysch vercopen sellen. Ende engeen vleishouwer en sel hieromme siin vleyslaen laeten.

R. D. B. dd. 1432, fol. 92.

5. 1433, Januari 7. (*Opheffing van het vleeschhouwers-gilde en instelling van het brouwers-gilde.*)

Anno XXXIII des Woensdages nae XIII-dach een raminge van den vleyschouweren ende van den nywen vleyschuysen.

1. In den iersten: also by den rade oude ende nywe overdragen is, overmits grote lasten, vechtelike ende verdriften, die tot menigen tyden om der vergaderinge van den vleyschouweren in den vleyschuyse ende by der Plaetsen onser stad ende den goeden mannen in onser stad geschiet sijn; ende om zulke vergaderinge ende haestelike toelopen ende vechteliken, oft God will, meer te verhueden, dat oude vleyschuys nederende enwechgebroken is, ende engeen nywe vleyschuys dair weder te tijmmeren, so sijn dair twee nywe vleyschuyse

getijmmert, dat een boven ende dat ander beneden, dairop geraempt is, op verbeteren sraets oude ende nywe ende der meenre ghilden, als hiernae screven staet:

2. Item dat der vleyschouwer ghilde off ende te nyete wesen zall ende dairvoir ende in diere stad een nywe ghilde wesen zall ende sell heten der brouwer ghilde in allen vryheiden, vordelen, laste ende dienste als andere hoeftghilden staen. In desen brouwer-ghilde sellen wesen alle die brouwere, binnen ende buten Vtrecht in onser vryheit geseten. Ende dit brouwer-ghilde sell hebben alle toirn, ondiep, renten ende alle aenvall, die die vleyschouwer hadden, — dair sellen sy weder voir doen, als dat vleyschouwer-ghilde te doen plach, — ende dairtoe alle der vleyschouwer weduen dairin bestorven, ther tijd toe dat sy hem verhilicken off andere ghilde wijnnen nae der ouder gewoenten.

3. Ende alle brouwere, die buten woenen zellen, die sellen anworpe wesen ende der brouwer ghilde elx jairs geven voir horen dienst ende waken binnen onser stad twe pont, nae inhout sraets overdrachten ende horen boeken. Ende dairtoe sellen sy buten hoir waken geliken horen bueren aldair houden. Mer sy sellen in allen reysen dienen mitten brouweren-ghilde binnen onser stad.

4. Item zellen in desen gilde mede anworpen wesen alle der brouwer knapen, die te brouwen plegen ende gehilicht sijn; ende die ongehilicht sijn mede, off sys begeren.

5. Ende dit ghilde sellen sy hebben, intreden ende gebruken vryliken ende geheliken sonder enich gelt dairin te geven den ghilde, den bode off anders. Ende dairtoe mogen sy hoir leven lang hoirs voir-ghilden gebruken, als sy voir dese tijd gedaen hebben; dan sy hierijnne dienen ende loten zellen.

6. Item want hiermede die gilden gecranckt wesen zellen in horen lasten ende diensten, so zel men den ghilde, dair die brouwers uut genomen warden, elken ghilde alsovuell persoen van den vleyschouweren wedergeven off andere persone, als hem brouwere ontogen warden; ende die sellen dair oick vry incomen, als voirscreven is.

7. Item alle die brouwere, die nu geen brouwere en sijn ende namels brouwen zellen, die sellen der brouwer ghilde wijnnen nae der ouder gewoenten om volle gelt, te weten alzovuell gelts, als men der vleyschouwer ghilde om te wijnnen plach, ende niet meer.

8. Item om der brouwer ghilde te bet te starcken, want sommige goede manne in sommigen legen ghilden gedrucket sijn ende dairmede hoir vryheiden vernedert sijn, dat doverste dair machte ijnne hebben dat te verbeteren; behoudeliken den ghilde, dair sy nu ijnne sijn, hore volle mantaell weder te hebben, geliken sy nu hebben.

9. Item van dengenen, die hier woenen ende noch borger noch ghildebrueder en sijn, dat ghilde dairmede te starken.

10. Item voirt alle andere vleyschouwere in allen ghilden te deylen ende te setten, geliken den ghildebruederen van dien ghilde dairijnne geset warden, sonder gelt als voirscreven is. Behoudeliken die vleysch mitter hand slaen off dairan deylt, als voirscreven is, dat die in dat jair, dat hy dat doet, niet te rade gecoren en warden sellen; mar die mannepersone sellen elc in den ghilde, dair sy in geset sellen warden, mede loeten.

11. Item zel men alle jair binnen den XII nachten nae Corsmysse alle die bancken in den nywen vleyschuysen verhueren dat jair lang, aen te vaen des iersten dages nae Lichtmysse.

12. Item dat nyemant vleysch off beesten slaen en zell noch doen slaen, vercopen noch doen vercopen, dan opten bancken, die hy off sy in den nywen vleyschuyse gehuert hebben.

13. Ende nyemant en zell meer dan een banckstede hueren.

14. Item zo zellen alle borgere off hoir wyve off hoir weduen, oick in wat ghilde dat sy sijn, ende oir onbegeven kijndere, die dese bancken hueren, den tijd hore hueren vleysch slaen mogen off doen slaen, om voirt te vercopen; mer elc sell op sijnre bancken dat selver vercopen ende nyemant anders.

15. Mar zo wie dat selver vleysch slaet by hem off by sinen boden, off die dair veynoet an is ende dat vercoept alze voirscreven is, die en zell in dat jair niet te rade gecoren mogen warden, als voirscreven is.

16. Item en zel men geen vleysch slaen noch wamme off ingedoempt ondoen, die men vercopen zell, opten Oudenkerchove, in der Vuylstegen, opter Gansmarckten noch in der Mynrebrueder-straten tot Gelre toe ende tot Jans huys van Heeswiick toe an beyden syden van den straten, binnen husen noch dairbuten.

17. Behoudeliken dat een ygelick in sinen huse, dat nu sijn is, aldair well woenen ende wesen mach.

18. Ende alle punten voirscreven te houden by zulken coren, als die raet oude en nywe dairop overdragen zellen.

19. Ende behoudeliken den rade hore mogen, te weten die vijnres te setten ende te doen regieren tot nutscap des gemenen orbairs.

Dit is aldus belieft ende overdragen by den raet oude ende nywe in den jare ende dage voirscreven.

Die Roese fol. 124.

6. 1444, October 7. (*Het vee moet gekeurd worden, voordat men het slachten mag.*)

Voert laet die raedt allen vleischouweren weten, dat sij geen beeste en slaen, om die voert int vleischuus te vercopen, sij en hebben se yerst gebonden an den boem in der Nueden, die daertoe geordiniert is, ende die beeste en sijn besien ende geloeft van Jan die Wael ende Gijsbert Wolff van Hamelenberch, van onsen rade daertoe geset. Ende yement van den vleischouweren, die dit verbrake, die verbuerde XXV ℔ ter stat behoeff ende een jaer sijn neringe, so dicke alst yement dede.

B.spr.b. dd. 1444, des Woensdages na Remigij, fol. 145.

7. 1444, October 21. (*Verbod van het op straat werpen van afval.*)

Van den vleyschouwers by die Roideborch. — Anno XIIII^c XLIIII des Woensdages na Galli syn scepenen, raide ende oudermans overdragen, dat die vleyshouwers, bij den huise ter Roederborch woenaftich, alle bloet ende onreynlicheyt, van hoeren beesten daghelycx comende, mitten datter hem valt, uut hoeren huisen ende van der straten doen brengen, ende brengen zellen zoo verre uut den luiden, daert niemant en hindert, by eynen koer van II ℔, zoe dicke zyt lieten, half ter stat behoif ende half ter bussemeystere behoef van den raide in der tyt, die hem dat tot elker reyse uutpanden zellen, sonder ymant des te verdragen.

Die Roese, fol. 143 verso.

8. 1447, Maart 20. (*Vleesch, tenzij gezouten of gerookt, mag slechts verkocht worden op de vleeschbanken.*)

Scepene, rade ende oudermans sijn overdragen, dat niement enich vleisch ofte enich ingeduempt van beesten, runderen, scapen ofte verckenen ergent vercopen en sell dan opten

bancken in ende voer den vleischusen, die men van der stat wegen te verhueren pleecht, ten hebbe ierst XIIII dage lanck int sout gelegen off in den roeck gehangen, bi enen kuer van sess ponden, so dicke alst yement dede, te hebben onse stat die een helfte ende die zijsmeisters van den vleischsijs ende die busmeisters van den rade in der tijt die ander helfte, sonder yement des te verdragen.

R. D. B. dd. 1447, des Manendages na Letare, fol. 47.

9. 1449, Augustus 14. (*Verbod van het verkoopen van opgeblazen vleesch.*)

Die raet verbiet, dat nyemant after deser tijt voert enicherhande vleysche en vercope in enigen van den vleyschhuisen, dat zij opgeblasen hebben, bij een koer van X ℔, also dick alst yemant dede; ende dairtoe te verboren dat opgeblasen vleysch. Ende dese koren zellen die een helfte van hebben die vijnres van den rade dairtoe geset ende die stat die ander helfte.

B.spr.b. dd. 1449, des Donredages na Laurentij, fol. 94 verso.

10. 1451, Augustus 16. (*Ingewanden mogen slechts schoon gemaakt worden op den trap bij den Plompentoren.*)

Die scepene, rade ende oudermans ziin overdragen, dat die vleyschouwers ende hoir penslude voirtan hoir pensen wasschen ende schoen maken zellen opter trappen bij den Plompentoorn ende nargent anders op onser stat trappen noch in onser stat graften, tot elker reyse bij een coer van enen ℔. Hierin ziin gezondert die vleyschouwers ende penslude, die in der Nistraten off dairamtrent slaen.

R. D. B. dd. 1451, des Manendages na Onser Vrouwen-dach Assumptio, fol. 27.

11. 1451, October 6. (*Eene plaats aangewezen tot het schoonmaken van ingewanden.*)

1. Overdroegen ende sleten scepene, rade ende oudermans, dat die vleyschouwers ende hoir huysgesinde voirtmeer hoir pensen ende dermen wasschen zellen bij dage buten opten borchwall buten die Wittevrouwen-poirte aen die noortsyde ende anders niet.

2. Ende desgelijcs zellen zy hoir pensen ende dermen wasschen ende scoen maken bij nachte, als die poirte gesloten is, binnen opten naesten steiger bij den hock bij die Weertpoirte. Behoudelick, dat zij optie voirseyde steyger geen

gevulde dermen noch pensen brengen noch scoen maken en zellen, tot elker reyse bij een coer van [1]) V stuvers.

R. D. B. dd. 1451, des Woensdages na Remigij, fol. 30 verso.

12 [2]). 1454, October 2. (*Vonnis wegens het verkoopen van vleesch van een ziek rund.*)

Want Willam Dircszoen die vleyschouwer enen zieken osse uut siinre weye opgehaelt ende also geslagen ende voert in den vleyschuise ter bancken gesleten ende den luden vercoft heeft, gelijc dat bij onsen rade ter zaken geset ter wittelicker waerheit uutgegaen ende ondervonden is, hieromme, so Willam voirseyt der zaken gebleven is an onsen rade, siin die scepene, rade ende oudermans overdragen ende hebben gesleten, dat hij onser stat ter beteringe geven sal XXV M steens ende hij sel ter clocken comen bloets hoefts ende bidden den rade om vergifnisse.

R. D. B. dd. 1454, des Woensdages na Remijgij, fol. 135 verso.

13. 1465, September 21. (*Verbod van het op straat werpen van afval.*)

1. Voert hebben diezelve raide out ende nywe overdragen, dat zoe wye beeste slaet ofte slaen doet by den vleyshuse voerscreven [3]), erghent in den husen voerscreven [4]) ofte opten straten voer of after, engheen bloot of bloedich water uut hoeren doeren noch uut hoeren gueten ghieten en zellen opter straten. Ende daerom zellen hoer gueten hogher wezen voer aen der straten dan after aen hoeren husen, by den koeren voerscreven [5]).

2. Voert verbiet die rait, dat zy gheen inghedoem van runderen aldaer op enigen straten en ontwerken of op en doen, of messen of anders onrellicheijt daerop en lecgen, by den kueren voerseyt van elker onrellicheyt, alzoe ducke als zy bekoert zellen werden; ende die kueren uut te panden ende te deylen, als voerscreven staet.

3. Voert zellen die vleyshouwers in den voerseyden straten woenaftich alle bloot ende onreynlicheyt, van hoeren beesten

---

1) In H.S. is hier„ een 𝕮" doorgehaald.

2) In H.S. staat hiernaast in margine: „Ter clocken niet geluit".

3) Namelijk „dat nywe vleyshuus", zie R. D. B. dd. 1465 fol. 123 verso.

4) Namelijk op de Voorstraat enz., zie R. D. B. t. z. p.

5) Namelijk „van enen ponde", zie R. D. B. t. z. p.

dagelycx komende, mit tgeen, datter hem valt, uut hoeren husen ende van den straten doen brengen, ende brengen dat zoe verre uut den luden, daert niemant en hindert; by enen koer van twee ponden, zoe dicke zy broikich ghevonden werden, half ter stat behoef ende half tot onser overster dyenre behoef in der tyt wezende, die hem dat tot elker reyse uutpanden zellen, zonder ymant des te verdragene.

R. D. B. dd. 1465, op sunte Matheus-dach, fol. 124.

14. 1470, December 17. (*Slechts de vleeschhouwers mogen versch vleesch verkoopen.*)

Overdroegen scepene, raide ende oudermans, dat niemant gheen vers vleys vercopen en sel dan die vleyshouwers, ende daer zellen zy hoeren sys of geven na der ouder gewoenten. Behoudeliken dat dieghene, die der botterlude gilde hebben, wel vercopen zellen moigen binnen hoeren husen ende op hoeren vinsteren vleysch, dat tenminsten XIIII dage gezouten is geweest, zonder argelist; ende daer en sellen zy ghenen sys of geven. Oick zellen zy wel ghezoden versche worsten binnen hoeren husen ende op hoeren vinsteren vercopen moigen, zonder sys daerof te ghevene. Ende ymant, die hyr broikich inne gevonden worde, zel verboeren, telker reyse als hy broicte, een ℔ totter sysmeysters behoif van den vleyssys, daervan die zysmeysters zelve koermeysters wezen zellen. Ende die sysmeysters moigen dieghene eeden, die zy meynen dat broikich zyn, zoe dicke hem dat gelieft, by denzelven koer.

R. D. B. dd. 1470, des Manendaghes na Lucie, fol. 47.

15. 1472, October 12. (*Vleesch zal bij het pond verkocht worden.*)

Overdroegen die raide out ende nywe, dat men after Lichtmissen naistkomende dat vleysch mit ponden vercopen zel.

R. D. B. dd. 1472, des Manendages na Victoris, fol. 98 verso.

16. 1481, April 7. *Ordinancie van den vleyshouwers.*

Die raide out ende nywe hebben overdragen ende gheordineert op die vleyshouwers ende dat vleysch, dat men binnen onser stat vercopen zel, in manieren hyrna bescreven:

1. In den yersten zoe en sel ghien vleyshouwer hoeren vye slaen, ten zel yerst gebonden wezen aen den boem ende gheschouwet ende gheteykent van een van den bezienres,

daertoe gedeputiert van den oudermans van der oudermanne wegen, eer hyt van den boem halen zall. Ende die bezienres zellen woenen die ene omtrent der Nueden ende die andere omtrent den vleyshuse in die Nyestraet; ende dat en sellen ghene vleyshouwers wezen. Ende die bezienre zel hebben van elken hoornvie, dat hy teykent, vier doytgen; ende die zellen die bezienres tsamene deylen half ende half ende dat zel die stadt betalen; ende alle maent zellen zy ene cedele daerof brengen opten raitdhuse, ende zoe zel hem die cameraer dat gelt daeroff geven; ende daermede zellen die ponde of wezen, die de stadt den bezienres jaerlicx te ghevene plecht.

2. Item waer ymant, die hyr bruekich inne bevonden worde, zoe dicke dat gheschiede, zell verboeren dieghene, die in gebreken van dezen vyele, van elke hoernvye vyer pont, halff totter stadt behoif ende een vierendeel tot behoif desghenen, dyet den besienre aenbrengt, ende dat ander vierendeel tot behoif der bezienres. Ende die bezienres en sellen niet zecgen, wyet hem aengebrocht heeft, mer zellent uutgaen ende geloift wezen by hoeren eeden.

3. Item yemant die hyrenboven enich hoerenvye sloeghe, dat niet behoerlich en waer te slaen ende niet aen den boem geweest [1]) ende geteykent en waer, als voerseyt is, ende men dat ter waerheyt bevonde, die zoude verboeren die voergescreven koer ende nochtant staen tot correxy des raits.

4. Item alle deze voerscreven punten zellen deze voerscreven gheschicte oudermans bewaeren.

5. Van dezen nabescreven punten zellen zonderlinge koermeysters geset werden van den rade in der tijt:

6. In den yersten zoe en sel gheen vleyshouwer meer vennoiten in den vleyshuse moigen hebben dan enen tot hem of drie tot hem. Ende zy en sellen niet meer dan eenreleye runtvleysch van enen beeste op hoeren bancken teffens veyl hebben, by tverboeren van tvleys totter stadt behoiff ende noch vier pont, die ene helfte van den ponden totter stadt behoif ende een vierendeel totter aenbrenger behoiff ende tandere vierendel totter vynders behoiff. Mer zy zellen van sunte Victoers-dage tot Kors-avont toe wel buken moigen ende rinder in den vleyshuse hangen ende die vercopen by den helen runderen, halven ofte vierendelen.

---

1) In H.S. is „geweest" in margine bijgeschreven.

7. Item zoe en sullen die vleyshouwers mit hoeren vleysche van Paischen totten yersten dach van Junio toe niet meer mail houden dan vier; ende van den yersten dage van Junio tot sunte Lamberts-dach toe niet meer mail houden dan drie; ende van sunte Lamberts-daghe tot sunte Gallen-dage toe wederom vier mail; ende van sunte Gallen-dage tot Vastel-avont toe ses maill, by tverboeren van den vleysch ende vier pont, als voerseyt staet.

8. Item wes vleys die vleyschouwers boven hoere malen, als voerscreven staen, niet en vercopen, dat zellen zy zouten ende niet vercopen dan op hoeren bancken, by tverboeren van vier pont, gelyck voerscreven staet.

9. Item voert zoe en sellen die vleyshouwers ghene koyen slaen van sunte Martyns-dage in den Winter tot Vastel-avont toe dan gelde koyen, opt verboeren van den vleysch totter stadt behoiff ende op vier pont tot behoif der stadt ende der vynders ende aenbrengers, als voerscreven staet, zoe dicke dat gheschiede.

10. Item voert zoe en sellen die vleyshouwers ghene oyen slaen van sunte Andries-dage tot Vastel-avont toe, opt verboeren van den vleysch ende vier pont, in maneren als voerscreven staet.

11. Item voert zoe en sellen die vleyshouwers oic ghene zogen noch gaerdachtige verkene in den vleyshuse vercopen, opt verboeren van den vleysch ende vier pont, als voerseyt is.

12. Item voert zoe en sellen die vleyshouwers gheenrehande vleysch slaen, dat zy int vleyshuus vercopen willen, dan in hoeren gewoentliken slachhuse, byt verboeren van den vleysch ende vier pont, als voerseyt staet.

13. Item voert zoe en sel gheen vleyshouwer den vleyssys copen, noch vennoit daeraen wezen, noch daeraen winnen noch verliezen, noch oick bewaeren gheenssins, tot correxien des raits.

14. Item zoe en sel men ghene scapen noch gheenreleye beesten opblasen, opt verboeren van elke beest ende twee pont, ter behoif als voerscreven staet.

15. Item waert zake dat ymant van den vleyshouwers den bezienres, vynders ofte aenbrengers, omdat zy hem hyrvan bekoerden of in die brueken inne te winnene, misdeden mit woerden of mit werken, die zouden verboeren den koer van

thien ponden, tot behoif als voerseyt staet. Ende zoude nochtant beteringe doen, tot des raits goetduncken, denghenen dien hy alzoe misdaen had.

16. Item die twee oudermans, die totten boem geschict zullen werden, zellen hoeren eedt doen elck tsyn, daer hy toe geschict zel werden, dat nagaen zell elcx, in maneren als voerscreven staet.

17. Item voert dat die gezwoeren vynders ofte bezienres, als zy deze zake bevynden ofte tot hoerre conden komen by aenbrengen van ymant, dat zy dan terstont deszelven dages brengen zellen ter kennissen van den oversten in der tyt om daerinne voert te vaeren mit correxien, alzoe dat behoeren zall. Ende of zy daerinne gebreclich waeren ende men dat ter waerheyt bevonde, dat zy daerinne gesimuliert hadden, zellen zy daeraen verboeren den koer, dien dieghene diet gedaen had verboert zoude hebben, totter stadt behoiff ende daertoe hoerre officie, ende ghene officie daernae in der stadt binnen drien jaeren moigen voeren noch hebben.

18. Ende waert dat die vleyshouwers deze ordinancie niet en hielden, als voerseyt staet, zoe wil die raidt den vreemden gonnen hoir vleysch alhyr binnen onser stadt te slaen ende te vercopene na goetduncken des raits, gelyck die rait dan overkomen zel.

R. D. B. dd. 1481, des Saterdages na Letare septima Aprilis, fol. 8 verso.

17. 1500, Juni 1. (*Op Pinksteren en O. L. V. Assumptio geen vleesch te verkoopen.*)

Die raet laet weten ende gebiet allen vleyshouwers, dat nyemant vleyss en vercope opten heyligen Pinxter-dach of op Onser Liever Vrouwen-dach Assumptionis naistkomende, soo dat twee van den vier principalen hoectyden [1]) zyn; dan zellen hoer vleyss vercopen opten Pinxter-avont ende op Onser Vrouwen-avont, gelyck op andere hoechtyden-avonden, by correxy tottes raets goetduncken.

B.spr.b. dd. 1500, des Manendages na Ascensionis, fol. 8.

18. 1503, April 1. (*Verhuring der vleeschbanken; bevestiging der ordonnantie.*)

1. En Manendage naistkomende na den eten wil men verhueren die vleysbancsteden in den Noede ende en Diinsdage

1) De beide andere hooge feestdagen waren Paschen en Kerstmis.

in die Nystraet, ende daer zel men toe sitten in den vleyshusen aldaer, als gewoenliick is. Die daer gadinge inne heeft, die koem aldaer, men zel hem goeden koep geven.

2. Die raet laet weten, dat men die ordinancie vant vleys te vercopen, soe men die int vleyshuys uuthangen zel, gehouden wil hebben, bii den broken daerinne bescreven.

3. Voert verbiet die raet, dat nyemant enige beesten en slae dan na deser ordinancie, ende gheen versch vleysch en vercope dan in den vleyshuse ende na inhout deser ordinancie, by sulck verboeren, als daerop staet.

B.spr.b. dd. 1503, des Saterdages na Midvasten, fol. 41.

19. 1507, Maart 22. (*Ampliatie op de ordonnantie voor de vleeschhouwers.*)

1. Die raet heeft een verclaringe gemaict op die ordinancie vant vleys te vercopen, te wetene dat men voertaen gheen runtvleys vercopen en zel gesouten oft ongesouten, versch oft gesoden anders dan in den vleyshuysen. Ende alle beesten, die men slaen wil ende versch oft gesouten vercopen wil, zellen yerst aen den boem in den Noede gethoent wesen ende gestaen hebben, daer men zys of geven zel, byt verboeren van vier ℔ telker reyse.

2. Item van sunt Andries-dach tot Vastel-avont toe en zel men gheen koeyen moegen slaen in den vleyshusen mer ossevleys alleen, by derselver broick. Behoudelyck anders die ordinancie vant vleys te vercopen in hoere weerden te bliven.

3. Ende hierop zel men na den eten die vleysbancsteden vercopen.

R. D. B. dd. 1507, des Manendages na Judica, fol. 50 verso.

20. 1520, Juni 8. (*Het houden van varkens bij de Louwerstraat verboden.*)

Overcomen by den raide, dat men den vleyshouwers, die hoir vercken liggende hebben omtrent die Louwerstraet, dieselve vercken vandair brengen ende op anderen platsen leggen sellen, soedatter nyemant over en clage, tusschen dit ende en Sonnendage naestkomende, alle daige dairna by V ℔.

R. D. B. dd. 1520, des Vrydages na Sacramenti, fol. 39.

21. 1526, November 29. (*Borgtocht te stellen voor de huur der vleeschbanken.*)

Sleten scepene, raide ende oudermanne, dat alle die vleys-

houwers, die hoir bancken noch nyet verborcht en hebben, van stonden aen die noch verborgen sellen, dair die stat ofte cameraer mede tevreden is; oft men sel hem mitter clocken gebieden opte poert te gaen ende te bliven, ter tijt zij voldaen sellen hebben. Ende dat alle vleyshouwers deen helft van hoer penningen van den bancken betalen sellen den cameraer tussen dit ende Kersmisse, ende trest voer Lichtmisse naestkomende.

R. D. B. dd. 1526, des Donredages op sunt Andries-avont, fol. 91.

22 [1]. 1546, April 7. (*Ordonnantie voor de vleeschhouwers.*)

Schout, burgermeysteren, scepenen ende raydt der stadt van Vtrecht hebben overdraigen ende geordonneert dese naebescreven ordonnantie opte vleyschouwers ende alle vleysch, dat men vercoepen zal in den tweeen vleyschuijsen van deser stadt, twelck tot hiertoe in een vleyschuys te geschien plach.

1. In den yersten, alsoe van deser stadt wegen noch een huysinge gecoft is besyden aen doude vleyschuijs by de Nuede omme aldair oick een vleyschuijs off te maicken nae behoiren, opdat deser stadt te meer vleyschbancksteden hebben mach, wairduer men bequaemlicken verhueden mach, dat men voirtaen geen gemenct vleijsch, oick doode ofte ongesonde ende dwaese beesten, noch oick gardachtiche verckenen bynnen deser stadt vleyschuysen vercoopen en sal, — soe werdt mits desen eenen yegelycken geordonneert ende bevolen, dat voirtaen nyemandt enich vleysch van ossen, koeyen, quenen, veersen, calveren, oeyen, rammen ende lammeren vercoopen sal, versch ofte gesouten, dan alleen in de tweeen voirseyde vleyschhuysen, die men nu dairtoe geordonneert heeft, ende dat opte gehuijrden vleyschbanckensteden van deser stadt; opt verbueren, die contrarie doende ofte gedaen te hebben bevonden worde, van tvleijsch ende dairtoe noch vier Karolusgulden, tot behouff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende die kuermeysters van den vleysch dairtoe geordonneert, elcx een derdendell.

2. Item zoe en zall geen vleyschhouwer enich hoirenbeeste slaen ofte doen slaen, ten zal yerst gebonden wesen aen den boom, staende opte Nuede, een halff ure lanck, ende ge-

---

1) In het Quoyer der gilde-ordonnantiën is er geene voor het vleeschhouwers-gilde. Ook het hier medegedeelde stuk spreekt niet van een gilde.

schouwet ende geteijckent van de besienre, dairtoe gedeputeert van de schout, burgermeysters voirseyt, eer zyt van den boom haelen sal. Ende die besienre sal woonen omtrent der Nuede, ende die en sal egheen vleijschouwer wesen. Ende die besienre zal hebben van elcken hoirenbeeste, dat hy teyckent, een witken; ende hiervan sal hy leveren alle vierendeel jairs, ofte dairenbynnen tot vermaninge, een cedulle opten raythuijse; ende sall dese stadt camerair hem alsdan sijn loon dairoff betailen.

Ende den besienre en sall gheen hoirenbeesten opteykenen moegen, off zy en hebben een halff ure aen den boom voirseyt gestaen ende dat by den lichten daige, ende dieselve zullen oick eetbair wesen ende tenminsten weerdich vijff Karolus-gulden.

3. Item wair yemandt die hierenboven enich hoirenbeeste sloege, dat nyet aen den boom geweest ende geteyckent en wair, als voirseyt es, ende men dat ter wairheyt bevonde, die zoude verbueren vier Karolus-gulden, tot behouff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt, den besienre ende aenbrenger, elcx een vierendeel. Ende den besienre zall hierop van zijn aenbrengen geloiff hebben by zynen eede.

4. Item zoe en sal nyemandt enich hoirenbeeste slaen omme gesouten te vercoopen, tenzy dattet yerst aen den boom opte Nuede gestaen ende geteyckent sal wesen, in manieren ende opt verbueren als voiren.

5. Item zoe zal die voirseyde besienre voir den raijdt geeedt werden omme dese voirseyde ordonnantie scerpelick te achtervolgen, in manieren als voirseyt es. Ende sal mede die besienre gehouden wesen, als hy yemandt bevijndt, weet oft verneemt doir aenbrengen van anderen, die tegens dese voirseyde ordonnantie brueckich gevallen zyn, tselve den schout ende die burgermeysteren bynnen XXIIII uren dairnae te kennen te geven by zynen eede, om opte brueckijge voirt te vairen. Ende wairt dat datter dairnae bevonden worde, dat hy zulcx verswegen ende mitte brueckijge gesimileert hadde, sal alsdan dairvan gestraft worden tot discretie van den gerechte nae gelegentheyt der saicke.

6. Item zoe en zal egheen vleyschouwer meer vennoeten in den vleyschuijs moegen hebben dan eenen tot hem; ende en sullen dieselve vennoeten nyet by den anderen banck aen banck staen moegen, opt verbueren van ses Karolus-gulden

tot behouff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende koirmeysters, elcx een derdendeel. Oick zoe en sullen dese vennoeten in elcke weeck anders nyet vercoepen noch uuytslyten moegen, dan gelijck vleijsch, als deen vercoept, zoe sal dander oick moeten vercoepen, ende nyet verscheyden vleysch, opt verboiren als voiren.

7. Item soe sal men int oude vleijschuijs nae de Nuede toe nyet anders moegen vercoipen dan ossen-, hamelen-, calveren-, geyten- ende lammerenvleysch, ende anders nijet. Ende in dit voirseyde vleyschuijs en sall anders nyemandt staen dan manspersoenen ende geen vrouwen, opt verbueren van ses Karolus-gulden, tot behoiff als voiren.

Ende int nyeuwe vleyschuijs nae tBegynhoff ende ten Rodenborch-werts toe en sel men anders nyet moegen vercoipen dan koeyen-, quenen-, veersen-, oeyen-, rammen- ende verkennenvleysch ende oick pensen, ende anders nyet. Ende hierinne sullen die vrouwen staen, ende oick mans, indient enich belieft; opt verbueren, die contrarie dede, als voiren.

8. Item zoe zal een yegelick van den vleijschouwers wel in elcke vleyschuijse een banck moegen huijren. Ende zy en zullen nyet meer dan eenreleij vleijsch op eenen banck, als voiren teffens van eenen beeste, nyet gemenct wesende mit andere ende gelijcke vleijsch, alsoe ossen-, hamelen-, calveren- ende lamerenvleijsch, vercoipen ende uuytbruycken moegen. Ende dat lammerenvleysch sal men moegen vercoipen tot sinct Jacobs toe ende nyet langer, opt verbueren als voiren.

Ende opt andere banck sal hy moegen vercoepen alleen koeyen-, quenen-, veersen-, oeijen-, rammen- ende verckenenvleijsch, wesende telcken van eenen beeste ende ongemenct mit gelijcke ende anderen vleijsch. Ende wairt dat yemandt in enich van dese voirseyde puncten versumich ende bruekigh bevonden worde, die sal verbüeren tvleijsch ende noch ses Karolus-gulden, tot behoiff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende kuermeysters, elcx een derdendeel.

9. Item zoe sullen die vleyschouwers geenrehande vleysch slaen, dat zy int vleyschuijs vercoipen willen, dan alleen in hueren gewoinlicken slachuysen. Ende sullen gehouden wesen alle ossen- ofte koeyenvleijsch by de vierendeel tenminsten teffens, ende alle hamelen- ende oeyenvleysch etc. geheel teenemael int vleyschuijs te brengen. Ende dat die koirmeysters mitte zijsmeyster dairvan in als goede kennisse nemen mach.

Opt verbueren, die in enich van dese bruekich bevonden worde, van vleysch ende noch drie Karolus-gulden, tot behoiff als voiren.

10. Item zoe zullen die vleijschouwers oick gehouden wesen, tot alre tijt den sijsmeyster ofte koirmeysters thoire vermanige hoire slachhuysen ende woensteden te openen, opdat elcx zien mach, wes sij geslagen off gesteken hebben, ende den sysmeyster zyn zys nyet vermindert en werdt, opt verbueren, die in weygeringe waire, van drie Karolus-gulden telcker reyse, tot behoiff als voiren.

11. Item zoe en zall nyemandt van den vleyschouwers borgeren ende ondersaeten eniche doode beesten, van hemzelven doir siecte gestorven wesende, hoe die zijn, ofte eniche beesten, die nyet eetbair en zijn, in den vleyschhuysen ofte dairbuten moegen vercoepen, heymelick ofte openbair, opt verbueren van XII Karolus-gulden, tot behouff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende aenbrenger, elcx een derdendeel.

12. Item zoe en zal men gene scaepen noch geenreleij beesten mitte monde ofte anderssins opblaesen noch steecken ofte snyden moegen, opt verbueren van tbeest ende noch ses Karolus-gulden, tot behouff van de Keyserlicke Majesteyt, dese stadt ende die kuermeysters, elcx een derdendeel.

13. Item zoe en zel men op gheen scaepen, calver, lammeren off rammen enich vedt, smeer ofte ruesel moegen hangen off dairmede verchieren, dan alleen mit tselve, sy by hair gehadt hebben ende by elcx bevonden is, opt verbueren als voiren.

14. Item zoe en zullen die vleyschouwer mit hoiren vleysche van Paeschen totten yersten dach van Junio toe nyet meer mael houden dan ses; ende van den yersten dach van Junio tot sincte Lamberts-daige toe nyet meer mael houden dan vyff; ende van sincte Lamberts-daige tot sincte Gallen-daige toe wederom ses mael; ende van sincte Gallen-daige tot Vastellavont toe die geheele weeck uuyt, opt verbueren van den vleysch ende drie Karolus-gulden, tot behouff als voiren.

15. Oick zullen die geswoirens goede toesicht draegen op alle vleysch ende wair, dat men in de vleyschuijsen vercoepen sal, ende kennesse nemen, oft eetbair ende goet is omme te vercoepen; ende wair hy gebreck vynden sal, tselve quaet te schouden ende gebieden uuyten vleijschuyssen te brengen.

Ende wy dairenboven tzelve vercofte, die verbuerde ses Karolus-gulden, tot behouff als voiren.

16. Item wes vleysch, dair die vleyschouwers boven hoir maelen als voirseyt mede staen ende nijet en vercoepen, dat zullen zy dan souten ende vercoepen tot hoiren oirbair int vleyschuys als voirseyt ende nergent anders. Behoudelicken dat die koirmeysters tselve ijerst ende voir all voir goit omme te vercoipen gekent sullen hebben, opt verboiren, die hiertegens dede, als voiren.

17. Item soe men alle vleijsch, tsy versch ofte gesouten, oick verkenvleysch gesoden ofte ongesoden, als anders hiervoiren benoempt, dat men in den vleyschuysen will vercoepen, zoe sullen alle vleyschouwers gehouden wesen tselve, zy vercoepen willen, te brengen in den vleyschuysen van ses uren des smorgens tot negen uren dairaenvolgende ende nyet anders; uuytgesondert des Saterdaiges ende die vier hoichtyden van den jairen den gehelen dach duere tvleysch int vleyschuys in manieren voirseyt te brengen. Ende byalsoe dat alle versch vleysch des avonts te voiren gesleegen ofte gesteken zal zijn, uuytgesondert des Saterdaigs ende die vier hoichtyden voirseyt, alsdan warm in vleyschuyse te moegen brengen; opt verbueren, die hierinne brueckich bevonden worde, telcker reysen vant vleijsch ende drie Karolus-gulden, tot behouff als voiren.

18. Item soe wy eniche verckenen laet steken omme te vercoopen, zall gehouden wesen dieselve verken oock doot den kuermeysters int vleyschuijs, eer hyt vercoopt, te laeten scouwen, opt verbueren als voiren.

19. Item zoe en sal nijemandt eniche soogen, ongansche ofte gardachtige verckenen vercoopen, versch, gesouten oft geroict, dan alleen opte Gansmerct opte gehuerde steden van deser stadt, opt verbueren als voiren.

20. Item alle goet geroict speck, schouderen ende hammen zall een yegelick in syn huys moegen vercoipen.

21. Item wairt dat yemandt van den vleijschouwers ofte andere den zysmeyster, besienre, kuermeysters ofte yemandt anders, omdat zy hem maenden, bekuerden ofte omme die bruecken inne te wynnen, mit woirden ofte in wercken misdoen, die soude verbueren ses Karolus-gulden, tot behouff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende den aenbrenger elcx een derdendeel, ende dairenboven noch te staen tot arbitraile correctie van den gerechte nae gelegentheijt van der saicke.

22. Item zoe zal die zysmeyster van de vleyschsys ofte zyn bewairder gehouden wesen, alle daige van Paeschen off tot sincte Victoris-daige toe tvleyschuys te openen smorgens een quartier voir ses uren, ende des Sonnendaigs te vyff uren; ende voirts van Victoris tot Vastel-avont toe nae ouder gewoenten.

23. Behoudelicken alle andere puncten, voir-overdrachten ende slytingen opten vleyschsys, voirtyts gemaict ende die by desen nyet gederogeert oft gebroicken en sijn, in hoir volcomen machten ende weerden te blijven.

24. Ende ommedat dese voirseyde ordonnantie getrouwelycken ende wel onderhouden ende geobserveert sal moegen werden, zoe zal men tot deser stadt costen uuyten vleyschouwers stellen ende nomineeren twee goede mannen tot koirmeysters, diewelcke elcx noch tot hoire coste ende behulp tot hem nemen zullen moegen, indient hem belieft, een goet man tot een substituyt, die de schout ende burgermeysters dairtoe nudt ende bequaem sal duncken te wesen; ende hieroff zal men elcke koirmeysters voirseyt alle jairs betailen.

25. Ende zullen die kuermeysters mit hoir substituyten eede doen, dese ordonnantie voirseyt in allen hoiren puncten te onderhouden ende te doen onderhouden, ende goede toesicht ende kennisse draegen op alle vleysch, dat men in de tweeen vleyschuysen voirseyt brengen ende vercoepen sal willen, sonder eniche simulatien te doen ofte oick selfs te misbruycken; opt verbueren, indien zy versuijmelick ende gebrekelick bevonden worde ofte enich van hemluyden, van dubbelde brueken van int geen zy culpabel bevonden zullen werden.

R. D. B. dd. 1546, des Woensdaichs den VII[en] Aprilis, fol. 217 verso.

---

b. Brouwers. [1])

1. 1390, Februari 11. (*Rijding.*)

Voert so ghebiet die raet te gheven ene halve take Amersfoertsche hoppen om IX Holl. der sceydelpenninc voerscreven [2]),

---

1) Wij namen de biertappers bij de brouwers op, omdat nergens bleek, dat zij ingedeeld waren bij een ander gilde, en omdat de voorschriften op het bedrijf der tappers, wanneer zij niet afzonderlijk voorkomen, zijn opgenomen in de ordonnantiën op het brouwersbedrijf.

2) Nl. „enen sceydelpenninc alse XXXVI quartier voer IX pl., ende Brabantschen ende Hollantschen daerna volghende" (B.spr.b. dd. 1390 fol. 176).

bi enen koer van 1 ℔ ende ene maent den tap; ende die half take inbrouwenre hoppe om V Holl. derzelver sceydelpenninc voerscreven bi den voerseyden koer.

B.spr.b. dd. 1390, des Vridaghes na Agathe, fol. 176 verso.

2. 1397, Augustus 17. (*Verbod van fraude.*)

1. Wie koeyt tappede voer Hamborgher bier, die verboerde V ℔, also dicke alst yemant dede.

2. Ende wie koeyt tapt, die en zel gheen Hamborgher tappen, bi denzelven koer voerscreven.

B.spr.b. dd. 1397, des Vridaghes na Onser Vrouwen-dach Assumptio, fol. 96 verso.

3. 1398, (c. 1 Februari[1]). (*Geijkte tonnen te gebruiken.*)

Die raet ghebiet allen brouwers, die binnen der stat ende binnen der stat vriheden woenaftich siin, dat si gheen bier mit tonnen uut horen huzen zenden en zellen, zi en hebben eerste der stat brantteyken. Ende wie dat verbrake, die verboerde de tonnen mitten bier, also dicke alse hiit verbrake.

B.spr.b. dd. 1398, fol. 133 verso.

4. 1401, April 25. (*Rijding.*)

De raet van der stat ghebiet allen biertapperen, dat si een vol [1]) halve take Amersfoortsche hoppen gheven zellen om IX Brabants ende een vol [2]) vlessche Vtrechtsche hoppen om XI Hollants, bi enen koer van I ℔ ende ene maent horen tap te verboeren, also dicke alziit verbraken. Ende dit sel dueren tots raets ghoeduncken.

B.spr.b. dd. 1401, opten Manendach na zinte Joriis-dach, fol. 313.

5. (c. 1404 [3])). (*Rijding.*)

Dit is die manier van den rydinghen van den brouwers:

1. In den eersten soe zel ellic brouwer, die tUtrecht hoppenbier brouwen wil, nyet meer dan te weke brouwen XX vaet. Ende die sel tot elken XX vaten voerseyt doen IIII mud weyts ende een scepel ende XII mudde haveren ende III scepel ende anders gheen coern, maect te samen XVII

---

1) Deze publicatie is ingeschreven blijkbaar gelijktijdig met eene, daaraan voorafgaande, oproeping tot de raadskeuze op den volgenden dag, als medegedeeld is in deel I bladz. 60 N°. 114. De raad werd in dien tijd gekozen op den dag voor Lichtmis (2 Februari) wij mogen de medegedeelde publicatie dus dateeren op c. 1 Februari.

2) In H.S. is „vol" bovengeschreven.

3) Dit voorschrift is van omstreeks 1404, vgl. art. 12.

mudde. Ende ditselve coern sel daerin bliven ongheminret. Ende so wie tot elker weke meer breuwe dan XX vaet, die verboerden van elken broute, also hierna bescreven staet.

2. Voert so sellen die brouwers hebben voer al horen onraet tot elken brout van XX vaten XX pont; alse VIII witte voert pont, ende een Vleemsche placke voer III witten ghereken. Ende so wie min brouwede, die sollen hebben voer horen onraet na den beloep van den XX vaten voirseyt.

3. Ende hierup sel men hem die rydinghe gheven tot elker maent. Ende dat sellen hem gheven die rade ende oudermans, die den backaers haer rydinge gheven in elker tijt. Ende men sel die brouwers gheven die rydinge van den coern ghelike den backaers.

4. Ende gelt een brout biers mitten onrade van XX ponden voirseyt LX pont nywe, so sel men elc vat gheven voir XXIIII wit payments voirseyt. Ende tapsteren sullen elc half tacke gheven om seven Hollantsche.

5. Ende gelt een brout biers mitten onrade voerseyt LXX pont nywe, dat beloept elc vat XXVIII wit, so sel men die half take gheven om II doytkijn.

6. Ende gelt een brout biers mitten onrade voerseyt LXXX pont nywe, dat beloept elc vat XXXII wit, ende so sel men die half take gheven om IX Hollantsche.

7. Ende ghelt een brout biers mitten onrade voerseyt tnegentich pont nywe, dat beloept elc vat XXXVI wit, ende so sel men die half take gheven om X Hollantsche.

8. Ende ghelt elc brout biers een pont meer, dat beloept elc vat een scilling meer, II pont II scilling meer, III pont III pont III scillinghe meer, vier pont vier scilling meer, ende daerna voert op- ende nedergaende.

9. Voert so sel elc brouwer tot elken brout, dat hy brouwet, twe van sinen boden daerby nemen, die men des gheloven mach. Ende sellent ten heylighen sweren, dat alsoveel coerns daerin ghedaen ende ghebleven is, alse voirseyt is. Ende waert dat si gheen II boden en hadden, so sullen si daerbi twe nemen van haren ghebueren ofte andere goede luden, die si krighen konnen, die men daerup eden sal, dat daer alsoveel coerns in gedaen is, alse voerseyt is, ende niet verminnert en is, dat si weten. Ende die brouwer ende sijn wijf, soverre als hy een heeft, sellen daertoe ten heylighen sweren, dat dat coern voerscreven algheheel ende onverminnert daerin gebleven

is. Ende so wie dit verbrake, die verboerden III pont statpay, gelike der backer rydinge inhout, also dic als hyt dede.

10. Ende waer enich brouwer, die sijn bier duerrer gave dan hem die rydinghe gegeven worde, die verboerde III pont, alse dic als die koermeysters voirseyt die waerheyt vonden.

11. Ende waer enich brouwer, die om dese makinge wil sijn brouwen liet, die en soude in een jaer daerna niet brouwen noch gheenrehande neringe doen aen brouwen.

12. Voert so en sel gheen brouwer, die hoppenbier of enich ander bier brouwen wil, meer brouwen dan XX vate tot elker weke. Ende dat sel ingaen een maent na Paesschen naestcomende int jaer ons Heren dusent vierhondert ende vier.

13. Ende waer enich brouwer, die meer brouwe dan XX vate ter weke alse voirseyt is, die verboerde alle dat bier, dat hy meer brouwe dan die twintich voerseyt. Ende dat bier, dat hy meer breuwe, sullen hebben die raet van der stat ende die koermeysters, die daertoe geset sijn in dier tijt, half ende half. Ende dat sullen hem die koermeysters voerseyt uutpinden ende afnemen ende niet laten, bi horen ede.

14. Voert so sullen die koermeysters, diet broet pleghen te wegen in der tijt, maendelix den brouwers haer rydinghe gheven, up horen ede, ende in elker weke eens tenminsten omgaen ende besoeken, of yemant daerin broekich gevonden worde. Ende also dicke als hyt versumeden, so verboerde elc een pont; ende dat sullen hem die busmeysters van den oudermans uutpanden.

Die Roese, fol. 66.

6. 1413, October 23. (*Naleven van de ordonnantie.*)

Die brouwers hebben gelooft elc bi X oude scilden, of sy min gebrouwen hebben of anders gedaen of daerin gebruect hebben, dat sy dat beteren sellen.

R. D. B. dd. 1413, sManendages na XI M Virginum, fol. 128 verso.

7 [1]). 1421, December 23. (*Yk.*)

1. Die raet van der stat laet enen ygeliken weten, dat sy bevolen hebben nae der ouder gewoenten Weernner van Maersen horen mede-raet die ordinancie van den tynnewerck

---

1) Dit stuk namen wij op, hoewel het handelt over ijk, omdat het in art. 2 een voorschrift voor de tappers bevat.

te bewaren, dat fiin werck ende koerwerck elc te teykenen op hemselven ende dat te besien ende te koren. Ende daertoe dat hy der lude kannen ende vlesschen mitter rechter maten meten ende dan tey(ke)nen sel by sinen eede.

2. Ende enige vlesschen ofte kannen, die geteykent siin mitter Weernners teyken, die sel (men) toezetten voer den tappen ende die anders niet meten. Ende enich tapper, die des weygerde, die verbuert een pont van elken kannen ofte vleysschen, die hy niet toe en zett. Ende anders en derff die tapper engheen vlesschen off kannen toezetten, dan die geteikent siin mit Weernners of mit siinre voervadere onser rade teykenen.

B.spr.b. dd. 1422, des Woensdages na Thome, fol. 173 vs.

8. 1424, October 11. (*Vrijheid van brouwen voor eigen gebruik.*)

Ende yemant, die binnen sinen huse siin bier selver brouwen wil, dat hy drincket, dat mach hy doen, mer daer sel hy sinen sys of geven geliken den brouweren; ende daerby sel hem niemant weer ynne doen, by enen koer van L ℔, halff tot behoeff des raets van der stat ende dander helfte tot behoeff des sysmeysters in der tyt.

B.spr.b. dd. 1424, in crastino Victoris des Woensdages, fol. 232 verso.

9. 1429, April 27. (*Slechts leeken en de geprivilegieerde geestelijken mogen zelven brouwen.*)

Want backen, brouwen geliken anderen ambochten weerlike weerke syn ende men onse stad mit onsen weerliken ambochten houden moet, so syn wy sculdich den gemenen orbair voir te staen ende te beschutten onse gemeenten in horen ambochten ende weerliken neringen.

Hieromme is die raet out ende nywe overdragen, dat nyemant in onser stad ofte stad-vryheit brouwen en sall dan onse borgere ende weerlike ondersaten in weerliken husen op horen gewoentliken sys, dair onse stad ende hoir sysmeysteren horen syse manen, halen mogen ende dat bier peylen ende doen nae onser ouder gewoenten ende overdrachten.

Ende yemant die hernboven breu, die verbuert alle dat bier, broutouwe ende alle reesscap dairtoe horende.

Behoudeliken der Doem-kerke ende vyff collegie-kerken [1])

---

1) Verkeerdelijk wordt de Dom *naast* de Vijf Kapittelen gesteld, waarvan hij er een was. — Hetgeen in den tekst volgt, ziet op het 15e eeuwsche Utrechtsche schisma: som-

ende den ouden cloesteren ende ouden goetshusen binnen onser stad, die der moeder Doem-kerken byblivich ende gehoirsam syn ende openbairlic medesingen ende goetsdienst doen, by dage ende by nachte, hore ouder vryheit, also sy die hadden ende hebben over vyftich ende LX jaren ende dair te voren.

B.spr.b. dd. 1429, des Woensdages nae Cantate na sinte Jorys-dach, fol. 153.

10. 1429, October 12. (*Verbod vreemd en inheemsch bier bij elkaar in te slaan.*)

Voirt zo gebiet die raet allen tapperen, dat nyemant geen uutheems bier ende imbrouwenbier, tsy hop off koyt, te samen in enen kelre inslae ofte tappen, by sulken koren als voirtyts overdragen is.

B.spr.b. dd. 1429, des Woensdages na Victoris, fol. 167 verso.

11. 1433, Januari 7. (*Opheffing van het vleeschhouwers-gilde en instelling van het brouwers-gilde.*)

Reeds opgenomen bij de vleeschhouwers als N°. 5.

Die Roese, fol. 124.

12. 1436, Januari 31 [1]). (*Ordonnantie op het brouwen.*)

1. Van den brouwers. — Item geen brouwer en sall in de laetste XIIII dage meer noch myn brouwen, dan hy in enich van den anderen XIIII dagen, die an dat sysoen geweest hebben, gebrouwen heeft. Dats te verstaen, dat sy in den offgaen des sysoens versysen sellen alsovoell, als in den meesten XIIII dagen versyst geweest heeft binnen dat sysoen ende niet myn. Ende geen brouwer en sell meer brouwen dan twewerff ther weke.

2. Ende waert sake dat die raet van onser stadt tot enige tyt vonde, dat enich sysmeyster ofte brouwer in der tydt enich vordel ofte voirraet hierin deden, die soude verboeren C ℔, also dicke alse syt deden. Ende die koeren sellen hebben die tocomende sysmeysters die ene helfte, ende die stadt van Vtrecht dander helfte mitten bussemeysters.

---

mige kloosters weigerden den kerkdienst te vervullen om den pauselijken banvloek, die op Utrecht rustte, omdat het Zweder van Kuilenburg niet als bisschop wilde huldigen.

1) Deze ordonnantie, in het R. D. B. voorkomende tusschen overdrachten van „VIa post Pontiani" en „Lichtmisse," (resp. 20 Jan. en 2 Febr. 1436), met afwijkende hand, is van „sDinxdages na Pauli Conversio"; zie Mr. S. Muller Fz., Rechtsbronnen der stad Utrecht, dl. I blz. 321.

3. Ende geen brouwer en sell langwellwort noch leinwort langer houden, dan dat syn bier in syn cuup vergadert is, by enen koer van C 𝔅, halff tot behoeff der sysmeysters in der tydt ende halff tot behoeff der stadt mitten bussemeysters.

4. Ende geen brouwer en sell bier tappen by cleynen maten, by een koer van L 𝔅, halff tot behoeff der sysmeysters in der tydt ende halff tot behoeff der stadt mitten bussemeysteren.

5. Voirt soe en sell geen brouwer bier vaten noch uutdragen noch uut doen dragen, then sy mit gesworen dragers, die hum die sysmeysters in der tydt dairby setten zellen; mer elke brouwer mach enen knaep setten by den gesworen drager optenselven eedt, die hy doen sall by den sysmeyster.

6. Voirt so sellen die gesworen dragers then hiligen sweren rechte ghichtinge te dragen tot vermanen der sysmeysters in der tydt. Ende wair enich drager, die boven syn eedt bruekich worde, die sell een halff jair liggen in den Rodentoern ende eten water ende broet.

7. Voirt soe en sell geen brouwer genen tapperen ofte yemant anders gheen bier min geven dant geset des raets van der stadt in der tydt.

8. Ende waer enich brouwer, die sinen tapperen ofte yemant anders enich genot hiernboven off gave dan syn rechte vulle bier, dats te verstaen tot elken smalen vaet vier myngelen, die soude verboeren L 𝔅, halff tot behoeff der sysmeysters ende halff tot behoeff der stadt mitten busmeysters. Ende elc sysmeyster in der tydt die mach brouwer ende tapper eeden van allen saken voirscreven.

9. Voirt soe sell die tapper hebben boven tgeset des raets voir sinen arbeit van elken vate VIII wijt vrys gelts, dats te verstaen van elker halver taken enen Brabond. Ende dit bier sell die brouwer den tapper in des tappers kelre bringen buten der tapper coste.

10. Item alle bier, dat men uutvoert ende gegeven hebben van elken vaet IIJ scillinck, zell nu gheven V scillinge [1]). Gesondert alle bier, dat men mit helen brouten uuten Stichte voert, dat sall bliven opten sys van IIJ scillinck.

11. Voirt soe en sell geen brouwer after Paesch-dach

1) In H.S. staat hier een overbodig „ende".

naistcomende geen bier brouwen, hy en heeft syn cuup ende syn ketell mitten reesscap, dat men der een brout van XX vaten in doen mach, niet meer off niet myn.

12. Ende waert sake dat enich brouwer syn cuupketel mitten reesscap binnen der tydt voirscreven nyet te passe gemaect en hadden, als voirscreven is, die sell verboeren C ꝶ, halff tot behoeff der sysmeysters in der tydt ende halff tot behoeff der stat mitten busmeysters.

13. *Voirt dat men geen nye bier brouwen en sell, dat oude bier en is eerst uten huse, by enen koer van hondert ponden; off sy sellen hoer bier doen taken bi den siismeisters, ende dan mach die brouwer nye bier browen in alre maten voirscreven, die kueren halff tot behouff der stat mitten busmeysteren ende halff die sysmeysters in der tyd.* [1])

R. D. B. dd. 1436, fol. 145 verso.

13. 1437, Mei 17. (*Uitvoer van weit toegestaan tegen invoer van bier.*)

Wart overdragen by scepenen, rade ende ouderman, dat men die van der Goude gunnen sel uut te vueren die helfte min weits dan sy biers brenggen, dat is te verstaen XXVIII stuck biers, die maken XXIIII volle vate, maken IIIIȷ́ mudde weits.

R. D. B. dd. 1437, sFridages voer Piinsteren, fol. 175 verso.

14. 1437, October 8. (*De grootte der brouwketels voorgeschreven.*)

V a n   d e n   b r o u w e r e n. — Claerden die rade out ende nywe opten brouweren:

Dat alle diegene, die XX vate brouwen mogen, dattet die doen mogen, also dicke sy vermogen.

Ende die min brouwen willen, die mogen hoer brouten minre maken tot XII vate toe ende also dicke ter weken brouwen, als syt vermogen.

Mer hoer ketelen ende cupen sellen also groit ende van sulker maten wesen, dat men daer alsovoel biers in havenen mach ende niet meere.

Behoudeliken anders der overdrachten van den brouwen in hore machten te bliven.

R. D. B. dd. 1437, sDiinsdages na Remigy, fol. 179 verso.

---

1) Dit artikel is later bijgeschreven.

15. 1442, Februari 3. (*Alleen te brouwen van eigen mout.*)

Voert verbiet die raet allen brouweren ende brousteren, dat sij geen bier en brouwen, tsi hoppe, koyte ofte roet bier, van anderen moute dan van hoers selfs moute.

B.spr.b. dd. 1442, des Saterdages op sunte Blasius-dach, fol. 78.

16. 1442, November 14. (*Een jaar lang mogen alleen brouwers van beroep brouwen.*)

Overdroegen die rade oudt ende nye eendrachtelic, dat voer nutscapp ende orbar der stat van Onser Vrouwen Lichtmisse naestcomende een jaer lanck geen borger of ondersate brouwen en sell, die om gelt niet te brouwen en pleecht.

R. D. B. dd. 1442, des Woensdages na Obitus Martini, fol. 39 verso.

17. 1443, Februari 3. (*Een jaar lang mogen alleen brouwers van beroep brouwen.*)

Voert gebiet die raedt, dat nyement van onsen borgeren of ondersaten bier en brouwe, hoppe of koyt, die om gelt niet te brouwen en pleecht, dit jaer lanck naestcomende duerende, gelijc bi den rade oudt ende nye overdragen is.

B.spr.b. dd. 1443, des Sonnendages na Lichtmisse, fol. 104 verso.

18. 1447, Juli 18. (*Ordonnantie op het brouwen van „dubbelde koyte".*)

Bi den rade oudt ende nye.

Om die goede gemeente onser stadt in neringe te brengen buten scade derselver stadt an arbeide, koern, torve, solrehuer ende anderre comanscapp, die daironder gelegen is ende nu kenlic tot anderen steden sij, die groet gewin ende genott dairvan hebben, soe is geordineert ene brouwerie te wesen binnen onser stat ende stat-vryheit van dubbelder koyten in manieren hierna bescreven:

1. In den eersten so sel men dit bier brouwen van sovuell koerns, als hierna volget.

2. Item dair sellen in wesen X mudde haveren, VI mudde gersten ende IIII mudde weyts an moute, maect te samen XX mudde koerns; ende dairoff sel men brouwen XX volle grove vate biers, te weten elc vat van X emmeren.

3. Item so wie dit dubbelde bier brout, die en sell anders geen bier brouwen, derwilen hyt brout. Mer als hi eenwisselt bier brouwen will, soe sell hyt den sysmeysteren, beide

van den hoppensys ende van den inbrouwensijs, een halff jair te voren seggen, ende hem dat int laetste zyssoen, eer hyt eenwisselde bier te brouwen annemen sell, weder vernyen, ende niet annemen dan int beginsell van den zijssoen, by eenre pene van C ℔ ende ewelic die neringe, so dicke alst yemant dede.

4. Item so sell dit dubbelde bier, dat men binnen der stadt ende stat-vryheit drinct, te zijsse geven ende van tonnegelde, alst uutheemsche bier hairtoe gegeven heeft; ende dat sell betalen diegene, dair dat bier gebrocht wert, oec alst hairtoe geweest heeft. Ende so wes dubbelt bier, dat men buten der stadt vrijheit vuert, dair sel men off geven te zijsse van elcken groven vate V stuver; ende den sijs sell geven die brouwer, diet bier uutsent, te hebben die sysmeyster van den hoppensys in der tijt.

5. Item hiertoe sell elc brouwer geven voir sijn drinckelbier te zijsse van elcken broute, dat hi brout, tsi groet ofte cleyn, I ℔; mer hy en sell niet meer behouden dan onder een vat. Ende wairt dat hij yet dairoff vercofte off wechgave, so soude hy verbueren C ℔ ende ewelic sine neringe. Oec en sell geen brouwer bier tappen, by denselven kuer.

6. Item so wes dubbelt bier enich brouwer brout, dair sell hy den sysmeysteren in der tijt van den hoppensijs bewijs off doen, wair hijt gelaten heeft, eer hij weder brouwet, opdat die sijssmeyster weet, wair hij sinen sijs wachtende wesen sell; by enen kuer van C ℔ ende ewelic sine neringe, so dicke alst yemant dede. Ende sende enich brouwer ergent bier buten weten ende consente des sysmeysters in der tijt, dair die sysmeyster om sinen sys niet panden en mochte, dat waer by denselven kuer.

7. Item en sell geen brouwer dubbelt bier brouwen, hij en sell den sijsmeyster ene wete laten, dairby te comen off te scicken, derwilen hy brout off dat bier vaet, om te besien, hoevuell hy brouwet ofte vaet; bij den voirseyden kuer van C ℔ ende ewelic die neringe, so dicke alst yemant dede.

8. Item enich brouwer, die enich bier verzaecte ofte verstake, die soude desgelijcs verbueren C ℔ ende ewelic sine neringe, so dicke alst geschiede.

9. Item wair enich tapper ofte tapster, die bier heymelic in syn huus ofte kelre dede comen, die verbuerde C ℔ ende sine neringe ewelic. Ende yemant anders, die niet en tappede

ende bier heymelic opsloege off dede opslaen, die verbuerde L^{M} steens off X jair dairvoir uut der stat te wesen, so dicke alst yemant dede.

10. Item yemant, die bier in der tapper huus brochte ofte anderswaer ergent, dair den sysmeyster sinen sys mede ontverret worde, die soude ewelic uut der stadt wesen.

11. Item alle bier, gesondert bier van over zee, dat binnen der stadt ofte stat-vryheit opgeslagen wert ende binnen der stadt, stat-vryheit ofte den Stichtschen steden, alse Amersfoirde ofte Renen, niet gebrouwen en is, dat sell te zijse geven elc vat X ℔ den sysmeysters van den hoppensys ende I ℔ voir syn tonnegelt.

12. Item so wie enich bier, gesondert bier van over zee, (dat) binnen onser stadt, onser stat vryhede off den Stichtschen steden, alse Amersfoirde ofte Renen, niet gebrouwen en waer, opsloege buten weten des zijsmeysters in der tyt, die verbuerde L^{M} steens, so dicke alst gesciede. Ende enich sysmeyster, die in desen uutheemschen biere vordel off voirraet dede off sochte, die verbuerde desgelycs L^{M} steens, also dicke als hy dat dede.

13. Item alle kueren, die de zysmeysters verbueren, sell die stat alleen hebben, ende die ander kueren halff die stadt ende halff die sysmeysters in der tijt.

14. Item elc sysmeyster in der tijt sell sinen eedt doen, dit te houden ende van enen ygelicken sinen vollen sijs te nemen.

15. Item elc sysmeyster in der tijt sell mogen eden die brouwers, dair hem an twivelt, dat sij dese ordinancie niet en houden, hoir wive, hoir kynderen, meechde, knapen, dragers ende alle andere, die dairmede ommegaen, so dicke alst hem gelieft. Ende yemant, dies hem weygerde, verbuerde C ℔ ende sine neringe ewelic van den brouwers, ende van den anderen L^{M} steens off die stat ewelic. Ende off die zijsmeysters yemant van den bueren te tuge dairby geerden te hebben, die souden dairby comen sonder weygeren, bij enen kuer van X^{M} steens off tyen jair uter stat te wesen, so dicke alst yemant weygerde.

16. Dese ordinancie sel men volcomelick houden, solange die rade oudt ende nye eens beters te rade werden off enich punt dairinne verminren off vermeerren na horen goetduncken. Behoudelic dat dat niet gescien en sel buten consent des sysmeysters in der tyt, dan tegen dat een nye zyssoen angaende

sel wesen. Ende behoudelic dat binnen desen naesten zijssoen ende niet langer alle uutheemsch bier noch wael comen sell mogen binnen der stadt ende stadt-vryheit opten zijss ende dat tonnegelt, alst hairtoe gegeven heeft; ende dat elc brouwer waell dubbelt bier sell mogen brouwen opter voirseyder ordinancie ende dairtoe eenwisselt bier, dit zyssoen geduerende ende niet langer, ende so mennich vat teffens, alst hem gelieft.

17. Voirt van den inbrouwensys sell van deser tyt voirt elc vat eenwissels biers te zijse geven XV scillinge, oec waert gevuert wert.

18. Ende die oude overdrachte, van dat geen brouwer tappen en sell, will die raet oudt ende nye voirtmeer volcomelic gehouden hebben, op zulcken kueren als dairop in tyden voirleden overdragen syn. Ende wair enich brouwer, die eenwisselt bier brout, die yemant beter bier gave den enen dan den anderen, die soude verbueren C ℔ ende ewelic syn neringe, so dicke als dat gevonden worde.

19. Ende wairt zake dat yemant brueckich hierinne gevonden worde ende yemant van den rade oudt ofte nye dien voirstonde in den rade off opter straten mit woerden, bedewijse ofte geveerde, dien te ontsculdigen off sine bruecken ofte kueren te verminren, oec in wat manieren dat dat gesciede, die soude verbueren Lᴹ steens ende dairtoe soude hy ewelic uut den rade wesen.

20. Ende wair yemant van den tapperen, die enich van desen voirseyden dicken bier anders dun makede ofte mengede, dan sijt van den brouweren ontfangen, die soude verbueren C ℔ ende ewelic syn neringe. Ende desgelycs alle diegene, die bier van den brouweren ontfangen ende voirt vercoft worde. Ende hierom mach die zijsmeyster eden die tappers, hoir huusgesinne ende alle diegene, dair hem an twivelde, so dicke alst hem gelieft. Ende die raet van der stat mach die sysmeysters eden, so dicke them gelieft.

R. D. B. dd. 1447, des Dijnxdages na Margrete, fol. 53.

19. 1449, Mei 7. (*Het brouwen van eene bepaalde hoeveelheid voorgeschreven.*)

Overdroegen die scepene [1]), rade [2]) ende oudermans, dat die

---

1) In H.S. is „scepene" bovengeschreven.
2) In H.S. is na „rade" „out" doorgehaald.

brouwers in der tegenwoerdiger maent, doe men nu den sijs lest vercoft, brouwen sellen alsovele ende menichwerven, als zij deden in der lester maent van den yersten sysoen. Ende en deden zij des niet, so zellen zy allijkewel sovele te syse geven, off zij also gebrouwen hadden.

R. D. B. dd. 1449, des Woensdages na Mey-dach, fol. 114.

20. 1451, April 6. (*Rijding.*)

Dit is overdragen opten dicken bier by den rade out ende niwe, alse nabescreven staet:

1. In den iersten zo sellen die sysmeysters, also dicke alse zij ommegaen scriven ofte peylen, die brouwers eden, hoire wiven, kijnderen ende boden ende huuisgesinne, dat die brouwers dan in hoir gebrouwen bier gedaen hebben ende gelaten aen moute, te weten in een breute van XX grove vaten X mud haveren, VI mud garsten ende IIII mud weyts comansgoets. Ende dit zellen die sijsmeysters in der tijt ten heyligen zweren, als zij horen eedt doen opten huyse na den ouden gewoenten, dat zij geeedt hebben in manieren voirscreven die personen voirgeruert van aenbegin hoir sysoens, ende dat zij voirtan also doen zellen hoir sijsoen uut, zonder yemant des te verdragen. Ende enige brouwers, die zij hierin bruekich vonden, die zouden verboren L ℔ ende een halff jaer ziin neringe van brouwen, een derdendeel ter stat behoeff, een derdendeel ter siismeysters behoeff ende een derdendeel ter busmeysters behoeff van den rade, diet hem uutpanden zellen.

2. Item geen brouwers en sellen hoir dicke bier duere noch myn geven dan een groff vat voir XX cromstert, bijt verboren als voirscreven is.

3. Item en zellen geen brouwers geen bier uutzeynden zonder teyken van den sijsmeysters. Ende die teykenne en zellen zij niet geren, dan alst bier alrede voir der poirten is om uut te voren, sodattet diegene ziet die de teykenne geeft, bijt verboren alse voirseyt is, opdat die sysmeysters in horen sijsen niet verscalct en werden.

4. Ende in allen schine zelt wesen van den dunnen bier, gesondert dat men aen moute doen ende laten zell in elken broute van XX smale vaten X mud haveren ende II mud garsten. Ende tgesette van den smalen vate sel wesen ende bliven, gelyc leste bij den rade geset is.

R. D. B. dd. 1451, des Dijnxdages na Ambrosij, fol. 14.

21. 1454, October 12. (*Ampliatie op de ordonnantie.*)

Verclaringe opter brouwerien van den dicken bier, gemaect bij den rade out ende nywe, behoudeliken anders die ordinancie van der brouwerien in hoire machten te bliven.

Des Saterdages nae Victoris.

1. In den jiersten sel men den sijs van den dicken bier vercopen dit heel sisoen uut, die halve taeck op XII doyts, als gewoenlic is. Mer des sellen die brouwers een groff vat meer brouwen mogen uut IIII mud weits, VI mud gersten ende X mud haveren, dan sy hairtoe gedaen hebben; dat is te weten dat sy uut den voirseyden coorne brouwen sellen mogen XXI [1]) grove vate ende daertoe tot drinckelbier onder een vat. Ende wie meer uut den voirseyden coorne brout dan voirseyt is, sel verboren van elken vate, dat hij meer braut, XXV ℔, so dicke dat geschiede.

2. Item want die ridinge dit heel sisoen uut vaststaen sel, alse voirseyt is, so sellen die brouwers also menichwerven brouwen, als sij in dit verleden sisoen gedaen hebben, opt verboren van een jaer hoir neringe, soverre het den sijsmeister behoeflicken waer ende die sijsmeystere dat bier hebben ende betalen woude ofte die brouwer niet bestellen ofte bruken en conde.

3. Item so sellen die brouwers voirtan hoir cedulen, die die sysmeisters te halen plegen, selve den sijsmeisters brengen altoes op enen dach in der weke; ende dien dach sellen die sysmeisters den brouwers eens voir all nomen ende hoire op dien dach verwachten des mergens van VIII ueren tot XI uren toe. Ende wije van den brouweren alsdan siin cedel niet en brochte, sel verboren XXV ℔, so dicke dat verbroken woirde, ende nochtans siin cedel brengen.

4. Item waer enich brouwer, die enich bier verstake omme den sysmeister siin sys te vercorten ofte enich bier uut siinre cedule liete, als hy die den sijsmeister brengen sel, sel verboren van elken vate, groot ofte cleine, V ℔.

5. Item en sel geen brouwer enich bier uutsenden buten der vrijheit zonder teyken, bij tverboren van X ℔ van elken vate. Oec en sel men geen cleynre vate mit teykenne uuter

1) In H.S. is hier „vate" doorgehaald.

vrijheit senden dan een halff stuc, bij tverboren van X ℔ van elken vate, dat mynre waer.

6. Item die vreemde bieren, die nu tvat staet op X ℔ in den sys ende I ℔ te tonnegelt, sel men hengen hyr te comen op zulken sys, alst van outs te geven plach, te weten elc smal vat op III ℔ in den sijs ende V schillingen te tonnengelt.

7. Voirt is overdragen in vordernisse onser borgere ende ondersaten, die bier inleggen om selve mit horen gesinde sonder vercopen te drincken, dat die geen tonnengelt geven en sellen; mer vercoften sy enich bier, dat zoude wesen op dubbelden sys, te weten alle bier dat in der vrijheit van Vtrecht gebrouwen wert.

8. Anders in allen punten, gesondert dat ewelic optie neringe staet, sel die voir-ordinancie gemaect opten brouweren in hoir volcomene machte bliven.

9. Item so sel die raet zetten tot elken sisoen twe coermeisters tot den broken van der brouwerien. Ende alle koren ende broken, die in der brouwerien verschinen sellen, sellen die sijsmeisters half hebben ende die stat ende coermeisters voirseyt dander helfte. Ende waert dat die sysmeisters ende die coermeisters den rade enige broken verduusterden ende niet bij en brochten, terstont als zij die ondervonden hadden, so sellen zij verboren, elx daert gebrec bij waer, C ℔ ter stad behoeff. Ende hyrop sel men beyde sijsmeysters ende koermeisters eden, als die sijs vercoft wesen sel.

10. Item so sellen die coermeysters tot alre tijt rede wesen, als die sijsmeisters des te doen hebben. Ende waert dat sy [1]) die coermeisters [2]) niet en vonden off dat zij niet ledich en waeren, so mochten dan die sijsmeisters twe ander uut den rade nemen; ende die sellen dan datselve hebben, dat die koermeisters gehadt zouden hebben.

R. D. B. dd. 1454, fol. 18 verso.

22. 1457, Januari 27. (*Geschil tusschen de boterlieden en de brouwers over het gebruik van den Minderbroeders-refter.*)

Sleten scepen, rade ende oudermans in der saken tusschen der botterlude gilde ende der brouwer gilde, van den zaell

---

1) In H.S. is „sy” bovengeschreven.

2) In H.S. is „coermeisters” met bleeker inkt geschreven boven het doorgehaalde „sijsmeisters”.

ofte reventer ter Minrebroeder roerende, alse dat die brouwers bliven sellen an den zaell ofte reventer, behoudeliken dat sy den botterluden hoir tymmeringe in den zaell getymmert betalen sellen by Jan Thomaessoon ende Pons Willamssoon, van den rade dairtoe geset, te betalen op enen redeliken dach by den gescicten voirseyt. Ende dairtoe sellen die brouwers die botterlude vryen van den Minrebroederen van den pachte, die de botterlude geloeft ende besegelt hebben.

R. D. B. dd. 1457, des Donredages na Pauli Conversio, fol. 103.

23. 1462, Januari 12. (*Uitkoop van een brouwer om te verhuizen.*)

Overdroegen die raide out ende nye, dat Henric Pyll niet meer brouwen en zell in die Lynemarct in zyn huus, daer hy tot heertoe in ghebrouwen heeft. Ende die buer in die Lynemarct zellen hem binnen eynre maent naistcomende geven C ℞ te [1]) holpe, dat hy zyn brouwegetouwe uut der Lynemarct op eyne andere stede sette.

R. D. B. dd. 1462, des Dinxdages na XIII-dach, fol. 53 verso.

24. 1462, October 12. (*Rijding.*)

Die raide out ende nywe laten weten enen ygeliken, dat zy eendrachtelyck overdragen zyn op die brouwerye, als dat die brouwers van elck broute byers, dat zij brouwen van deser tyt voert, hebben zellen voer hoeren loen vyf Arn. gulden, XV cromsterten voer elken gulden gherekent. Ende zy zellen doen in elck brouwete byers vier mudde weyts, tmudde gherekent voer twee Arn. guldenen, ses mudde garsten, tmudde gherekent voer XIIII cromsterten, ende X mudde haveren, tmudde gherekent voer VIIĴ cromstert. Ende uut dezen koerne zellen zy brouwen XXIIII grove vate byers, ende elck vat zal gelden voer die kuup XV cromsterten, ende dit is die halve take van der hoppen XIIII doytken ende die halve take dycke koyten XII doytken. Ende nae dezer rydinge van den koerne zel men dat byer voertmeer op- ende ofzetten, als dat koerne IIII Arn. gulden myn ofte meer gelt ofte verloept. Ende in allen manieren, als voerscreven is, zelt wezen ten halven van den inbrouwenbyer. Ende waert zake dat enich brouwer na dezer ordinancien niet brouwen en woude, zoe

---

1) In H.S. is hier „vülste" doorgehaald.

menichwerf als hy tot heertoe gedaen heeft, die en zell after deze tyt voert nummermeer brouwen binnen onser stadt ofte stadt-vryheyde, ende des en zel men niemant verdragen. Ende dit zell all wezen behouden dyer overdrachten, op die brouwerye voertyts ghemaict, in allen anderen punten in hoerre volcommenre macht te bliven.

B.spr.b. dd. 1462, des Dinxdages na Victoris, fol. 149 verso.

25. 1464, December 20. (*Geÿkte tonnen te gebruiken.*)

Die raide out ende nywe zyn overdraghen, dat gheen brouwer after deze tyt voert gheen byer vaten en zel noch uutzeynden bynnen ofte buten onse stadt in enighen helen ofte halven vaten, zy en zyn gheyct ende gheteykent mitten brande, by enen koer van II ℔ van elke vate, half totter stadt behoef ende half totter zysmeysters behoef.

R. D. B. dd. 1464, des Donredaghes op sunte Thomas-avont, fol. 108 verso.

26. 1465, Januari 29. (*Ampliatie op de ordonnantie op het brouwen.*)

Verclaringe op die brouwery by den raide out ende nywe op een bezoeck dit naiste toekomende zyzoen:

1. Int yerste dat die brouwers in elck broute byers doen ende laten zellen vier mudde weyts, ses mudde garsten ende thien mudde haveren, goet koepmansgoet na den ghewasse van elken jaere. Ende daervan zellen zy brouwen XXIIII grove vate ende niet meer, opt verboeren van vyftich ponden ende op een jaer zyn neringhe, ende oick mit dyen broutouwe hy noch niemant anders binnen jaers voerseyt te brouwen noch te bezyghen. Ende hyrvan zellen onderzoeck doen ende peylen moigen die raidt ende oick die zysmeysters in der tyt, zoe dicke ende menichwerven hem dat ghelieven zal.

2. Item waer enich brouwer, die enich byer verstake in enighen vaten cleyn ofte groet, dat men ter waerheit bevonde, die zoude verboeren L ℔, zoe dicke hy dat dede, op elck vat cleyn of groet.

3. Item zel elck brouwer geven den zysmeysters te zyse van ellick broute, groet of cleyn, voer zyn drinkelbyer I ℔.

4. Item en zel gheen brouwer van zynen drinkelbyer vercopen noch wechgheven, by enen koer van L ℔.

5. Item en zel ghenen brouwer byer tappen, by denzelven koer.

6. Item zellen alle brouwers tot elken zysonen, des anderen

daghes nadat die zysen vercoft zellen wezen, ongeboet komen opten huze voer den rait int openbaer, ende aldaer elck van hem hoeren eedt doen, dat zy in elken broute byers dat heel zysoen uut, zonder arch, doen ende laten zellen vier mudde weyts, ses mudde garsten ende thien mudde haveren, goet koepmansgoet. Ende ymant, die dit verbrake ende niet voer en quame ende dede, alze voerseyt is, die zoude verboeren, zoe dicke hy ghebreclich ghevonden worde, vyftich pont.

7. Ende waert dat enich brouwer brouwede, eer hy zynen eedt int openbaer voer den raide gedaen hadde, dat voerscreven koern daerin te doen ende te latene, dat waer hem op een jaer zynre neringe ende oick mit dyen touwe niet te brouwen, hy noch niemant anders.

8. Item en zellen ghene brouwers meer brouwen dan tweewerven die weke, by den voirseyden koer.

9. Item en zellen ghene brouwers enighe vaten uutzeynden, heel noch half, die vaten en zellen ghebrant wezen by den ghezwoeren dyenre, opt verboeren van X ℔ op elck vat of half vat.

10. Item alle brueken ende koeren, die die brouwers of tappers verboeren zellen, die zellen al wezen die ene helfte totter stat behoef ende dandere helfte ter zysmeysters behoef.

11. Ende alle die broikige zel men binnen jaers, na dien dattet ghebreck gheschiet waere, voer den rait bespreken, of daerenthenden en sel men daer gheen recht of correxie of doen.

12. Item aldus zel die rydinge van den dycken byer nu staen ende daer men hem voertaen altyt die toekomende rydinge nae op- ende ofzetten zell, na der marct:

item een mudde weyts op XXVIIj cromstert VI doytken,
item een mudde garsten op XXIj cromstert,
item een mudde haveren op XIIII cromstert.

Ende den brouwer voer alle zynen onkost ende voer zyn ghewyn tsamen XXXIII Arn. gulden ende V cromstert. Ende dat beloept elc grof vat voer den brouwer XXj cromstert ende II wit; ende daerop gherekent op elck grof vat te zyse XX cromsterten, ende op elck grof vat noch van tonnengelt II cromsterten ende van inbrengen IIII wit, ende die tapper voer zyn loen op elck grof vat XX wit, zoe koempt elke halve take te staen voer XIIII doytken.

13. Item zoe is te wetene, dat I doytken op die halve take te hoghene ofte te leghene beloept op elck grof vat XX

wit, ende dat beloipt op elck brouwete van XXIIII grove vaten, daer men voertaen op brouwen zell, LXXX cromstert. Ende aldus zel men voertmeer die brouwers altyt rydinge zetten, te verhogen ende oick te verleghen na der marct voerscreven, als een broute koerns voerseyt [1]) XL cromstert op- ofte offslaen zel. Ende die voerscreven cromsterten op elck broute beloipt op elck vat X wit, ende dat beloept op elke halve take een half doytken.

14. Ende dit zel al wezen behoudeliken die voer-ordinancien van der brouwerye in allen anderen punten, die hyr niet verclaert en zyn, in hoerre volcommenre machten te bliven.

R. D. B. dd. 1465, des Dinxdaghes na Pauli Conversionis, fol. 110.

27. 1466, Februari 3. (*Oproeping van de brouwers tot het afleggen van den eed.*)

Voert laet die rait (weten) allen brouweren, binnen onser stat ende stat-vryheyde woenaftich, dat zy morgen komen opter stat huus ongheboet ende doen aldaer in tieghenwoerdicheyt sraits int openbaer hoeren eedt, dat zy in elke broute byers dit heel sysoen uut doen ende laten zellen zonder arch vyer mudde weyts, ses mudde garsten ende thien mudde haveren, guet koepmansgoet. Ende ymant, die dit verbrake ende niet voer en quame ende dede, als voerseyt is, die zoude verboeren, zoe dicke hy ghebreclich gevonden worde, vyftich pont, ghelyck dat anderdages by den raide out ende nywe overdraghen is.

B.spr.b. dd. 1466, des daghes na Lichtmissen, fol. 54.

28. 1466, Februari 3. (*Binnen de stad niet op de bierwagens te gaan zitten.*)

Oick verbiet die rait allen brouweren ende brouwersknechten, die byer uutvueren willen mit waghenen of mit sleden, dat zy langhes die straten niet en sitten opten peerden, waghenen ofte sleden, mer daerby gaen, by enen koer van enen ℔, die men niemant verdragen en sel. Ende hyrof zellen koermeysters wezen alle onser stat raide out ende nywe ende dyenres hoghe ende leghe.

B.spr.b. dd. 1466, des daghes na Lichtmissen, fol. 54 verso.

---

1) In H.S. is hier „L" doorgehaald.

29. 1468, Februari 17. (*Geen dun bier te brouwen.*)

Die raide out ende nywe hebben eendrachtlich om nutscap ende profyt onser stadt ofgeset dat dunne byer, ende men zel voertaen niet meer brouwen dan dicke byer op alzulke ordinancy, als daer nu op staet.

R. D. B. dd. 1468, des Woensdages na Valentini, fol. 179.

30. 1468, Februari 18. (*Rijding.*)

Die raide out ende nywe hebben die halve take byers geset op enen halven cromstert. Ende die stat zel XII witgen te scaden hebben ende die brouwer II witgen, duerende dit yerste sysoen uut.

R. D. B. dd. 1468, des Donredages na Valentini, fol. 179.

31. 1468, Februari 18. (*Slechts te brouwen in huizen van brouwers.*)

Voert verbiet die raet enen yegeliken, dat niemant en brouwe noch en helpe brouwen nyemants dan tot onser brouwer huys, daer men gewoenlic te brouwen pleecht, bij X jare uuter stat te wesen ende een mijl van der stat te bliven, op hoer liven.

B.spr.b. dd. 1468, des Donredages na Valentini, fol. 96.

32. 1469, Juni 7. (*Vonnis wegens het tweemaal per week brouwen.*)

Sleten scepene, raide ende oudermans, dat Goessen Peterssoen der stat ter beteringe geven zall L ℔ binnen XIIII dagen naistkomende, alle daghe by enen ℔, want hy tiegens die overdrachten sraits out ende nywe tweewerf in die weke ghebrouwen heeft.

R. D. B. dd. 1469, des Woensdaghes na Bonifacy, fol. 8.

33. 1475, Februari 8. (*Bevel tot tappen.*)

Overdroegen scepene, raide ende oudermans, dat men den byertapperen, binnen onser stadt ende stat-vryheyt woenaftich, ene wete laten zel, dat zy terstont tappen ende tappende bliven, als zij tot heertoe gedaen hebben. Ende waert zake dat zy des niet en deden, alsdan en souden zy after die tijt niet meer tappen, dan by consent van den raide.

R. D. B. dd. 1475, opten Asschelwoensdach, fol. 8 verso.

34. 1475, Augustus 30. (*Vonnis wegens het koopen van duf koren voor het brouwen.*)

Want Ludolf van Wely ende Folken Janssoen vonsche

garste gecoft hebben, die zy brouwen wouden, twelck tiegens der stadt polycien is, daerom hebben scepene, raide ende oudermans gesleten na den vermoigen derzelver policien, dat zy ter beteringhe geven zellen elcx thien ponten binnen achte dagen, alle dage by enen ℔.

R. D. B. dd. 1475, des Woensdaghes na Johannis Decollacionis, fol. 15 verso.

35. 1477, October 13. (*De tappers zijn niet verplicht bij denzelfden leverancier te blijven.*)

Overdroegen die raide out ende nywe, dat die tappers van den byer of diezelve, die byer inlecgen tot hoeren drincken, niet ghehouden noch verbonden en sullen wezen altois hoer byer te halen van enen brouwer, dair zy hoerre byeren van halen. Mer tot wat tyden den tappers of anderen voerseyt dat goetduncken ende believen zall, alsdan zullen zy hoere byeren tot enen anderen brouwer halen moigen ende tappen ende inlecgen nae gewoenten. Ende waer die brouwer, daer die tappere ende andere vorseyt hoer byer voer gehailt hadden, aen den tapperen ende anderen ten afteren van hoeren byeren, daervan zullen die brouwers die voerseyde tappers ende andere mit rechte bespreken, daer zy winnen wanen, zonder den tapperen ende anderen voerseyt enige vordere moyenisse dairinne te doen of te laten gheschien. Ende enich brouwer, die hyrenthenden den tapperen ende anderen voerseyt gheen byer vercopen en woude om hoer ghelt, die zoude verboeren, zoe dicke dat gheschiede.

R. D. B. dd. 1477, des Manendaghes na Victoris, fol. 55.

36. 1480, April 24. (*Inwoners van eenige steden mogen te Utrecht bier verkoopen, doch niet duurder dan het Utrechtsche bier.*)

Overdroegen die raide out ende nywe, dat die van der Goude, van Haerlem, van Delf ende van Amersfoert alhyr binnen onser stadt ende stat-vryheyde hoer byer binnen hoeren steden gebrouwen, tsy koyt ofte hoppe, brengen, vercopen, tappen ofte doen tappen zellen moigen op alzulken zys, als die byeren, koyt ende hop binnen onser stadt ende stat-vryheyt gebrouwen dagelycx te geven plegen. Ende zy en zellen dat byer niet duyerre geven dan onse koyt ende hoppe voerseyt in elker tyt gelden. . . . .

R. D. B. dd. 1480, des Manendages na Jubilate, XXIIII Aprilis, fol. 147 verso.

37. 1484, Februari 24. (*Rijding.*)

Scepene ende rait, aftervolgende die ordinancie op die brouwerye ende verclaringhe voertyts daerop gemaect by anbrengen van den gescicten, die de merct van den koern oversien hebben, hebben dat dicke bier geset elke half taeke op V witgens. Ende die ridinge van den koern is: te wetene vier mud weyts, elck mud voer XXVIII stuvers, ses mud gersten, elck mud voer XVII stuvers, ende thien mud havere, e(l)ck mud voer XII stuvers, maect tsamen XVI gulden Ryns XIIII stuvers; doerop gerekent III Rynsguldens voer der brouwer cost, facit te samen XIX Rynsgulden XIIII stuvers, maect elke vat voer die kuyp XVIJ stuver, dan heeft die brouwer II stuvers over; daerop gerekent XIIIJ stuver van siis ende tonnegelt, ende den tapper voer zyn loen III stuver IIII wit, soe sellen die tapperen geven de kan voer V wit, als voerseyt is.

R. D. B. dd. 1484, des Diinsdages na Petri [1]), fol. 28.

38. 1488, Juni 16. (*Rijding.*)

Die rait heeft dat byer opgeset enen Philippus op elck groff vat byers ende zel nu gelden elck groff vat voir die kuyp XXIIII stuvers. Des zellen die brouwers den tappers goedertieren wesen, soedat zij een bol niet duerre geven en sellen dan enen cromstert. Ende die rait heeft die brouwers teser tijt hoeren eedt verdragen op die rydinge van der brouweryen om den groten oploep van den koerne, ter tyt die rait eens anders te rade wert.

R. D. B. dd. 1488, des Manendages na Viti, fol. 158.

39. 1491, October 12. (*Rijding.*)

Alsoe teser tyt dat koern zeer duer is ende nutter is, dat men den weyt tot montkoern hout dan tot mout te maken, soe heeft die raet een verclaringe oft een veranderinge gemaict opter brouweryen, die dueren zel tottes raets goetduncken; alle andere punten van der brouweryen voertyts gemaict in hoere weerden te bliven.

1. In den yersten zellen die brouwers elck brout byers

---

1) Hier is bedoeld Petri ad Cathedram blijkens het, aan het opgenomen voorafgaand, raadsbesluit dd. 1484, „des Manendages na Petri ad Cathedram".

brouwen tot XXIIII grove vate ende niet langer, hoer drinkel-byer daerin gerekent.

2. Item in elck brout byers zellen die brouwers in doen ende laten XV mud haveren ende V mud gersten, goet koepmansgoet.

Ende hierop zellen die brouwers hoeren eed doen.

Des zellen zy moegen daerin doen XIII mud haveren ende VI mud gersten oft XVII mud haveren ende IIII mud gersten, sonder meer veranderinge van den koern.

3. Die rydinge van den koern is:

elck mud gersten . . . . XXIIII stuvers V wit,
elck mud haveren. . . . . XI stuvers,
item voer brouwer onraet ende loen IIꝫ Rynsgulden,
item van kistegelt. . . . . XLVIII stuvers,
beloept elck vat voer die kuyp voer
den borgeren ende butenluden . . . XVI stuvers I oirt.

Des zel die brouwer alle weeck brengen den zysmeyster voer den borger ende butenlude int Sticht geseten III cromstert aen gelde ende enen cromstert aen ponde, totter kisten behoef.

Die tappers sellen geven XV stuvers VIII wit; hier zellen twee stuvers ofgaen, die die tappers den zysmeysters uut-reyken zellen, soe zel die brouwer hebben van den tapper XIII stuvers VIII wit.

Beloept die kan gehaelt totten tapper XVII deutgen.

R. D. B. dd. 1491, des Woensdages na Victoris, fol. 144.

40. 1492, Juni 27. (*Vonnis wegens het gebruiken van hop bij het brouwen.*)

Want Tyman die weert in de Zwan gebrouwen heeft, daer hy hop in gedaen heeft, ende ziin wyf hoer camerdoer toege-houden heeft voer onse raitsheeren, soe sleten scepene ende rade, dat zy beyde enen nacht opter poerten wesen zellen, ende daerna comen voer den rade ende bidden vergifnisse, ende zellen der stat ter beteringe geven XXV ℔, te betalen binnen XIIII dagen naistkomende.

R. D. B. dd. 1492, des Woensdages na Johannis, fol. 179.

42. 1492, Juli 20. (*Uitvoercedel; bepaling van de hoeveelheid vaten in elk brouwsel.*)

1. Overcomen by den rade, dat die brouwers voertaen niet meer byers in een cedel scriven en zellen, dan zy teffens in een scou oft op een stel uutsenden en zellen.

2. Item soe en zellen die brouwers na voer-overdrachten niet langer brouwen elck broute byers dan XXIIII vate, ½ vat min oft meer ombegrepen, by correxy tottes raets goetduncken.

R. D. B. dd. 1492, des Vrydages na Divisionis Apostolorum, fol. 182 verso.

42. 1493, October 16. (*Bevel tot brouwen.*)

1. Scepene, rade ende oudermanne zyn overcomen, dat die brouwers van desen dage oft mergen ondersteken ende brouwen zellen; ende die des niet en dede, en soude niet brouwen binnen een half jaer naistkomende.

2. Ende nyemant van onsen borgeren en zel by hemselven oft in den cloesteren moegen doen brouwen, die gheen borger [1]) en waer, ten waere dat die stat selve brouwen woude.

R. D. B dd. 1493, des Woensdages op sunte Gallen-dach, fol. 116.

43. 1493, October 17, 23. (*Hernieuwing van het bevel tot brouwen en vonnis wegens daarop gevolgde weigering.*)

1. Overcomen by den raet out ende nyewe, dat die brouwers van desen avont ondersteken ende brouwen zellen opter lester rydinge, by eenre penen van XXV enkel Rynsche gulden elken te verboeren, ende by soeveel scaden, als die zysmeysters daerby leden, of zy niet en brouweden; uutgesondert die gheen mout en hebben, moegen hemselven mit hoeren ede ontreyden. Welke XXV Rynsgulden, indien zy brokich worden, brengen zellen moigen tot Wilger Jacobszoen den cameraer; indien zy des niet en deden, souden zy by sonnenscyn opter poerten gaen ende daer niet ofgaen dan by slitinge sraits out ende nyewe.

2. Voert is die raet out ende nyewe overdragen, dat die brouwers, die selve mitter hant brouwen, gheen vergaderinge mit malcanderen maken en zellen, by eenre penen van XXV Rynsche gulden elken te verboeren; dan moegen in hoer gilde ter morgenspraeck comen, na gewoenten.

3. Alsoe die brouwers hiertoe onwillich ziin geweest, worde daerop morgenspraeck geleyt namiddage in allen gilden.

Ende die gilden ziin eendrachteliken overcamen, dat zy by den rade ende by der overdracht voirseyt, die in elke gilde

---

1) Lees „brouwer"?

gelesen worde, bliven ende den raet daerinne stiven ende stercken willen.

4. Want dese nabescreven brouwers ongehoirsam ziin geweest den raet out ende nyewe ende by vieren ende vieren, soe hem bevolen was, opten raithuse niet comen en wouden, dan teffens opten huse drongen ende, aldaer wesende, — nadien hem vruntlike vermaent worde van den borgermeyster, dat zy ondersteken wouden ende brouwen, men soude hem en Manendage naistkomende rydinge setten, indien den koep vant koern dat vermochte, ende men soude tot hoere supplicacy, die zy overgegeven hadden, uten rade daertoe scicken, indien zy mede die hoere daertoe scicten, om geboirlicheyt daerinne te doen, — des niet doen en wouden, ende daerenthenden boven die overdracht van den raet out ende nyewe, dat zy ondersteken ende brouwen souden, opt verboeren elx van XXV gouden Rynsgulden, onwillich daertoe waeren ende dat al verachten, daer voert morgenspraeck in allen gilden op geleyt is geweest, — soe sleten raet out ende nyewe, dat zy comen zellen uter Buerkerck bloets hoefs voer den raet out ende nyewe ende bidden vergifnisse, ende zellen elx der stat ter beteringe geven vyftich ℔ aen gelde, te betalen binnen acht dagen naistkomende, behoudelyck die overdracht van den raet out ende nyewe bovengescreven, die in den gilden is geweest, in hoere weerden te bliven. Ende oft enige van hem die penningen niet en hadden te geven, die zellen daervoer een bedevaert doen tot Onser Vrouwen te Nyenzeel, uutgaende binnen VIII dagen naistkomende ende bethoen daervan brengende, eer zy weder incomen zellen.

5. Ende alsoe twee van den brouwers, by namen Claes die Ryck ende Jan Gysbertssoen, rebellige woerde gevuert hebben in desen meer dan andere, soe zellen zy morgen opter poerten gaen ende aldaer bliven verwachtende des raets slitinge.

Dit ziin die personen [1]).

R. D. B. dd. 1493, des Donredages na Galli, fol. 116.

. . . .

6. Die raet out ende nyewe heeft den brouwers bovengenoemt, die elx geven zellen L ℔, uutstel gedaen, dat zy betalen moegen tusschen dit ende Mertini. Ende die vier, die gecoren hebben bedevaert te doen ende by hoeren ede daertoe

1) In H.S. volgen 22 namen in 2 kolommen.

gedaen hebben, dat zy die penningen niet en hebben te geven tusschen dit ende Mertini, te wetene Willem van Velpen, Wouter Lam, Goert Strick ende Dirck Claessoen, zellen die nyewe overste dach setten, die bedevaert te doen tusschen Mertini ende sunt Jans-misse naistkomende, alst den oversten believen zel.

7. Want Claes die Ryck ende Jan Gysbertssoen en Donredage lestleden voer den raet out ende nyewe rebellige woerde gevuert hebben boven andere brouwers, soe hebben zy daeromme opter poerten gelegen, ende zellen comen voer den raet out ende nyewe ende bidden vergifnisse ende geven elx ter beteringe L ℔ aen gelde, te betalen Mertini naistkomende.

Zy hebben gebeden vergifnisse ende andere brouwers bovenbenoemt hebben oick desgelycx gebeden.

R. D. B. dd. 1493, des Woensdages na XI M Meechden-dach, fol 117 verso.

44. 1495, Januari 22. *Een nyewe ordinancie op die brouwerye.*

Die raet out ende nyewe heeft alle overdrachten ende ordinancien opter brouweryen voertyts tot desen dage toe gemaict ende alle koeren ofte broeken daerinne begrepen nedergeleyt, ofgestelt, gedoot ende te nyete gedaen, ende heeft een nyewe ordinancie gestelt ende gemaict, die men vast ende onverbreclyck gehouden wil hebben, opten broken daerinne begrepen.

1. In den yersten zellen alle brouwers in elck broute byers doen ende laten vier [1]) mudde weyts, ses mudde gersten ende thien mudde haveren, goet koepmansgoet na den gewasse van elken jaere. Ende daervan zellen zy brouwen XXIIII grove vate byers, een half vat onder oft over ombegrepen, opt verboeren van L ℔ ende op een jaer hoer neringe ende oick mit dien broutouwe zy noch nyemant anders binnen jaers voirseyt te brouwen, noch dat te besigen in dien huyse noch nergent anders, noch nyemant anders te laten brouwen, daer zy aen winnen oft verliesen souden, zy oft hoer kyndere.

Ende hiervan zellen ondersoeck doen ende peylen moegen die raet ende oick die zysmeysters in der tyt, soe dicke ende menichwerven hem dat gelieven zel.

---

1) In H.S. is hier „VI" doorgehaald, terwijl „vier" boven is geschreven.

Ende gheen brouwer en zel meer brouwen moegen dan tweewerve ter weke, het waer edick oft byer, by den koer voirseyt.

2. Item zellen alle brouwers tot elken zysoen, des anderen dages nadat die zysen vercoft zellen wesen, ongeboet komen opten huyse voer den raet int openbaer ende aldaer elck van hem hoeren eedt doen, dat zy in elck broute byers dat heel zysoen uut sonder arch doen ende laten zellen vier mudde weyts, VI mudde gersten ende X mudde haveren, goet koepmansgoet. Ende yemant, die dit verbrake ende niet voer en quame ende dede, als voirseyt is, soe soude hy verboeren, soe dicke hy gebreckelyck bevonden worde, L ℔. Ten waer dat die raet des anderen dages niet en saet, soe souden die overste in der tyt den brouwer oerlof moegen geven, onder te steken opten ouden eedt totten yersten sitteldage toe ende langer niet.

3. Ende waert dat enich brouwer brouwede, eer hy zynen eedt int openbaer voer den rade gedaen hadde, dat voirseyde koern daerin te doen ende te laten, dat waer hem op een jaer ziin neringe ende oick mit dien touwe niet te brouwen, hy noch nyemant anders, als int yerste punt bescreven staet, then waer by oerloff.

4. Item soe zel elck brouwer geven voer ziin drinckelbyer te zijs van elck broute, dat hy brout, II ℔; mer hy en zel niet meer behouden dan onder een vat. Ende waert dat hy yet daerof vercofte of ewechgave, soe soude hy verboeren C ℔.

Oick en zel gheen brouwer byer tappen, by denselven koer.

5. Item enich brouwer, die enich byer versaecte of verstake, die soude desgelycx verboeren C ℔ ende een jaer zyn neringe, soe dicke alst gesciede, ende mit ziin broutou niet te brouwen, ende anders na inhout des yerste punts bovengescreven. Ende waer enich tapper ofte tapster, die om den zysmeyster tsyn te ontferren byer heymelyck in zyn huys ofte kelre dede comen, die verboerde C ℔ ende een jaer ziin neringe.

Ende yemant anders, die niet en tappede ende byer heymeliken opsloech, die verboerde van elck vat C ℔ ende van half ende vierendelen na venant, indien hyt versaecte.

6. Item en zellen gheen brouwers enige vaten uutseynden, heel, half nochte vierendelen, die vaten en zellen gebrant

wesen by den gezwoeren dienres, opt verboeren van X ß op elck vat heel, half ofte vierendeel.

7. Item en zellen die brouwers gheen byer uutdragen ofte doen uutdragen binnen der stat ofte stat-vryheyt, zy en hebben yerst den ziismeyster van den hoppensys in der tyt in scrift gebrocht ofte doen brengen mit des brouwers hantscrift, hoeveel des byers is ende wien zy dat brengen zellen, by namen ende toenamen. Ende zy en zellen niet meer byers in hoer dachcedel setten, dan zy teffens in een scou oft op een stel uutsenden en zellen. Ende altoes als zy hoer cedelen den zysmeyster voirseyt senden ofte brengen, soe zellen zy dätselve byer in den cedulen voirseyt benoemt binnen ses uren daerna doen uutdragen mit enen gezwoeren drager, die hem die zysmeysters dan terstont medegeven ofte believen zellen te nemen om dat byer te dragen, soedattet voer die gesette ure in deser ordinancien genoemt uutgedragen zy, sonder argelist, opt verboeren van L ß van elken vate, groot oft cleyn, soe dicke alst gesciede.

8. Item soe en zellen die brouwers gheen byer uut hoeren husen ofte van hoeren werven laten vaeren om uut te dragen dan ter gesetter uren, — dat is te wetene van Alre Heyligen totten yersten dage van April des morgens van VII uren tot des avonts te vijf uren toe, ende van den yersten dage van April tot Alre Heyligen toe van des morgens te vyf uren tot des avonts tacht uren toe, — tenzy by consent ende oerlof van den zysmeyster in der tyt, opt verboeren van elken vate, groot oft cleyn, L ß.

9. Item gheen brouwer en zel van deser tyt voert enich byer uutsenden enigen geesteliken personen, hy en zel diegheen, dien hyt seynt, zynen naem ende toenaem ende oick, in wat kercken hy resideert, den zysmeysteren in ziin dachcedulen ende Sonnendages-cedulen in scrift overleveren, opt verboeren van elck vat, cleyn oft groot, X ß.

10. Item waert zaeck dat enich brouwer enich byer op enigen geesteliken persoen uutscreve ende dat byer tot enen anderen persoen oft huyse brocht dan ten huse, daer die geesteliick persoen woenachtich waer ende te cost ginge, soude die brouwer verboeren van elck vat, groot of cleyn, C ß.

11. Item waert zaeck dat enighe weerlycke persoenen enich byer lieten comen in hoeren husen by vaten, cleyn oft groot ofte anders, ende dat byer uut geesteliker lude huse quaem,

die weerlike personen souden verboeren van elck vat, cleyn oft groot oft anders, C ℔; ende nochtans soe souden die weerlike personen den zys daerof betalen.

12. Item soe zellen die brouwers van deser tyt voert tot elken zysoen, als zy hoeren eedt doen zellen opten raethuse, medebrengen in een cedel, wat byer zy van weeck tot weeck in dat verleden zysoen den geesteliken personen geseynt hebben, ende zellen hoeren eedt mede doen, dit voirseyde oick te houden, -- ende soe zel die raet dan twee goede mannen scicken by den cameraer, die dese cedulen tegens die zysmeysters-cedulen dan collacien zellen, om te wetene wat die cortinge der heeren in elck zysoen beloepen zel, — opt verboeren van L ℔.

13. Item soe zellen die zysmeysters van den hoppensys by hoeren ede, binnen VIII dagen nadat hoer zysoen uutgegaen zel wesen, hoer cedulen opbrengen voer den rade van alsulck byer, als die brouwers in dien verleden zysoen den geesteliken personen van weeck tot weeck geseynt zellen hebben, om die cedulen tegens die brouwers-cedulen by den twee gescicte van den rade voer den cameraer te collacien, om te wetene, wat die cortinge der heeren in elck zysoen beloepen zel, — ende dan zellen oick die zysmeysters voirseyt medebrengen II goede ℔ tot behoef der twee gescicte voirseyt voer hoeren aerbeyt, die zy doen zellen int collacien van den cedulen voirgenoemt, — byt verboeren van L ℔, indien zys niet en deden, ter stat behoef.

Nota. Hierop een overdracht infra des Manendages na Visitationis beate Marie ende scickinge, verte XV folia [1]).

Van den broken opten kannen, cruken etc. anno I Lune post Divisionis Apostolorum [2]).

14. Item soe zellen die brouwers voertaen alsulke broute byers, als zy elke weke brouwen zellen, scriven in hoer weeckcedulen, gelyck zy oick doen zellen al alsulck byer, als zy van der weeck uutgeseynt zellen hebben tot hoeren tappers ende onsen borgers ende oick buten onser stat, concorderende op die dachcedulen; ende op hoeren cedulen scriven ende teykenen, van wat weke die cedel is. Ende die cedulen zellen

---

1) Dit raadsbesluit namen wij niet op, daar het handelt over accijns. Vgl. N°. 61 art. 13.

2) Dit raadsbesluit is hierachter opgenomen als N°. 48, waar het echter een dag later gedateerd is: notulen van Maandag na Divisio Apostolorum zijn er niet.

die brouwers alle weke overleveren, als gewoenlyck is, den zysmeysters, te wetene des Manendages te XI uren voermiddage. Ende waert zaeck, dat zy dat niet en deden ofte enige punten daeruut lieten, souden zy verboeren X ℔.

Nota. Hierop een overcomen gemaict anno XV^{c} XIX des Donredages na Paischen [1]).

15. Item soe zellen die brouwers des Manendages voer middage II st. van elck vat byers, zy uutgeseynt zellen hebben onder den borgeren ende butenluden int Sticht geseten, brengen den zysmeysters ter kisten behoef met hoer weeckcedel, opt verboeren van V ℔, die zy gehouden zellen wesen opter kisten te brengen voer den rade. Ende oick en zellen zy gheen byer uutseynden, eer zy die II st. betaelt zellen hebben; dat is te wetene dat die brouwer III cromsterten ter weeck brengen zel aen gelde van elck vat byers voirseyt ende enen cromstert aen ponde ten eynde na elck zysoen, na ouder gewoenten.

16. Item en zel gheen brouwer enich byer uutsenden buten der vryheyt sonder teyken, byt verboeren van X ℔ van elken vate. Oick en zel men gheen cleynre vat mit teyken uter vryheyt seynden dan IIJ emmer, byt verboeren van X ℔ van elken vate, dat minre waer.

17. Item alle byer, dat die brouwers buten der stat vryheyt int Sticht senden willen, daervan zellen zy den zysmeysters voirseyt hoer hantscriften senden, hoeveel des byers is ende wie dat hebben zel, by name ende toename. Ende dan zellen die zysmeysters den lantman oft denghenen, die de hantscriften brenget, terstont een teyken geven, ende die lantman of die dat teyken voirseyt brengt, zel dat den brouwer weder thoenen, eer hy dat byer van den lande laet vaeren. Ende dat gedaen zel die lantman, oft die dat voirseyde teyken heeft, datselver teyken dan brengen ter plaetsen, die hem die zysmeysters wysen zellen. Ende waert zaeck dat dat byer niet uut en ginge van dien dage, als dat teyken gehaelt waere, alsdan zel die brouwer datselve teyken den voirseyden zysmeysters wederbrengen binnen denselven dage of des anderen dages daerna des voermiddages, byt verboeren van elck vat, ist groot off cleyn, V ℔.

---

1) Zie noot 1 op bladzijde 133.

Nota. Hier is een overcomen op gemaict anno XV^{c} XV des Saterdages na Victoris [1]).

18. Item waert zaeck dat enich byer, daer dat teyken of gehaelt, gethoent ende overgelevert waere, als voirseyt is, binnen der stat ofte stat-vryheyt gelaten ofte wedergebrocht worde, dat men ter waerheyt vonde, sonder den zysmeysters enich wetentheyt daerof te doen, die soude verboeren van elck vat, groot of cleyn, C ℔, daer ment byer bevonde; ende die dat daer gebrocht hadde, vyf jaer de stat ende die stat-vryheyt.

19. Item waer yemant die enich byer van buten der stat vryheyt binnen der stat ofte stat-vryheyt brochte, sonder den zysmeysters daervan te adverteren, diegheen die dat insloech soude verboeren van elck heel vat C ℔, ende van den halven ende vierendelen na advenant.

20. Item soe zellen die brouwers oick hoer byer uut moegen laten vaeren tot allen plaetsen buten den Sticht, een last van XII vaten tsamen op IIII stuvers. Ende wes zy vuerden boven een last teffens, zellen zy geven van elck vat enen halven stuver; ende van een half last van ses vaten II stuvers. Ende wes zy vuerden boven een half last tot onder tlast toe, zellen zy oick geven van elck vat ʃ stuver. Behoudelyck dat zy yerst gehouden zellen wesen, daervan den zysmeysters voirseyt hoer hantscriften te senden van hoevele des byers is ende waer dat wesen zel, by name ende toename, in alre manieren als zy doen zellen vant byer, dat zy buten der stat vryheyt int Sticht senden zellen. Ende yemant die hierinne brokich bevonden worde, ende ziin byer sceepte om buten tSticht te vaeren ende binnen tSticht bleef, die soude verboeren van elck vat C ℔, groot of cleyn.

21. Item soe en zellen gheen brouwers in die leste XIIII dage van elck zysoen meer byers uutdragen ofte doen uutdragen, dan zy in enige andere XIIII dagen van dien zysoen gedaen hebben, byt verboeren van elken vate, groot ofte cleyn, X ℔.

22. Item soe wes byer die brouwers in hoer weeckcedulen, die zy den zysmeysters voirseyt alle Manendage overleveren zellen, geliick voirseyt is, na den brouten, die zy gebrouwen

---

1) Zie noot 1 op bladzijde 133.

hebben, denselven zysmeysters niet en bewysen, waer dat gebleven is, dat zellen die brouwers den zysmeysters verzysen voer binnen-byer.

23. Item soe zellen die brouwers voertaen hebben van elck broute byers, dat zy brouwen zellen, voer torf, hout, hop, bodeloen ende andere oncosten VIII Arnhemsche gulden.

24. Item waert zaeck dat enige van den brouwers niet brouwen en wouden opter ordinancien ende rydingen, die men hem setten zel na den op- ofte ofslage van den koern, ende die zysmeysters gebreck in hoeren zys daerby leden, die en zellen binnen jaers daerna niet brouwen moegen. Ende daerenboven zellen ende moegen die zysmeysters, by consent van den oversten out ende nyewe in der tyt wesende, kiesen enige andere brouwers, die hemluden brouwen zellen moegen soeveel byers, als zy te doen hebben tot profyt van hoeren zys, niettegenstaende die overdracht van dat gheen brouwer meer dan tweewerf ter weeck brouwen en zel.

25. Item waert dat hem yemant brouwens onderwonde, anders dan daer onse gezwoeren brouwers gewoenlike brouwen, in dien huse heymeliick, die soude verboeren L M steens ende X jaer de stat; ende dat broutou, daer dat byer mede gebrouwen waer, soude men bernen opter Noede.

26. Item nyemant en zel buten mueren in der stat vryheyt van Vtrecht brouwen moegen; ende men en zel oick op die hofstede van Compostel noch oick op Sculpen in die Vyf Doeyts off daerby niet tappen noch herberge houden moegen, om zekere zaken wille, die daeruut spruten mochten, tot correxy van den rade.

27. Item waert zaeck dat die ziismeysters aen enigen tapperen twivelden, dat zy hoeren ziis niet crigen en souden moegen, soe zellen die zysmeysters alle brouwers binnen onser stat ene wete laten, dat zy dien tapper after die tyt gheen byer en seynden. Ende waer enich brouwer, die den tapper byer seynden woude daerentenden, soe soude hy den zysmeysters vaststaen moeten ende hem vernuegen van hoeren zys, die hem dan voertmeer aen dien tapper verscynen soude; behoudeliick dat die brouwers voirseyt niet langer daervoer vaststaen en zellen dan XIIII dage, nadat zy hoer weeckcedel overgelevert zellen hebben.

28. Item alsoe die brouwers den zysmeysters van den hoppensys vaststaen moeten ende gehouden ziin te vernuegen

voer hoeren zys van die tappers, dien die brouwers byer seynden na den verbode van den zysmeysters hemluden gedaen, als voirseyt staet, soe zellen die brouwers wederomme, oft hem belieft, den zysmeysters vragen moegen, hoevele zy aen den tapperen voirseyt van hoeren zysoen ten afteren ziin, daerinne zy hem dat tappen deden verbieden. Ende dat geweten, gelievet dan den brouwer den zysmeysters vast te staen voer hoeren zys, alsoe wel dat zy getapt hadden ende dat zy na den gebode noch tappen souden, soe zellen dieselve brouwers volcomen macht ende moege hebben, dien tapper, daer zy aldus voer stonden, voer ziin byer ende den ziis te samen te panden ende te vervolgen mitten busmeysters in der tyt, van den rade daertoe geordineert, gelyck die zysmeysters van den hoppensys in der tyt voer hoeren zysen plegen te doen.

29. Item soe en zellen voertaen niet meer dan VIII vennoeten deylen aen enigen stat-zysen te mijnen, noch daeraen te winnen noch te verliesen, ende niet meer dan twee brouwers, die selve mitter hant brouwen, aen den hoppensys deylen en zellen, daer zy hoeren eedt op doen zellen voer den rade, als zy hoer zysen besetten zellen.

30. Item soe zellen die zysmeysters van den hoppensys in der tyt gehouden wesen, alle weke in der kisten te brengen van den twee stuvers, die zy van den brouwers van elck vat byers des Manendages mitter weeckcedel ontfangen zellen, ter kisten behoef L Rynsgulden, daer men die losrenten mede betalen zel.

31. Item en zellen die zysmeysters van den hoppensys voirseyt gheen byer uut moegen laten gaen, zy en zellen daervan hoeren vollen zys nemen. Ende en zellen gheen vordeel yemant doen in den ofganck van den zys, om den toecomenden zysmeyster tsyn tontferren; ende zellen daerop hoeren eedt doen mit hoeren vennoeten, als zy hoeren ziis besetten ende oick opt verboeren van V^{c} ℔, half totter stat behoef ende die ander helft tot behoef den toecomenden zysmeysters. Ende oick soe en zellen gheen zysmeysters int ofgaen meer byers inleggen dan twee vaten boven hoer gewoenlike byer.

32. Item waer yemant die den zysmeysters enige ℔ leende ende van den zysmeysters niet betaelt en worde op sulke dage, als zy tsamen overcomen waeren, die zel tenden den

dach van betalinge ziin ℔ aen den zysmeysters moegen uutpanden mitten busmeysters als zysbaer goet.

Ende desgelycx van den tappers, daer zy hoer zysen mede betalen.

Nota. Die brouwers moegen die borgers panden voer den zys etc. Respice anno XV^{C}*I Veneris nae Pauli Conversionis* [1]).

33. Item soe zellen die zysmeysters hoer sculden moegen uutpanden mit enen stat-dienre sonder busmeyster tot vyff ℔ toe ende niet hoger

34. Item yemant die byer in der tapper huys brochte oft ergent anderswaer, daer den zysmeyster zynen zys mede ontferret worde, die soude vyf jaer uter stat wesen.

35. Item oft yemant den tapperen hoer goet holpe versteken by nacht oft by dage ofte die dat huysde oft hoefde om den zysmeyster tsiin tontferren, soe menich dat deden, souden elck verboeren X ℔.

36. Item soe zel men onser stat hoppensys te Lichtmisse toecomende vercopen als gewoenliken is, alse dat die zysmeysters, die nu zyn ende dan afgaen zellen, ofscriven zellen na der ouder gewoenten. Ende soe wie voertaen onser stat hoppensys coepen zel, die zel altyt, als hy ofgaen zel, gaen mitten nyewen zysmeyster totter tappers huys van huys tot huys, nyemant over te slaen, ende peylen dat byer, dat zy daer bevynden. Ende soe wes byer, dat men tottes tappers huys bevynt, zel men peylen totten IIj [2]) emmer toe ende dat zel den ouden zysmeyster ofscriven ende den nyewen zysmeyster zel dat opscriven ende zynen zys daerof hebben.

37. Item enich tapper, die enich byer verstake ende niet te voerscyn brochte, als die zysmeysters omgingen peylen, die soude verboeren van elck vat, groot of cleyn, dat zy alsoe versteken oft versaect hadden, XXV ℔.

38. Item soe en zellen die tappers nu voertaen gheen verlegen byer meer ofscriven, want die raet ter waerheit bevonden heeft, dat daer onduechdelike hanteringe onder gesciet, daermede onser stat hoppensys merckelike by veraftert wert; ten waer zy enich byer van den brouwer gecregen hadden,

---

1) Dit raadsbesluit is opgenomen in de hierachter opgenomen ordonnantie dd. 1530. art. 34; wij namen het niet afzonderlijk op, omdat het handelt over accijns.

2) In H.S. is later door dezelfde hand „II$^1/_2$” geschreven boven een doorgehaald „lesten”.

dat niet wel drinckelyck en waer, dat souden zy moegen doen ofscriven binnen vier dagen, nadat zyt ingecregen hadden, ende anders niet.

39. Item alle die broeken zel men binnen een maent, nadien dattet gebreck gesciet is, voer den rade bespreken ofte bieden; daerentenden en zel men daer gheen recht oft correxie of doen.

40. Item soe zel die raet setten tot elken zysoen twee koermeysters totten broken van den brouweren. Ende alle koeren ende broken, die in der brouweryen gescieden zellen, zellen die zysmeysters half hebben, ende die stat dat tweedeel ende die koermeysters dat derdendeel van der ander helft. Ende waert dat die zysmeysters ende die koermeysters den rade enige koeren verduysterden ende nyet by en brochten, terstont als zy die ondervonden hadden, soe zellen zy verboeren, elx daert gebreck by waere, C ℔ ter stat behoef. Ende hierop zel men beyde die zysmeysters ende koermeysters eden, als die zys vercoft zel wesen.

41. Item waert zaeck dat yemant in enigen punten brokich bevonden worde ende yemant van den rade out ofte nyewe dien voerstonde in den rade oft opter straten mit woerden, bedewyse ofte geveerde, dien te ontsculdigen of ziin broken ofte koeren te verminderen, oick in wat manieren dattet gesciede, die soude verboeren L M steens, ende daertoe soude hy ewelyck uten rade wesen.

42. Item soe zellen die borgers, die byer inleggen, den brouwer hoer ℔ setten van hoeren zys binnen ses weken, nadat elck zysoen uutgegaen is.

Ende die brouwers zellen binnen XIIII dagen daerna den zysmeyster voldoen ende hoer ℔ setten, die zy hem sculdich ziin.

Ende binnen eenre maent daerna zel die zysmeyster den cameraer ziin ℔ setten ende betalen.

Ende soe wie van den borgeren, brouwers ofte zysmeysters voirseyt elck ziin ℔ niet en sette binnen den tyt als voirseyt staet, soe zellen zy betalen mit gelde; te wetene den borger den brouwer, die brouwer den zysmeyster ende die zysmeyster den cameraer.

Ende hierop zel die cameraer zynen eed doen, dat hy tenden die termynen voirseyt gheen ℔ oversetten en zel, mer mit gelde dat dan betalen.

Oick zel hy zynen eedt doen, dat hy die penningen uut ziinre camer nergent anders toe keeren en zel dan daermede den borgeren, ondersaten ende uuthemschen van hoeren ponden te betalen, ten waer by consent der gemeenre gilden.

Ende die tappers zellen desgeliicx hoer ℔ setten den zysmeysters binnen ses weken na den uutganck van den zys, uutgesondert dieghene die den zysmeyster niet verwissen en konnen.

43. Item soe zellen die zysmeysters van den hoppensys tot elken zysoen setten gezwoeren dragers, die den brouwers hoer byer zellen helpen uutdragen. Ende die brouwers en zellen gheen byer uutdragen, ten zy dat hem die zysmeyster enen gezwoeren drager medegegeven oft belieft zel hebben te nemen, noch die gezwoeren drager en zel hem oick niet helpen dragen, ten zy by oerlof van den zysmeyster voirseyt.

Voert soe zellen die gezwoeren dragers voirseyt nerstelyck onderhouden die ordinancie van der drageryen by hoeren ede, die zy daerop doen zellen.

Te wetene dat zy gheen byer en zellen helpen dragen, ten zy dat die dachcedel daervan den zysmeysters gebrocht is. Ende en zellen nyet meer byers teffens in een scou oft op een stel uutdragen, dan in die dachcedel geteykent en staet; ende dat byer zellen zy binnen ses uren, nadat die dachcedel overgelevert is, uutdragen.

Ende zy en zellen oick gheen byer helpen uutdragen dan ter gesetter uren; dat is te wetene: van Alre Heyligen totten yersten dage toe van April des morgens van seven uren tot des avonts te vyf uren toe, ende van den yersten dage van April tot Alre Heyligen toe van des morgens te vyf uren tot des avonts tacht uren toe.

Ende wes byer zy alsoe zellen helpen uutdragen, daervan zellen zy hoeren gesetten loen nemen; te wetene: van den borger van elck grof vat byers enen halven stuver ende van den tapper mer vier wit, ende van den halven ende vierendeel vaten na advenant.

Ende dese ordinancie zel men hem te voeren lesen, als zy hoeren eedt doen zellen.

44. Item men zel dese dragers den rade presenteren ende die zellen se eden ende of- ende aensetten, soe dicke hem dat belieft.

Ende waert zake dat die dragers voirseyt hierinne gebrec-

lyck bevonden worden ende hoeren eedt niet en hielden, soe soude men hem die stat verbieden vyf jaer lanck ende ene mile van der stat te bliven op hoeren liven.

Respice supra van den oncosten anno XCIIII Mercury post Oculi [1]).

Anno XIX een overcomen van de Hoemborger tonnen des Donredages na sunte Lucyen-dach [2]).

(*Anno XV^C I des Vrydages na Pauli Conversionis noch een verclaringe* [3])).

R. D. B. dd. 1495, des Donredages na Agnetis, fol. 162 verso.

45. 1499, April 29. (*Geen mout buiten de stad te laten bereiden.*)

Voert laet die raet weten ende gebiet allen brouwers, borgers ende ondersaten, dat nyemant van hem enich mout en make, dat men buten onser stat brouwen soude, byt verboeren telker reyse van L ℔, half ter stat ende half ter zysmeysters van den hoppensys behoef.

B.spr.b. dd. 1499, des Manendages XXIX Aprilis, fol. 170.

46. 1500, September 4. (*Verbod om bier te verkoopen aan een persoon, die buiten de poort tapt.*)

Scepene, rade ende oudermanne ziin overcomen, dat gheen brouwer of backer Ansem in den Biesbos byer noch broot vercopen en zel, soelange als hy tapt, bý X ℔ telker reys te verboeren. Ende die poirtiers zellen Ansem voirseyt uter stat houden, byt verboeren oick van X ℔.

R. D. B. dd. 1500, des Vrydages na Egidy, fol. 78 verso.

47. 1501, Juni 17. (*Uitkeering aan het gilde door hen, die zelf het ambacht uitoefenen.*)

Alsoe die brouwers, die mitter hant brouwen, tot behoef van den oncosten, die de brouwer-gilde te doen heeft, voertyts van elke broute byers plegen te geven VIII deutgen, ende nu overcomen zyn van elke broute byers te geven VI

---

1) De onkosten der brouwers worden in dit raadsbesluit voor ieder vat vastgesteld op „II½ R. g." (R. D. B. dd. 1494 fol. 130 verso).

2) Dit raadsbesluit is hierachter opgenomen als N°. 54.

3) Zie noot 1 op bladzijde 133. Vgl. N°. 61 art. 9.

deutgen, soe ter begherten van hemluden is die raet overcomen ende heeft der gilden voirseyt toegelaten ende macht gegeven, dat zy van denghenen, die onwillich mochten wesen die VI deutgen te betalen, mit enen legen dienre die gelden uutpanden zellen moegen, op vyf scillingen meer dan zy sculdich waeren van een zysoen.

R. D. B. dd. 1501, des Donredages na Viti, fol. 100 verso.

48. 1501, Juli 20. *Verclaringe opten broken van der brouwery.*

Scepene, rade ende oudermanne hebben verclaert op die broken van die brouwerye opt behagen van den ouden rade, dat nyemant enich byer van buten onser stat vryheyt binnen der vryheyt brengen en zel by kannen of by cruyken of desgeliken, byt verboeren van V jaeren uter stat te wesen. Ende dieghene, tot wes behoef dat byer binnen gebrocht worde ende die dat drincken souden, zellen van elke cruyck ofte kanne oft diergeliick byers, dat soe binnen gebrocht worde, geven ter beteringe C ℔. Ende die zysmeysters, die enigen drager alsoe bevonden, zellen macht hebben dien opt vleyshuys te brengen opten costen van denghenen, daer tbyer gedronken soude hebben geworden.

R. D. B. dd. 1501, des Diinsdages na Divisionis Apostolorum, fol. 102 verso.

49. 1505, April 26. *Den eedt van den brouwers.*

Dat zweer dy, dat ghy in dit aenstaende zysoen in elck broute byers doen ende laten zelt IIII mud weyts, VI mud gersten ende X mud haveren, goet koepmansgoet, ende daervan brouwen zelt XXIIII grove vate byers, een half vat min of meer ombegrepen. Ende dat ghy niet meer koerns int broute doen noch meer vate daeruut brouwen en zelt; ende dat ghy ter weeck niet meer dan tweewerf brouwen en zelt, ende voert die ordinancie van der brouweryen anno XCV lest gemaict onderhouden zel. Dat u God etc.

R. D. B. dd. 1505, des Saterdages na Cantate, fol. 14 verso.

50. 1508, Februari 3. (*Niet te leveren aan een tapper, voordat deze zijn vorigen leverancier voldaan heeft.*)

Voert is die raet overcomen, dat gheen brouwer enigen tapper aenslaen en zel om byer te leveren, ten zy dat die

tapper zynen voer-brouwer yerst ten vollen betaelt zel hebben. Ende oft enich brouwer daertegens dede, soude hy verboeren van elc vat I ℔ tottes raets behoef. Behoudelyck dat die oude brouwer den nyen brouwer yerst een weet doen zel van ziin scult, eer die nyewe brouwer yet broken zel, ende dat mit enen legen dienre.

R. D. B. dd. 1508, op sunte Blasius-dach, fol. 74.

51. 1508, September 6. (*Niet aan geestelijken te leveren, tenzij de vorige leverancier voldaan is; accijnsvrijheid der geestelijken.*)

1. Overcomen by den rade, alsoe die gheestelike personen voertaen hebben zellen hoer taxy van der cortinge van den zys van den byer, soe die raet dat gesleten heeft, soe en zellen die brouwers ghenen gheesteliken personen enich byer seynden, ten zy dat des gheestelike persoens voer-brouwer yerst betaelt zel wesen, by V ℔ te verboeren, die een helft tottes raets ende dander helft totter brouwer gilde behoef, soeverre die voer-brouwer den na-brouwer des daerop die weet gedaen zel hebben.

2. Die raet heeft oversien gehad opter heeren cortinge van den hoppensys; ende soe men bevonden heeft, dat daerinne groet misbruyck gesciet, soe heeft die raet die misbrukinge versmaelt vant jaer verleden ende is overcomen, dat die gheestelike personen voertaen staen zellen op hoer taxy, opt goetduncken van V luden van der ghilden, soe dat in voer-jaeren pleech te wesen.

Dese bovengescreven cedel, in den gilden geweest, is by den gemenen gilden belieft op Onser Vrouwen-avont Nativitatis.

R. D. B. dd. 1508, des Woensdages na sunt Gielis-dach, fol. 90 verso.

52. 1509, Juli 26, Augustus 7. (*Loon der bierdragers.*)

Totten byerdragers, van dat zij eyschen ʄ stuver vant vat te dragen totten tappers, zyn gescict Lambert Bol, Aernt Passert uuten nyen raide bij consent des out-raets.

R. D. B. dd. 1509, des Donredages na sunt Jacobs-dach, fol. 110.

. . . .

Belieft by den raide, dat die byerdragers zellen moegen nemen van elck vat byers, dat zij totten tapper dragen, vyff

wit, dair den enen geswoeren drager off hebben zel drie wit ende die brouwer twee wit, duerende tottes raets wederseggen.

R. D. B. dd. 1509, des Dijnsdages na Petri ad Vincula, den zevenden dach in Augusto, fol. 111.

53. 1512, Mei 24. (*Niet te brouwen op het land of mout te bereiden voor de boeren.*)

1. Die rait laet weten ende gebiet allen onsen borgeren, dat nyemant int lant en gae brouwen, bijt verboeren van XX ℔.

2. Voert verbiet die rait allen onsen borgeren ende ondersaten, geestlicke ende weerlicke, dat nyemant den lantluyden mout en make noch uut en seynde, byt verboeren van L ℔.

B.spr.b. dd. 1512, des Manendages na Ascensionis Domini, fol. 135 verso.

54. 1519, December 15. (*Tappers mogen geen ongeijkte tonnen van Hamburger bier gebruiken.*)

Overcomen by scepene, raide ende oudermanne, dat die tappers achter Lichtmisse naestkomende gheen Hoemborger tonnen, die ongeyct zyn, inleggen en sellen moegen. Ende die brouwer en sel se oick nyet vullen off uutsenden totter tapper behoeff, bijt verboeren van elke ton V ℔, dair die ziismeysters koermeysters off wesen sellen. Dan die borgers sellen wel Hoemborger tonnen inleggen moegen, ongeyct, sonder verboeren.

R. D. B. dd. 1519, des Donredages na sunte Lucyen-dach, fol. 22.

55. 1522, September 1. (*Rijding.*)

1. Die rait heeft dat byer afgeset I½ deutken op elke kan ende die kan sel gelden voer den tap V wit I braems.

2. Die rydinge van den koern is:

elck mud weyts	XLI st.,
elck mud garsten	XXV st.,
elck mud haveren	XIII st.,
brouwers oncost	III g.,

beloept elck groff vat byers voer die kuyp, behalven die II st. van der kyst, XVIII st.

Des heeft die rait den brouwers op dese tyt tottes raits wederseggen toegegeven, dat se sellen moegen brouwen XXVIII groeve vaten byers ende nyet langer, dair die brouwers hoeren eedt toe doen sellen, zij ende oick hoer

knechten, dit voirseyde koern dairin te doen ende te laiten ende nyet langer dan XXVIII vaiten byers te brouwen.

3. Voert is die rait overcomen, dat se anders die ordinancie van der brouweryen, gemaict anno XIIII C XCV des Donredages nae Agnetis, in allen punten ende verclaringen dairop gemaict voertan onderhouden willen hebben, bij sulke koeren ende broeken, als dairop staen.

4. Oick is die rait overcomen, dat die stuvermeyster alle weeck brengen sel by den boickverwaerder van den hoppensys hoer cedel van alle byeren, die buyten gesent sellen wesen, van elken brouwer op hemselven, om te weten, off yemant langer gebrouwen had dan voirseyt staet.

R. D. B. dd. 1522, des Manendages op [1]) sunt Gelis-dach, fol. 102 verso.

56. 1522, September 3. (*Oproeping tot het afleggen van den eed op de ordonnantie.*)

Die rait laet weten allen brouwers ende brouwersknechts ende oick alle andere, die bynnen brouwen willen, dat se mergen te IX uren komen opten raithuse ende doen hoeren eedt opter ordinancie van der brouweryen voertyts gemaict. Ende dat nyemant voertan ondersteeck om te brouwen, hij en heb zijnen eedt gedaen, by sulck verboeren als opten brouwers staet, ende voer die knechts bij V ℔ te verboeren, die in gebreke waer.

B.spr.b. dd. 1522, des Woensdages na Egidij, fol. 7 verso.

57. 1522, September 4. *Den edt, die de brouwers ende brouwersknechts op huyden gedaen hebben.*

Dat zweer ick, dat ick van deser tyt voert dit tegenwoirdige zijsoen uut in elck broute byers doen ende laten sel vier mudden weyts, zess mudden gharsten ende thyen mudden haveren, goet coepmansgoet, ende dairaff brouwen sell XXVIII grove vaten byers ende nyet langer, tottes raets wederseggen. Ende dat ick nyet meer koerns int broute doen noch meer vaten dairuut brouwen en sel, ende dat ick ter weeck nyet meer dan tweewerff brouwen en sel, ende voert die ordinancie

---

1) Het H.S. heeft „na". Ten onrechte, want St. Egidius viel in 1522 op een Maandag; Maandag daarna ware dus de octaaf van St. Egidius en zou moeten *volgen* op, *niet voorafgaan* aan de later ingeschreven besluite dd. Donderdag na St. Egidius (in den tekst medegedeeld als Nos 57 en 58).

van der brouweryen anno XCV lest gemaict onderhouden sel. Dat my God soe help ende Zyn heyligen.

R. D. B. dd. 1522, des Donredages na Egidii, fol. 103.

58. 1522, September 4. (*Vonnis wegens smalen op den eed.*)

Want Henrick Goertssoen, Claes van Hijndersteijns knecht, zijnen eedt opter brouweryen gedaen hebbende, geseyt heeft: „Die verhuert is, die is vercoft, ick moet doen, dat mijn „meyster ende vrou heyten", in verachtinge zijns eedts voirseyt, soe sleten scepene, raide ende oudermanne, dat hij komen sel voer den raide ende bidden om vergiffnisse, ende tot Amersfoert bedevaert doen voer Ons Lieff Vrou, mergen van dien daige, ende hij en sel bynnen jaers nyemant meer brouwen. *Ende want hij overhoerich is geweest dit voirseyde te doen, soe sel men hem die stadt verbieden ende vijff mijlen dairaff te bliven ewelick, op zyn lijff.*

R. D. B. dd. 1522, des Donredages na Egidij, fol. 103.

59. 1526, Februari 16. (*Wie brouwt en geen lid is van het gilde, moet een „inbrouwer" en drager hebben.*)

Oick laet die rait weten allen borgeren ende ondersaten, die selver brouwen ende in der brouwer ghilde nyet en zijn, dat zij gehouden sellen zijn enen geswoeren inbrouwer ende drager te hebben, die by sijnen eede den zysmeysters te kennen geven sel, hoe lanck dat se gebrouwen hebben, by correctie sraets tottes raets goetduncken.

B.spr.b. dd. 1526, des Vrydages na sunte Valentijns-dach, fol. 45 verso.

60. 1530, October 14. (*De brouwers leggen den eed af op de ordonnantie.*)

Alle die brouwers zyn huyden geladen geweest hoeren eedt opter broueryen te doen ende hebben byna alle hoeren eedt gedaen, die ordinancie opter broueryen, gemaict anno XIIII C XCV des Donredages na Agnetis ende hem op huyden voirgelesen, ende die men dairvan noch uuthangen sel [1]) onderhouden sellen, bij sulke koeren ende broeken als dairtoe staen etc.

R. D. B. dd. 1530, des Vrydages na Victoris den XIIIIen Octobris, fol. 60 verso.

61. 1530, October 14. *Die ordonnancie van der brouwerye.*

Anno XV C XXX des Vrydages na sunte Victoers-dach den XIIIIen in Octobri.

1) Nl. afkondigen door aanplakking aan het stadhuis.

Die schout van Keyserlicke Majesteyts wegen, borgermeysteren, scepenen ende raet der stadt van Vtrecht hebben een verclaringe gemaict opter ordinancie van der brouweryen, voertyts anno XIIII C XCV des Donredages na Agnieten geordineert, die men vast ende onverbrecklick gehouden wil hebben, opten broeken daerinne begrepen.

1. = *N°.* 44 *art.* 1, *behoudens vaststelling van het aantal vaten op* „XXVIII", *der boete op* „X Karolus-gulden" *en uitlating na* „noch nergent anders" *van* „noch nyemant anders".

2. = *N°.* 44 *art.* 2, *behoudens eisch om te* „komen opten raethuyse voer den raet", *vaststelling der boete op* „X Karolus-gulden" *en delegatie inplaats van op de* „overste" *op* „schout ende borgermeystere".

3. = *N°.* 44 *art.* 3.

4. Item soe sel elck brouwer gheven van elck broute byers tottes Keyserlicken Majesteyts demeynen XII stuvers in de stede van zijnen zijs, die hy te gheven plach; ende waert dat hy yet daeraff vercofte off ewechgave, soe soude hy verboeren XX Karolus-gulden.

Oeck en sel geen brouwer byer tappen by denselven koer.

Nota. Noch III stuvers halff tottes Keysers ende dander ter stat behoeff etc. [1]).

5. = *N°.* 44 *art.* 5, *behoudens vaststelling der boete overal op* „XX Karolus-gulden".

6. = *N°.* 44 *art.* 6, *behoudens weglating der boete en bijvoeging van:*

Ende en sellen gheen Hoemborger vaten doen yken noch [2]) tot enigen tappers seynden, opt verboeren van II Karolus-gulden op elck vat, heel, halff ofte vierendeell; mer totter borger huys sellen die brouwers wel Hoemborger vaten ongebrant moegen seynden, sonder verboeren. Ende die rechte maet van den geijcten ofte gebranden vaten sel wesen elck groff vat X emmer ende II bollen, den emmer XVII mingelen; een halff vat ende een vierendeel daerna.

7. = *N°.* 44 *art.* 7, *behoudens vaststelling der boete op* „X Karolus-gulden".

8. = *N°.* 44 *art.* 8, *behoudens vaststelling der boete op* „X Karolus-gulden".

---

1) Het cursief gedrukte is met lichter inkt in H.S. later bijgeschreven.

2) De woorden „doen yken noch" zijn in H.S. bovengeschreven.

9. = *N°.* 44 *art.* 9, *behoudens eisch van* „Manendages [1])-cedulen", *vaststelling der boete op* „van elck vat, groet oft cleyn, II Karolus-gulden" *en bijvoeging van:*

Daerop verclaert is anno XV C een des Vrydages na Pauli Conversionis [2]): Indien die brouwer dat nyet en dede, en soude men hem sulck byer nyet corten, dan soude den zys daeraff selve betalen ende daertoe verboeren op elck vat, groet off cleyn, als voirseyt staet.

Ende soe wye van den brouwers enige geestelicke persoenen boven hoer taxie byer seynde, die soude den zys selve betalen; dats te wetene diegheen van den brouwers, die de leste daeraff waer na inhout der dachcedelen ende Manendages [3])-cedulen, den zysmeysters overgelevert.

10. = *N°.* 44 *art.* 10, *behoudens vaststelling der boete op* „XX Karolus-gulden".

11. = *N°.* 44 *art.* 11, *behoudens vaststelling der boete op* „XX Karolus-gulden".

12. = *N°.* 44 *art.* 12, *behoudens vaststelling der boete op* „X Karolus-gulden".

13. = *N°.* 44 *art.* 14, *behoudens vaststelling der boete op* „II Karolus-gulden", *weglating der* „nota" *en bijvoeging van:*

Hierop is overcomen anno XV C XIX des Donredages na Paeschen [4]), dat die stadt scicken sel hoer doerweerders totten zysmeysters van den hoppensys alle Manendage om te sien, off alle brouwers hoir weeckcedulen voer den middach opbrengen off nyet. Ende indien daer enige broeken vallen, soe sellen se van elker broeck hebben IIII stuvers [5]); ofter oick geen broeken en vallen, soe sel hem die stat geven telker reyse II stuvers. [6]) *Des sellen die dienres gehouden wesen alle besceyt des Woensdages dairna den raide opten raethuse aen te brengen, bij VIII stuvers* [7]) *te verboeren, die in gebreke waer; ende hier en sel heylichdach noch werkendach uutgesondert wesen.*

---

1) In H.S. is „Manendages" geschreven boven een doorgehaald „Sonnendages".
2) Vrijdag na Conversio Pauli viel in 1501 op 29 Januari.
3) In H.S. is „Sonnendages" aldus veranderd.
4) Donderdag na Paschen viel in 1519 op 28 April.
5) In H.S. is „IIII stuvers" geschreven boven een doorgehaald „een pont".
6) In H.S. is het slot van dit artikel van hier af met donkerder inkt bijgeschreven.
7) In H.S. is „VIII stuvers" geschreven naast een doorgehaald „II ℔".

14. = *N*o. 44 *art.* 16, *behoudens vaststelling der boete steeds op* „II Karolus-gulden".

15. = *N*o. 44 *art.* 17, *behoudens wijziging van* „int Sticht" *in* „int lant van Vtrecht", *van* „dat voirseyde teyken" *in* „dat teyken voirseyt", *vaststelling der boete op* „enen Karolus-gulden", *weglating der* „nota" *en bijvoeging van:*

Die brouwers sellen oick gehouden wesen te scriven, waer hy woent, die tbyer buyten hebben sel, ende den dach alst gesciet; ende desgelycx sellen die stuvermeysters, die dat teyken ontfangen, den lantman voert een teyken gheven om hoer bewys opt lant, mede te moegen doen, dat zij hoer stuvergelt bynnen Vtrecht betaelt hebben.

16. = *N*o. 44 *art.* 18, *behoudens vaststelling der boete op* „XX Karolus-gulden" *en weglating van het lidwoord* „die" *voor het tweede* „stat-vryheyt".

17. = *N*o. 44 *art.* 19, *behoudens vaststelling der boete op* „XX Karolus-guldens".

18 [1]. = *N*o. 44 *art.* 20, *behoudens wijziging van* „int Sticht" *in* „int lant van Vtrecht" *en vaststelling der boete op* „van elck vat, groet off cleyn, XX Karolus-gulden."

19. = *N*o. 44 *art.* 21, *behoudens invoeging na* „hebben" *van* „sonder argelist" *en vaststelling der boete op* „II Karolus-guldens".

20. = *N*o. 44 *art.* 22.

21. = *N*o. 44 *art.* 23, *behoudens invoeging na* „voer" *van* „huyshuer", *na* „ende" *van* „menigerley" *en vaststelling der vergoeding op* „zess Karolus-gulden".

22. = *N*o. 44 *art.* 24, *behoudens wijziging in* „by consent van den schout ende borgermeysters in elker tyt wesende" *en invoeging na* „andere brouwers" *van* „bynnen Vtrecht".

23. = *N*o. 44 *art.* 25, *behoudens vaststelling der boete op* „L [2] Karolus-gulden".

24. = *N*o. 44 *art.* 26, *behoudens wijziging van* „den rade" *in* „schout en scepenen".

25. = *N*o. 44 *art.* 27, *behoudens wijziging van* „binnen onser stat" *in* „bynnen deser stat" *en van* „daervoer vaststaen" *in* „daervoer staen".

---

1) In margine staat naast dit artikel: „Nota: nae te vragen".
2) Deze „L" is in H.S. geschreven boven eene doorgehaalde „X".

26. = *N°. 44 art.* 28, *behoudens wijziging van* „van den rade" *in* „van den raide ofte scepenen".

27 [1]). *Item dat gheen brouwer enigen tapper aenslaen en sel om byer te leveren, ten zy dat die tapper zynen voir-brouwer yerst ten vollen betaelt sel hebben. Ende oft enich brouwer daertegens dede, soude hy verboeren van elck vat vier stuvers tottes Keysers ende der stat behoeff; behoudelick dat die oude brouwer den nyen brouwer yerst een weet doen sel van zijn scult, eer die nyewe brouwer yet broeken sel, ende dat mit enen legen dienre.*

28 [1]). *Ende insgelijcx en sellen die brouwers genen geestlicken persoenen enich byer seynden, ten sy dat des geestlicke persoens voer-brouwer yerst betaelt sel wesen, bij enen Karolus-gulden te verboeren, die een helft tottes Keysers ende der stat ende dander helft ter brouwer gilde behoif, soeverre die voer-brouwer den na-brouwer des daerop die weet gedaen sel hebben.*

Van den tappers.

29. = *N°. 44 art.* 34.

30. = *N°. 44 art.* 35, *behoudens vaststelling der boete op* „II Karolus-gulden."

31. = *N°. 44 art.* 37, *behoudens vaststelling der boete op* „V Karolus-gulden."

32. = *N°. 44 art.* 38, *behoudens wijziging van* „want die raet" *in* „want men".

33. = *N°. 44 art.* 39.

34 [1]). *Om alle gebreke te verhueden, die dicwijl gevallen zyn ende dagelicx meer ende meer gevallen van den tapperen, die omtrent die brouwer-huyse woenen ende anderswaer, dat die zysmeysters dickwyl int peylen meer byers vynden int wederom komen, dan zy daer gelaten hebben, hoewel zij by weten der zysmeysteren nochtans geen byer ingeslagen en hebben, dair die stat ende zysmeysters groetelyck by vercort ende veraftert worden, — soe is die rait overcomen: soe wanneer die zysmeysters int peylen by hem mit enen stat-dienre alsulke gebreke voertan ergens meer vynden, dat dan die zysmeysters moegen komen by den twee dairtoe gescict by den scepenen ofte raide in der tyt ende gaen mit hem totten tapper, daer zy dat gebreck gevonden hadden, ende geven hem VIII stuvers ende verbieden hem dan*

1) In H.S. zijn de artt. 27, 28, 34 en 51 met zwarter inkt later bijgeschreven en de nommers der artt. tot aan het einde toe veranderd.

voert bynnen dien zysoen nyet meer te tappen. Ende off daerenboven enich tapper byer tapte, soe dicke hy dat dede soude hy verboeren X Karolus-gulden.

[1]). *Van den zijsmeysters etc.*

35. Item die zysmeysters zellen den brouwers telken zysoen die weet laten doen, dat zij bynnen acht. daegen na den uutganck hoer cedel brengen sellen van hoeveel byers zij in dat zysoen den geestlicken personen gelevert hebben, byt verboeren van II Karolus-gulden.

36. Item men sel twee persoenen scicken uuten scepenen ofte raide, die theel jaer dat oversien hebben sellen van dese cedulen mitten zysmeysters-cedelen te collacien ende te ondertasten, wye in desen broekich bevonden worde; die voer hoer loen hebben zellen telken zysoen tsamen VIII stuvers, die de zysmeysters betalen sellen. Ende die helft van den broeken, die hierin vallen, zellen die zysmeysters hebben ende dander helft sel wesen tot sKeysers ende stat behoeff.

37. = *N°. 44 art.* 13, *behoudens wijziging van* „van den rade” *in* „van den scepenen ofte raide”, *van* „II goede ℔” *in* „VIII stuvers”, *van* „voirgenoemt” *in* „voergeruert”, *van* „L ℔” *in* „X Karolus-gulden” *en van* „ter stat behoef” *in* „deen helft tottes Keysers ende dander helft ter stat behoeff.”

38. = *N°. 44 art.* 29.

39. = *N°. 44 art.* 31, *behoudens wijziging van* „voirseyt” *in* „in der tijt” [2]), *vaststelling der boete op* „C Karolus-gulden” *en toekenning daarvan* „halff totten Keysers ende der stat, elcx effen veel, ende dander helft totten toecomenden zysmeysters behoeff”.

40. = *N°. 44 art.* 32, *behoudens weglating der* „nota” *en bijvoeging van :*

Ende den brouwers is oick toegelaten ende belieft: wye van den borgeren hem nyet en betaelde van den zys syns byers, dat hy int zysoen verleden gehadt hadde, als die brouwer besceyt van den zysmeysters daervan thoende, zijnen zijs daeroff mitten busmeysters van den raide sell moegen uutpanden,

---

1) Boven de nieuwe bladzijde, die hier begint, staat als hoofd, hoewel geheel overbodig: „Anno XV C XXX des Vrydages na Victoris den XIIII[den] Octobris, achtervolg[ende] die ordinantie van der broueryen beruerende”.

2) Na „in der tyt” is in H.S. „gehouden wesen” doorgehaald.

indien den zys draecht boven V ℔; ende tot V ℔ off daeronder mach hij panden mit enen stat-dienre. Ende dese pandinge sel hy doen bynnen den naesten zysoen, dat die borgere na inhout der ordinantie vant naeste verleden zysoen nyet betaelt en hadde, anders soude die brouwer zijn scult mitten recht inmanen gelyck andere luyde.

[1]) *Dit punt van den brouwers, dat se den borgers moegen panden van den zijs etc., is anno XV*[C] *XXXIII opten XXIX*[en] *in Octobri verclaert* [2]).

41. = *N*°. 44 *art.* 33.

42. Item soe sel men den hoppensijs tot elken sysoen verpachten off bewaeren laeten [3]) na den ottroey ons verleent van de Keyserlicke Majesteyt ende der ordinantie dairop gemaict, mitter clocken vercundicht ende voert scepenenhuys uutgehangen sdages na sunte Pauwels-dach Conversionis anno XV[C] XXX lestleden, den tyt van omtrent zess jaeren lanck, alse: dat die zysmeysters, die nu zyn ende [4]) ofgaen sellen, ofscriven zellen na ouder gewoenten; ende soe wye voertaen onser stat hoppensys coepen sell, die zel altyt, als hij ofgaen zel, gaen mitten nyewen zysmeysters totter tapper huys, van huys tot huys, nyemant over te slaen, ende peylen dat byer, dat se daer bevijnden; ende soe wes byer dat men tottes tappers huys bevijnt, sel men peylen tott derdenhalven [5]) emmer toe, ende dat zel den ouden zysmeyster ofscriven ende den nyewen zysmeyster sel dat opscriven ende zijnen zijs daeraff hebben.

43. = *N*°. 44 *art.* 40, *behoudens wijziging van* „soe zel die raet" *in* „soe sellen die schout, borgermeystere ende scepenen", *invoeging na* „twee koermeysters" *van* „uuten scepenen ofte rade" [6]), *wijziging van* „die stat dat tweedeel" *in* „die Keyser

---

1) Deze alinea is in H.S. met zwarter inkt later tusschengeschreven.

2) Op een inliggend papiertje staat: „Anno XV[c] XXXIII des Woensdages nae Simonis et Jude apostolorum den XXIX[en] Octobris.

Opt XL[e] artikell van der ordonnantie van der brouweryen, — inhoudende, dat den brouwers is oick toegelaten ende belieft: wye van den borgeren hem nyet en betaelde van den sijs zijns byers etc., sell moegen uutpanden etc., gelijcken tvoirseyde punt dat breder innehout ende begrepen heeft, — hebben scout, borgermeystere, scepenen ende rade overcomen ende tvoirgeruerde punt verclaert, alsse dat die brouwers sellen moegen den borgeren hoeren zijs vant byer, sij hem geseynt sellen hebben gehadt, uutpanden, gelijckerwijs als die sijsmeysters den brouwers doen zellen moegen."

3) In H.S. is „off bewaeren laeten" bovengeschreven.

4) In H.S. is „zyn ende" bovengeschreven.

5) In H.S. is „derdenhalven" geschreven boven het doorgehaalde „en lesten".

6) In H.S. is „ofte rade" bovengeschreven.

ende die stat, gelyck halff ende halff, die tweedeel", *van* „den rade" *in* „den Keyser ende der stadt", *van* „C ℔ ter stat behoef" *in* „XX Karolus-gulden tottes Keysers ende der stadt behoeff halff ende halff" *en van* „vercoft" *in* „verpacht" [1]).

44. = *N°.* 44 *art.* 41, *behoudens wijziging van* „den rade out ofte nyewe" *in* „den borgermeysteren, scepenen ofte raede" *en vaststelling der boete op* „X Karolus-gulden".

45. = *N°.* 44 *art.* 42, *behoudens wijziging van* „hierop" (*al.* 5) *in* „hiervan" *en van* „by consent der gemeenre gilden" (*al.* 6) *in* „by consent van mijn heeren die stathouder, schout, borgermeysteren, scepenen ende raide", *terwijl de laatste alinea doorgehaald is.*

46. = *N°.* 44 *art.* 43, *behoudens invoeging voor* „off- ende aensetten" (al. 7) *van* „die zysmeysters sellen se" [2]) *en bijvoeging*, *met andere hand*, *van:*

Dat zy oick op de camer ende hoir dienst zullen wachten na behoren, ten eynde een yder gerieft mach werden.

47 [3]). Overcomen by den raide des Woensdages na Victoris den XII^en Octobris, dat men den hoppensys verpachten off bewaeren sel laten, mit condicien dat die zysmeysters alle weke sellen moegen omgaen off scicken mitten bewaere van Keyserlicke Majesteyts wegen van die brouten, om te moegen weten, hoeveel brouten elck brouwer gebrouwen sel hebben in elck zysoen, oft sy sellent aen den bewaerre voerseyt moegen vernemen.

48. Item dat nyemant van den brouwers min brouwen sel moegen dan XXVIII vaet; ende oft yemant min broude, die sel nochtans den zyss van XXVIII vaten goet moeten maken ende betalen.

49. Item soe wye gheen vyff brouten byers in elck zysoen en brout, die zel versysen ter weeck een halff vat.

50. Overcomen by den raede des Donredages den XIII^en Octobris, dat men die zijsen te namiddage verpachten off bewaeren sel laeten, mit condicien dat mijn heeren die stadthouder grave van Hoechstraten etc. ende zyn genedigen lieutenant mijn heere van Burgnyual etc., die schout van der stadt, die president, yerste ende andere raeden ende die griffier

---

1) In H.S. is „verpacht" geschreven na een doorgehaald „vercoft".
2) In H.S. zijn deze vier woorden bovengeschreven.
3) Dit en de drie volgende artt. komen voor in het R. D. B. dd. 1530, October 12.

van der Keyserlicke Majesteyts hoegen gerechte bynnen Vtrecht zysvry wesen sellen van allen wynen, soewel Rijnsche als andere, die zy inleggen sellen by den vate tot een halff aem toe tminste, ende voert alle byeren van buyten ende van bynnen; behoudelicken dat se sulke wijnen noch byeren nyet voert vercoepen noch by der kanne nyet uutseynden en sellen. Ende den zys van den voirseyden president, raiden ende griffier sel men den zysmeysters voirseyt corten, den byerzys [1]) aen ponde, dwynsys an gelde [2]); mer nyet van mijn heeren die stadthouder, lieutenant ende den schout voerseyt, want die vry zijn ende heertoe vry geweest hebben, sonder enige cortinge daeraff te doen.

51 [3]). *Alsoe op elck vat byers, dat buten vaert, geset zyn II stuvers ende als diegene diet halen dat teyken dairaff somtyts in die poert nyet en laten sien, daeromme die brouwer II Karolus-gulden verboert na vermoegen der ordinantie van den broueryen, soe is die raet overcomen, dat diegene, die dat bijer buten vueren sellen, dat teyken daeraff in den poerten toenen sellen, hoeveel des byers is, byt verboeren vant byer ende dairtoe op elck vat II Karolus-gulden, halff tottes Keysers ende der stat ende ha(l)ff ter zijsmeysters behoeff.*

Register van ordonnantiën van de hooge regeering op het stedelijk bestuur en het beleid der justitie, Archief Afd. I N°. 34. Gildeboek fol. 1.

---

1) In H.S. is „den byerzys" met eene verwijzing in margine bijgeschreven.

2) In H.S. is „dwynsys an gelde" bovengeschreven.

3) Dit artikel is later ingeschreven, vgl. de noot bij art. 27. — Vgl. hierbij R. D. B. dd. 1508 op sunte Blasius-dach fol. 73 verso, waar de boete echter X ℔ en de breuke „half ter stat ende half ter stuvermeyster behoeff" is.

VII. VISCHKOOPERS-GILDE.

VII. VISCHKOOPERS-GILDE.

---

1. (14de eeuw.) *Van den vischeren.*

1. Int eerst so en sel ghene vrouwe visch copen tgeghen den gasten.

2. Voert so en sel men ghenen visch copen dan tusschen der Hude-brugghe ende der Cordewanyer-brugghe.

3. Voert enich goet, dat een ghildebroeder coept, dat mach ene ghildesuster medenemen.

4. Ende enich goet, dat een coman van dien ghilde eerst incoept, de sel den gast daerof voldoen. Maer enich ghildebroeder of ghildesuster, de dat goet medeneemt, de sel deen coman, de dat goet eerst incoept, voldoen; voldeden si hem nyet, so verboerden si elx daghes vijf scillinghe, half tot der stat behoef ende half tots comans behoef, de dat goet eerst incoept.

5. Voert so wat man, dat hoer ghilde winnen wil, de sel selve tghilde voeren; ten si dat hi selve mede waket ende gaet ende last draghet, soe mach hi sijn wijf setten.

6. Voert so en sel ghene vrouwe stoer, meerswijn, zalm noch cabbeliauwe sniden; ende daermede sellen si ganx, wakens ende des toorns verdraghen wesen.

7. Voert so en sel ghene vrouwe der vischer ghilde winnen, ten si eens ghildebroeders wijf, alse hoer man doot is.

8. Voert so en sel gheen vischer veynoodscappe hebben mit enen gast van buten. So wiet verbrake, de verboerde een pont, half tot der stat behoef ende half tots ghilden behoef.

9. Ende noch wijf noch man en sellen scottelvisch opt lant vercopen, bi enen ponde.

10. Ende nyet meer en sellen der veynoodscappe te hope hebben dan si tve, et si man of wijf, bi enen ponde.

11. Ende wanneer dat de cabbeliauwe eens ter market gheweest heeft, so en sel men nyet weder ter market brenghen, bi enen ponde, hem en is de start eerst ofghehouwen; ende dat pont zoude de stat half hebben ende dat ghilde half.

Liber Albus, fol. 44 verso.

2 [1]). (14de eeuw.) *Van den viscoperen.*

Deze punten, de hierna bescreven staen, zijn overdraghen mit out raet ende nywe:

1. In den eersten zo staen bescreven in der stat boeken, dier drie alleens zijn [2]), twe punten in der visscher ordinanci, daer dat (een) punt of hout aldus: „Voert zo en zel gheen „visscher veynoetscap hebben mit enen gaste van buten; zo „wiet verbrake verboerde I ℔, half ter stat behoef ende half „tots ghilden behoef" [3]); ende dat ander punt hout aldus: „Ende „nyet meer en zellen der veynoetscap te gader hebben dan „zi twe, het si man ofte wijf, bi I ℔" [4]).

Op de voerscreven twe punten is aldus overdraghen: daer staet I ℔ te verboeren, dat zel staen op II ℔ te verboeren ende daertoe op Hazenberch te legghen achte daghe lang, ende tends den achte daghen bloets hoefts te comen van Hazenberch voer de oudermans opter stat huys ende brenghen daer zinen koer, alzo dicke alze hien verboert hadde, ende bidden verghifnisse.

2. Voert zo en zel men ghenen telbaren visch vercopen bi hopen ofte mit korven, maer men zellen tellen, alze van outs ghewoen gheweest heeft, bi enen koer van II ℔, alzo dicke alst yemant verbrake.

---

1) Deze ordonnantie is ongedateerd, doch komt in die Roese voor op fol. 50 verso dus *na* de hierna als N°. 6 medegedeelde dd. 1395 op fol. 39 verso. *Misschien* dus is zij van jongeren datum. Dat echter de ordonnantie van 1395, die ook de bepaling van het Liber Albus (niet jonger dan 1342, vgl. Mr. S. Muller, Rechtsbronnen der stad Utrecht, dl. I blz. 68), hier in art. 1 genoemd, wijzigde, hier niet vermeld is, pleit voor hoogeren ouderdom dan 1395.

2) Nl. het Liber Albus, vgl. Rechtsbronnen van Utrecht, dl. I blz. 68. Deze aanhaling geschiedt echter uit tRoede Boeck, vgl. a. w. dl. I blz. 229 noot 1.

3) Vgl. Liber Albus fol. 44 verso, boven opgenomen als N°. 1 art. 8.

4) Vgl. Liber Albus fol. 44 verso, boven opgenomen als N°. 1 art. 10.

3. Voert zo en zel nyemant ghenen telbaren visch minen dan opte Vischbrugghe, bi denzelven koer van II ℔ voerscreven, alzo dicke alst yemant verbrake.

4. Ende deze koeren voerscreven ende al ander koeren van den vischcoperen, die op ghelt staen, daer zellen de ghemene oudermans of hebben die ene helfte ende die oudermans, die ment beveelt ende daertoe ghezet warden, die ander helfte.

5. Ende alle die koeren ende broeken, die verscinen opte Vischmarct van Onzer Vrouwen-daghe te Lichtmisse tot Meydaghe toe, die zel men aenbrenghen den menen oudermans ende rechten binnen XIIII daghen na Mey-dach voerscreven. Ende wat verscijnt tusschen Mey-dach ende zinte Jacobs-dach, die zel men aenbrenghen ende rechten binnen XIIII daghen na zinte Jacobs-dach voerscreven. Ende wat verscijnt tusschen zinte Jacobs-dach ende zinte Victoers-dach, dat zel men aenbrenghen ende rechten binnen XIIII daghen na zinte Victoers-dach. Ende wat verscijnt tusschen zinte Victoers-dach ende Onzer Vrouwen-dach te Lichtmisse, dat zel men aenbrenghen ende rechten binnen XIIII daghen na [1]) Onzer Vrouwen-dach te Lichtmisse. Ende zo voert jaerlix van den terminen totten terminen voerscreven, in allen manyeren alze voerscreven is.

6. Ende zo wat oudermans, die in der tijd tot dezen voerseyden zaken ghezet warden, die deze koeren ende broeken voerscreven den voerzeyden oudermans tot elken voerzeyden termine nyet aen en brochten, in allen manyeren alze hiervoer int naeste punt bescreven staet, die verboerde V ℔ tot behoef der oudermans, die nu zijn ende namaels wezen zullen in der tijd; ende daertoe zouden zi een maent lang uten rade wezen. Ende nochtans zo zouden die oudermans die koeren ende broeken rechten, van welken koeren ende broeken die twe oudermans voerscreven, die daertoe ghezet waren, nyet hebben en zouden.

7. Voert zo en zel men nerghent opte Visschemarct gheen tafelsteden zetten visch op te houwen meer dan een voer elc huys. Ende daer en zel nyemant visch op houwen dan dieghene, die thuys zijn is ofte die dat huys bewoent; ende die mach enen veynoet bi hem nemen ende nyet meer.

8. Ende de voerzeyde tafelsteden ende die vloetsteden voer

---

1) In H.S. is „na" doorgehaald en onderstippeld, terwijl verkeerdelijk „voer" daarboven is geschreven.

elc huys en zellen nyet meer steden begripen dan vijf voeten van den huze ter straten waerts in opten utersten kant.

9. Voert alle die vloetsteden, die opte Visschemarct staen ende staen zullen opte graft, nyet vorder staen en zullen ter straten waerts an dan opte muer, die uter grafte op coempt gaen, ghelike der straten mit horen utersten kant van der vloten.

Die Roese, fol. 50 verso.

3. 1388, Maart 13. (*Plaats voor den verkoop van ouden haring; verbod, ouden en nieuwen haring te vermengen.*)

1. Voert so verbiet de raet van der stat nyemant ghenen ouden herinc nochte Heylich-lantschen herinc nochte ghenen buckinc, de van ouden herinc ghemaket is, nochte ghenen buckinc van over een jaer verleden vercopen en zel nerghent binnen der stat, dan op Buerkerchof, opte Smede-brugghe ende opte Vie-brugghe, bi enen koer van enen ponde, also dicke alst yemant verbrake.

2. Ende die den ouden herinc onder den nywen bruycte, die verboert denzelven koer.

B.spr.b. dd. 1388, des Vridaghes na Gregorij, fol. 93.

4. 1392, December 13. *Van den vischcopers.*

Deze punten, de hierna bescreven staen, worden overdraghen mit out raet ende mit nywe int jaer van XCII op zinte Lucien-dach :

1. In den eersten: waer enijch man, die van dezer tijd voert der vischcoper ghilde winnen wil, die gheen ghilde en heeft, die en zel zijn wijf binnen zes jaren opte Vischmarct nyet zetten visch te vercopen. Ende zet hi dan zijn wijf opte Vischmarct visch te vercopen, alze voerscreven is, ende storve dat wijf ende naem hi een ander wijf, dat wijf en zoude opte Vischmarct nyet zitten visch te vercopen binnen zes jaren.

2. Ende desghelijx en zouden de vischcopers, die nu ter tijt zijn, die hoer wive opte Vischmarct nu ter tijd zitten, ende storven die wive ende zi een ander wijf namen, dat wijf en zoude opte Vischmarct nyet zitten visch te vercopen binnen zes jaren, alze voerscreven is.

3. Voert waer enijch man of wijf, die van dezer tijt voert der vischcoper ghilde winnen wil, die een ander te voren

hadde, die en zel zijn wijf opte Vischmarct nyet zitten visch te vercopen.

4. Voert waer enijch man, die vischcoper is, die zijn selfs visch of daer hi veynoet aen waer mijnde of yemant van zijnre weghen dede minen, dat de raet ter waerheyt vonden, die en zoude in enen halven jare ghenen visch binnen Vtrecht copen noch vercopen; ende coft hi of vercoft hi enighen visch, alze voerscreven is, zo zoude hi een half jaer uter stat wezen.

5. Voert waer enijch wijf, die enighen visch, die van der ze coempt, mijnde tieghens yemant, wie hi waer, die verboerde I ℔; ende daertoe en zouden zi in enen halven jare opte Vischmarct nyet zitten visch te vercopen. Ende vercoften zi darenboven enighen visch binnen dien halven jare, alze voerscreven is, zo zouden zi een half jaer uter stat wezen.

6. Voert waer enijch man, die viscoper is, die enyghen visch mijnde, die den coepman min gave dan hien mijnde, die verboerde I ℔, ende daertoe en zoude hi in enen halven jare ghenen visch copen noch vercopen binnen Vtrecht. Ende coft hi of vercoft hi darenboven enighen visch binnen dien halven jare voerscreven, zo zoude hi een half jaer uter stat wezen.

7. Voert alle visch, die men tellen zel, die en zel nyemant tellen dan de ghezworen telres, opten zelven koer voerscreven.

8. Voert waer enijch coepman of coopwijf, die mosselen ofte spouden ael ofte ghezouten baerze of die kerren mitten possche ofte mitten spierinc ofte levenden vissche, die binnen twe milen na der stat van Vtrecht ghevanghen ware, ter marcte brochte binnen der stat van Vtrecht om daer te vercopen, die zel zelve zijn mael daermede houden; dat is te verstaen: van des morghens te middaghe toe zo macht copen die wil, ofte van den middaghe ten avont toe ende zo macht copen de wil, zonder verboeren.

9. Voert waer enich viscoper, man of wijf, of yemant van hore weghen, de mosselen ofte kerren mitten possche ende spierinc ofte spouden ael ofte ghezouten baerze ofte levenden visch, die binnen tween milen na der stat van Vtrecht ghevanghen waer, die hier ter marcte quame om voert te vercopen, cofte, hi en hadde eerste zijn mael ghehouden alze voerscreven is, die en zoude ghenen visch vercopen binnen enen halven jare. Ende vercoft hi binnen dienzelven halven jare enighen visch, zo zoude hi een half jaer uter stat wezen.

10. Voert enyghen visch, de men in de Lecke vanghet, die staet buten alle dezen koeren voerscreven.

11. Voert en zel gheen viscoper, man of wijf, noch nyemant van hore weghen deze voerscreven visch kopen binnen tween mylen na der stat van Vtrecht, dan tusschen der Plaetsen ende der Cordewanier-brugghe, bi denzelven koer voerscreven.

12. Voert en zel gheen vischkoper, man noch wijf, bi denghenen staen, die deze voerscreven visch hier ter marcte brenghen, om helpen te vercopen, bi denzelven koer voerscreven.

13. Voert alle deghene, die nu ter tijt der vischcoper ghilde hebben ende die een ander ghilde te voren hadden, ende die hoer wive nu ter tijd opte Vischmarct zitten, ende storven die wive ende namen zi een ander wijf, die wive en zouden opte Vischmarct nyet zitten visch te vercopen.

14. Voert zo zellen die overste oudermans van der stat, de wezen zellen in der tijd, alle jaer binnen XIIII daghen na Onzer Vrouwen-dach te Lichtmisse twe oudermans daertoe zetten; ende men zel hem bevelen, dat zyt verwaren zellen bi horen ede, dattet ghehouden warde in allen manyeren, alze hiervoer bescreven staet. Ende die twe oudermans ende die twe vijnders, die daertoe ghezet warden, die en zellen ghene koeren nemen dan bi den ghemenen rade, alze scepene, raet ende ghemene oudermans; ende namen zyt darenboven buten den rade voerscreven, dat woude de ghemene raet van der stat zwaerliken aen hem rechten.

Die Roese, fol. 28.

5 [1]. 1395, September 17. (*Verkoop van haring.*)

Op sinte Lamberts-dach int jaer van XCV.

Ende dit wart vernyet ter klocken op sinte Lamberts-dach int jaer van XCVII [2].

1. Die raet van der stat ghebiet, dat nyemant ghenen herinc, de men hier in tonnen brengt, nerghent opslaen en zel dan in de cule voer der waghen, ten zi bi den twe manne van den rade, de men daertoe zet, bi enen koer van C scillinghe.

2. Ende zo wat herinc, dat recht Scoensch herinc is, die

---

1) Deze ordonnantie komt voor op een los blad dd. 1395, geplakt in het Buurspraakboek van 1397.

2) Het cursief gedrukte is later bijgeschreven.

mach een yghelic vercopen overal in der stat ende in der stat vriheden, daer hi wil.

3. Ende al herinc, dat tyherinc of Engelsch herinc is, daer zel men opte tonne een root vaenkiin steken, bi eenre pene van C scillinghe, also dicke alst yemant brake.

4. Ende al herinc, dat Heylich-lants herinc is, daer zel men opte tonne ende opte mouden een wit vaenkiin steken, bi denzelven koer voerscreven.

5. Ende nyemant en zel tyherinc, Engelsch herinc nochte Heylich-lants herinc vercopen tusschen der Borchbrugghe enter Backerbrugghe, bi den koer voerscreven. Maer op Buerkerchof ende anderswaer overal in de stat ende in de statvriheden mach men wel vercopen zonder misdoen, alsoverre alse zi hoer vaenkiins daerop steken, alse voerscreven is.

B.spr.b. dd. 1397, fol. 107.

6. 1395, October 29. *Van der visschemarct.*

Int jaer ons Heren MCCCXCV des Vrydaghes na zinte Symon ende zinte Juden-dach overdroech de raet van der stat out ende nywe alzulke punten, alze hierna bescreven staen:

1. In den eersten: zo wanneer dat een viscoper sterft, zo mach zijn wijf bliven zitten opte Visschemarct visch te vercopen een jaer na hoers mans doet, darentends nyet meer.

2. Voert en zellen ghene wive opte Visschemarct zitten visch te vercopen, die hoer manne in anderen ghilden dienen.

3. Voert zo en zellen alle de wive, die hoer manne ballinghe zijn ofte uter stat mitter woene ghevaren zijn, opte Visschemarct nyet zitten visch te vercopen.

4. Voert zo zellen de vrouwen, die nu in der viscoper ghilde zijn ende weduwen zijn ende tgilde ghewonnen hebben na hoers mans doet, die hoers manne viscopers waren ende in dien ghilde loten ende dienst deden, bliven zitten opte Visschemarct visch te vercopen.

5. Voert zo zellen alle der viscoper wive opte Visschemarct visch moghen vercopen, die hoer manne in der viscoper ghilde mede loten ende dienen.

6. Voert zo zellen alle de rechte viscoper-wive voerscreven versterven ende nedergaen tot XL viscoper-wive toe, zodatter dan stadelix XL rechte viscopers-wive bliven zel ende nyet meer. Ende alst tot dien XL personen toe verstorven is, ende enijch van dien veertighen die dan sterft, zel die stede

erven op dat oudste rechte ghildebroeder-wijf, die langste ghildebroeder gheweest heeft; ende zo voert te erven altoes opten outsten persoen alze voerscreven is.

7. Voert enijch viscoper, de visch coept, die zel betalen des anderen daghes. Ende dede hi des nyet endet den oudermans van der visscher ghilde ghetoent worde, zo zellen de oudermans van der visscher ghilde den coman zijn ghelt gheven van hoers ghilden goede; ende of men de oudermans nyet en vonde, zo zellen de bussemeysters van dienzelven ghilde dien coman voldoen vans ghilden ghoede. Ende alze dien coman voldaen is vans ghilden ghoede, zo zellen de voerscreven oudermans denghenen, daer tghebrec aen is, mitten bussemeysters van den menen oudermans den derden penninc meer ofpanden; ende van dien derden penninc meer zellen hebben de mene oudermans die ene helfte ende der visscher ghilde de ander helfte. Ende en had hi gheen ghoet, daer men hem aen panden mochte, zo zoutmen hem rechtevoert in den toern legghen, ende daer nyet uut te comen, hi en hadde eerste voldaen; ende ontrumede hi, zo en zoude hi nyet in der stat comen, hi en zoude eerste in den toern gaen ende daer nyet uutcomen, hi en hadde eerste voldaen, alze voerscreven is.

Die Roese, fol. 39 verso.

7. 1397, October 11. (*Verkoop van haring.*)

1. Voert alzulc ghebot, alse die raet van der stat voertiids gheboden heeft ter klocken, alse van den Scoonschen herinc, tyherinc ende ander herinc te vercopen [1]), dat wil de raet also voert ghehouden hebben, dat men dien herinc vercope op alzulke steden ende in allen manieren, alse voertiids ter klocken, op alzulke koeren alse daerop staen.

2 [2]). *Voert waer yemant, de tyherinc, Engelsch herinc ofte Heylich-lants herinc mengde onder rechten Scoonschen herinc, dat woude de raet rechten na horen goetduncken.*

B.spr.b. dd. 1397, des Donredaghes na zinte Victoors-dach, fol. 110 verso.

8. 1404, September 29. (*Verkoop van haring.*)

Die raet van der stat ghebiet enen ygheliken, die enighen herinc vercopen wil anders dan Schoenschen herinc, datten

---

1) Wordt hier misschien bedoeld de publicatie dd. 1395, hiervoor opgenomen als N°. 5?

2) Dit 2de artikel is in H.S. later bijgeschreven.

die vercopen zel up Buerkerchof ende nerghent anders. Ende zellen een root lapkiin upzetten, daer men bi kennen mach. Mer Schoenschen herinc mach men vercopen, daer men wil. Ende waert dat dit yemant verbruekede ofte dat yemant anderen herinc mengede onder Schoenschen herinc, die verboerde een ℔, also dicke alst yemant dede. Ende hier en heeft die raet die hoer toe gezet, die dit hueden ende becoren zellen, die hierin brueken.

B.spr.b. dd. 1404, up sinte Michiels-dach, fol. 98 verso.

9. 1438, Maart 5. (*Vischschuiten te lichten.*)

Die raet gebiet allen dengenen, die hier vischscepe an der marcten sellen brenggen, dat sy terstont hoer scepe lichten van horen visschen ende die scepe vandaen vueren, by enen koer van enen ponde, als dicke alst yemant versuumde; ende onser stat knechte sellen die bruekige becoren.

B.spr.b. dd. 1438, sWoensdages nae Invocavit, fol. 170 verso.

10. 1445, September 7. (*Ambt van afslager ingesteld.*)

Overdroegen die rade oudt ende nye, dat voer nutscap ende gemenen orbar, beide der stat ende des gemenen coepmans van der vischneringe, die offslach van den visch optie Vischmerct een dientst ende ampt wesen sell op eenre zekerre ordinancie daervan te maken. Ende niement en sell hem des ofslaens meer onderwijnden, hi en hebbe bevelinge van den rade na der ordinancie, die daeroff gemaect sal werden als voerscreven staet, bi sulcken verbueren, als die rade oudt ende nye in voer-jaren overdragen hebben tegen dengenen, die hem zaken onderwijnden, die den rade te berechten staen; sonder yement des te verdragen.

R. D. B. dd. 1445, des Dijnxdages op Onser Vrouwen-avont Nativitas, fol. 145 verso.

11. 1448, Februari 3. (*Niet te tasten in de korven van een koopman.*)

Voert want den vreemden coepman, die sinen visch hier ter mercten seint ofte brenct, gebreck valt, dat die vreemde hande daerin comen, so gebiet die raedt, dat niement sine hande en sla in des coepmans goet, yet daeruut te nemen, gesondert alleen van Onser Vrouwen visch van dengenen, diet goetwillentlic geven willen na der ouder gewoenten ende anders niet, bi enen kuer van V ℔, so dicke alst yement dede.

B.spr.b. dd. 1448, des Saterdages na Lichtmissen, fol. 55.

12. 1465, September 21. *Hange opte Vischmerct.*

1. Overdroegen die raide out ende nywe, want men niet bevynden kan van den hangen op die Vischmart enige scriften noch overdrachten wezende, dat die hange daer niet zyn en souden, hoewel dattet een qualick staen is; om dan die quade lucht van den hangen te verhueden, soe zyn die raide out ende nywe overdragen, dat men terstont twee vynders zetten zel, die goet goet weten te prysen ende quaet te laken, ende die zellen hoeren eede daerop doen openbaerliken voer den raide opten raithuse.

2. Item zoe wannier enigen verschen herincg binnen die stadt koempt, die men ophangen zel, alsdan zel men die vynders beyde terstont daerby halen ende den hering doen prysen of laken. Ende vynden die vynders den herincg dan goet by hoeren eeden, zoe mach men den ophangen na der ouder gewoente; ende wert hy quaet gevonden, zoe zel men hem terstont den marct verbieden ende wech doen voeren uut der stadt ende stat-vryheyde.

3. Item waer ymant die enigen herincg ophenge of dede ophangen, die niet besien en waere, goet of quaet gheschouwet, ende men dat ter waerheyt vonde, die zoude verboeren vyftich pont, half totter stat behoef ende half tottesgheens behoef, dyet aenbrochte, ende daertoe binnen jaers daernae ghenen herincg in zynen huse te droigen.

4. Ende dit zel dueren, ter tyt toe die raide out ende nywe eens beters te raide werden.

R. D. B. dd. 1465, op sunte Matheus-dach, fol. 123.

13. 1473, Januari 26. (*Visch eerst in den afslag te brengen, voordat hij gemarkt wordt.*)

Overdroegen die raide out ende nywe, dat die viscopers of andere, die mitter vischneringe ommegaen, ghenen visch opter marcten noch nergent anders vercopen en sellen after Onser Vrouwen-dach te Lichtmissen naistkomende, hy en sy yerst openbaerliken in den offslach ofgeslagen, by enen koer van vyf ponden, zoe dicke alst ymant dede, half totter stadt behoif ende dandere helfte tot behoif der sysmeysters van den vyssys.

R. D. B. dd. 1473, des Dynxdages na Conversionis Pauli, fol. 106 verso.

14. 1476, Februari 18. (*Geen aan accijns onderworpen visch in te slaan dan met goedkeuring van den accijnsmeester.*)

Voert verbiet die rait enen ygeliken, dat niemant enige hering, bucking off anderen visch op en slae noch enich zysbaer goet op en slae dan by consent van den sysmeysteren, by tverboeren van X ponden, soe dicke alst ymant dede.

B.spr.b. dd. 1476, des Manendages nae Valentini, fol. 57 verso.

15. 1478, Januari 31. *Ofslach.*

Overdroigen scepene, raide ende oudermans voer nutscap ende profyt des ghemeynen volcx deze punten hyrna bescreven:

1. In den yersten zel men allen zeevisch van Lichtmissen voert op die Vischbrucge brengen, voerdat die clocke achte slaet des voermiddaghes; ende die visch, die dan opter brucge niet en staet, dien en sel men niet ofslaen voer des aftermiddages te twee uren. Ende wat visch yerst aen die marct koempt, die zel men yerst opdragen ende yerst ofslaen. Ende dit zel dueren van Lichtmissen voerseyt totten yersten dach toe van Meerte daer naistvolgende.

2. Item van den yersten dach van Meerte zel men den zeevisch op die Vischbrucge brengen, des morgens voerdat die clocke sevene slaen zel; ende die visch, die dan opter brucge niet en staet, dien en sel men niet vercopen voer des aftermiddages te twee uren. Ende dit zel dueren tot sunte Gelys-dach toe; ende van sunte Gelys-dach weder van achte uren totten yersten dach van Meerte; ende zoe voert van tyden te tyden, als voerseyt staet.

3. Item waert zake dat hyr enich ghebreck van vorste ofte van ys inne waere, alzoe dat die voerseyde visch op die voerseyde uren niet gekomen en konde, dat zal dan staen tot verclaringhe ende goetduncken van den oversten in der tyt.

4. Item en sel gheen weert van den visch enighen visch copen of mynen tot eniger andere lude behoif. Mer willen zy enigen visch copen tot ander lude behoif, die zellen zy te voeren, the wetene korven ofte bennen, teykenen ende uutsetten ende die betalen, nadat die andere korven offte bennen, die ofgeslagen werden, gelden zullen.

5. Item den visch, die des enen dages gecoft wert, die en zellen zy des anderen daghes niet weder op hoere stede zetten

om te vercopen, tenzy dat die versche visch, die van dien dage gekoemen waere, yerst ofgeslagen zy.

6. Item moigen die cloestere zelver mynen of die vischcopers van hoere weghen, mer ghene weerden.

7. Item die vynders, die de overste oudermans in der tyt voertmeer zetten zellen, die en sellen mitter vischneringe niet ommegaen.

8. Item waert zake dat die weert van den vysch of die ofslager of die sysmeyster in der tijt niet bereyt en waere ofte hem te zuekene maicte totter voerseyder uren ende terstont niet of en sloege, die verbuerde vyf pont totter stadt behoif, zoe dicke hy dat verboerde. Ende ijmant anders, die in den voirseyden punten broikaftich bevonden worde, die zoude verboeren, zoe dicke dat gheschiede, tot elker reyse vyf pont, zonder ymant des te verdragene.

R. D. B. dd. 1478, des Saterdaghes voer Lichtmissen, fol. 76 verso.

16. 1484, Januari 19. *Ofslach van den visch.*

Dit nabescreven is een verclaringe opten ofslach, behoudeliken alle andere articulen voermaels daerop overdragen in hoere machten te bliven:

1. In den yersten soe sel men voertan van den tonherinck, corfherinck, groenen herinck, buckinck, sprot, gesouten zeespeck, gesouten aell, alle gedroechde visch, gesouten stoer, gesouten salm ende alle andere visch, die in onser stat ofte stat-vryheyt coemt ende ofgeslagen weert ofte anders sonder ofslach vercoft wert ende voert by penwerden binnen onser stat ofte stat-vryheyt gebruyct wert, daer men voermaels of pleecht te geven den tsestichsten penninck van ofslach, daer sel men voertan of geven den dertichsten penninck, gelijck men van anderen zeevisch doet. Ende waert dat yemant enich goet, te wetene dat voerseyt staet, binnen onser stat cofte ofte vercofte ende binnen onser stat ofte stat-vryheyt by penwerden niet gebruyct en worde, daer en sel men ghenen ofslach of geven, indien dat in den ofslach niet ofgeslagen en worde. Mer soe wes buckinck, dat in den hanck hanget ende daeruut gecoft wert onder een half last toe, daer sel men mede den dertichsten penninck van ofslach of geven. Mer van een half last teffens of daerenboven daer en sel men genen ofslach of geven.

2. Item soe en sellen onse borgeren ende ondersaten

ghenen ofslach geven van alle die voerscreven perceelen, die boven gescreven staen, die zy buten onser stat halen, te wetene drie milen van der stat, ende zy bruken sonder enige vennoetscap van binnen of van buten daertoe te hebben. Item mer wes zy van desen voerseyden percelen vercoften ende binnen onser stat oft stat-vriheit voert by penwerden gebruyct sel werden, daer sellen zy mede den ofslach of betalen, in derselver manieren of datselve goet ofgeslagen worde.

3. Item voertan sellen onse borgeren wel salm, elft ende levendich visch mogen halen op de myl of buten der myle, ende die voert mit enen vennoet mogen sliten ende niet meer, sonder enige ofslach daerof te geven. Mer soe wes salmen, elften of levendige visch, dat zy of laten slaen, daer sel den ofslager den dertichsten penninck of hebben van ofslach. Item mer des en sellen onse borgeren noch nyemant vreemders gheen salmen, elften noch levendige visch binnen onser stat vercopen om by penwerden voert binnen onser stat ofte stat-vriheit voert gebruyct te werden, hy en sel openbaerlyck ofgeslagen werden.

R. D. B. dd. 1484, des Manendages na Anthony, fol. 22.

17. 1484, Januari 19. (*Plaats van verkoop van visch; weerden; afslag.*)

1. Item alle dieghene, die visch mit hoepnetten vangen, die sellen voertaen staen op sunte Mertyns-brugge ende niet op Calis, zysvry. Ende alle andere borgeren of ondersaten, die levende visch vercopen willen ende mit ghenen hoepnetten selve gevangen en hebben mer selve mit ander netten gevangen hebben, die sellen staen op Calis ende geven te ziis den XV penninck, die zy ontfangen. Ende waert dat yemant enige visch mit hoepnetten ghevangen hadde ende op Calis staen woude, die soude mede geven te ziis den XV penninck. Ende waert dat yemant zynen visch vercofte op sunte Mertyns-brug, in scijn of hy mit hoepnetten gevangen hadde, ende die zysmeyster in der waerheyt bevonde, dat hy mit hoepnetten niet gevangen en waer, die sel verboeren, alsoe dicke als hy broeckachtich bevonden wert, tot elke reyse V ℔ stat-pay, ende nochtans sel hy zynen zys betalen.

2. Item voert soe en sellen ghene weerden, daer visch aen geseynt woert, ghenen visch minen in den ofslach noch nyemant van hoere wegen; ten waer of zy hem selver mit

penwaerden bruken wouden, soe sellen zy den visch wel moegen mynen, te wetene alse dat teyken ofte merck, daer die visch mede geteykent is, half ofgeslagen is ende niet eer. Ende waert dat die weerden hierin bruekich bevonden worden, soe sellen zy verboeren totter stat behoef tot elke reyse X ℔ stat-pay.

3. Item soe wie den vischsys mitten ofslach coept, die sel geven alle weke onser stat cameraer ses Rynsgulden current aen gelde in ofcortinge van den zys, ende dat ander sel men voert betaelen mit ponde aen den cameraer over te scriven.

R. D. B. dd. 1484, des Manendages na Anthony, fol. 23 verso.

18. 1485, Februari 16. (*Instelling van het „weertscap"; invoerrecht op spiering voor de openbare werken der stad.*)

1. Om nutscap, orber ende profyt der stadt van Vtrecht heeft die rait out ende nyewe overdragen, dat men enen nyewen ofslach opten visch setten zel, dat men dat weertscap hieten zel; ende zel datselve opsetten openbaerlyck ende vercopen na der ordinancien, die men daervan maken zel. Tot welker ordinancien te ontwerpen ziin gescict Jan van Veen ende Anthonis van Amerongen uten ouden, Bruninck Pyl ende Giisbert Zas uten nyewen rade.

2. Overdragen by den rade out ende nyewe, dat elcke keer spierincx, binnen der stadt komende, geven zel drie groet Vlems tot behoef der stadt scutmeyster in der tyt, om den steenwech ende sonnenwech ende ander timmeraedze aen die stadt daermede te maken.

R. D. B. dd. 1485, des Donredages na Asschelwoensdach, fol. 71.

19. 1485, Maart 29. (*Ordonnantie op het „weertscap".*)

Die rait out ende nyewe heeft belieft die ordinancie, gemaict by den gescicten van den raide, van een ampt, dat men heeten zel dat weertscap van den visch, ende oick hoe men den zys van den spierinckkerren ende den zys van den bernden wyn vercopen zel, in manieren hierna bescreven:

1. In den yersten soe sel men dit ampt ofte dienst voerseyt vercopen om gereet gelt, te betaelen XIIII dagen na den koip onser stat cameraer Peter Trynde.

2. Ende dieghene, die dit ampt ofte dienst copen zel, die en zel niet eer dit ampt ofte dienst aenvatten noch gebruken

dan des anderen dages na Onser Vrouwen-dach Lichtmisse naistkomende, als die vischzys vercoft zel wesen; behoudelyck oft die weerden mitten zysmeyster van den visch des overeenquamen, soe sellen zy van stonden aen dit ampt moegen antasten.

3. Item dit voerseyde ampt zel men vercopen enen man, onser stat borger wesende, die tot hem enen vennoit zel moegen nemen, wie hem gelieft, oick onsen borger wesende; ende die zellen beyde dienstvry wesen. Ende desen dienst zel staen op hoere beyder lyf; te wetene als een van hem beyden sterft, soe sel die helft ofsterven ende dan zel die stat weder die helft vercopen openbaerliken mit sulken voirwaerden: waert zake dat yemant dese helft van den dienste voerseyt cofte, die denghenen, die de ander helft hadde, niet behaechlyck en waere, soe zel diegheen, die in den dienst was, den coper van der ander helft voirseyt moigen aflossen ende geven hem tot zyn mijnpenninck drie ℔ gr. Vlems. Ende dan soe zel hy moigen nemen enen vennoit tot sulker helft voerseyt, die hem wel genuecht. Soe voertgaende als voerseyt staet, alsoe dicke alst versterft.

4. Item waert zake dat die weerden of enich van hem beyden by verdriften oft andere noitlike zaken, hoe dattet waere, den dienst niet bewaeren en mochten, soe zellen zy enen anderen in den dienst moigen stellen, den rait behaichlyck wesende, of die rait soude hem moegen geven lyfrenten, van vyf penningen een, na beloip van den gelden, die zy om den dienst voerseyt gegeven hadden

5. Item soe zel die stadt dit ampt ofte dienst tot alre tyt moegen aen hem lossen tenden den drien jaeren mit sulken penninck, als daervoer gegeven zel wesen, ende den weert daertoe ter winninge geven hondert Rynsche gulden current, dats te wetene elx vyftich Rynsche gulden ende daertoe souden zy dienstvrij bliven hoer leven lanck. Ende waert zake dat die stat dit ampt aen hem lossen woude, soe sel ment den weerden een vierendeel jaers te voeren opseggen. Ende dese lossinge soude gescien op Onser Vrouwen-dach Lichtmisse.

6. Dese nabescreven parceelen zellen weertgelt geven: cabbeliau, gubben, natte cabbeliaus-hoefden, scelvisch, wytinck, natte scollen, alle bot, tongen, zeehanen, rochen, vleten, groenen herinck, korfherinck, zerdeynen ende alle verschen

herinck, daer men buckinck of maict, versch zeespeck, stoer ende bruynvisch; ende voert van allen anderen visch, die de koipmannen aen den weerden seynden ende hem daerinne behoeven, sel men geven weertgelt.

7. Item soe en zel hem nyemant weertscap onderwynden noch genot noch profyt daervan nemen, cleyn noch groet, anders dan dieghene, die dit weertscap kopen zel in manieren bovengescreven, byt verboeren van vyftich ℔ aen gelde, soe dicke alst gesciede, half tot behoef der stat van Vtrecht ende half tot behoef der weerden.

8. Item soe zellen die weerden hebben den viertichsten penninck van den koipman van buten ende van onsen borgeren den tsestichsten penninck; ende wat borger meer vennoiten hebben dan een onsen borger tot hem, die zellen geven den viertichsten penninck gelyck den koipman van buten.

9. Item als den visch ofgeslagen is, soe zel den weert binnen vier uren daerna den koipman zyn gelt geven ende daertoe een cedel van wat zyn goet gegouden heeft in den ofslach, om den koipman mitterselver cedel mitten zysmeysters-boick te collacien, oft hem gelieft. Ende waert zake dat die weert den koipman niet en voldede, als voerseyt is, soe soude hy verboeren alsoeveel als die comenscap droech, die een helft daerof ter stat behoef ende die ander helft tot des koipmans behoef, indien die koipman claechde ende zyn gebreck den borgermeyster te kennen gave.

10. Item voirt soe wie dit weertscap koipt, die en zel ghenen vischzys koipen noch vennoit daeraen wesen, byt verboeren van zyn ampt.

R. D. B. dd. 1485, des Dynsdages na Palmen, fol. 74 verso.

20. 1490, Maart 29. (*Vonnis wegens voorkoop*).

Want Frans Jacobssoen in die Tollestege voercoep gedaen heeft, copende levenden visch ter merct waert tydende, boven verbot mitter clocken ende waerscuwinge van enigen van den rade hem daerop gedaen, soe sleten scepene ende rade, dat hy bloets hoefs comen zel uter Buerkerck ende bidden den rade vergifnisse, ende zel den cameraer IIII dagen dienen op zyns selfs cost, alst den cameraer believen zel, oft zel een anderen man, alsoe sterc wesende als hy is, voer hem hueren moegen, die IIII dage te dienen.

R. D. B. dd. 1490, des Manendages na Judica, fol. 65.

21. 1497, Maart 6. *Spierinck geley.*

Alsoe onse stat ende die gemene borgere erm ende ryck gespyst worden by den spierinck, die men hier ter merct brenct, sonderlinge in die vasten ende als hier ghenen anderen visch ter marct en komt, soe heeft die raet geleyde gegeven allen denghenen, die mit spierinck alhier ter marct komen, aen live ende goede, uutgesondert een yegelyck voer ziin eygen proper scult, duerende tottes raets wederseggen.

R. D. B. dd. 1497, des Manendages na Letare Jheruzalem, fol. 232 verso.

22. 1509, Februari 3. (*Spiering niet in den afslag te brengen.*)

Overcomen by den raet out ende nye, dat men den vissys opsetten ende vercopen zel na ouder gewoenten. Ende die spierinckerren ende spierincwagen zellen hoeren spierinck vercopen na ouder gewoenten, sonder die in den ofslach te brengen, opt verboeren van den visch.

R. D. B. dd. 1509, op sunte Blasius-dach, fol. 100 verso.

23. 1512, December 22. *Ofslach van den visch of spiering.*

Overcomen ende gesleten by scepene, raide ende oudermanne, dat men den ofslager bevelen sel op zijnen dienst, dat hij ghenen visch, die alhier mit kerren koemt, offslaen en sel, te wetene brasen, post, spierinck, ael etc.; mer dat alle diegene, die den visch mit kerren alhier ter merct brengen, die selver alhier tsynen geboerlicken tyden mercten ende vercoepen sellen ende gheenen voircoepers buyten noch bynnen, om voert te vercoepen, vercoepen en zellen.

R. D. B. dd. 1512, des Woensdages na sunt Tomas-dach, fol. 29.

24. 1515, Maart 2. (*Geen „kerrevisch" op te koopen voor* 11 *uur 's morgens.*)

Overcomen by scepene, raide ende oudermanne, dat nyemant gheenrehande kerrevisch, die Wittevrouwen-poert incomende, coepen en sel by kerren, paenres oft desgelijcken, om voert te vercoepen oft buyten te brengen off te scicken, voer der tijt die clocke elff geslagen sal hebben svoermiddages.

R. D. B. dd. 1515, des Vrydages na Invocavit, fol. 85 verso.

25. 1515, Juli 24. (*Geene mosselen te verkoopen.*)

Overcomen by scepene, raide ende oudermanne, dat nyemant van onsen borgeren noch ondersaten voertan mosschelen bynnen

onser stadt off stat-vryheyt vercoepen off doen vercoepen en sel, bijt verboeren van XX ₰, dair die overste ende gemeen oudermans koermeysters off wesen zellen.

R. D. B. dd. 1515, des Dijnsdages op sunt Jacobs-avont, fol. 90 verso.

26. 1515, Juli 26. (*Prijs van eenen schotel spiering.*)

Overcomen bij scepene, raide ende oudermanne, dat men voertan een scottel spierincks nyet duerder gheven en sel dan een halff blanck off IIII$\mathfrak{J}$ wit, bijt verboeren van X ₰, dair die overste ende gemeen oudermanne koermeysters off wesen sellen.

R. D. B. dd. 1515, des Donredages na Jacobi, fol. 90 verso.

27. 1521, Januari 22. *Verclaringe opter viscoper gilde.*

Die rait out ende nye heeft toegelaten een verclaringe [1]) opter viscoper gilde, gemaict na inhout sekere punten in eenre cedulen, voer den raide out ende nye op huyden gelesen ende hierna bescreven:

1. In den yersten: alle coepluyde van buyten, die alhier ter merct komen mit salm, stoer ende elft, die sellen sij moegen uutsnijden tweemael. Ende togen dan dieselve coepluyden weder uut om ander salm, stoer ofte elft, ende alhier weder ter merct quamen, dat se dan dieselve wel weder onbecroent van yemande sellen moegen uutsnyden, als voirseyt staet.

2. Item die rait out ende nye en hout ghenen visch voer doet visch, dan al dat die Wittevrouwen-poert ende de Weertpoert op kerren ofte wagens inkoemt; daer sel men mede staen een atmael. Dat al tot discretie van den geswoeren vijnders.

3. Item wairt saicke dat enich coepman off coepwyff van buyten quame bynnen onser stadt mit gesouten stoer, gesouten zalm, gesouten zeespeck off gesouten ael ende dieselve uutpenwaerden wouden, die sel moegen staen opte Plaets off elders ende penwairden die uut tot vordeel van der gemeynten ende onbecroent van der viscoper-gilde. Behoudelick off die coepman dieselve vischen voirseyt alhier nyet langer uutpenwaerden en woude, dat se dan die aen nyemant anders brengen noch vercopen en sellen, heymelick noch openbaer,

1) Nl. op de ordonnantie dd. 29 October 1395 (hierboven opgenomen als N°. 6), vgl. art. 5 van deze „verclaringe" in verband met art. 2 van de ordonnantie dd. 1395.

diet voert vercopen souden, mer brengen die openbairlicken opten offslach om off te slaen; oft sy sellen daermede varen ende buyten in anderen steden moegen brengen ende anders nyet. Ende dit sel al wesen tot discretie van den gesworen vijnders.

4 [1]). Item voert dat gheen giltbrueder noch ghiltsuster van der viscoper gilde voer nyemant mijnen en sellen, te wetene voer cloesters, rentmeysters ende anderen, dan voer hemselven, byt verboeren telker reyse alst geboerde van twee oude scilde; ende dairtoe en souden zij in enen halven jair opte Vischmerct nyet sitten moegen visch te vercoepen. Ende vercoften zij daerenboven enigen visch bynnen dien halven jaer, als voirseyt is, soe souden zij een halff jair uuter stadt wesen.

5. Item opt punt sprekende aldus: „Voert en sellen gheen „wive opte Vischmerct sitten visch te vercoepen, die hoer „manne in anderen gilden dienen", — heeft die rait out ende nye verclaert: soe wanneer enige onser borgeren off borgerskijnderen der viscoper gilde winnen wil ende een ander gilde hadde, die selt selve gilde moegen winnen mit halff gelt, na vermoegen der overdrachten sraets out ende nye, gemaict anno XVc twee des Manendages na Pauli lestleden. Ende man ende wyff sellen tselve gilde moegen gebruyken, gelyck off syt mit hem bedienden.

6. Item dat men den visch, die men in den ofslach brengt ende vercoepen wil, aent weertscap ende aen nyemant anders seynden sell.

7. Item dat die overste oudermanne bynnen XIIII daigen na Lichtmisse, als zij gecoeren zyn, twee oudermanne setten sellen, die alle broeken, aen der viscoper gilde gebroect worden, uutgaen ende dieselve broeken aenbrengen sellen den oversten ende gemeynen oudermannen opten termijnen van hoer gildenboeck. Ende dat die twee oudermanne, die dairtoe geset sellen werden, sellen moegen nemen twee mannen van der viscoper gilde om die broicken mittieselfde te ondersueken ende vijnders wesen sellen, oft die visch goet off quaet is.

8. Item alsoe aen de vreemde coepman, die hoir visch alhier opten ofslach brengen, veel gebrecks gevallen is ende noch dagelicx geschiet, soe is die rait out ende nye overdragen,

1) De „verclaringe" komt ook voor in N°. 220 van het Archief, Afd. I. Naast dit artikel staat aldaar in margine: „Nota nyet te moegen mynen oft copen voer den zysvryen".

dat nyemant enigen visch, die offgeslagen wort, uuten vischmanden nemen en zel dan alleen, dat tot profijt van Onser Liever Vrouwen is ende dat se van outs heeft gehadt.

9. Item voert verclaert die rait out ende nye opten levende visch, te weten aell, braessem ende alle ander levende visch, die men bij hoepen in den ofslach brengt, ende dair men die muyken om trect, wye yerst in den ofslach wesen sel: soe sellen dieghene, die de muyken getogen hebben, gehouden wesen sulke hoepen, alse zij genoemt hebben om off laiten te slaen, eer zij die muyken getoegen hebben, moeten laiten vercoepen in denselven ofslach ende dair selver nyet op mijnen noch nyemant van hoere wegen. Ende soe wye hierinne broekich bevonden worde ende zijn hoepen, die hij genoemt hadde, ophielde ende nyet en lyet vercoepen off dair selver op mijnden, die sel verboeren telken alst geboirde twee oude scilde.

10. Item wye in enich van den voirseyden punten broekich bevonden wert, die sel verboeren telker reyse twee oude scilde totten gemeynen oudermannen behoeff, die hoer gescicte dairaff loenen sellen.

R. D. B. dd. 1521, des Dijnsdages na sunte Agnieten-dach, fol. 53 verso.

28. 1524, Februari 3. *Verclaeringe gemaect opten offslach van den visch ende viscooper-neringe.*

1. In den eersten dat men voirtaen den levenden visch ende ael, die men offslaen wil, van Lichtmisse off tot Victoris toe beginnen off te slaen des smorgens ontrent VII uren, soedat ze voer VIII uren offgeslaegen zel wezen.

2. Voert sel men aen alle spierinck, post, brasem, aell ende andere onvisch, van wat plaetssen dat ze comen, off zel moegen slaen, of se willen. Ende den ofslach zel men daervan beginnen van L(i)chtmis tot Victoris toe des smorgens te acht uren, ende van Victoris tot Lichmisse toe omtrent halff negen uren.

3. Ende dese voirseyde onvisch zel van dien daeghe, uutgesondert aell, van Lichtmisse tot sunte Victoer toe vercoft moeten wezen voer XII uren des middages ende van Victoris tot Lichtmisse toe voer een ure des naemiddaeges, byt verboeren van den visch ende daertoe X stuvers.

4. Ende wairt saecke datter soevele visch ter merct quame, dat men aen den cabbeliau te vercoopen van Lichmisse tot Victoris toe te X uren, ende van Victoris tot Lichtmisse toe

te halff elff uren, totten offslach niet en zoude moeghen comen, zoe zellen die zysmeysters ende die weerdt gehouden wezen, noch eenen offslach te maken om den cabbeliau te vercoopen.

5. Item zoe zellen voirtaen alle viscoopers, die visch in den offslach coopen willen, den zysmeyster gehouden wezen sufficiente borge te stellen, daer hy mede tevreden is, ende zys, die zy sculdich werden sellen, te betalen ten daige ende ure nae vermogen der ordinancie daervan synde, want die zysmeysters der stadt daervoere vaststaen moeten.

Archief, Afd. I N°. 220 dd. anno XV c XXIIII des Dynsdaichs den III^en^ Februarij nae Lichtmisse.

29. 1525, Juli 26. (*Ampliatie op de ordonnantie.*)

Die scepene, raide, oudermanne ende meentemanne van allen gilden hebben toegelaten ende verclaert opt viscoper-gilde in manieren nabescreven:

1. In den yersten dat die vischlude op Calis aen de Vischbrugge, aldair mit visch ter merct komende, hoeren visch teffens tot enen mael oft op enen dach uutvercoepen oft weder thuys uuter stat vueren sellen, om die borgers goiden coep te hebben; sonder enigen visch in corven te setten ende opt duerste te onderhouden ende die luyden alsoe uut te monigen. Ende laiten zij dairenboven enige corven hangen, dair zij visch in houden willen om te monigen, dat der viscoper gilde die sel moegen aff doen snyden ende ontlossen sonder verboeren, soe dick ende menichwerve alst geschiede.

2. Voert dat alle rechte viscoperswive versterven ende nedergaen sellen tot XL viscoperswive toe, soedatter dan dagelicx XL echte viscoperswive bliven sellen ende nyet meer. Ende alst tot dien XL personen toe verstorven is, ende enich van dien XL die dan sterft, sel die stede erven op dat outste rechte giltbruederswyff, die langste giltbrueder geweest heeft; ende soe voert te erven opten outsten persoen, als voirseyt is. Behoudelicken wairt saicke dat een recht giltbrueder zijn wijff storve ende hij een ander wijff name, dat wijff soude opte Vischmerct moegen staen, alse zijn voirwijff dede. Mer off een man, die recht giltbruer wair, storve, dat zijn wyff, dien hoir man gestorven waer, dat gilde bynnen sjaers weder wynnen ende dan moegen staen soude, gelijck off hoer man noch leefde, soelange zij weder ghenen wittelicken huwelick en dede.

3. Ende behoudelicken anders die verclaringe opt viscopergilde anno XV ^{C} XXI lestleden gemaict in weerden te bliven.

R. D. B. dd. 1525, des Woensdages altera Jacobi, fol. 31.

30. 1529, Januari 29. *Vischzijs-verclaringe.*

Een verclaringe opten vischsijs, nu gemaict by den stathouder, scout, borgermeysteren, scepenen ende raide der stat van Vtrecht, als nabescreven staet.

1. Item dat dair nyemant, het zij vreemt, uutheems, borger off ondersaet, van nu voertan ghenen zeevisch, oick zalm, stoer off elft, vercoepen en sel, tensy die visch ijerst in den ofslach geweest is, bijt verboeren van vijftich pont ende dairtoe tot sraets correctie.

2. Item insgelijcx soe en sellen nyemant, het zij vreemt man, borger off ondersaet, herinck, buckirck, ael off ander gedroechde visch ende zijsber goet inslaen dan by den geswoeren dragers, die daertoe geeedt sellen werden ende die dan gehouden sellen wesen bij hoeren eedt den zysmeysters wetentscap dairaff te doen, opt verboeren als boven.

3. Item soe en sellen gheen viscopers, het sij van bynnen off van buyten, enigen ryviervisch uut hoeren scepen slaen, sij en sellen yerst comen ende seggen den zysmeysters in der tijt bij hoeren eede, hoeveel zij bestaet hebben, byt verboeren als boven.

4. Ende en sel oick nyemant op sijn selfs goet moegen mijnen, bij sulck verboeren, als daer van outs toe staet.

R. D. B. dd. 1529, des Vrydages na sunte Pauwels-dach Conversionis, fol. 17 verso.

31. 1531, Juli 5. (*De raad dwingt tot opname van iemand als lid van het gilde.*)

In der saicke tusschen Floris Cornelissoen, ter eenre, ende der viscoper gilde, ter andere syden, sleten borgermeystere, scepene ende raet, dat Floris voerseyt dat viscoper-gilde sel moegen wynnen ende gebruyken ende oick mittet selve gilde gelden scot ende lot ende alle oncosten, gelyck die gemeen giltbrueders, sonder hem enige weygeringe off belet daerinne te doen off te gescien laten.

R. D. B. dd. 1531, des Woensdages altera Mertini Translationis, den Ven July, fol. 83.

32. 1533, Februari 3. *Vijntampt van den visch.*

Verclaringe ende ordonnantie opt vijntampt van den visch, gemaict by den scout, borgermeysteren, scepenen ende raide der stat van Vtrecht.

1. In den yersten sellen daer vier vijnders ende keures van den visch wesen, die alle visch, welke alhier ter merct koemt, scouwen, loven off laken sellen, diewelke daerop gesworen sellen zijn goede, rechtveerdige kennisse te dragen van denselven visch na behoeren.

2. Item soe sel die stadt laten maken zekere maten, dair men voertan mosschelen mede meten sel, te wetene maten, die men opgehoept mit mosschelen nyet duerer geven en sell dan twee penningen; ende van gelijcken cleynre maten van enen penninck; welcke maten wesen sellen in bewaeren van den geswoeren vijnders. Ende soe en sel nyemant alhier enige mosschelen ter merct brengen ende vercoepen, dieselve mosschelen sellen yerst van den geswoerens voirseyt besien zijn ende die maten van der stadt daertoe gedaen hebben, daer men se mede uutmeten sel ende anders nergens mede. Ende sellen alle avonde die maten gehouden wesen tottes geswoerens huys te brengen ende telkens, als zij se weer halen, dieselve mosselen wederom te laten besien, allet bijt verboeren van den mosselen ende dairtoe zess stuvers telken alst geschiet.

3. Item sel men noch laten maken sekere maten, daer men den spierinck mede uutmeten sel, ende nyet duerder gheven dan een oer(t) stuvers voer die maet wesende opgehoept; ende zullen vercoft hebben allen spierinck ende brasem voer elff uren, by den verboerten van den visch ende vier stuvers.

4. Ende wes spierinck ofte braessem met karren coemt, en sel men nyet ofslaen, by de verboerte van twee Karolus-gulden, uutgesondert ael ende herinck, dien sellen zij moegen afslaen.

5. Item alle ranen, die quaet zijn ende hemselven scamen, sel men den merct verbieden.

6. Item sellen die geswoeren vijnders voerseyt mede opsicht hebben opt telampt ende sellen des morgens, als die visch aencoemt, elck merct ofte coepmansgoet alleen setten ende daeraff hebben alsulck loen als daertoe staet; ende by den visch altoes een by te blijven, ende geen visch setten dan bij consent van den weert, die daer beveel off heeft, ofte by den coepman selffs; ende dieselfde visch aensleepen ende in den ofslach brengen voert selfde loen.

7. Item soe en sel men voertan gheenen ydelen herinck meer tellen noch droegen.

8. Voerts zellen die vijnders gehoude wesen alle visch-

daigen te ghaen eens off twee reysen int mael ende besien allen visch, die opter merct is. Ende waer zij gebreck vijnden, sellen sij die off heten leggen. Ende waert saicke dat die vynders voirseyt andermael denselven visch vonden, noch bij hem opter merct hebben, sel dieselfde, die dat waere, verboeren voer die yerste reyse X stuvers, die anderde reyse XX stuvers, die derde reyse tot correctie van scepenen.

9. Item soe sel den aell van Alre Heyligen off tot Lichtmisse toe ofgeslegen zijn voer halff negen uren ende op andere tijden voer acht uren, opter verboerte van enen Karolusgulden, diewelke gelden sal den afslager ofte excijsmeyster.

10. Item soe sel men van Alre Heyligen tot Lichtmisse toe den visch bestaen aff te slaen te halff negen uren ende op andere tyden te acht uren. Ende soe wes visch dat komt onder den afslach, sal mede afgeslegen werden; ende wes onder den afslach nyet en koemt, dan na den afslach, sel een ander mael mitten ofslach verwachten.

11. Desgelycks stoer, zalm, elft ofte andere visch, opt verboeren als voeren.

12. Item sel men den hering, die den bruyhering heet, voertan den merct verbieden.

13. Item sullen noch die gesworen vijnders hebben van elke scuyt mosselen, als zij eerst aenleggen, een oert stuvers ende van een scip enen halven stuver. Des sellen die gesworen vijnders gehouden wesen goede toesicht te hebben opten maten, daer men die mosselen ende spierinck mede uutmeten sall.

R. D. B. dd. 1533, des Manendages op sunte Blasius-dach, den derden Februarij, fol. 127 verso.

33. 1535, Februari 3. *Die ordinancie van den buytenluyden van hoeren visch, die zy op Calis vercopen moeten, etc.*

Voert laeten myn heeren weeten, dat alle uutheemsche, welcke mit levende visch, die zij selfs gevangen hebben, alhier opter merct, om selfs te vercoepen, staen willen, hoeren visch tweemael ter weeck sellen moegen merckten op Calis. Ende wes zy dan nyet en vercoepen, sellen zy in den offslach brengen, sonder die in corven the slaen, byt verboeren van een Karolus-gulden ende den visch.

B.spr.b. dd. 1535, des Dynsdaichs den IIIen [1]) in Februario, fol. 147 verso.

---

1) De derde Februari viel in 1535 op Woensdag.

34. 1546, Juli 21. (*Vreemdelingen moeten loten met de burgers voor den afslag; loon der vischgrommers.*)

1. Item soe zellen die vreemde coopluyden, die bynnen deser stadt van Vtrecht ter merct comen mit hoir scepen, geladen wesende mit aill ofte anderen levende visch, omme dieselve alhier te vercoipen in den affslach, soe sellen dieselve coopluyden gehouden wesen, indient hoir gelieft, mit deser stadt borgeren, die oick hoiren aell ofte levende visch in den affslach vercoipen willen, yerst te loten, omme alsdan nae de lotinge voirseyt hoiren aill ofte levende visch in den affslach te doen vercoopen.

2. Item zoe zellen die grommers hebben voir hoir loen vant dragen van elcke last herincx, die zy dragen sullen tottengenen, die syn van der neringe, drie stuvers, ende van de halve ende die vierendelen nae advenant.

R. D. B. dd. 1546, des Woensdaichs den XXIen Julij, fol. 241 verso.

35. 1547, Augustus 11. (*Vaststelling der ordonnantie.*)

Die rayt heeft op huyden dordonnantie van de vischcoopergilde [1]) belieft.

R. D. B. dd. 1547, des Donredaichs den XIen Augusti, fol. 32 verso.

---

1) Deze ordonnantie is verloren. Wel bevat het Quoyer v. d. ordonn. der resp. gilden onder N°. 23 eene ordonnantie dd. 13 Juli 1582. Is misschien, toen deze laatste was vastgesteld en in het Quoyer opgenomen werd, de oudere dd. 1547 daaruit verwijderd?

VIII. LOUWERS-GILDE.

VIII. LOUWERS-GILDE.

---

1. (14e eeuw.) (*Plaats aangewezen voor het weeken van huiden.*)

Men sel gheene groen hude noch ghesouten hude legghen [1]) in de graft boven noch beneden, bi vijf scillinghen also dicke als ment doet; maer si moeghen se alle legghen in den borchgrave after sinte Nyclaes ende after dien Louweren [2]).

Liber Albus, fol. 18 verso.

2. (14e eeuw.) (*Geen huiden te koopen ten behoeve van vreemdelingen.*)

De hude coept tot eens gasts behoef ende mede dees [3]) in veynoodscappe is, de verboerd dre pont.

Liber Albus, fol. 18 verso.

3. 1433, April 29. (*Run aan de stadsmuur opruimen.*)

Die raet gebiet allen louweren, die hoir runne onder die Louwer an der stat muer aldaer leggende hebben, dat sy die rumen ende wech doen voeren binnen achte dagen, alle dage voirt by enen ponde.

B.spr.b. dd. 1433, des Woensdages nae Misericordia Domini, fol. 32 verso.

4. 1446, September 28. (*Houden van honden door louwers.*)

Scepenen, rade ende oudermans sijn overdragen, dat tenden XIIII dagen, nadien men dit ter clocken verkundigen sall, nyement gene honde houden en sel in onser stat, hi en sel so menich vol loep zouts houden op sinen cost ter stat behoef, als hi menich hont in sinen huse hout, bi enen kuer van vijf

---

1) Deze bepaling komt ook voor in tRoede boeck, waar eene latere hand hier aanvulde: „noch gheenrehande velle"; de boete werd daarbij veranderd in: „1 ℔" (R. v. U. Rb. XII, 5 cf. L. A. X).

2) Het slag der louwers lag ten oosten van de Weerdpoort.

3) R. v. U. Rb. XII, 4: „des mede"; de latere hand veranderde aldaar de boete: „van elke huit X sc."

ponden tot elcker reyse, so dicke als ment bevijnt; uutgenomen die louwers, want sij der honde tot horen ambochte behoeven, ende diegene die jachhonde houden, daer sij mede te jagen plegen.

R. D. B. dd. 1446, des Woensdages op sunte Michiels-avont, fol. 23.

5. 1457, Augustus 2. (*Vonnis wegens smaden van het gilde.*)

Overdroegen ende sleten die rade out ende nye, dat Jacob Wouterszoen comen sell in der louwer gilde, teerste dat gilde morgensprake hout, ende kennen hen versproken te hebben ende bidden den gilde om vergiffenisse, ende hij sell onser stadt ter beteringe geven X M steens ende sell wilcoren diergelike woirde niet meer te spreken. *Dese wilkor heeft hij gedaen.*

R. D. B. dd. 1457, des Dynsdages na sinte Peter ad Vincula, fol. 114.

6. 1459, Februari 20. (*Geschil tusschen de louwers en de corduaniers over het koopen door de laatsten van buiten de stad gelooid leder.*)

Also twydrachticheyt is tusschen der louwer gilde ende der cordewanier gilde, zoe heeft die raet out ende nye daer een verclaringe in gedaen ende verclaert om sy te verenigen ende dat enwech te leggen:

1. Item in den eersten so en sel men geen gegerwede lederen binnen Vtrecht brengen noch wercken, ten sy gegerwet van dengenen, die der louwer gilde binnen Vtrecht hebben, byt verboeren van den leder ende dairtoe X ℔, so dicke dat gesciede; gesondert alle cordewaen, zeemsche lederen ende alle ander wilde lederen.

2. Item voirt alle ander lederen sel men hier mogen brengen, vercopen ende wercken na den overdrachten dairop gemaect ende na ouden gewoenten.

3. Item dese verclaringe sell dueren tot goetduncken sraets out ende nye.

4. Ende hiermede sellen beyde die gilden tevreden wesen ende malcanderen niet misdoen in woirden ofte wercken, by zwaerre correctie sraets. Ende den scade sellen sy bijbrengen den vieren ter saken geset, want die raet dat ter naester reysen, als die raet out ende nye weder opt huys coempt, sliten will.

R. D. B. dd. 1459, des Dynsdages na Reminiscere, fol. 163 verso.

7. 1465, Juni 28. (*Geschil tusschen de louwers en de wolwevers over vertegenwoordiging in den raad.*)

Overdroegen die raide out ende nywe tusschen der louwer

gilde ende der wollenwever ghilde, ruerende van enen raide, den die louwer nu hebben ende die wollenweveren ghenen, des hem die wollenwevere beclagen: alze dat die rait uut der louwer gilde, by den ghemeynen oudermans ghekoeren, rait bliven zel dit jaer uut tot Lichtmissen toe, ende die wollenweveren zellen dan van Onser Vrouwen te Lichtmisse voert alle jaeren hoeren rait hebben, als zy van den ·LXXX. jaeren herwerts ghehadt hebben [1]).

R. D. B. dd. 1465, des Vrydaghes na Lebuini, fol. 118 verso.

8. 1484, September 23. (*Opheffing van het gilde.*)

Die raet out ende nyewe hebben eendrachtelyck ofgeset ende ofgestelt die louwer-gilde [2]) om zekere lasten wille, als van den lesten overvalle die de stadt geleden heeft uten selven gilde; ende zellen die ghiltbroeders van derselver gilde geleyt ende gespreyt worden in anderen gilden.

R. D. B. dd. 1484, des Donredages na sunte Matheeus-dach, fol. 58 verso.

9. 1495, September 25. (*Herstelling van het gilde.*)

1. Alsoe der louwer gilde voertyts by out raet ende nyewe ofgestelt ende ofgeset is geweest ende onse stat ende gemene borgeren daerby afterdeel hebben, soe hebben die rade out ende nyewe eendrachtelyck tselve gilde weder geset ende gestelt in allen sciin, in sulck wesen ende in sulke vryheyt, alst tselve gilde was, eert gebroken ende ofgeset worde.

2. Ende alle dieghene, die, by tyden tgilde staende was, int selve gilde te loet gegaen hebben, die zellen weder int gilde voirseyt comen; ende oick dieghene, die de neringe vant selve gilde hantieren.

3. Ende dit sel men ter clocken luden tegens Onser Vrouwen-dach Nativitatis toecomende.

4. Hierentusschen zel men twee oudermannen int selve gilde kiesen, die dat dit jaer regeren zellen sonder in den raet te comen. Ende dat en zel hem niet letten aen hoeren koer ten naesten jaer.

R. D. B. dd. 1495, des Vrydages na Mauricii, fol. 189.

---

1) De gilden der louwers en wolwevers vormden te samen een hoofdgilde.

2) De regeeringslijsten noemen voortaan dan ook (tot 1495, vgl. hierna N°. 9) de oudermannen van slechts 20 gilden.

10. 1514, Juni 2. (*Geschil tusschen de louwers en de corduaniers over de hoeveelheid leder, die corduaniers mogen looien, en over hunne kalkkuilen.*)

Sleten die raide out ende nye in der saken tusschen der louwer gilde ende sekeren gildbruederen in der cordewanier gilde, gepant wesende, omdat se meer leders geloeyt hebben dan se bynnen hoeren huyse gewrocht hebben, alse dat die louwers onderhouden sellen tgene zy den gildbruederen van den cordewaniers vercoft ende laten winnen hebben. Mer des soe sellen die cordewaniers, die gewonnen ende oirloff hebben te moegen loeyen ende dat doen willen, hoer kalkuylen buyten der stadt hebben ende hoer vellen aldair havenen, in alre manieren als die louwers doen moeten tusschen die Weertpoert ende den Plompentoern. Ende die cordewaniers sellen hoir pande wederhebben.

R. D. B. dd. 1514, des Vrydages voir Pijnxteren, den IIen dach in Junio, fol. 72.

11. 1515, Januari 10. (*Geschil tusschen de louwers en de corduaniers over het hebben van kalkkuilen.*)

Cornelis Lambertssoen ende Gerijt Claessoen zijn gescict tusschen den louwers ende den cordewaniers, ruerende hoir slijtinge van calckuylen, bij den cordewaniers op te breken etc.

R. D. B. dd. 1515, des Woensdages na XIII-dach, fol. 80 verso.

12. 1515, Januari 17. (*Geschil tusschen de louwers en de corduaniers* [1].)

Sleten scepenen, raide ende oudermanne, dat die cordewaniers voldoen sellen die slytinge sraets out ende nye, tusschen der louwer gilde ende hem gesleten, tusschen dit ende Midvasten naestkomende; alle daige dairenthenden, die in gebreke wair, bij V ℔.

R. D. B. dd. 1515, des Woensdages op sunt Antonis-dach, fol. 81.

13. 1519, October 7. (*Geschil tusschen de corduaniers en de louwers* [2].)

Tusschen die cordewaniers ende der louwer gilden beruerende hoir gescil zyn gescict uuten ouden Claes Beeflant ende

---

1) Misschien handelend over opbreken door de corduaniers van hunne kalkkuilen, zie nos. 10 en 11.

2) Misschien handelend over het winnen van het louwers-gilde, zie N°. 14.

Cornelis Lambertssoen ende uuten nyen raide Jan van Doeyenborch ende Gysbert Cluetinck.

R. D. B. dd. 1519, des Vrydages na sunte Franciscus-dach, fol. 18.

14. 1520, October 5. (*Geschil tusschen de louwers en de corduaniers over het winnen van het louwers-gilde met half gildegeld.*)

In der saicken tusschen der louwer ende der cordewaniers gilden sleten die raide out ende nye, dat men der louwer gilde oick winnen sel moegen van anderen onsen borgeren ende borgers-kijnderen, die een ander gilde hebben, mit halff gelt, na vermoegen der overdrachten sraets out ende nye gemaict anno XV^c II des Manendages na Pauli Conversionis, ten waere oft die louwers enige sonderlinge previlegien anders bewysen konden.

R. D. B. dd. 1520, des Vrydages na Remigii et Francisci [1]), fol. 47.

15. 1545, Maart 11. (*Ordonnantie op het louwers-gilde.*)

Anno XV^C XLV des Woensdaichs den XI^en Marty.

Schout, borgermeysteren, schepenen ende raede der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der louwer gilde te hebben ende the gebruycken dese nabescreven articulen ende puncten.

1. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 1, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der louwer gilde" *en* „ofte oick min" *in* „dan wel min, tot discretie van de dekens in der tyt."

2. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der louwer gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der louwer gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 6.

7 [2]). = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder-gilde" *in* „de voerseyde louwer-gilde" *en* „twaelff haickbusschen" *in* „acht haeckbusschen".

9. Item zoe en zell nyemandt eenighe huyden ofte vellen,

---

1) St. Remigius valt op 1 October, St. Franciscus op 4 October. Een dag, gewijd aan Remigius en Franciscus, is niet bekend.

2) In H.S. staat naast dit artikel met latere hand „nota".

wesende ruijge, versch, gesouten, ongesouten, gegerwet ende geloijt, coopen noch vercopen ofte dieselve gerween ende oeck loyen ende oeck mede eenige neringe daervan maecken, off hy en zell yerst gehouden wesen der louwer gilde voerscreven te winnen ende te voldoen in manieren voerseyt. Ende die hiertegens broeckachtich bevonden worde, zell verbuer[en] eenen Carolus-gulden, soe dicke dat oeck gebuerde tot behoeff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende den louwer-gilde voerseyt, elx een derdendeel. Ende dit all onvermindert in der gilden hoir ordonnantie, die in dese hoir bey den rade toegelaten mach zyn.

10. Welverstaende dat alle leer, dat die louwers zelffs nyet bereyden en konnen ofte alsnu nijet gewoenlicken zyn te bereyden, dat zellen die cremers, van buyten gecoft hebbende, vercopen moegen onbecroent van de louwer-gilde.

11. Item zoe zellen die borgers van Vtrecht well moegen coipen versche huden, omme die alleen te souten ende gesouden buyten deser stadt van Vtrecht te merct te voeren ofte oeck weder binnen deser stadt van Vtrecht te vercopen, sonder anders eeniche neringe daervan te maecken, onbecroent van de louwer-gilde.

12. Item soe en zell nyema(n)dt van buijten deser stadt, noch dieselve, die geen borger van Vtrecht en is, buyten die vrye jaermercten van deser stadt eenige versche huyden ofte vellen binnen dese stadt moegen opcopen, opt verbueren van zess stuvers van elke huyde, zoe dicke yemandt daerop bekoert zell worden, tot behoeff als voeren.

13. Item zoe sell eenen ousten zoen nae de doot zyns vaders binnen sjaers der louwer gilde moegen verheergewaden ende versoecken mit drie groot ende die dekens geven elx vier stuvers ende den bode twee stuvers voir hoir rasoen, ende zell alsdan mitte gilde dienen mo[eten].

14. Item zoe zell een jonge zoen der louwer gilde altijt moegen winnen mit eenen gouden Carolus-gulden ende die dekens ende bode geven hoer rasoen als voerseyt, ende oeck alsdan mit tgilde dienen moeten.

15. Item zoe zell een weduwe van een louwer [1]) die neringe nae die doot hoirs mans een jaer lang moegen doen sonder yet daervan te geven. Ende indien zy nae tjaer die neringe

1) In H.S. is „van een louwer" met gelijke hand bovengeschreven.

doende will blyven, soe sell zy gehouden wesen tgilde voerseyt te winnen als boven.

16. Item als een [gildebrueder] [1]) een leerknecht ofte leerjongen aenneempt ende diezelve dan run op leer doet leggen, zoe zell diezelve brueder van wegen zyn leerknechts ofte leerjongen alsdan van leerkijntgelt der louwer gilde voerscreven geven eenen gouden Karolus-gulden ende acht stuvers.

17. Ende tot wat tyden die knecht der lauwer gilde begeert te winnen, soe sel men hem denselven gouden gulden alsdan corten, ende sel offslach wesen van tgilde te winnen; ende zell diezelve den bode geven drie groot, als hy die run opte leer geleyt heeft.

18. = *Wantsnijders-gilde Nº.* 30 *art.* 24.

19. = *Wantsnijders-gilde Nº.* 30 *art.* 25.

Gildeboek, fol. 1.

N. de Clercq.

---

1) In het origineele gildeboek is dit woord uitgeveegd; wij ontleenden het aan een afschrift daarvan, aanwezig in de archieven der gilden (opgenomen in het gemeente-archief).

IX. WOLWEVERS-GILDE.

IX. WOLWEVERS-GILDE.

---

1. 1355, Mei 20. (*Geene zaken behoorende bij de verwerij op grachten of werven te brengen.*)

Int jaer ons Heren MCCCLV des Woensdaghes voer Pinxsteren droeghen overeen die mene raet ende oudermanne, dat die verwers ghene dinghe, die tot hore verweryen behoren, opten werven noch opten graften brenghen en sellen, bi daghe bi I ℔ ende bi nachte bi II ℔.

Θ 1, fol. 12 verso.

2. 1376, Augustus 27. *Van den caerden lakenen.*

Int jaer van LXXVI des Woensdaghes na zinte Bertelmeeus-dach overdroeghen die scepene, raet ende oudermans zulke punten, alze hierna bescreven staen:

1. In den eersten: enijch man ofte wijf, die caerde ofte dede caerden, daer ment ter waerheyt vonde, die verboerde X ℔; ende die zel hi brenghen in hemde ende in broeke ter clocken, maer die vrouwen bloets hoefds.

2. Ende enijch wever ofte vulre, die dat laken wevede ofte vullede, die verboerde X ℔; ende die zoude hi brenghen in hemde ende in broeke ter clocken.

3. Voert waer enijch man ofte wijf, die laken reyde van gheverweder wollen, daer ment ter waerheyt vonde, daer blec in ghemenghet waer, dat laken zoudmen bernen op die Plaetse; ende die dat laken zijn waer, die zoude daerbi staen op enen stoel.

4. Voert enijch man ofte wijf, die wolle bleckede ofte

dede blecken, die ghezoden waer in aluyn, of die gheblaude wolle dede blecken, dat laken zoudmen bernen opte Plaetse; ende die dat laken zijn waer, die zoude daerbi staen op enen stoel. Ende die de wolle bleckede om loen, die verboerde X ℔; ende die zoude hi brenghen in hemde ende in broeke ter clocken, maer de vrouwen bloets hoefds.

5. Voert enijch man ofte wijf, die laken reyde van druemen, die verboerde X ℔; ende die zoude hi brenghen ter clocken, maer die vrouwen bloets hoefds.

6. Voert waer yemant, die noppede mit scraepyzer, daer ment ter waerheyt vonde, die verboerde X ℔; ende die zel hi brenghen in hemde ende in broeke ter clocken, maer die vrouwen bloets hoefds.

7. Ende alle deze voerscreven koeren zel de stat hebben.

8. Ende waer yemant, die broekich worde in enyghen van dezen voerzeyden punten, die zel gheven II ℔ den ghezworen vijnders van der wollewever-ghilde, behoudeliken der stat hore koeren voerscreven.

Die Roese, fol. 10.

3 [1]). (14de eeuw.) (*Ordonnantie op het wolwevers-gilde.*)

Dese punten hierna bescreven hebben scepen, raet ende oudermans der stat van Vtrecht overdraghen upter wollewever ghilde:

1. In den eersten so en moet gheen drapeniesters Enghelsche wolle noch wolle van anderen landen te samen in sijn huys hebben, bi een koer van X ℔. Ende die koeren zellen hebben half die ghemene oudermans ende half die gh(e)zworen zegellaers.

2. Item wat laken, dat men bijnnen Vtrecht weeft ende lijsten heeft, dat zel zeghelbaer [2]) wesen.

---

1) Deze ordonnantie is ongedateerd en volgt in Die Roese *na* de ordonnantie van 1414. Zij bevat eenige artikelen (nl. artt. 2—5, 7 en 8) ook vastgesteld in 1380 (vgl. N°. 4 hierachter) en andere (nl. artt. 12—16) ook (als artt. 1, 3, 5, 6, 8) voorkomende in de ordonnantie dd. 1376 (vgl. N°. 2 hiervoor). Van de laatste wordt in art. 17 verklaard, dat zij reeds „voertijds overeenghedraghen" zijn, van de eerstgenoemde echter niet. Bovendien bevat de ordonnantie in art. 18 de instelling der zegelaars, terwijl in art. 1 van de ordonnantie dd. 1380 toezicht op de zegeling ondersteld wordt (het laken moet „zeghelbaer" wezen). De ordonnantie is dus jonger dan 1376 en ouder dan 1380. — Enkele onbeduidende schrijffouten in het H.S. zijn door ons stilzwijgend verbeterd (ook in de ordonnantie dd. 1414).

2) In H.S. staat „zoghewaer".

3. Voert dat ghemenghet laken, dat men scheren sel van Enghelscher wollen, dat zel scheren XLVIII twist up III ellen. Ende also menighen twist, alst min hielde, also menighe X sc. verboerde die meyster, dit (*sic*) dat laken aennaem te weven.

4. Voert wit ende blawe van Enghelscher wollen, dat zel scheren LIIII twist op drie ellen; ende also menighen twist, alst min hielde, also menighe X sc. verboerde die meyster, die dat laken aenname te weven.

5. Voert Scots, Zeeus ende hierlantsche wolle, dat sel scheren XLIIII twist up III ellen ende niet min; ende also menighen twist, alst min hielde, also menighe X sc. verboerde die meyster, die dat laken aenname te weven.

6. Voert weer enich wever, die dese voerseyde twist breder zettede dan up III ellen, als voerseyt is, die verboerde C sc., half tot behoef der ghemeenre oudermans ende half tot behoef der ghezworen zeghellaers.

7. Voert waer enich wever, vulre ofte nopsters, die een laken mismaecten mit weven, noppen ofte vullen, dat zellen zy beteren bi den oudermans van der wollenwever-ghilde ende bi den ghezworen zeghellaers.

8. Voert zo en zel gheen kemster noch nopster noch scroster nochte wevers-knaep min maken dan een half laken; ende zy zellen horen oudermans van horen ghilden bewizen, waer zy die wolle copen.

9. Voert zo en moet gheen vulre op enich laken maken [1]) noch lopen, bi eenre koer van III ℔, also dicke als hy daerof betughet worde of bevonden. Ende die koeren zellen hebben die ghezworen zeghellaers.

10. Voert waer enich man of wijf, die kaken (*sic*) reyde ofte dede reyden, daer noppen of vlocken in waren of kalcwolle, dat laken zoudmen barnen apenbaerlic op die Plaetse; ende die dat laken zijn waer, zoude daerby staen, daer ment bernde, ende een jaer uter stat wezen.

11. Voert waer enich man of wijf, die zulc laken reyde ende hyt te voren wist, al en waer dat laken zijn nyet, die zoude een jaer uter stat wezen.

12. Voert waer enich man of wijf, die kaerde of dede kaerden, daer ment ter waerheyt vonde, die verboerde X ℔;

---

1) Lees „muken", vgl. de ordonnantie dd. 1414 (hierachter opgenomen als N°. 12) art. 15 en Die Roese fol. 76.

ende die zel hy brenghen ter clocke in hemde ende in broeke, ende die vrouwen bloets hoefts.

13. Voert waer enich man of wijf, die laken reyde van gheverweder wollen, daer ment ter waerheyt vonde, daer blec in ghemenghet waer, dat laken zoudmen bernen op die Plaetse; ende die dat laken zijn waer, die zoude daerby staen op een stoel.

14. Voert waer enich man, die laken reyde van dromen, die verboerde X ℔; ende die zoude hy brenghen, als voerseyt is, ter clocke.

15. Voert yemant, die noppede mit scraepyser, daer ment ter waerheyt vonde, die verboerde X ℔; ende die zel hy brenghen ter clocke, als voerseyt is.

16. Voert waer yemant, die brokich worde in enich van den voirseyden punten, die zel twe ℔ gheven den ghezworen vijnders van den wollenwever-ghilde, behoudeliken der stat hoer koeren voerseyt.

17. Ende dese zeven leste punten hebben die raet ende oudermans voertijds overeenghedraghen.

18. Ende hierop sel die raet zetten twe ghezworen zeghellaers, die daghelix ommegaen tellen van ghetouwe tot ghetouwe. Ende wes zijn ghetvijst hout na overdracht des raets, alse voerseyt is, daer zellen zy een cleyn zeghel aen slaen. Ende daer zellen zy of hebben een vierndeel van eenre Vleemscher placken; ende voert die koeren, die in den tellen verschinen zellen, zellen hoer wezen. Ende voert zellen zy bezien ende verwaren, waert ghekaert is, dant van vlocken of van noppen of van droemen is; ende dat zellen zy den rade bybrenghen by horen ede. Ende daer sellen zy of hebben van elker koer II ℔, behoudelic der stat hoer koeren ende broeken.

19. Voert zellen die twe ghezworen zeghellaers an den raem gaen ende bezien daer die laken. Ende wat daer goet ende gave is, daer zellen zy een groot zegel aen slaen. Ende waer enich laken, dat niet goet en waer noch gave, dat zijn zeghel verboert hadde, het waer mit verwen of mit vullen of mit weven of mit noppen, dat zoudmen beteren bi den oudermans van den ghilde ende bi den twe ghezworen zeghellaers. Ende van den zeghel, dat zy aen den raem aen den laken slaen, daer zellen zy of hebben een virendeel van eenre Vleemscher placken. Ende waer yemant, die hier bro-

kich in worde, die verboerde een ℔; ende dat zellen hebben die twe oudermans ende die twe zeghellaers.

20. Voert zo en zel men gheen laken int wanthuys vercopen, ten zel onghecrompen, gheraemt ende ghelijst wezen ende zijn cleyn zegel hebben, by een koer van enen ℔. Ende die koer zellen hebben die ghezworen strikers. Ende dat zel men hem bevelen bi horen ede, die zy der stat ghezworen hebben, nyemant daerin te versconen.

Die Roese, fol. 69.

4. 1380, Januari 11. *Van den wollenwevers.*

In denzelven jaer van LXXX des Woensdaghes na Dertienden-dach.

Dit zijn de scepene, raet ende oudermans overeenghedraghen, alze van den wolleweveren:

1. In den eersten: wat laken dat men binnen Vtrecht weeft, dat lijsten heeft, dat zel zeghelbaer wezen.

2. Voert wat ghemengt laken, dat men sceren zel van Enghelsche wolle, dat zel sceren XLVIII twiste; ende alzo menyghe twiste, alst min hielde, alzo menyghe V sc. verboerde hi, die dat laken zijn waer.

3. Voert wit ende blaeu van Enghelsche wolle dat zel sceren LIIII twiste; ende alzo menyghe twiste, alst min hielde, alzo menyghe V sc. verboerde hi, die dat laken zijn waer.

4. Voert Scots, Zeeus ende hierlants wolle dat zel sceren XL twiste ende nyet min; ende alzo menyghe twiste, alst min hielde, alzo menyghe V sc. verboerde hi, die dat laken zijn waer.

5. Voert waer enijch vulre ofte nopster, die een laken mijsmaecten mit noppen ofte mit vullen, dat zellen zi beteren bi den oudermans van der wollewever-ghilde.

6. Voert en zel gheen kemster nochte scroester nochte nopster nochte wevers-knaep min maken dan een half laken; ende zi zellen horen ouderman van horen ghilde bewizen, waer zi de wolle copen.

Die Roese, fol. 12 verso.

5. 1385, Januari 5. (*Tijdelijke verbanning wegens het schrapen van laken.*)

Opten Dertienden-avont in den jare van LXXXV.

. . . .

Optenzelven dach wart Fissy der nopster de stat verboden

een jaer lang, want si laken mit scraapyzeren ghescraapt heeft.

Θ 2, fol. 95 verso.

6. 1394, April 13. *Van den verwers ende vulres.*

Int jaer ons Heren MCCCXCIIII des Manendaghes na Palm-dach overdroech de raet van der stat out ende nywe, dat ghene verwers nochte vulres woenen en zellen boven der Vyebrugghe bi der graften, die hoer ambocht daer doen willen. Ende oec en zellen zi nyet wonen in dOudelle bi der graften, die hoer ambocht daer doen willen, ten waer bi ghoetdoncken des raets van der stat out ende nywe.

Die Roese, fol. 37 verso.

7. 1394, December 23. *Van den sceerres ende van den wantsniders.*

Int jaer ons Heren MCCCXCIIII des Woensdaghes na zinte Thomaes-dach overdroeghen de scepene, raet ende ghemene oudermans:

1. Waer enijch sceerre, die van dezer tijt voert enijch laken smoute ofte dede smouten, die en zel in enen jaer daerna gheen ambocht doen in der stat of in der stat vryheden.

2. Ende waer enijch wantsnider ofte anders yemant, die laken smoute ofte dede smouten, het waer binnen der stat of daerbuten, die verboert dat laken totsgheens behoef, die de raet daertoe zet in der tijd, ende daertoe L ℔; ende die zel hi brenghen bloets hoefds ter klocken, ende die L ℔ zel de stat hebben voer hoer broeken.

Die Roese, fol. 38 verso.

8. 1395, December 17. *Van den wevers ende vulres.*

Int jaer ons Heren MCCCXCV des Vrydaghes na zinte Lucien-dach overdroeghen de scepene, raet ende ghemene oudermans zamentlic ende eendrachtelic die twe punten, die hierna bescreven staen:

1. In den eersten: waer enijch wever ofte zijn knape ofte enijch vulre ofte zijn knape, die enijch ledichganc makede, daer dat ambocht bi ledich laghe, die zoude een jaer lang uter stat wezen, daert de scepene, raet ende oudermans ter waerheyt vonden.

2. Voert waer enijch wever of zijn knape, ofte vulre of zijn knape, die enijch scietspoel of kaerden nederleyden, hi

en hadt vervolcht in eenre morghensprake van der wollewever ghilde, die zoude een jaer lang uter stat wezen, daert de scepene, raet ende oudermans ter waerheyt vonden.

Die Roese, fol. 40 verso.

9. 1404, December 19. (*Ampliatie op de ordonnantie.*)

Int jaer ons Heren MIIII c ende vier des Vridages na zinte Lucien-dach overdroeghen scepen, raet ende oudermans upter wollewever ghilde:

1. In den eersten zo en moet gheen drapeniersters Engelsche wolle noch wolle van anderen landen te zamen in zijn huys hebben, bi enen koer van V ℔. Ende die koren zellen hebben half die ghemeen oudermans ende half die gezworen zegelers.

2. Item wat laken, dat men binnen Vtrecht weeft ende lijsten heeft, dat zel zegelbaer wesen.

3. Voirt wat ghemenget laken, dat men scheren zel van Engelscher wollen, dat zel scheren XLVIII twist up drie ellen; ende also mennighen twist, alset min hielde, also mennige X sc. verboerde die meyster, die dat laken aenname te weven.

4. Voert wit ende blaeu van Engelscher wollen, dat zel scheren LIIII twist up III ellen; ende also mennighen twist, alset min hielde, also mennige X sc. verboerde die meyster, die dat laken aenname te weven.

Die Roese, fol. 54.

10. 1409. (*Vonnis wegens onrechtmatige bezegeling van een laken.*)

Gelis Gheryt Lubbrechtssoens soen sel bloots hoefts comen voer den rade ende bidden verghiffenisse, omdat hi selve een laken besegelt heeft, dat oick niet segelber en was; ende hi sel den rade te beteringe geven X M steens.

R. D. B. dd. 1409, fol. 15.

11 [1]. 1409, Januari 31. (*Vonnis wegens onrechtmatige bezegeling van een laken.*)

Want Claes Dircssoen, die men Bisscop heet, die scheere een laken besegelt heeft bi hemselven buten den segelaers

---

1) In het Buurspraakboek leest men op 1409, (Januari 31) des Donredaghes na sinte Pouwels-dach Conversio, fol. 115: „Want Claes Dircssoen die schere een laken be-

daertoe gesworen ende dat laken niet segelbaer en was, daerom sel hi voer der clocken komen bloots hoefts ende bidden de rade verghiffenisse, ende die raet neempt hem siin borgerscap.

R. D. B. dd. 1409, fol. 15.

12. 1414, Mei 4. *Van der draperye.*

Int jair van XIIII c ende XIIII sFridages nae Jubilate.

1. In den yersten so en moet gheen drapenyere noch ofsteker noch nyemant anders Engelsche wolle ende wolle van anderen landen te samen in sijn huys hebben om te vercopen ofte drapenyeren, op een boete van X ℔, also dicke als ment betugen mochte.

2. Voert so wat kemster den drapenyere sijn wolle qualike kemde, de verbuerde X sc. ende hoer loen. Ende nyemant en moet gheen wollenwerck kaerden, by X ℔ te verbueren ende een jair de stat. Ende desgelijx deghene, diet doen doen.

3. Voirt so wye den drapenyere van sijnre wollen quaet gaern spinnet, die verbuert V sc. ende hoer loen, dat men daeroff geven soude.

4. Voert so en moet gheen spinster meer wollen in horen huse hebben dan eens minschen wolle, by X sc.; noch gebaerde wolle spinnen, op een boete van X ℔ ende een jair de stat, opdat ment betugen mochte.

5. Voert so en moet gheen drapenyere sijn gekemde wolle uutwegen anders dan mit enen yseren evenaer of mit coperen wichten, die geteykent sijn, by III ℔ te verbueren, also dicke als ment betugen mach of bevijnden conste.

6. Voert so sel elc half laken lanck wesen, alst geweven is, tusschen XXI ende XXII ellen op een boete van XXX sc. Ende hier zel men vijnders toe zetten, de dese voirseyde lakenen meten zellen, als sy van den touwe vallen.

7. Voert waer enich laken, dat nyet segelbaer en waer, dat bi den wever toequame, dat soude de wever den drapenyere beteren bi den weerdeyns.

---

segelt heeft bi hemselven buten den gezworen zegelers, ende dat laken niet segelber en was, daerom is hy bloots hoefts ter clocken gecomen ende sel den rade verghiffenisse bidden, ende die raet neempt hem siin borgerscap."

8. Voert so en moet nyemant gheenrehande gaern copen, dat buten der vryheyt gesponnen is, noch gheenrehande gaern drapenyeren, dat gekaert is, op een boete van X ℔, also dicke als ment betugen mochte.

9. Voirt soe en moet gheen drapenyere buten der vryhede van Vtrecht doen weven off vullen, op X ℔, also dicke als ment betugen mochte ofte bevijnden.

10. Voert so en moet gheen kemster, ofsteker, verleester, noch uutdreechster, de opter lude deel werken of binnen horen huse om hoer loen, jegen dese voirseyde lude wolle noch gaern copen, bi derselver boeten voirseyt.

11. Voirt waer enich wyester off ofsteker, die hem besteden te werken, daer sy nyet en quamen, die zellen verbueren V sc. Ende desgelijx zellen verbueren, die se huerden ende nyet te werke en zetteden.

12. Voert so wye enich laken wyede anders dan mit plompen yser, die verbuerde X ℔ ende een jair de stat; ende desgelijx zellen verbueren deghene, daer ment int huys dede, of denghenen, die dat laken ware, bi derselver boeten voirseyt.

13. Item als de laken genopt sijn, so sel men se brengen te besien voir de weerdeyns over een perse, eer men se vollet. Ende is dat laken ten yersten wail genopt, so sel men hem een loot geven. Ende ist nyet wail genopt, so sel ment wisen te verbeteren ende wederbrengen te besien; ende ijst noch nyet wail genopt, so sel ment anderwarven wisen te verbeteren ende wederbrengen te versien; ende alst derdewarf wedercoomt te besien, so sel men hem een loot geven, tenen teyken dattet driewarf besien is.

14. Voirt so wat vulre een laken qualiken vullede of versumede, dat by hem toequame, dat nyet segelbaer en waer, dat soude de vulre den drapenyere beteren bi den weerdeyns.

15. Voert so en moet gheen vulre op enich laken muken of lopen, by III ℔, also dicke als hy daerof betuycht wart of bevonden.

16. Voirt so en zellen de vulres nyet meer dan twe halve laken tot enen mael te comme dragen; ende daer sellen sy op wesen III dage lanck ende nyet min, by XII sc. elken vulre, diere op staet. Ende en hadden de vulres nyet twe halve laken te comme te dragen, soe moeten sy mit enen halven laken te comme gaen; ende daer sellen sy op staen twe dage lang, bi derselver boeten voirseyt. Sonder de derde

wolle entie vierde wolle, daer sellen sy op staen twe dage lanck ende nyet min.

17. Item alse de laken gevullet sijn, so sel men se brengen te bezien, eer men se aen den raem slaet, in allen manieren als van den ghewieden lakenen voirscreven is; ende ist also gevullet, dat den weerdeyns genuecht, so sellen sy daeraen slaen een cleyn zegel.

18. Voirt so sellen alle halve laken van der voer-wollen, als sy wel gevullet sijn, eer men se aen den raem slaet, lanck wesen XVI ellen ende X vierendeel breet ende nyet min. Sy zellen aen den raem staen tusschen XX ende XXI ellen lanck ende XIII vierdel breet ende nyet breder. Ende dese voirseyde halve laken van dier wollen zellen hebben den groten segel, opdat sys weerdich sijn.

19. Item so wat halve laken, dat men van puyck maken sall, dair zellen de VII ℔ van der wollen off weerdich wesen enen Engelschen nobel. Ende dese laken zel men brengen te bezien voir de weerdeyns, alse voirscreven is; ende de sel men geven twe cleyn zegel ende twe grote zegellen, opdat sys weerdich sijn. Ende dese voirseyde halve laken zellen wesen gecrompen XI vierendeel breet ende nyet min, ende zellen wesen lanck gecrompen XVI ellen ende nyet min. Ende de vulres zellen werken op elke half laken twe dage lanck ende nyet min. Ende dese voirseyde halve laken zellen opte raem staen XIIII vierendeel breet ende XX off XXI ellen lanck Ende oftie weerdeyns dochte, oftie VII ℔ wollen van den puyck laken voirseyt nyet goet genoech en ware van hare, so sel men dat laken voirseyt ofsniden alle sine segellen. Ende van desen voirseyden puyck-wolle en zel men nyet meer dan een laken teffens te comme dragen, by XII sc.

20. Item voirt zellen alle ander halve laken van der ander wolle, eer men se aen den raem slaet, lang wesen XVI ellen ende IX vierendeel breet, ende nyet min. Ende dese voirseyde halve laken van der ander wolle zellen aen den raem staen tusschen XX ende XXI ellen lanck ende XII vierendeel breet, ende nyet breder.

21. Voirt so sellen alle halve laken van der derder wollen, eer men se aen den raem slaet, lang wesen XVI ellen ende II ellen breet ende nyet min. Ende dese voirseyde halve laken van der derder wollen zellen aen den raem staen tusschen XX ende XXI ellen lanck ende XI vierendeel breet

ende nyet breder. Ende dese voirseyde halve laken van der derder wollen mach elc crijmpen, de wil, sonder palleren.

22. Item so sellen alle halve laken van der vierder wollen, eer men se aen den raem slaet, lang wesen XVI ellen ende II ellen breet ende nyet min. Ende dese voirseyde halve laken van der vierder wollen zellen aen den raem staen tusschen XX ende XXI ellen lanck ende nyet min, ende X vierendeel breet ende nyet breder. Ende dese voirseyde halve laken van der vierder wollen mach elc crijmpen, die wille, sonder palleren.

23. Item waer yemant, de ander wolle paleerde dan Engelsche wolle, die verbuerde van elken stuck III ℔, also dicke als ment betugen mochte; ende alle valsche laken zel men bernen.

24. Voirt so sellen alle halve laken twe lijsten hebben; mer sticken, de van den lande innecomen te maken, de en zellen ghenen lijst hebben, ende die en zellen gheen zeghel hebben, noch men sel se nyet ramen; mer men sel se brengen te bezien voer de weerdeyns geliken den anderen laken voirseyt, ende daer zellen sy een half claykijn of hebben. Ende dit zellen sy den weerdeyns wis maken, by V ℔, dattet van buten is, op een boete van III ℔, also dicke als ment betuget off bevijnden mach.

25. Voirt vrageden de weerdeyns ofte vijnders, jegen wyen sy de wolle gecoft hadden van desen voirseyden halven laken, dat soude de drapenyere den weerdeyns berechten of den vijnders, trechte waer daerof, by III ℔ te verboren.

26. Voirt so sel de voir-wolle van den voirseyden halven laken weerdich wesen dat pont tusschen IX ende X groten, dander zell weerdich wesen tusschen IIII½ ende V groten, de vierde wolle zel weerdich wesen III½ groot, ende nyet min. Mer elke wolle voirseyt moet wel beter wesen dan dair sy voir geset is, ende dit zel wesen enen Engelscen nobel, gerekent voir III ℔. Ende dese voirscreven wolle mogen de weerdeyns op- ende offzetten na den verloep van den gelde ende van der wolle voirseyt.

27. Voirt wair enich van desen voirscreven halve lakenen niet goet genoech van hare, dair sy voir gezet sijn, die sel men een vierendeel opscorten aen den raem; sonder puyck, de zel men alle sijn segelen offsniden, alse voirscreven is.

28. Item so wat halve laken, dat weerdich is X ℔ of

daernboven, dat sel men averechten mitter scheren, eer ment aen den raem slaet, by XII sc. te verbueren, dats in de weerde van onsen payment omtrint XVI gulden.

29. Voirt wair yemant, de sijn laken nyet en dede, so hem de weerdeyns toewijsden, alse voirscreven is, de verbuerde X ℔.

30. Voirt wair yemant, die sijn laken nyet en brochte te bezien, eer ment aen den raem sloege, als gekoert is, de verbuerde X. ℔ ende een jair sijn neringe; ende voirt te beteren bi den raide, opdat hy dairoff betuycht of bevonden worde; uutgeseyt stucken mit eenre lijst, die zel men brengen te besien, alse voirseyt is.

31. Voirt wair yemant van onsen borgeren ende ondersaten, die nyet besocht en woude wesen, alse de vijnders tot haren huse quamen, die verbuerden X ℔, opdat men se dairof betugen mocht; ende voirt te beteren bi den raide.

32. Voirt wairt sake dat enich van onsen borgers ende ondersaters enich laken vercofte, dat gecrompen ende gescoren waer, ende de coopman, die dit laken cofte, staket int water ende dat laken meer crompe, so soude die vercoper verbueren III ℔, also dicke als ment bevijnden conste, ende hy soude des coopmans scade beteren bi den weerdeyns.

33. Voirt so en moeten de wevers nyet langer weven dan te middage toe Onser Vrouwen zes avonde ende alle vygelie ende alle Apostol-avonde; zonder als die roede van den bome is, so moeten syt wel ofweven, sonder verbueren. Ende de wevers en moeten nyet knopen bi der keersen, by XII sc. te verbueren van ellic pont voirseyt. Ende dit sellen de vijnders besoeken, die men dairtoe scicken sal.

34. Voirt sellen de weerdeyns voirseyt hebben van elken halven laken een claykijn; ende hierom zellen de weerdeyns of hore drie van den viven voirseyt tot alre tijt bereyt wesen smorgens tusschen VIII ende X uren aen de clocke ende nae der noenen tusschen twe ende vier uren aen de clocke, om dese voirseyde lakene te besien, als voirseyt is.

35. Voirt wairt dat yemant van onsen borgeren ende ondersaten den weerdeyns ofte den vijnders quade woirde gave van alle den voirseyden punten, van wat neringe dat sy waren, verbuerden III ℔; ende voirt te beteren bi den rade, opdat ment betugen mochte, tsy man ofte wijf.

36. Item so wye dat ander wolle drapeniert dan Engelsche wolle, daer tpont of weerdich sy IIIIꝺ groot of daernboven,

de sel men weven ende in den camme setten ende opten raem, aldair men de Engelsce wolle van der derder mande inne weeft ende op raemt. Ende wat wolle arger is dan IIII𝔡 groot, de zel men zetten in den kam ende opten raem, aldair men de Engelsche wolle van der vierder mande in weven sal ende op ramen, by III ℔ te verbueren.

37. Item de wolle van der vierder mande zel staen in den kam van	XL	III	ellen	III	over.
	XLI	III	ellen	III	over.
	XLII	III	ellen	III	over.
	XLIII	III	ellen	III	over.
	XLIIII	III	ellen	III	over.
38. Item de wolle van der derder mande sel staen in den cam van	XLV	III	ellen	III	over.
	XLVI	III	ellen	III	over.
	LXVII	III	ellen	III	over.
	XLVIII	III	ellen	III	over.
	XLIX	III	ellen	III	over.
39. Item de wolle van der ander mande zel staen in den cam van	L	III	ellen	III	over.
	LI	III	ellen	III	over.
	LII	III	ellen	III	over.
	LIII	III	ellen	III	over.
40. Item de wolle van der yerster mande zel staen in den cam van	LIIII	III	ellen	III	over.
	LV	III	ellen	III	over.
	LVI	III	ellen	III	over.
	LVII	III	ellen	III	over.
	LVIII	III	ellen	III	over.
	LIX	III	ellen	III	over.
41. De puyck-wolle zel staen in den cam van	LX	III	ellen	III	over.
	LXI	III	ellen	III	over.
	LXII	III	ellen	III	over.
	LXIII	III	ellen	III	over.
	LXIIII	III	ellen	III	over.
Ende de lijst.	LXV	III	ellen	III	over.
	LXVI	III	ellen	III	over.
	LXVII	III	ellen	III	over.
	LXVIII	III	ellen	III	over.

42. Item wever- ende vulre-knapen, nopster, scroster, spinster ende kemster, hore gheen en moeten min reyden dan een half laken tevens. Ende sy zellen oeck bewisen, wair sy de wolle gecoft hebben, of ment van hem weten woude.

43. Voirt wat wolle dat men smout, dat sel wesen mit botter ende mit anders gheen smout, by II ℔.

44. Voirt sel men weven in dachueren ende anders nyet; ende wye anders knapen wonne, de verbuerde I ℔.

45. Voirt wair yemant, de laken reyde, dair geblect wolle onder wair, dat laken wair valsch ende dat zoudmen bernen.

46. Voirt wair yemant, de wolle blecte ofte dede blecken, de gesoden wair in aluyn, of de geblaeude wolle dede blecken, dat laken, dat dairof gereyt wair, dat wair valsch ende dat zoudmen openbair bernen opte Plaetse. Ende deghene, die dat laken sijn wair, die zoude dairby staen op enen stoel. Ende die de wolle blecte, de verbuerde X ℔, ende die soude hy brengen in hemde ende in broecke ter clocken, ende wairt een wijf, die soudt bloots hoofs brengen ter clocken; ende dit hout der stat boeck.

47. Item wanneer een laken geverwet is ende opten raem coomt ende nyet segelbaer en is van verwen, so scriven de zegellaers opt laken „Verwet bet". Ende wanneer dat laken anderwerff ende derdwerff wedercoomt ende noch nyet wel geverwet en is, so sel die verwer dat laken nae hem nemen ende gelden hem, also als sijn wedergade gegouden heeft of gelden sel, dat wel geverwet waer; ende en haddet gheen wedergade, so soude hyt ghelden bi den weerdeynen ende den zegelaers; ende dairtoe soude hy verbueren V ℔.

48. Voirt so en moet nyemant voederlaken reyden, ten sel tenminsten halff linnen gesceert wesen.

49. Voirt wair yemant van den weerdeyns of van den zegelairs, die een laken segelden, dat mit recht nyet segelbair en wair, die zoudmen sijn ambocht nemen; ende dat soude openbair wesen ter clocken.

50. Item alle coren, de verschinen, zellen de weerdeyns ende de zegelairs hebben; uutgenomen so wes boven enen ponde is, dair sellen scepen, raide ende oudermans de een helfte of hebben ende de weerdeyns ende zegellairs zellen de ander helft hebben.

Die Roese, fol. 61.

13. 1461. *Gelyde voer die opreyders.*

Wy borgermeistere, scepenen, raide ende ghemeyne oudermans van den ouden raide ende van den nywen der stadt van Vtrecht maken kondt allen luden ende zonderlingen den

ersamen, wysen borgermeisteren, scepenen ende raide der stede van Antwerpen, onsen bisonderen gueden vrunden, — dat wy om nutscap, profijt ende promocy der ghemeynre komanscap ter instancyen ende begerten Lambert ter Nyulant ende Peter Anthonyssoen ghegont ende belieft hebben, gonnen ende believen mit dezen onzen brieve denzelven Lambert ende Peter mit XXV personen of daeronder, alle lakenen bijnnen onser stadt ende stadt-vryheyde te scheren, te ruwen, te ramen, te persen ende anders al, dat den lakenen toebehoert, tot nutscap ende oerbaer des coepmans te excercieren na behoeren. Gesondert dat dieselve Lambert ende Peter ende hoer dyenres ofte vennoiten totten voerseyden getale niet ghehouden en zellen wezen onse borgere te werden meer daerof ghevryet blyven. Behoudelyken dat zy elck gilde, dat zy rueren, na hoeren rechten vernuegen ende daerof tevreden stellen zellen, den tijt hierna bescreven gheduerende. Ende gheven daerom den voerseyden Lambert ende Peter tot XXV personen toe of daeronder mit hoeren lyven ende gueden een vry, vast, zekere geleyde ende veylicheit, hoere voerseyde officy bijnnen onser stadt ende stat-vryheyde te hantieren, als voerseyt staet. Wel(c) gheleyde ende veylicheit ingaen zellen ende gaen in op huden datum dis ons briefs, duerende een jaer lancg ende ses weken naistkomende ende dyen lesten dach al, zonder argelist. Uutgenomen, die ons ghenedichs heren van Vtrecht of onser stadt vyande of ballinge of voervluchtighe zijn, of die van koeren of van broiken uut onser stadt zijn.

Des toerkonde heb wy onser stadt zeghell aen dezen brief doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heren MCCCCLXI.

Copyboek D, fol. 28 verso.

14. 1464, October 11. (*Vonnis wegens beschadiging van garen.*)

Want Jan Dryel een wever een webbe gaerns opten touwe onduechdeliken ontwee gesneden heeft, daerom verbiet men hem onse stat twee jaer lancg ende ene mile van der stat te blivene, op zyn lyf.

B.spr.b. dd. 1464, des Donredaghes na Victoris, fol. 31.

15. 1465, Februari 20. (*Verlof tot het plaatsen van ramen op den singel.*)

Scepene, raide ende oudermans hebben belieft ende gheconsentiert Gherart . . . .[1], dat hy by Jerusalem langes die muren opt zingel vier raempte zetten zel moigen, die lakene te reckene ende te bereydene, duerende tot Pinxteren toe naistkomende.

R. D. B. dd. 1465, des Woensdaghes na Valentini, fol. 115 verso.

16. 1465, Juni 28. (*Geschil tusschen de louwers en de wolwevers over vertegenwoordiging in den raad.*)

Reeds opgenomen bij de Louwers als N°. 8.

R. D. B. dd. 1465, des Vrydaghes na Lebuini, fol. 118 verso.

17. 1473, Juni 9. (*Bevordering van de draperie.*)

1. Alzoe by onsen raide out ende nywe ene draperye geordiniert is te hebben binnen onser stadt, die men houden ende gehouden hebben wil, zoe sal men een cedele dairvan uuthangen voir der scepenen huis, dairnae een ygelich hem zel moighen weten te rechten.

2. Voirt laten die rayde out ende nywe weten allen mannen ende vrouwenpersonen, uut wat lande zy zijn, die binnen onser stadt komen willen mitter woen ende touwe setten, drapenieren ende wollen lakene reyden opter ordinancien dairop gemaict, dat zij dat zullen doen moigen onbecroent ende onbekoert van der wollenwevers gilde of ymant anders.

3. Oick laten die raide out ende nywe weten allen denghenen, die van buten binnen onse stadt komen willen mitter woen ende opreyden ofte drapenieren, dat men denselven personen borgerscap geven zel, by goetduncken van den weerdeynen van der voirseyder draperije. Ende hyr sellen uut gesondert wesen dieghene, die ons gnedichs heren van Vtrecht of onser stadt vyande of ballinge of voervluchtige sijn, of die van koren of van broiken uut onser stadt sijn.

4. Voirt laten die raide out ende nywe weten allen onsen borgeren, dat zij alle lakene, die gedrapiniert ende gemayct zyn ende werden sellen binnen onser stadt, wel moigen ko-

---

1) De naam is in H.S. niet ingevuld.

pen, vercopen ende uutsnyden nae horen schoensten binnen onser stadt, sonder verboren.

B.spr.b. dd. 1473, des Woensdages na Pinxteren, fol. 9*a*.

18. 1473, December 1. (*Keuring van wol; verkoop van laken.*)

1. Voert verbiet die rait, dat nyemant van deser tijt voert enige wol of vachten opslaen noch op doen slaen en zel noch open wol bestaen te reijden, die weerdeijns en hebben se eerst besien, byt verboeren van X ponden, soe dicke alst ghesciede, ende dairtoe nochstans staen tot zwaere correxie sraits na gelegenheyt der misdaet.

2. Voert alle Vtersche laken binnen onser stadt gereijt sel men brengen moigen des Saterdages ende voert tot alre tijt, alst den luden gelieft, in Keyserijck om aldaer te vercopen by den helen laken of bi den halven of by der ell, mer anders geen laken.

3. Voert verbiet die raet allen drapenijerers, dat sy gheen laken vercopen en sellen of doen vercopen by enigen makelaers, byt verboeren van twee ponden van elken halven laken.

B.spr.b. dd. 1473, des Woensdages na sunte Andries, fol. 16 verso.

19. 1474, Augustus 26. (*Verbod van het dwingen tot loonswijziging en tot werkstaking.*)

1. Voert laet die rait weten ende gebiet allen kemsters, spinsters, wevers ende verwers, dat nyemant mitten anderen verbant noch overdracht en make om hoir loen te vermeren off te vermynren, tenzy by den weerdeijns, byt verboeren tot sraits goetduncken.

2. Voirt laet die rait weten ende gebiet allen vulres ende vulresknapen, dat zy vullen sullen op alsulck loen, als hem van den weerdeyns geset is off noch gesett sell weirden. Ende wair yemant, die hyrenboven enich verbant, overdracht off uutganck maecte, die zoude men twee jair die stat verbieden.

3. Ende wairt dat enich vulre ofte vulresknapen den anderen geweldelike dwonge ofte dreijchde uut syn werck te gaen ende niet te wercken, dat zoude men mitten zweerde rechten aen hoeren liven.

B.spr.b. dd. 1474, des Vridages na Bartolomei, fol. 32.

20. 1474, September 23. (*Vonnis wegens het bereiden van niet gekeurde wol.*)

Sleten scepen, rait ende oudermans, dat Cornelys Verkerck ter beteringe geven zeel X ℔ nae uutwisinge der overdrachten, om des willen dat hy woll gereijt heeft, die die weerdeyens niet besien en hebben.

R. D. B. dd. 1474, des Vridages na Mauricy, fol. 156.

21. 1474, October 5. (*Vonnis wegens knoeierij in de bezegeling.*)

Sleten scepen, rait ende oudermans, want Neell uten Bongaert een laken opten raemten gehat heeft, dair het cleijn zegel aen gedaen wort, ende want zy dan dat cleijn zegell offgedaen heeft of of laten doen heeft ende het teyken uutghebeten of uutgebeten heeft doen laten ende weder opten raemten gebrocht heeft, om het grote zegell daeran te crigen, — alze dat zy daerom bloets hoefts opten raithuise comen zell ende bidden den raide vergiffenisse ende geven ter beteringe C ℔ aen gelde binnen sess weken naistkomende, alle dage bi I ℔. Ende zy zell dat laken opten raithuse brengen, ende daer sel ment ontwee schoeren. *Ende heeft terstond gebeden; ende het laken woert ghescoert, als voerseyt is.*

R. D. B. dd. 1474, des Woensdages na Francisci, fol. 157.

22. 1475, Juni 22. (*Bevordering van den aankoop van wol.*)

Die raide out ende nywe hebben macht ende moige geven den oversten out ende nywe mittenghenen, die zy uut den raide out ende nywe by hem nemen zellen, den oerber te doen mit onsen borgeren om wolle te moigen werven, als dat zyn tyt gheeft.

R. D. B. dd. 1475, des Donredaghes na Viti, fol. 13.

23. 1476, Juli 10. (*Vonnis wegens het beleedigen en bedriegen van de waardijns.*)

Want Wit die verwer ghezeyt heeft in tiegenwoerdicheyt van den weerdeynen, dat zy een onrecht oerdel ghewezen hadden; oick heeft hy een laken van den ramen doen nemen, daer die weerdeyns op ghescreven hadden: „laet staen”, ende heeft datzelve laken in eens anders verwers huus ghebrocht

ende nat laten maken, om die weerdeyns alzoe daermede te bedriegen; ende oick dat merck van denzelven lakene gedaen, ende datzelve laken totten eysschen van den weerdeyns niet wederghebrocht en heeft, — dairom hebben scepene, raide ende oudermanne ghesleten, dat hy den raide ende den weerdeyns in tiegenwoerdicheyt des raits vergifnisse bidden ende wilkoeren, om dezer zake willen niemant te misdoen noch doen misdoen in woerden noch in werken, heymelich noch openbaer, by zwaerre correxien. Ende gheven ter beteringe hondert pont aen gelde, dat ene derdendeel tot myns heren behoiff van Vtrecht, dat andere derdendeel totter stadt behoif ende dat derde derdendeel totter weerdeyns behoiff; te betalene tusschen dit ende Victoris naistkomende, alle dage by enen ponde. *Ende Wit heeft terstont gebeden ende gewilkoert, als voerseyt staet.*

R. D. B. dd. 1476, des Woensdaghes na Translacionis Martini, fol. 25.

24. 1476, October 30. (*Woonplaats der verwers.*)

Overdroegen ende ordineerden scepene, raide ende oudermans, dat die verwers wel zellen moigen woenen boven in die stadt op die graft, daer zy niemant scadelich en zyn, by raide ende goetduncken van den oversten in der tyt.

R. D. B. dd. 1476, des Woensdages na Symonis ende Jude, fol. 28 verso.

25. 1476, November 13. (*Verlof tot het oprichten eener verwerij bij de Geertebrug.*)

Die vier oversten van onser stadt in der tijt hebben belieft ende geconsentiert, by goetduncken van den raide, Mor van Dashorst ene verwerye te zetten by sunte Gheerden-brucge, in den huse daer Egbert Rutgerssoen inne te woenen plach.

R. D. B. dd. 1476, des Woensdages na Martini, fol. 28 verso.

26 [1]. 1487, Augustus 27. *Drapery.*

Ordinancie van eenre drapery, die belieft wort by den rade out ende nyewe des Manendages na Bertholomei lestleden.

Om twelvaeren der stadt van Vtrecht, tot nutscap, orber ende profyt der gemeynre borgeren ende ondersaten derselver stat, heeft die raet out ende nyewe ene ordinancie gemaict

---

1) Deze ordonnantie is ingeschreven in het R. D. B. „des Donredages na Assel-Woensdages" (Februari 20) d. a. v.

van eenre draperyen, die men houden zel ende gehouden wil hebben in allen hoeren punten in deser manieren hierna-volgende:

1. In den yersten zel die raet out ende nyewe ordineren ende scicken drie goede mannen tot weerdeyns van deser draperyen, die te regieren, te houden ende te doen houden by hoeren volstaefden eede, sonder yemant daerinne te verscoenen.

2. Item aldusdanige wolle hierna bescreven by rade dergheenre, die hem des verstaen, ist goet gedocht die draperye yerst mede te beginnen:

item Geseker wolle,
item Pulbornsche wolle,
item Hessche wolle,
item Vlemsche wolle,
item alle andere wolle, deser wollen gelike ofte beter.

3. Item van deser wolle reyt men twyerley laken of, die een geheten voirlaken ende die anderde geheten anderde man genoemt groifgens.

4. Ende dese voirseyde voirlaken sel men sceren LVIII hoech; ende zellen opten touwe staen binnen lysten XV vierendeel breet, opt verboeren van V ℔.

5. Item die anderde man zel men scheren XL hoech, ende zellen opten touwe staen XIII vierendeel binnen lysten breet, opt verboeren van V ℔.

6. Item die wever zel sceren alle die laken XXI ellen lanck, opt verboeren van ziin loen.

7. Item die wever en zel gheen laken van den touwe sniden, die werdeyns en zellent yerst besien ende geteykent hebben, byt verboeren van een ℔.

8. Item zellen alle wevers een loit weven in die lyst van den lakene, daer die werdeyns dat weefteyken op printen moigen, byt verboeren van V stuvers van elck half laken.

9. Voert en zel men hier after sunte Mertyns-dage naistkomende binnen der stat ofte stat-vryheyt van Vtrecht gheen wollen laken coipen ofte vercoipen totter weerden ofte pryse, als hierna bescreven staet, — te wetene die geverwede laken elke el XV stuvers ende die ongeverwede laken die el XII stuvers, of daeronder, — die laken en zellen alhier in onser stat ofte stat-vryheyt gereyt, geweven, geverwet ende opgemaict wesen by weten ende consente der gezwoeren werdeyns,

ende van sulker wollen, die de werdeyns gesien, geloift ende consentiert hebben te drapeneren ende te reyden, by enen koer van X ℔ van elken halven laken.

10. Ende hier zellen uut gesondert wesen alle Engelsche lakene.

11. Item voert soe en zel men gheen lakene bezegelen, zy en hebben hoer haeckgaern aen beyden eynden vulloit ende stailloit.

12. Item soe wat lakene, dat die werdeyns aen den raem besien hebben ende zy heten ofnemen, die zel men terstont ofnemen, byt verboeren van X ℔. Ende soe wie dat keeren woude, die zel verboeren desgelycx oick X ℔.

13. Voert enich man ofte vrouwepersoen, uut wat landen dat zy zyn, zellen binnen onser stat comen moigen mitter woen, touwen ende commen setten ende drapenieren opter ordinancien voirseyt, ende wollen laken reyden totter pryse voirseyt of daeronder, onverbroect ende ombesproken tegens der wolrewevers gilde of tegens yemant anders.

14. Voirt yemant, die hier van buten quame om dese draperyen te helpen stiven ende stercken, zel men borgerscap geven by rade ende goetduncken van den werdeyns.

15. Ende in desen tween punten zellen uutgesceiden wesen, die ons genedichs heeren van Vtrecht of onser stat vyande, ballinge of voirvluchtige zyn, of die van koeren of van broiken uut onser stat ziin.

16. Item soe wes lakene die werdeyns teykenen mit een ront gat in den hoeck, waer yemant, die dat stopte of dede stoppen, die zel verboeren II ℔.

17. Voert waer yemant, die enige lakene toestopte ofte dede stoppen, dat die werdeyns geteykent hadden om qualick verwens wille, die zel verboeren II ℔.

18. Voert soe wat lakene die werdeyns vynden onzegelber aen den raem, overmits enigerhande gebreke, dat zel beteren diegheen, die die sculde heeft aen den gebreke.

19. Voirt soe wat opreyder enige opene lakene hielde uter pars, anders dan terwylen dat hy se wrocht, die zel verboeren van elken halven laken een ℔.

20. Voirt soe zellen die ramers ende die uutreyers een yegelyck zyn lakene wederleveren, dat hem gelevert wert. Ende waert dat zy enich laken verloeren of hem uut hoeren huse of van den ramen genomen worde, dat souden zy tot

werdeyns seggen betalen, ten waere by ongevalle van brande.

21. Item voert soe en zel men gheen laken breeden, after dien dat zy bezegelt ziin, by enen koer van V ℔.

22. Item voert wat laken dat men die vou verbiet, die sel men overmidsen ontwee sniden, sonder meer boeten te verboeren.

23. Ende waer enich opreyer, die hierenboven laken voude, die verboerde, alsoe dicke als hy dat dede, X ℔.

24. Voirt yemant, die hier drapenieren wille ende wolle copen wille, die men hier in der wagen uutlevert ende uutweghet, die en zel voer dien koep gheen neen moegen seggen binnen enen halven jaer na den dach van betalinge, mer die betalen na der wichten tot zynen gesetten dagen, of men selt hem uutpanden als onser stat goet.

25. Voirt of enich wantsnider verladen waer mit enigen wollen lakene van buten, die hier niet gedrapeniert en waeren totten pryse voirseyt of daeronder, die wantsnider mach dat uuthemsche laken tot ses oft acht stucken na sunte Mertyns-dage voert uutsniden, sonder broeken ofte verboeren; mer gheen wollen laken meer na sunte Mertyns-dage incopen totten pryse voirseyt of daeronder, by der koer voirseyt, sonder verdrach.

26. Voert alle schelinge, die vallen in der draperyen, die zellen staen alleen tot berichte der gezwoeren werdeynen ende nyemant anders.

27. Item soe en moet nyemant wollen gaern vueren uter stat te cope noch wolle beneden vijftich pont, byt verboeren van X ℔, ten zy by consent van den werdeyns.

28. Item soe wanneer die werdeyns ontbieden by hem te komen die drapeniers tot eenre stede, om mit hem te spreken van enigen punten der draperyen aenruerende, die dan niet by hem en quame, verbuerde V stuvers; ende dien en zel men gheen lakene bezegelen, voerdat die boet betaelt waer.

29. Item yemant, die binnen onser stat ofte stat-vryheyt woenachtich waer ende wollen laken buten onser stat dede weven of vullen of verwen, ten waer by consent van den werdeyns, die zel verboeren van elck half laken IIII ℔.

30. Item alle laken, gedrapeniert ende opgemaict binnen onser stat, zel een yegelyck van onsen borgeren wel moegen copen, vercopen ende uutsniden tot ziinen scoensten binnen onser stat, sonder verboeren.

31. Item soe en zel gheen drapeniere laken toppen ofte averechten, die men ramen zel, byt verboeren van X ß van elken halven laken.

32. Item een yegelyck drapeniere, die laken reyt, die zel zyn merck doen weven in zyn laken, by enen koer van enen ponde.

33. Voert soe en zel gheen drapeniere laken laten weven, hy en zel daeraen doen weven lysten ende haeckgaern, die lysten van acht draey, byt verboeren van I ß.

34. Item soe en moet men in desen lakenen niet wercken noppen, vlocken ofte droemen ofte moerwerp, byt verboeren van XXV ß; ende daertoe soe sel men die lakene bernen.

35. Voert waer dat enich drapeniere zyn laken niet en dede noppen, die soude verboeren enen Philippus op elck half laken.

36. Voert soe zellen alle dieghene, die drapenieren, gerechte wichte in hoeren huse hebben, te wetene dat elck spinpont zel wegen LVIII loet, by enen koer van drie ß.

37. Voirt soe en zel gheen drapeniere enige wol in zynen huse opslaen ofte opdoen, die werdeyns en zellen die yerst besien hebben, — ende daer zellen die werdeyns of hebben van elck hondert, dat zy besien, een oirt stuvers, — opt verboeren van X ß.

38. Item soe en moet gheen drapeniere noch nyemant anders zyn laken vercopen noch doen vercopen by den makelairs, byt verboeren van II ß van elck half laken.

39. Item alle lakene, die aen den raem geslagen werden, die en zel men niet of moegen doen, zy en zellen by den werdeyns yerst gesien ende geweerdeert wesen, ten waer by consent van den werdeyns, byt verboeren van X ß.

40. Item zel men int aenslaen van den lakene dat nopteyken ende des drapeniers merck beslaen, alsoe dat die werdeyns dieselve nopteyken ende drapeniers-merck niet bekennen en zellen, als men dieselve lakene werderen zel, opt verboeren van V stuvers.

41. Item soe en zel daer nyemant in den ramen komen, als die werdeyns werderen, byt verboeren van V stuvers.

42. Item zellen die voerlaken opten raem lanck wesen XIXʃ[1]) ellen ende breet XIʃ vierendeel, opt verboeren van V stuvers.

---

1) In H.S. stond hier „XVIII", wat is doorgehaald.

43. Voert soe en zellen gheen werdeyns in den ramen comen, dan als zy werderen zellen, ende dat zel wesen voer den middach ende niet eer, als die clock negen geslagen heeft.

Van den vulres.

44. Item die vulre zel dat laken brengen opten huse gevult, XVI ellen ende een vierendeel lanck ende X vierendeel breet.

45. Ende die anderde man, die groifgens heten, zellen oick XVI ellen ende I vierendeel lanck wesen ende acht vierendeel breet.

46. Ende waert dat se enich vulre corter vulde, dan voirseyt is, die verboerde ziin loen.

47. Item oft zaike waer dat dat laken qualick gemaict waer op zyn averrecht, daer zel diegheen aen verboeren, diet gemaict heeft, van elken halven laken enen Philippus.

48. Item oft zake waer datter enige lakene quamen, die onclaer waeren, smoutvuyl ofte qualick geruyt, die zel die vulre moegen verbeteren tot twee reysen toe sonder verboeren, ende die derde reyse op zyn loen.

49. Item soe zel die vulre hebben voer zyn loen van elken halven laken IX stuvers.

50. Voirt soe en zellen daer gheen twee meysters over enen ketel gaen.

51. Voirt soe en zel gheen vulre kaerden mit yseren kaerden, noch die kaerden in zynen huse hebben, byt verboeren van V ℔.

52. Voirt soe en zel gheen meyster-vulre enige genopte lakene langer in zynen huse houden, ongevult, dan XIIII dage lanck, by enen koer van II ℔.

53. Voirt waert dat enige vulre enige laken reckten, als zy gevult zyn, die laken zellen ombezegelt bliven ende die vulre zel zyn loen verboeren.

54. Voirt en zel gheen meyster-vulre meer houden dan twee knapen op enen komme, byt verboeren van II pont.

Van der verwers.

55. Item gheen verwer en moet zwerten, blicken noch folien, by II ℔. Dats te weten: dat zwerten maict men van run van elsenboemen ende van slyp van slypsteen, van gom van galnoten; ende dat blicken maict men oick van derselver run.

56. Oick zoe en zel gheen verwer besigen wynsteen noch Coelschen aluyn tot zynre verweryen, byt verboeren van II ℔.

57. Item gheen verwer en zel laken sieden, ten hebbe zyn teyken van den blauwen, by II ℔.

58. Item waert dat die werdeyns quamen tot enigen verwers, daer zy vonden enige lakene, die niet genoech geblaeuwet en waeren opt stael, ende die werdeyns daer anderwerve ende derdewerve wederquamen, ende dieselve lakene noch niet genoech geblauwet en waeren opt stael, die verwer soude verboeren X stuvers van elck half laken.

59. Item of die verwer enige lakene verwede, die qualick geverwet waeren ende „verwet bet" opten raem gescreven worde, die zel die verwer eens verbeteren. Ende waert dan noch qualick geverwet, soe zelt ombezegelt bliven; ende soe zel die verwer den drapeniere daer een bezegelt laken voer geven oft zyn gemoede daervan hebben.

60. Omdat dieselve draperye hoeren voertganck hebben mach, daer die stadt van Vtrecht ende die gemenen borgeren ende ondersaten, alsoewel die ryke als die erme, merkelike bij verbetert sellen worden, soe zel die stat van Vtrecht den drapeniere te baten comen op elck half laken enen Vlemschen, den wever enen Vlemschen ende den vulre enen stuver. Ende die zellen hem die werdeyns uutreyken, ende die werdeyns zellen die van den zysmeyster wederom ontfangen. Ende daer zel men den zys op vercopen, ende die zel men den zysmeyster weder corten.

61. Item zellen die werdeyns hebben van elken halven laken te stalen een oirt stuvers, ende dat zel die verwer geven.

62. Item van elck half laken op die paerts zel die drapeniere geven enen halven stuver.

63. Ende die wever zel geven van elken halven laken vier Vtersche doeytkens.

64. Voirt soe en zellen die wevers, vulres ofte hoere boeden tot gheenre vergaderinge te samen comen, dan by consent van den werdeyns, om zaken wille der draperyen aengaende ende anders niet; ende soe wie hier brokich inne worde, dat soude die raet corrigeren tot hoers selfs goetduncken.

65. Voert of hier enige punten te veranderen ende te verbeteren inne waeren, die zellen die werdeyns in der tyt talre tyt by den rade veranderen ende verbeteren, tot orber,

nutscap ende profyt der gemeynre borgeren ende ondersaten, als hem des nut ende orber zel duncken wesen der draperyen dienende.

66. Werdeyns tot deser draperyen van den rade geset ende hebben hoeren behoirliken eedt gedaen:

Bernt Proeys Aelbertszoen,
Ffloris Gysbertszoen,
Aert die Greef,
Peter Jacobszoen.

R. D. B. dd. 1488, fol. 148 verso.

27. 1488, Maart 6. (*Volmacht op den nieuwen raad tot wijziging van de ordonnantie.*)

Overdragen by den rade out ende nyewe, dat die nyewe raet zekere punten, die dienliick wesen mochten in toecomenden tyden orberliick ende profiteliick, in der ordinancien van der draperyen zel moegen veranderen, vermeerren ende verminderen, ongeroepen daertoe den ouden rade.

R. D. B. dd. 1488, des Donredages na Reminiscere, fol. 152.

28. 1488, October 8. (*Tapijtwevers mogen een jaar werken zonder het wevers-gilde te winnen.*)

Die raet heeft gegunt zekeren personen, die tapecery wercken, een jaer te woenen alhier sonder wever-gilde te winnen.

R. D. B. dd. 1488, des Woensdages op sunte Dyonisius-avont, fol. 6 verso.

29. 1488, November 5. (*Ampliatie op de ordonnantie.*)

Die raet heeft een verclaringe gedaen opter draperyen, om die te bet hoeren voertganc te moegen hebben, ende heeft dese nabescreven punten overdragen:

1. Item soe en zel die wever gheen gaern langer uut laten gaen dan een vierendeel lanck of dubbelt op-een-scieten, opt verboeren van vyf stuvers.

2. Item oick en zel die wever gheen paddevoeten in dat laken weven, op den koer voirseyt.

3. Item die wever en moet gheen werck sengen, dat hy weven zel, opt verboeren van X ℔.

4. Item alle lantwerck ofte stucwerck zellen die werdeyns opten touwe een loet aenslaen om te besien, of daer enige laken onder gevonden mochten worden, dat dien drapeniere

gepuket hadde; ende hier zellen die werdeyns een witkyn of hebben. Ende dan zel die wever datselve laken opten huse brengen, ende geven daer van elker ellen een doytkyn, als men in der lester draperyen plach te doen. Ende hier zel uut gesondert wesen, dat onder XII ellen wesen zel.

5. Item waert zake dat die werdeyns enige laken vonden, dat beter waer dan een bezegelt laken, dat souden zy na hem moegen nemen ende geven daer een bezegelt laken voer; ende dat laken, dat beter waer, soude ombezegelt bliven.

6. Item gheen verwer en zel laken verwen, daer die werdeyns hoer loet aen geslagen hebben, dan op dat stael. Ende waren dat enige lakene, die men niet en behoerde te stalen, dat zel die verwer den werdeyns te kennen geven, omdat men wil, dat alle lakene ten raem comen zellen, op dat verboeren van X ℔.

7. Item dede daer yemant enige laken verwen ende niet aen den raem en sloege, verbuerde dieselve koer voirseyt.

8. Item men zel gheen lakene stoppen aen den raem, men zel daer enen witten draet op hangen, opt verboeren van enen ℔.

9. Item blaeuwen, paersen ofte groenen zellen yerst gebast wesen, opt verboeren van vyf stuvers.

10. Item dat alle wichten rechtverdich zellen wesen na der ordinancien, opt verboeren van een ℔.

11. Item alle broeken beneden vyf ℔ zellen hebben die werdeyns, ende alle andere broeken zel die stat van Vtrecht half hebben ende die ander helft die werdeyns. Ende dese broeken zellen die werdeyns opboeren ende doen rekeninge van der eenre helfte binnen jaers, eer men den raet versetten zel.

12. Die raet is overcomen, dat die werdeyns van der draperyen noch een jaer lanck duerende bliven zellen in hoeren dienst van der draperyen.

13. Oick heeft die raet om die draperye te vaster gehouden te werden tot enigen punten, in der ordinancien van der draperyen gescreven, zekere broeken toe doen setten, soe die aengeset zyn in der ordinancie et punten, in den boeke gescreven des Manendages na Bertolomei van denselven jaere [1]).

R. D. B. dd. 1488, des Woensdages na Alre Heyligen-dach, fol. 8.

---

1) Nl. de hierboven als N°. 26 opgenomen ordonnantie dd. 1487.

30. 1490, Mei 10. (*Goedkeuring van de rekening der drapeniers.*)

Die raet heeft belieft die rekeninge van den drapeniers van den jaere LXXXVIII.

R. D. B. dd. 1490, des Manendages na dominica Cantate, fol. 69.

31. 1490, Juni 14. *Verclaringe opter draperyen.*

Omme die draperye enen goeden voertganc te moegen hebben, soe ziin dese punten nabescreven overcomen ende belieft by den raet out ende nyewe, den oudermannen ende gescicten uten gilden:

1. In den yersten soe zel men nu voertan binnen onser stat moegen drapenieren Scotsche wol, Nycastelsche wol ende Spaensche wol, die tot sulken prijs staet, dat men se alhier na onser oerdinancie drapenieren mach, ende voertmeer alle andere wollen diergeliken, uutgesondert Engelsche wolle.

2. Item dese voirseyde wol zel men scieten aen drien scoten ende gebruken na der ordinancien; gesondert die derde scoet, die laken daervan gemaict zellen een derdendeel beter wesen dan onse voerlaken nu ziin.

3. Item die wever zel dese voirseyde laken LXVI gangen hoege scheren, ende zellen in den cam opten touwe staen vier ellen breet binnen lijsten, opt verboeren van vier ℔.

4. Item die laken gemaict van den derden scoet zellen die werdeyns een loet aenslaen, daer LXVI op geteykent staen zel.

5. Item dese half laken van den derden scoet zellen lanck wesen XVIJ el ende breet wesen X vierendeel.

6. Item die wever en moet dat voirseyde laken uut die cam niet sniden, het en is yerst geteykent van den werdeyns voirseyt, opt verboeren van een ℔.

7. Item dese laken aldus gemaict zellen een groter zegel hebben, daer sunte Mertiin te peerde in staen zel, groter dan ander lakene hebben.

8. Item alle lakene, daer LXVI op geteykent staet, ende die werdeyns kennen by enige gebreken, dat laken niet goet genoech te wesen een groter loet te hebben, zellen een ander loet hebben ofte ombezegelt bliven.

9. Item die lakene, gemaict van den derden scoet voirseyt, zellen die werdeyns van hebben van elc half laken IX

wit, als zy van den touwe comen; ende alle ander lakene van minder prys en zellen die werdeyns niet meer van hebben dan VI wit, alst in die ander draperye placht te wesen. Ende elc werdeyn en zel nu niet meer hebben dan VI Riinsgulden, ende zellen die halen tot die zysmeysters, als zy plegen te doen.

10. Item des soe zel noch oick alle ordinancie op die drapery gemaict van weerden bliven.

11. Item alle die lakene, die nu gereyt werden van die derde scoet, daer zel men die zysmeysters hoer gemoede van hebben van die men by der el uutsniden zel.

12. Item waert zaeck datter enich laken gedrapeniert wort van die derde scoet, dat beter waer dan die ordinancie, dat moegen die werdeyns na hem nemen ende geven daervoer een bezegelt laken weder.

13. Item soe zel nu voertaen den stoter of wesen van elken halven laken, die de drapeniere, de verwer ende de volre plegen te hebben.

14. Behoudelyck wat dat tot desen dage toe ombetaelt waer, dat zel men betalen na uutwysinge der ouder ordinancien.

R. D. B. dd. 1490, des Manendages na Odulphi, fol. 71.

32. 1492, Januari 16. (*Vrijheid van drapeeren voor een jaar.*)

Die raet heeft doer aenbrengen van den gilden die ordinancie van der draperyen nedergeleyt op een besoeck een jaer lanck, ingaende Lichtmisse naistkomende, soedat een yegelyck zel moegen drapenieren, soet hem belieft.

R. D. B. dd. 1492, op sunte Anthonis-avont, fol. 157.

33. 1548, April 25. (*Ordonnantie op het wolwevers-gilde.*)

Anno XV c XLVIII des Woensdaichs den XXVen Aprilis.

Schout, borgermeijsteren, schepenen ende raede der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der wollewever gilde the hebben ende te ghebruycken deese nabeschreven articulen ende punten:

1. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 1, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der wollewever gilde" *en van* „ofte oick min" *in* „dan wel min, tot discretie van den dekens in der tyt".

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „de wollewever gilde".

3\. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der wollewever gilde".

4\. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5\. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

6\. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 6.

7\. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8\. = *Wantsnijders-gilde N°* 30 *art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder-gilde" *in* „den voerseyden wolleweever-gilde" *en van* „twaelff haickbusschen" *in* „vier haeckbussen".

9\. Item soe sullen alle wollewevers, vulres, verwers, hoeymaickers, bläuw-lynneverwers, garenmaickers, die mitte tweernmoelen wercken, bleckverwers, haerwevers, dekenwevers, legwerckers ende mutsmakers gehouden wesen desen gilde voerseyt te wynnen ende te voldoen, als voeren.

10\. Item waert dat yemant deser voirseyder gilde ende ambochten ruerden ende tgilt nyet voldaen en had, soe moegen die dekens denselven bekoeren tot elcker reyse van twaelff stuvers, ende soe dicke als zyt bevijnden, tot behoeff van den Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende den dekens van desen gilde.

11\. Item soe sullen die hoeyemaickers, gairnmaickers, die mitte tweernmoelen wercken, legwerckers ende dekenwever hoir leerjongens gehouden wesen te aennemen ende te leeren twee jaeren lanck ende nyet minre.

12\. Item die wollewevers, wolleverwers, vulders, blauwlynneverwers, bleckverwers, hairweevers ende mutsemaickers zullen gehouden wesen haer leerkynder nyet minre aen te nemen ende te leeren dan een jaer.

13\. Item soe en sullen die dekens nyemandt aennemen, zy zyn van binnen deser stadt gebooren ofte van buyten binnen deser stadt gecomen, oft zy ontfangen ende sien yerst betoen van hem, dat se hoer ambacht geleert hebben onder een meyster naer vermoegen deeser gildeboeck, als hiervoiren. Ende indien die dekens hiertegens versumelicken bevonden worden, die sellen alsdan verboeren drye Carolusgulden tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende deeser gilt, elcx een derdendeel.

14\. Item waert dat die meyster storff, voir de tyt dat hy zyn leerjongens syn tyt uut geleert hadde, zoe zal dan dieselve leerjonge onder een ander meyster hem bestaden moeghen

ende zyn leertyt voirt uuyt leeren, als boven. Ende waert sake dat enich leerkynt zyn meyster binnen syn leerjaren ontliepe, soe zal hy zynen meyster daeroff moeten vernuegen. Ende gheeft hy hem dan onder een ander meester, zoe en sal die meester hem nyt te werck setten moeghen, oft hy en heeft syn voer-meyster vernuecht, opt verbueren van een Carolus-gulden, tot behoeff als voiren. Ende die hem dan aenneempt, die sal hem dan aennemen op nyeuws, gelyck oft hy nye gewrocht en hadde, ende nyet min.

15. Item soe zal een wedue van een gildtbroeder van desen gilde haer mans ambacht moegen blyven bedienende ende onderhoudende, zoelange zy in hoer weeduwelicker staet blyft ende nyet langer.

16. Item als yemandt van den giltbroeders van deser gilde, die daermede gedient heeft, offlivich geworden is, soe zal alsdan zyn outste zoon, indien hii geboren borger is, zyns vaders gilt verheergewaeden moegen ende en geven nyet meer desen gilde dan drye groot ende daertoe die dekens mitte boode hoer rasoen.

De raet verclaert, dat dit woort „alsdan" te verstaen is: binnen sjaers na dode van den afflivigen giltbroeder. Actum den XXIX Juny 1590.

G. van der Voort. [1])

17. Item alle leerkynder, die enich van den ambochten van deser gilde zullen willen leeren, die sellen desen gilde gheeven twyntich stuvers voer hoer leerkyndtsgelt ende die dekens mitte boode hoer rasoen.

18. Item waert dat eenich gildebrueder eenich leerkyndt aennaem ende hy dat die dekens nyet te kennen en gave binnen veertien dagen, soe zoude die gildtbrueder verbueren eenen Carolus-gulden, — ende noch daerenboven tleerkyntsgelt betaelt te werden, als voeren, — tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende desen gilde voerseyt, elcx een derdendeel.

19. Item dat een man, die een volle giltbrueder van desen gilde is, die mach zyns zelffs kynder syn eygen ambocht ende hantwerck leeren, sonder daeroff leerkyntsgelt te betalen. Maer waert dat hy oft yemant anders van desen gilde syn kynt by anderen van desen gildebrueders woude laten

1) Het cursief gedrukte is in H.S. later tusschengeschreven.

leeren enich van den ambochten van desen gilde voerseyt, soe sullen zy gehouden wesen daervan leerkyntsgelt te geven, als voeren.

20. Item waer enich meyster van deesen gilde, die enich knecht werck loeffden ende nyet te werck en stelden, dan hem leech liet gaen, soude in dien geval hem een dachuer oprechten ende betalen. Ende indien zyt oneens waeren, sal tselve dan staen totte dekens zeggen. Des zoe zal die meyster altyt te werck moeten stellen denghenen, die hy yerst werck geloeft zal hebben.

21. Item waert dat enich knecht twee meijsters werck loeffden op een gelycke tyt eenen dach te wercken, soude verboeren vier stuvers tot deesen gilde behoeff. Ende die meyster, die hy leech liet gaen, zoude hy een dachuer oprechten ende betalen tot seggen van de dekens. Des die hy yerst te wercken geloeft hadde, zal hy yerst moeten wercken.

22. Item indien yemandt die knecht te werck sette, eer hy synen meyster, die hy syn gelofte nyet en hadde volbrocht, voldaen ende betaelt hadde als voeren, die verbuerden vier stuvers als voiren.

23. Item indien daer tusschen den meesters ende knechts enich onverstant ofte questie valt van enich werck, dat deen den anderen geloeft heeft te laten doen ofte doen doen, ende oeck vant loen van dien, soe moegen die meysters van deesen gilde die knechts ende die knechts oeck die meysters hoer werck verbieden, opt verbueren van alle dage twee stuvers tot deesen gilde behoeff. Ende indien syt nyt eens en kennen wordden, zal alsdan tselve staen tot seggen van den dekens, die alsdan, als zy daertoe versocht worden, hebben zullen elcx eenen stuver ende oeck die boode van twerck te verbieden eenen halven stuver van elke pertye; die verleggen sullen diegeene, diet yerst van hem begeeren sullen, ende daernae betalen dengheenen, die in onrechten bevonden zal worden.

24. Item waert dat een wollewevers-knecht hem veranderde aen een linnewever ende daerna weeder by eenen wollewever gaen wercken woude, die zal schuldich wesen yerst deesen gilde te geven eenen stuver voer syn boet; ende dit soe dickmale ijemandt dat deede ende hem veranderde.

25. Item dat nyemandt van deesen gilde meer houden ende gebruycken zal dan eenen toon; ende oft hy anders

bevonden worde, die verbuerde, zoe dickwils hy daerop bekuert worde, negen stuvers tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende deesen gilde, elcx een derdendeel.

26. Item waer enich giltbroeder, wesende een wollewever van zyn ambocht, die anders werckende bevonden worde dan alleen by dachlicht, ende hy daerop bekuert worde, zal alsdan verbueren vier stuvers tot desen gilde behoeff; ende dat soe menichmael hy daerop bevonden worde. Welverstaende dat sy des wynters by de keersse zellen moegen wercken van vyff urren tsmorgens beghinnende ende des avonts tot acht urren toe.

27. Item waert dat enige wollewever syn duer ofte huyse nyet openen en wilden, ofte yemant van hoerentweegen, voer de kuermeysters van desen gilde in elker tyt, die verbuerde telcker reyse acht stuvers tot behoeff als voiren.

28. Item des wynters, alst vriest binnen shuys, zoe zal men dat weven verbieden. Des sullen die dekens out ende nye yerst byeencomen om daeroff te spreken. Ende als men dat werck verbiet, sullen die volres eenen dach nawercken.

29. Item waert saecke dat yemandt wrochte des wynters, als dat werck verboden waer, die verbuerde eenen stuver telcker reyse, tot deesen gilde behoeff.

30. Item waer enich koermeyster, die tegens dese ordonnantie yemant oerloff gave te wercken, die verbuerde eenen Karolus-gulden tot behoeff als voiren.

31. Item zoe en sal geen volre by der keerssen moeten kaerden, opt verbueren van eenen stuver, telker reyse hy daerop bekuert worde, ter deser gilde behoeff.

32. Item so en zal geen volre, hy zy meyster ofte knecht, deen tegens den anderen moegen offrekenen voer op Donredach, dan ten ware by beyden hoer consent, opt verbueren na goetduncken der dekens in der tyt.

33. Item waer enich wever, die de luyden loeffden een webbe ofte meer ofte ander werck te wercken op eenen redelicken tyt, ende dat nyt en hielden, so moegen die luyden dat webbe oft werck opbieden om eenen stuver; ende so geringe als dat touwe leech waere, so souden die meysters dat webbe ofte werck opsetten, by een koer alle dage van twee stuvers, tot desen gilde behoeff.

34. Item die vulres zellen mede in deesen toen ende bruecken staen.

35. Item die hoeymaickers sellen te werck gaen te Vastell-avont van des morgens te vier urren tot des avonts te acht urren tot sunte Victor toe, ende na Victoris van des morgens te vyff urren tot des avonts te acht urren tot Vastell-avont toe, sonder bekoert tworden.

36. Item als men die hoeden verwet, vormt ende bereyt, dat sal buyten koeren weesen.

37. Item soe en sal geen vremt man enige tapesserye-werck oft andere legwerck moegen binnen deser stadt te cope ommedragen noch in enigen huysen veyl leggen buyten die vry jaermerct van Pontiani, op verbueren telcker reyse van vier stuvers tot deeser gilde behoeff.

38. Item dat nyemandt binnen deeser stadt ende stadt-vriheyt enige lakenen drapenieren, maken, vullen ofte werc-ken en sal, dat van eynden, vlocken oft enich ander quaet, cort ende valsch getuge gesponnen ende gemaect is, opt verbueren van denselven lakenen ende daerenboven noch tien Carolus-gulden, tot behoeff van den Keyserlicke Majesteyt, deser stadt, deser gilde ende aenbrenger elcx een vierendeel, zo dicke alst gebuerde.

39. Item men en sal geen lakenen breeder scheeren dan sestien vierendeel breet ende twee ende twyntich ellen lanck, uutgesondert tlantwerck, opt verbueren telker reyse van twaelff stuvers, tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt, deeser stadt ende deeser gilde, elcx een derdendeel.

40. Item waer enich gildebroeder oft gildesuster te groeff gebeden waer mit enich gildtbrueder ofte gildtsuster, die doot ware, ende die dan nyet te groeff en quame, als men den doode ter kercken brochte, die verbuerde eenen stuver.

41. Item soe en sal voertaen nyemandt geoerloft zyn enige hoeden ofte vilten veyl te houden oft te vercopen, die men binnen deeser stadt maken can ende gewoentlicken is te maecken, al waert dat sy tgilt winnen wouden, dan diegene, die se zelffs alhier gemaect hebben ofte van den hoeymakers ambochte zyn.

42. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 24.

43. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 25.

N. de Clercq *subscripsit.*

Gilden-archieven (aanwezig in het gemeente-archief) N°. 451.

X. MARSLIEDEN-GILDE.

X. MARSLIEDEN-GILDE.

---

a. Bepalingen, ontleend aan het gildeboek [1]).

1. (14de eeuw?) z. j. *Dits die ordonnantie van der marssluyde gilde tUtrecht.*

1. In den eersten: der marssluyde gilde zal men winnen om VIII ℔ V sc. Ende sijn outste zoon macht winnen mit halven gelde by zijns vaders levende live, tot discretie van de dekens in der tijt.

2. Voert zoe wie onse borger is ende der marssluyde gilde niet en heeft, ist mansname off vrouwename, ende hoir ambacht oeffenen will, die in enen anderen gilde is, die zell hem geven halff gelt, alsoe haer gilde staet. Mer enich man off wijff, die in haire gilde niet en ware ende pellen, dat is te verstaen gulde laken, sindael off baudekijns, vercopen woude, die zell haer volle gilde winnen. Ende had hyt voor mit halven gelde gewonnen, dat zoude hem in stade staen. Ende soe wie dit verbrake ter waerheit, die gelt een ℔,

---

1) Het gildeboek (helaas slechts in afschrift tot ons gekomen) is te splitsen in een ongedateerd gedeelte en een gedeelte, waarin de stukken, behoudens ééne uitzondering, chronologisch op elkander volgen. In het tweede gedeelte zijn de verschillende stukken gemakkelijk te onderscheiden, wat in het eerste niet overal het geval is, omdat de kenmerken, die het origineel ons zoude verschaft hebben (verschil in hand enz.), ontbreken. Toch blijkt bv. uit N°. 1 en 3, die hetzelfde onderwerp behandelen, dat het ongedateerde gedeelte niet ééne ordonnantie is. Wij hebben daarom eene splitsing aangenomen naar het onderwerp der bepalingen, maar meenden de volgorde van het H.S. te moeten behouden, nu niet met zekerheid vast te stellen is, of misschien stukken van jongeren datum tusschen oudere zijn ingeschreven of wel daarmede vermengd. De datum der bepalingen is dan ook niet vast te stellen; waarschijnlijk zijn het de oudste voorschriften voor het gilde en dagteekenen zij uit de 14de eeuw of het begin der 15de.

alzoe dick als hyt dede, halff ter stadt behoeff ende halff den gilde.

3. Item soe wie der merssluyden gilde winnet met halven gelde, die zall geven IIII ℔ X sc. stat-paye mitten bodeloon.

Gildeboek fol. 1.

2. (14de eeuw?) z. j. (*Verkoop door vreemdelingen.*)

Voort zo heeft die gemene raidt gegeven der marssluyden gilde dit recht van desen dryen puncten, die hiernae beschreven staen; ende waer yemandt, die enich van desen dryen puncten verbrake, die verbuerde III ℔, alzoe dicke als hyt dede.

1. In den eersten: waer enich gast, die brochte goet van gewichte, die en zalt niet vercopen dan in groten, als hyt brenct, dats te verstaen alheel ongescheiden.

2. Voort waer enich gast, die brochte zyde off sindael, samit, baudekijn off gemengde marsse, die en zal ze niet vercopen dan zamenscoop, dat is te weten mit enen godspenninck.

3. Voort waer der enich gast, die leder brocht off ledermarsse, gewrocht off ongewrocht, die zal ze niet vercopen dan in groten, alzoe hy ze brengt, dats te verstaen algeheel te zamen.

Gildeboek fol. 1 verso.

3. (14de eeuw?) z. j. (*Beërven en winnen van het gilde.*)

1. Voort zoe wie der marssluyde off der riemsnyder halve gilde heeft off noch winnen zell, die zel zijn halve gilde alzowel erven zijn outste zoon, gelijcken dat een volle gildebroeder zijn volle gilde doen mach.

2. Enich gildebroeder, die enen zoon heeft, daer tgilde op comen mach, die macht gilde winnen om halff gelt by zijns vaders levende live.

Gildeboek fol. 2.

4. (14de eeuw?) z. j. *Dits die raminghe opter onrechter roeder-tollen ende ander onrecht, dat men onsen borgeren doet in Hollandt voor die tollen.*

1. In den eersten: waer yemandt van onsen borgeren, man off wijff, die meer toll off roeder-toll gave dan onsse recht is nae der overdrachte, die verboerde V M steens totter stat be-

hoeff; ende die zoude hy brengen bloots hooffs voor den raidt opter stadthuys, ende bidden den raide van der stadt vergiffenis.

2. Enich gildebroeder, die mitten anderen uutvoer om comenscap, die zall na den anderen leggen enen dach ende nacht op zijns zelffs cost, waert dat hem kenlicke noot dede. Ende waert dat hy daer langer nae laghe ende hys begeerde, zoe zoude hy leggen op sgeens cost, daer hy nae laege. Ende zoe wie dit niet en dede, verboerde I ℔ tottes gilden behoeff.

3. Item waer enich gildebroeder, die zynen toll ontvoerde, daert kenlick waer ende daer onsse gilde scade off scande off hadde, die verboerde zijn gilde.

Gildeboek fol. 2.

5 [1]). (14[de] eeuw.) z. j. (*Rechtsvorderingen tegen gildebroeders.*)

1. Waer enich man, die burger ende onse volle gildebroeder waer, die beclaget worden tusschen Noden-enghe ende Bodegraven aen zijn hals off aen zijn erve, daer zoude die stadt mede zeinden enen schepen, enen raidtsman ende enen voorspraecke opter stat cost ende onse gilde thien mannen op ons gilde cost, hem mede te helpen tot zynen recht ende zijn ere te behouden.

2. Soe wie onsse borger is, die en zall genen anderen borger buyten beclagen om enigherhande dinck buyten der stadt. Wie dit verbraeke, die verboerde die stadt een jaer lanck.

Gildeboek fol. 2 verso.

6. (14[de] eeuw?) z. j. (*Voorschriften op de uitoefening van het ambacht.*)

1. Soe wie olye vercoft, die gemenget ware, daer ment bedragen mach mit twe gildebroederen, die verboerde X sc., alzoe dicke als hyt doet.

2. Die boomwolle slaen dede ende die steen daer weder in dede off daer men ze in vonde, daer ment betuygen mach, die verboerde X sc., alsoe dicke als hyt dede.

3. Die voetwas vercofte op zijn veinster, daer ment betuygen mach mit wittachtighen tuygen, die verboerde X sc., alzoe dicke als hyt dede.

---

1) Vgl. hierbij den gildenbrief dd. 1304 (opgenomen in deel I als N°. 109) artt. 6 en 7, waaraan deze bepalingen blijkbaar ontleend zijn.

4. Waer enich onser gildebroeder off gildesusteren, die den andere zijns huys off zijn camere off zijn erve onderhuyrden, ten waer mit desgeens wille, diet in huyeren hadde ende die daerin woenden, die verboerde zijn gilde.

5. Waer enich man off wijf, die Engels wieroock vercoft voor goet wieroock, die verboerde V sc., alzoe dicke als hyt dede, daer ment betuygen mach.

6 [1]. Soe wie cameren opdede om goet te vercopen off openhielde op Onser Vrouwen-daghen, op Apostel-dagen, op Sonnendaghen off op sinte Martyns-daghe, ten waer dat ze op marckdaghe quamen off ten waire in den Oustmaent, want men dan qualicken onberen mach, die verboerde V sc., daer ment proeven mach mit tween gildebroederen.

7. Waer enich onser gildebroederen off -susteren off haer boden, die enen anderen zijn coopman onriepen van zijnre camere, hy en ware van hem gescheiden, die verbuerde II sc., daer ment betuygen mach mit twe gildebroederen.

Gildeboek fol. 3.

7. (14de eeuw?) z. j. (*Beleediging en mishandeling van gildebroeders.*)

1. Waer enich onser gildebroederen off gildesusteren, die den anderen loechende, daer ment betuygen mach mit twe gildebroederen, die verboerde V sc., alzoe dicke alst geschiede.

2. Waer enich onser gildebroederen off gildesusteren, die den anderen sloegen, daer ment betuygen mochte mit twe gildebroederen, die verboerde X sc., alzoe dicke als hyt dede.

Gildeboek fol. 4.

8. (14de eeuw?) z. j. (*Voorschriften op den tocht en de wacht.*)

1. Waer enich man, die onder sijn banyeren niet en quame, alst die stadt van doen hadde, die verboerde een pont, daer ment betuygen mach mit twe gildebroederen.

2. Waer enich man, die uut zijn banyere liep sonder oorloff, die verboerden I ℔.

3. Die ter wake niet en compt, als ment biet, die verbuert II sc. Compt hy te late, zo gelt hy XII d.

Gildeboek fol. 4.

---

1) Vergelijk bij artt. 6 en 7 de ordonnantie op het riemsnijders-gilde dd. 1417 artt. 17 j°. 22 en 18.

9. (14de eeuw?) z. j. *Van den morgenspraeke.*

1. Die ter morgensprake niet en quame, als men bode, die verboerde VI d. Compt hy te laete, zoe gelt hy II d.

2. Waer enich gildebroeder, die sprake sonder oorloff van synen ouderman in den morgenspraeke, als ze beset waer, die verbuerde VI d.

3. Waer enich gildebroeder, die twist make(de) in der morgensprake, die verboert II sc.

4. Een ongeriege boete is II sc. ende een schelders-boete is oock twe sc.

5. Waer enich man, die onse gildebroeder waer ende den anderen een onscout wedde voor dat gilde, ende daernae dat verplage, daer hy voor die onscout gedaen hadde, die verboert II sc.

Gildeboek fol. 4 verso.

10. (14de eeuw?) z. j. *Van doden.*

Waer enich man, die onse volle gildebroeder waer, off zijn wijff, daer een gildebroeder storve off zijn wijff, die daer niet en ware ter vygilien off als men opbuerde ende ter kerken draghet ende int graft zet, die verbuert tot elker tijt XII d., daer ment betuygen mach mit twe wittaftighe tuygen.

Gildeboek fol. 4 verso.

11. (14de eeuw?) z. j. *Van stucken teinden.*

Waer enich man, die geset worde van ons gilde wegen tot enighe stucken ende hy ze niet en eynde binnen der tijt, die men hem zette, die waers op II sc.; des niet te laeten. Ende elcx van den partyen desgelijcks op II sc.

Gildeboek fol. 5.

12. (14de eeuw?) z. j. (*Onrechtmatige beschuldiging tegen oudermannen.*)

Waer enich man, die zynen oudermans berekenen woude off raidtsmanne off dienstluyde, ende hys niet volbrengen en conde, die verbuerde V sc.; ende daertoe zoude hyt beteren by den gilde.

Gildeboek fol. 5.

13. (14de eeuw?) z. j. (*Administratie der oudermannen.*)

1. Item geen ouderman en mach zijns gilde goet meer wechgeven dan V sc. ende niet daerenboven buyten den gemeinen gildebroederen.

2. Item zoe wanneer men ons gilde loten maket, zoe zullen die oudermans ende die bussmeysters te gader comen ende maken die loten, ende dan zoe mogen zy van des gilde goede verdrincken een pont.

3. Item zoe wanneer men ons gilde rekeninghe maekt, daer staet toe een pont.

4. Item zoe wanneer die oudermannen in der tijt hoir rekeninghe overleveren, zoe zellen zy mede overleveren dat uutscrift van den verstorven lijffrenten in denzelven jare, daer zy oudermannen in hebben geweest. Ende datzelve uutscrift zal men jaerlicx leggen mitter rekeninghe ins gilden kist.

Gildeboek fol. 5.

14. (14[de] eeuw?) z. j. (*Loting om plaatsen op kermis en markt.*)

Elck gildebroeder en mach mer een lot aentasten off inleggen op eenre karmis off op eenre marckt, daerre veel versament zijn van onse gilde, by enen koer van enen ponde, halff ter stadt ende halff ten gilde.

Gildeboek fol. 5 verso.

15. (14[de] eeuw?) z. j. (*Verplichtingen der gildebroeders.*)

1. Dits een wilkoer, dat geen man onse gildtbroeder wesen en zall, hy en zall reedt gelt geven voor zijn gilde. Ende waer enich man, die onse gildebroeder ware, die om verste bade, die verboerde II sc.

2. Item zoe wat gildebroeder, die beruft ware van simpele zaicken off van ondaet off van verrade off meneedich ware, die waer zijns gilden quijt, daer ment betuygen mocht mit twe wittachtighe tuygen.

3. Item zoe waer die stadt mitten gilde uutreyst off will reyssen, ende die oudermans daer die gildebroeders toe ontboden, ende zoe wie dan versaete dat gebot van dier reysse, die verbuerden I ℔ tot sgilden behoeff, ten ware by orlove van den oudermans.

4. Soe wanneer dat enich van onse gildebroeders sterft, die erft zynen outsten zoen dat gilde ende dat zall hy verheervaerden mit XV sc. binnens jaers. Dede hys niet, zoe verviele hy van allen dien recht ende toeseggen, dat hy daer voor an hadde, dat hem zijn vader geerft hadde. Ende daermede zit hy stille, thent hy tot zynen jaren compt.

5. Item waer enich man off wijff, die onse gilde aentasten ongewaerder hande, die verbuerde I ℔.

6. Item geen gildebroeder en mach twe cameren ophouden ende daer veilinghe in togen ende daghelicks neringhe in doen opter marssluyde ghilde, by enen koer van enen ponde, alzoe dicke als men doet off bekoerde, halff die stadt ende halff sgilden behoeff.

7. Soe wat luyde, die waeckmeysters zijn, zellen zelven waken by V sc.

8. Item alze die bode ontboden wert, daer een onse gildebroeder doot is ende hy die gildebroeders daertoe biet, zell hy daeroff hebben V sc.

9. Voort zoe en zall niemandt onse beste pellen besigen, hy en zy gildebroeder off gildesuster; kinder off bode zellen besigen onse gilden oude pelle ende die strijpte saerts.

Gildeboek fol. 5 verso.

16. (14[de] eeuw?) z. j. *Dit zijn ons gilde goeden.*

1. In den eersten een bedde, leyt op die Wittevrouwenpoirte, staet aen theel einde gescreven „der marssluyde bedde" ende weget LXVIII ℔ mitter tijckt; ende daer is een oude polue toe ongeweven.

2. Item mitten botterluyden gemeen opterzelver poorte een bedde mit eenre poluwen.

3. Item op onsen kleynen toern staet ons gilde grote kiste, dair sijn in vijff cleine lootbussen.

4. Item hebben die oudermans ofte bussmeysters een eycken kiste.

5. Item een zyde bannyer ende een wimpel, staen in drie vergulde kanisse.

6. Item II toortijdsse, II heerpannen.

7. Item een eycken lade, daer is in ons gilde niew pellen mit enen linnen laken ende een blaw saerts.

8. Item een out pellen mit een strijpte saerts.

9. Item een ladeken mit ons gilde brieven.

10. Item twe besloten bussen, daer zijn in veel rollen ende cedullen ende ons gilden zegell.

11. Item Jan Matheuszoen van den Wael verhuert anno XVIII ons gilden ondiep elx jaers om VIII loot silvers, alzoe die stadt van hoiren renten nemen zall in elker tijt der betaling.

12. Item Jan van Malsen geeft van ons gilden slach sjaers II loot silvers.

13. Item van ons gilde grote toern geeft men nu IIII ℔ stadts pay sjaers; bruyckt Huge van Breda.

14. Item van den kelre onder ons gilden toorn geeft Gijsbert van der Horst II ℔ stat-pay sjaers.

Gildeboek fol. 6 verso.

17 [1]). (14de eeuw.) z. j. *Die overdracht in der lotinghe.*

1. Die raidt van der stadt oude ende niewe zijn overdragen, dat nyemandt van onsen borgeren, die niet stadelix binnen Vtrecht en wonen, mede loten en zellen op Onser Vrouwen-avont. Ende waert dat yemandt hierenboven lot aentasten, die verbuerde X ℔; ende die zoude hy brengen an hemde ende an broke ter klocke.

2. Voort zoe en zall niemandt op Onser Vrouwen-avont lot aentasten in synen gilde, hy en hebbe der stadt ende zynen gilde voldaen van zyne koere ende broeken roerende van desen jare. Ende die hierenboven lot antasten, die verbuerde de helffte meer, dan die koeren ofte broeken beliepen; ende die zoude hy brengen bloots hooffs voor den raidt opter stathuys.

Gildeboek fol. 7 verso.

18 [2]). (14de eeuw.) z. j. (*Beëediging der vijf kiezers.*)

1 [3]). Dat sweert ghy, dat ghy twe oudermannen kiesen zelt, die desen gilde ende die gemene gilden ende der meenre stat van Vtrecht nutte ende orbaerlick zijn, by uwe vijff zinnen. Dat en zuldy laten noch om lieve noch om lede, noch om maechscap noch om swagerscap, noch om anxte van uwen live noch om anxte van uwen goede, noch om geenrehande saicken. Dat u God zoe help ende Zijn heiligen!

2. Voort zo vragen wy u by desen zelven eede, off ghy van yemant gesproken zijt off gebeden off verbonden, dat ghy dat zegt openbair; ende zegget ghy des niet ende het die raidt van der stadt na ter waerheit vonde, dat gys van

---

1) Gelijke voorschriften, als hier zijn vermeld, zijn te vinden in de oproeping tot de raadskeuze dd. 31 Januari 1386 (opgenomen in deel I als N°. 114).

2) Deze artikelen betreffen blijkbaar de beëediging van de vijf gildebroeders, die volgens art. 3 van den gildenbrief van 1341 (opgenomen in deel I als N°. 111) aangewezen werden om de oudermannen van het gilde te kiezen, in 1450 „gehaerden" genoemd. Zij zouden in dat geval dus dagteekenen van circa 1341.

3) In H.S. is bij dit artikel een † geplaatst.

yemande gesproken zijt off gebeden off mit yemande verbonden, zoude men u offnemen den koer van X ℔, alzoe daertoe staet, off jaer ende dach uuuter stadt wesen. Ende daertoe zoude men u menedich houden ende proeven.

Gildeboek fol. 8.

19. 1352, Juni 20. (*Voorschriften betreffende het winnen van een tweede gilde.*)

Aldus hout der oudermans boeck:

Int jaer ons Heren MCCCLII des Woensdaechs voor sint Jans-dach te Midsomer droeghen overeen die gemene oudermannen:

1. Enich man, die twe ambochten voert mitter handt, die zell dien gilde dienen, daer hy meeste goets aen leggende heeft. Ende desgelijcks zall wesen van luyden, die twederhande comenscap voeren; mer ambochte gaen boven die comenscappe.

2. Voort enich man, die in den gilde is ende een ander gilde hebben will, waer enich ouderman, die dien man anname ten waer by den menen oudermannen, die verboerde IIII ℔.

Gildeboek fol. 8 verso.

20. 1368, Maart 16. (*Vergoeding voor buitengewonen dienst in tocht en wacht.*)

Int jaer van LXVIII waren oudermans in der tijt Euert Trinde ende J(a)cob Scrodekijn Tymansszoen. Doe droegen onse gemeene gildebroeders overeen opten XVI dach in Maerte in deser maniere:

Soe wie dat geboden worden mit harnasch uuter stat te varen zonder dat een gemeene reysse ware, die zall elkes dages hebben zes grote, wanneer dat hy uuter stadt compt. Ende zoe wie dat in deser manieren wert geboden mitten harnasch opte Plaets te wesen, die zell elkes dages hebben II grote.

Gildeboek fol. 9.

21. 1410, Januari 15. (*Verklaring wat marswaren zijn.*)

1. Int jaer ons Heren MCCCC ende thien des Woensdaechs na Pontianij doe wert toegesleten den merssluyden, dat zy mogen houden veill alle gewrochte beelde vergult off onvergult, overmits die sadelaers hadden gepant Dirck Jansszoen,

ende die raidt settertoe Matheus Scrodekijn ende Jan Mathijszoen, ende die sleten den marssluyden toe, dat zyt wel mogen houden veil, als voorseyt is, gesneden off gepinsiert werck, alst van den meister gecomen is.

2. Voort zo mogen die marssluyden houden veil alle gewrocht werck van smeden, als messen ende alle gevijlt werck ende alle geslepen werck ende alle verteent werck, op der marssluyden gilde, uutgesondert alleen swart werck van groven smeden, ongevijlt, ongeslepen ende onverteent.

3. Waer enich man, die vercoft werp in werp, die der marssluyde gilde niet en heeft, die most haer gilde winnen, alzoet staet: want sayen, sarck, woosteyn, dats werp in werp, ende alle desgelijcks, dat werp in werp gewrocht is, dat hoort den marssluyden toe, als kersey, voederlaken, mutsen, bolletkyns, die papen dragen, dekenen, zalloenen, gemaeckte coussen, Dornix zyde-laken.

4. Alle gesteenten geslepen off ongeslepen, als diamanten, lobben, saphyren, robynen, peerlen, corael, ende alle gesteenten, die julierers dragen gewrocht off ongewrocht of ongepijnt, horen den marssluyden toe ende hoiren gilde. Voort alle cruyde, specerye ende drogeride, die aptekers toehoeren, is al te zamen marsseryde.

Gildeboek fol. 9.

22. 1413, Januari 2. (*Slechts gildebroeders mogen lood en tin in het klein verkoopen.*)

Int jaer ons Heren dusent IIII^c ende XIII des Manendages nae Jaers-dach: dat voortmeer niemant vercopen zall loot off tin beneden thien ponden gewichtts, zy en zellen hebben der marssluyden gilde ofte zy zellent winnen, alzoe dat staet.

Gildeboek fol. 10.

23. 1418, Januari 17. (*Marslieden mogen veters, snoeren enz. verkoopen.*)

Int jaer ons Heren dusent IIII^c ende XVIII des Manendages na sinte Pontiaens-dach sleten die gemeene oudermans: want die marssluyden gepandt waren van de ryemsnyders aen hosveteren, rijchsnoer, buydelen, handtschoen ende aen ander gewrochte ledermarsse, die zy veil hadden, daer die ryemsnyders off meenden, dat men hoir gilde roerde, dat die marssluyden mit haren oudermans in der tijt, als Henrick de

Witte ende Vrederick Trinde, doe vervolchden voor die gemene oudermans, ende daer worden toe geset Wouter Grauwert ende Aernt Willemsoen; ende die gingen dat uut, zoedat gesleten wert: dat die ryemsnyders den marssluyden haer pande wedergeven zouden, ende die marssluyden zullen voortmeer bliven in allen hoiren ouden rechten ende gewoente.

Gildeboek fol. 10.

24. 1499, Augustus 20. (*Panding door het riemsnijders-gilde.*)

Anno dusent IIII c ende negen ende tnegentich op den XX dach in Augusto, enen legen dach, sleten die oeverst ouderman mitten gemeen oudermans: alsoe als die ryemsnyders mit onrecht gepant hebben Aernt Janssen ende Reijer Jacobssoen, soe zellen zy hem hoir panden wedergeven ende spreken mit recht, daer zy menen te winnen.

Gildeboek fol. 10 verso.

25. 1499, September 6. (*Marslieden mogen zeep verkoopen.*)

Anno dusent IIII c ende negen ende tnegentich den sesten dach in September sleten die oeverst ouderman mitte gemeen oudermans: alzo als die botterluyden-gilt gepant hebben Harman van Werckhouen ende Willem van Diemerbroeck, omdat zy zeep vercoft hebben ende om huer gilt te winnen, dat men hoir pant wedergeven zell ende ongepant laten zellen, ter tijt toe dat die botterluyden-gilt beter bescheyt voortbrengen.

Gildeboek fol. 10 verso.

26. 1499, September 6. (*Koekbakkers moeten het gilde winnen.*)

Anno dusent IIII c ende negen ende tnegentich ut supra sleten die oeverst ouderman mitte gemeen oudermans, als dat alle die koekebackers der marssluyden gilt winnen zellen. Ende die koekebackers, diewelck dat zelver ovens zetten, daer zy hair koeken in backen, zellen oick mede der backers gilt winnen. Mer die koekebackers, die hoir koeken in ander luyden huysen gaen schieten, die zullen ongehouden wesen der backer gilt te winnen.

Gildeboek fol. 11.

27. 1514. (*Benoeming van een busmeester.*)

Int jaer ons Heren dusent V c ende XIIII waren oudermans Gosen van Voird ende Gijsbert Heinrickzoen, ende zy over-

droegen mitte gemeene gildebroederen, dat die oudermans in der tijt moghen kiesen enen bussmeyster uut die gemene gildebroederen; ende wair yemant, die dat weigerde off niet wesen en woude, die verboerde een goude gulden van gewichten tot sgilden behoeff. Doe wort gecoren Claes Roick tot I busmeister.

Gildeboek fol. 11.

28. 1513. (*Schild voor het gilde.*)

Int jaer ons Heren MV c ende XIII heeft ons gildt late maken, — ende int zelve jaer was bussmeyster Jan Splinterzoen spiegelmaker, — een sulver schilt vergult ende weecht IIII℥ ons min ℥ verdel Troijs.

Gildeboek fol. 11.

29. 1538, April 1. (*Plaats der kramen.*)

Copie.

Anno XV c XXXVIII des Manendaechs den eersten Aprille onder meer ter stadt clocke vercondicht:

1. Voorts zo laten myn heren voorseyt weten ende gebieden, dat niemant voortaen mit enighe cramen ende marsseryen en staen op enighe plaetzen binnen deser stadt ofte aen de muren ende straten van deser stadt graften buyten der veynsteren van hoiren ofte ander luyden huysingen, opt verbueren van deerste reysse een Carolus-gulden tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt ende deser stadtt, ende oft meer gebuerde by dubbelde koeren.

2. Ende waert dat yemant enighe steden, omme mit hoiren cramen ende mersseryen bestaen, hueren wouden, dat zellen zy doen in deser stadt oude raidt- ende wanthuyse van der camerers van deser stadt, die daer een ygelicken off goet bescheyt doen zellen.

Dit was onderteykent:

Jacob van der Voort *in absentia subscripsit.*

Gildeboek fol. 11 verso.

30. 1541, October 26. (*Ordonnantie op het marslieden-gilde.*)

Anno XV c een en veertich des Woensdaechs den zes ende twijntichsten dach van Octobri.

Schout, burgemeisteren, schepenen ende raide der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der merssluyden

gilde te hebben ende te gebruycken dese naebeschreven articulen ende puncten:

1. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 1, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der merssluyden gilde" *en* „ofte oick min" *in* „dan wel min, tot discretie van de dekens in der tijt."

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „de marssluyden-gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der marssluyde gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder-gilde" *in* „de voorseyde marssluyden-gilde" *en* „twaelff haickbusschen" *in* „acht haickbusschen".

9. Item niemant en zall mogen der marssluyde gilde voorseyt aentasten ende mit open veinsteren voortdoen, ofte mitte marsse om neringhe zuecken gaen, ofte mit tafelette voortstaen om marsserie, specerye ofte apothecarye te vercopen, tenzy dat hy borger is ende desen voorseyden gilde voldaen ende gewonnen heeft.

10 [1]. Item alle geesteente, geslepen oft ongeslepen, diamante, lobbe, saphieren, robynen, peerlen, corael ende alle, dat die juwelierrers veyle dragen, gewrocht ofte ongewrocht, alle cruyden, speceryen, droghe, aptekaryen zijn all marsseryen, ende die dit veyl draghen ende vercopen zellen, moeten der marssluyden gilde winnen.

11 [2]. Item waer een man, die vercoft enich werp, die der marssluyden gilde niet en heeft, die moetet winnen, want sayen, sarcx, worstein, kersey dats werp in werp; ende all desgelijcke, dat werp in werp gewrocht is, dat hoort die marssluyden toe, als kersey, voederlaken, bonetten, boldettekens [3], die de papen dragen, dekenen, salloenen [3], gemaeckte caussen, Doornicks sydelaken etc.

---

1) Vergelijk N°. 21 art. 4.

2) Vergelijk N°. 21 art. 3.

3) Een ander afschrift dezer ordonnantie (Archieven der gilden N°. 453) leest in plaats van „boldettekens" en „salloenen" resp. „bolnettekens" en „galloenen".

12 [1]). Item waer enich man ofte vrouwe, die des voorseyden gilde aentasten ongewaerder hant, die verbuerde een Carolus-gulden tot behoeff des Keyserlicken Majesteyts, des stadts ende dese gilde voorseyt, elcx een derdendeel.

13 [2]). Item alle koekebackers ofte die koeken int openbaer vercopen, zullen die marssluyden-gilde winnen. Ende die koekebackers, die selver ovens zetten, dair zy in backen, zullen daerenboven mede den gilde van de backers winnen. Mer die koekebackers, die hair koeken in ander luyde ovens schieten, en zullen niet gehouden wesen der backers gilde te winnen.

14. Item off hierenboven yemant voortdede, zullen die dekens hem mogen dat verbieden mit hoiren bode. Ende waert saicke dat hy dat gebot terstont binnen een uure daernae niet en verhoorde, zoe zel hy verbueren telker reysse enen Carolus-gulden tot behoeff als voren.

15. Item off daer yemandt ware van den comans, die in voortyden aengenomen waer als aenworpelinck —, als voortijts altijt geuseert is geweest, ende dat want der marssluyden gilde geen leerkinder en heeft, — ende geen borger en waer, die zall eerst borger worden, eer hy voortdoen zall, ende dan zijn gilde voldoen nae dese niewe ordonnantie. Welverstaende dat die penninghen, die hy in voortyden betaelt heeft, hem betalinghe strecken zullen, soeveer zy strecken, behoudende dat rasoen als voorseyt.

16 [3]). Item zo wanneer enich gildebroeder van desen gilde sterft, die erft zynen outsten zoon dat gilde; ende dat zall hy verheergewaden binnen sjaers mit een pont wasch tottes gildes outaers behoeff. Ende indien daer gebreck in geviele, zoe waer hy vervallen van alle sijn recht, dat hem by dode zijns vaders van den gilde aenbestorven.

17 [4]). Item zoe wie der marssluyden gilde gewonnen heeft mit halven gelde ofte noch winnen zall, die zall zijn gilde zijn outste zoon allzoewel erven, gelijck off hyt met vollen gelde gewonnen hadde.

18 [5]). Item waer enich giltbroeder-zoon, die der marssluyden

---

1) Vergelijk N°. 15 art. 5.
2) Vergelijk N°. 26.
3) Vergelijk N°. 15 art. 4.
4) Vergelijk N°. 3 art. 1.
5) Vergelijk N°. 3 art. 2.

gilde begeerden te winnen by zijns vaders leven, die zalt mogen winnen tot discretie van de dekens.

19 [1]. Item geen gildebroeder ofte gildesuster en mach opter marssluyden gilde twe tonen doen ofte twe cameren openen, om dagelicks veilinghe te doen, by een koer telke reysse te verbueren enen Carolus-gulden tot behoeff als voren.

20 [2]. Item waer enich gildebroeder off gildesuster ofte hairen bode, die den enen den anderen zynen coipman ontriepe ofte wenckte van zijnre camere ofte thoon, eer hy van hem gescheiden waer, ende ment betuygen conde, die verbuerde thien stuvers, zo dick hetzelffde geschiede.

21 [3]. Item zoe wie oly vercoopt, die gemengt waer, dat men bewysen can, die verbuert telker reyse enen Carolus-gulden tot behoeff als voorseyt.

22 [4]. Item zo wie boomwol slaen dede ende die steen daer wederom in dede ofte daerin bevonden waer, die verbuert telke reysse, indien ment bewysen can, enen Carolus-gulden tot behoeff voorseyt.

23 [5]. Item die marssluyden zullen mogen vercopen alle vergulde ende ongestoffeerde beelden, gestoffeert ende gepinseert ende alreley gemaekt werck, alzoe alst van den meyster compt, cannen, cruyken, geleedt ofte ongeleedt, gelaesen, taferelen, brieven etc. ende voort all, dat die marssluyden van outs in haer marsseryen geuseert hebben veil te houden.

24 [6]. Item voort zellen die marssluyden mogen veil houden alle gewrocht werck van den smeden, als messen, alle gevijlt werck, alle geslepen werck, alle vertint werck, opten marssluyden gilde, uutgesondert alleen swart werck van grove smeden ongevijlt, onvertint ende ongeslepen.

25 [7]. Item die marssluyden zullen mogen veil houden nastelen, hossveteren, rijchsnoeren, buydelen, handtschoenen ende ander gewrocht ledermarsse.

26 [8]. Item zo zullen die marssluyden oick mogen vercopen loot off tin int gros ende oick alle gemaeckt werck by der

---

1) Vergelijk N°. 15 art. 6.
2) Vergelijk N°. 6 art. 7.
3) Vergelijk N°. 6 art. 1.
4) Vergelijk N°. 6 art. 2.
5) Vergelijk N°. 21 art. 1.
6) Vergelijk N°. 21 art. 2.
7) Vergelijk N°. 23.
8) Vergelijk N°. 22.

pont beneden die thien pont wichts, als men in een marsse dragen mach.

27 [1]). Item zullen mede die marssluyde mogen vercopen zeep, tzy Amsterdamsche, Spaensche, hierlantsche, hoe zy genoempt mach wesen.

28 [2]). Item waer enich gast van buyten, die goet brochte van gewichte, die en zalt niet vercopen dan int gros als hyt brengt, alheel onverscheiden. Ende indien contrarie bevonden wert, zall hy verbueren telke reysse enen Carolus-gulden tot behoeff voorseyt.

29 [3]). Item zoe wie brengt goude laken, flueel, dammast, camelot, samit, lint, baudekens off enigerhande marsserye, en zal ze niet mogen vercopen dan mit enen godtspenninck allgeheel, by tverbuere telker reysse een Carolus-gulden tot behoeff voorseyt.

30 [4]). Item waer der enich gast van buyten, die leder bracht ofte ledermarssch, tzy gewrocht ofte ongewrocht, zall ze allgeheel vercopen mit enen goidtspenninck, by tverbueren telker reysse enen Carolus-gulden tot behoeff voorseyt.

31. Item zo zellen alle arme ende schamele comans, die mitte marsse langes der straten gaen, tafeletten uutsetten, brieven hangen ofte enighe marsseryen handteeren wille, waervan alle hoir marsseryen ende comanscap eens boven drie Carolus-gulden niet weerdt en is, die zullen dat mogen doen zonder openbaer winkel te houden, mits gevende tot discretie van de dekens.

32 [5]). Item zoe wie cameren ofte winckelen opendoet, ofte mit die marsse loopt ofte omgaet, taefeletten uutset, ofte brieven hangt, ofte enige marsserye voortdoet op Sonnendaghe, Apostel-daghen, Ons Vrouwen-daghen, sinte Martynsdaghe off zinte Nicolaes-daghe, die verbuert, telke reysse als ment bewysen kan, thien stuvers tot behoeff voorseyt; ten waer dat ze op merckdaghen quamen ofte in den Oustmaent, want ments dan qualick omberen mach.

33. Item waert dat enich gildebroeder van den voorseyden

---

1) Vergelijk N°. 25.
2) Vergelijk N°. 2 art. 1.
3) Vergelijk N°. 2 art. 2.
4) Vergelijk N°. 2 art. 3.
5) Vergelijk N°. 6 art. 6.

gilde, mittenzelven gedient hebbende, offlivich worden, zall alsdan zijn weduwe van hem der marssluyden gilde daernae een jaer lang zelver moegen gebruycken ende niet langer, ten zy dat zy den gilde op niewe weder gewonnen hadde, opt verbueren als voeren.

34. Item waert dat enich gildebrueder offlivich woorde ende mit der marssluyde gilt niet gedient en hadde, zall die weduwe daervan na zijnder doot moghen gebruycken zes weken ende niet langer, opt verbueren als boven; off zy zall tgilt op niews moeten winnen.

35. = *Wantsnijders-gilde N°*. 30 *art.* 24, *met wijziging van* „den schout ende deser stadt" *in* „den schout des stadts".

36. = *Wantsnijders-gilde N°*. 30 *art.* 25.

Gildeboek fol. 12.

---

b. Andere bepalingen.

31. 1350, Juli 26. (*Zoenbrief o. a. met het marslieden-gilde.*)

Alle denghenen, die desen brief sellen sien of horen lesen, doe wi verstaen Jacob van Heteren, ridder, Philips ende Ghisebrecht van Heteren, knapen, broeders, dat wi ende alle onse maghe ende hulpers, gheseten in des hartoghen lande van Ghelre, ene alinghe, ganse zoene overdraghen siin weder Jacob van Driel ende alle sinen maghen, yeghens die stat van Vtrecht ende yeghens den mersluden van Vtrecht, die hoer ghoet verloren hebben, ende van allen zaken, dat daeraf roert. Ende wi Jacob van Heteren, ridder, Philips ende Ghisebrecht, sine broeders, gheloven dese zoene witteliken ende wel te houden voer ons, voer onse maghe ende hulpers, die in des hartoghen lande van Ghelre gheseten siin, omdat ons voldaen is van Eerst van Weerdensteyn, onsen doden oem, ende gheloven mede oervede te doen, wanneer dats ons die stat van Vtrecht vermanen doet; welke oervede wi doen sellen tusschen der stat van Vtrecht ende Renen, daer wi veylich comen moghen, na des Stichts rechte, sonder archeyt.

Voert so hebben wi Jacob van Heteren, ridder, ende Ghisebrecht van Heteren, siin broeder, knape, gheloeft ende gheloven mit ghoeden trouwen der stat van Vtrecht, den

mersluden van Vtrecht ende Jacob van Driel ende sinen maghen, alse waer dat sake dat hem enich hinder, stoet of scade ghedaen worde in enigher manieren van onsen maghen ende hulperen, die in des hartoghen lande van Ghelre gheseten siin, roerende van Eersts dode van Weerdensteyn, ons oems, so souden wi dat ofdoen ende verrechten binnen eenre maent, nadien dat wiis van der stat van Vtrecht of van horen bode vermaent werden. Waer dat wi des nyet en daden, so souden wi tends dier maent onghemaent incomen binnen Vtrecht, ghewapent, te peerde, mit ons selfs live, ende hulper wesen der stat voerseyt op ons selfs cost op dieghene, die hem dien scade ghedaen hadden, ter tiid toe dat hem die hinder, scade ende stoet ofghedaen ware ende verbetert ende die voerseyde zoene van Eersts dode vorghenoemt ghehouden worden, alse voerscreven is. Voert so siint vorwarden, waer dat sake dat ons zulke nootsaken voervielen, dat wi dien dienst mit ons selfs live nyet doen en mochten, so souden wi tue ander ghoede manne voer ons legghen, voer ons te dienen in derselver manieren, die voerscreven is, ter tiid toe dat wi van dien nootsaken weder ontladen waren.

Ende alle dese voerscreven punten hebben wi gheloeft ende gheloven bi onser trouwen witteliken ende wel, vast ende stade te houden ende vol te done, sonder arghelist. In orconde deser dinghe so hebben wi Jacob van Heteren, ridder, Philips ende Ghisebrecht van Heteren, sine broeders, knapen, vorghenoemde, onse seghelle an desen brief ghedaen. Ende om die mere orconde ende vestenisse deser dinghe so hebben wi Henric van Brienen, ridder, ende Aernoud van der Horst, knape, gheloeft ende gheloven mit ghoeden trouwen voer alle onse kindere, dese voerseyde zoene witteliken ende wel te houden ende doen te houden in allen manieren alse voerscreven is, ende hebben voer onse kindere onse seghelle mede an desen brief ghedaen tenen orconde om bede wille haren Jacobs, Philips ende Ghisebrechts vorghenoemt.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent drehondert ende viiftich des Manendaghes na sinte Jacobs-dach in den Zomer.

Orig. charter op perkament met 5 uithangende zegels, Inv. N°. 513.

32. 1387, November 29. (*Voorschrift op de waarde van vreemd geld.*)

Op sinte Andries-avont worden deze punten, de hierna be-

screven staen, ghekundicht ter klocken ende worden overdraghen bi den ouden rade ende bi den nywen:

1. In den eersten, dat de wissellaers, die van deser tiid voert wissel houden willen, zweren zullen ten heylighen, dat si der drier heren gulden [1]), de nu ghengaftich siin, nyet hogher nemen, gheven nochte weerderen en zullen dan tstuc voer XXX witte Hollantsche grote ofte voer XXVIIIƷ pl., also alst de raet out ende nywe mitten menen ghilden overdraghen ziin, ende zi zullen weder moghen nemen, of si willen, van elken gulden te wissellen I doeytkiin ende daerna meer van elc stuc gouts, nadien dattet meer ghelt. Ende waert dat hier enich argher gouden ofte zulveren ghelt quame, dat en zouden zi nyet copen nochte vercopen nochte doen copen nochte vercopen, maer zi zullent rechtevoert den rade van der stat laten weten. Ende die raet zelt dan weerdighen eer ziit uutgheven ofte dattet ghengaftich worde. Ende zo wie van hem dit verbrake, die waer meenedich ende daertoe en zoude hi nummermeer wissel houden.

2. Ende na der weerde van den gulden voerscreven zo wil de raet van der stat al ander gouden ghelt zetten, elc stuc na ziinre weerde.

3. Voert waer enich mersseman of anders yemant, die dit voerseyde payment hogher name ofte gave dan de ghilden overdraghen ziin, dat woude de raet van der stat scerpeliken aen hem rechten, nadien dat si vonden, dat si ghebroect hadden.

B.spr.b. dd. 1387, fol. 79.

33. 1417, Juni 18. (*Verbod, kruit, zwavel enz. te verkoopen of uit te voeren zonder verlof van de oversten.*)

1. Die raet van onser stat laet enen ygeliken weten: waert dat yemant vercofte donrekruut, zwevel, salpeter ofte scut buten wete ende oerlof van onsen oversten, yemant, die dat verbrake ende die raet dat ter waerheit vonde, die zoude X jaer uter stat wesen.

2. Voert laet de raet enen ygeliken weten ende verbiet, dat nyemant donrekruut, zwevel, salpeter off scut uter stat

---

1) Nl. „des bisscops gulden", de „Hollantsche gulden" en de „Ghelressche gulden", vgl. B.spr.b. dd. 1387, (December 4) op sinte Barbaren-dach, fol. 82.

en vuer buten wete ende consente van onsen oversten. Ende yemant, die dit verbrake, dat woude de raet rechten mitten zweerde aen siin liiff.

B.spr.b. dd. 1417, sVrydages voer sinte Jans-dach te Middezomer, fol. 150 verso.

34. 1432, Juli 31. *Van den polver.*

Want hier in der stat ende in den lande voel lichter gesellen come ende brenggen, maken ende vercopen voel polvers, die van vulre stoffen gemaect is, daer die lude mede bedrogen ende verschalket warden, om dit te besorgen ende te verhueden heeft die raet, overmits vervolch van scepenen, raede ende oudermans van der marslude ghilde, hierop overdraghen, als hiernae beschreven staet:

1. Dit siin die crude, daer men de polver off maken sell:

peper,
ghengeber van Cathay,
metsgengeber,
blaeu gengeber,
makiin, die niet gheel en is,
} tgrabbelloir hieroff mach men well prueven.

galiga,
greyn,
canneel,
musschaten,
rompen van musschaten,
musschaeten-bloemen,
nagelen,
stocken van nagelen,
soffraen.

2. Ende dese polver en sel mit geenrehande dingen geverwet wesen dan alleen mit soffraen voirseyt.

3. Ende waer enich man off wiif, die enigen polver makede off dede maken off vercoft om in spise te doen anders dan van den cruden voirbescreven ende die raet dat ter waerheit vonde, dat yet anders ynne gedaen waer, hy waer borger of ondersaet, die sel verbueren een halff jaer siin neringe ende viif pont stat-pay, *also dicke alse hyt dede* [1]), ende die brenggen bloits hoefts voer den raet opter kisten. Ende enich gast van buten, die hierynne bruekich gevonden worde, die sel men

---

1) Het cursief gedrukte is in H.S. later bovengeschreven.

sinen polver openbaerlic opter Plaetsen bernen, zoe wie en maecte of vercofte, ende daertoe terstont den maker off vercoper opten kaec setten ende daertoe den raede te beteringe geven viifdusent steens

B.spr.b. dd. 1432, vigilia Petri ad Vincula, fol. 11 verso.

35 [1]. 1436, November 14. (*Beëedigde wisselaars zullen aangesteld worden.*)

Voirt want die raet gesworen wesselairs setten will, dairom verbiet die raet allen wisselaren, allen marslude ende allen anderen onsen borgeren ende ondersaten, dat nyemant van deser tyt voirt en wissel dan die geswoeren wesselairs, als sy geset syn, by enen koer van XXV M steens, also dicke alst yemant dede.

B.spr.b. dd. 1436, des Woensdages nae sinte Martens-dach in den Wiinter, fol. 129 verso.

36. 1447, Februari 1. *Potten.*

Scepene, rade ende oudermans sijn overdragen, dat van deser tijt voert niement van buten mit eerden potten hier mercte houden en sell, dan opten rechten gesetten wekemerctdach; ende yemant, diet tot anderen tiden dede, die verbuerde I ℔, so dicke alst yemant dede.

R. D. B. dd. 1447, des Woensdages op Onser Vrouwen-avont te Lichtmisse, fol. 39.

37. 1472, Januari 27. (*Bepalingen over het uitstallen van waren door marslieden en riemsnijders.*)

Overdroegen scepenen, raide ende oudermans alzulke punten, als hyrna bescreven staen, ruerende van der marslude ende ryemsnyder ghilden:

1. In den yersten, dat niemant vorder toenen en sel dan ene elle breet buten den stylen van zynen veynsteren boven noch beneden, noch ghene vate ofte hoichte opten veynsteren zetten, daer die buere gebreck by hebben.

2. Item dat niemant ghene bancken noch stolen of anders yet, daer men op thoenen mach, zetten en sel buten den veynsteren voerscreven op die straet.

3. Item en sel niemant den anderen onredeliken voertoenen

---

1) Gelijk besluit werd genomen in 1434, (April 3) des Saterdages na den hiligen Paeschdage (B.spr.b. i. d. fol. 63 verso), doch zonder afzonderlijke vermelding der marslieden.

mit hangenden werke, dat totten ambocht hoert, mer hy zelt hanghen buten aen zyn stylen ende niet vorder.

4. Ende ymant, die in enich der voerscreven punten broikaftich gevonden worde, zel verboeren vyf scillinge, zoe dicke dat gheschiede. Ende hyrvan zellen koermeysters wezen alle onser stat dyenres hoghe ende leghe.

R. D. B. dd. 1472, des Manendaghes na Pauli Conversionis, fol. 76.

38. 1494, Juni 27. *Syndaelsnyders.*

1. Overcomen by den rade, dat die syndaelsnyers hoer waer brengen zellen ter plaetsen, die den Cartusers toebehoert ende die zy daertoe gunnen ende gewesen hebben ende daer zy se wysen zellen, ende anders nergent, byt verboeren van XXV ℔, alsoe dicke alst gesciede. Ende als zy hoer ampt doen, soe zellen zy die materie laden in tobben ende dragen die die trappen neder ende laden in scouwen ende niet in backen ende brengen se voirt uut ter plaetsen voirseyt, sonder daervan yet in den graften te werpen oft te laten vallen, by den koer voirseyt. Ende hiervan zellen koermeysters wesen alle die van den rade zyn out ende nyewe ende alle dienres hoech ende lege, ende die aenbrenger zel die helft daervan hebben.

2. Ende Peter Victerssoen ende Euert Volkensoen ziin gescict om te ondertasten van een stuck erfs, den zindaelsnyers voertyts toegevuecht, daer zy pacht of boeren souden.

R. D. B. dd. 1494, des Vrydages na Johannis, fol. 138.

39. 1504, Juli 16. *Merscramen.*

Overcomen by den rade, datter voertmeer tot gheenre tyt merscramen staen en zellen tusschen sunte Mertens-brug ende die Plaets ende van der Plaets tot die Beyerbrug, byt verboeren van V ℔, telker reyse dat yemant bevonden worde.

R. D. B. dd. 1504, des Dynsdages na Margarete, fol. 169.

40. 1512, Maart 15. (*Geschil tusschen de smeden en de marslieden over den verkoop van grof ijzerwerk.*)

Ter saken van der smede gilde ende enige merslude off andere, die groff yserwerck vercoepen, hoir gilde hijnderlick wesende, zyn gescict uuten ouden Gijsbert die Craen, Aernt Passert ende uuten nyen raide Gerijt Peterssoen ende Gerijt Foeyt.

R. D. B. dd. 1512, des Manendages na Oculi, fol. 8 verso.

41. 1512, Maart 24. (*Geschil tusschen de smeden en de marslieden over den verkoop van spijkers.*)

Die raide out ende nye hebben gesleten tusschen der smede gilde, ter eenre, ende den mersluden ende anderen, die yserwerck vercoepen, ter andere zijden, alse dat nyemant enige negell, te wetene spontnegel oft dairboven, veyl houden oft vercoepen en sellen, zij en sellen se selver oft hoir dienres bynnen Vtrecht gemaict hebben. Ende wye hem vermet veerder gerechticht te wesen, vermits dat se tgilde gewonnen hebben, die sellen hoir besceyt bij den gescicten brengen bynnen acht dagen, opdat men dair voerder op verclaeren mach.

R. D. B. dd. 1512, des Woensdages na Letare Jherusalem op Onser Liever Vrouwen-avont Annunciationis, fol. 10.

42. 1516, Augustus 20. (*Vonnis wegens den verkoop van slechte lijnkoeken.*)

Want tot Lubbert Roelofszoen des gorters huys in de Weerde sekere quade koeken van Henrick Stuerman tot Meersbergen gecoft zijn, wairvan Henrick voirseyt XVII scape afgestorven zijn, als den rait kenlycken genoich gemaict is, soe sleten scepene, raide ende oudermanne, dat Lubbert voirseyt die voirseyde XVII scaepe betalen sel tot taxacie van den nabueren by den gescicten van den raide. Ende dairtoe sel Lubbert der stat ter beteringe geven XXV Rynsche gulden current, dair men steen om coepen sel tot behoeff enen toern in der viscopers slach opten hoeck by die Weerde mede te makene; te betalen bynnen een maent naistkomende, alle daige dairna bij V ℔.

R. D. B. dd. 1516, des Woensdages na Assumptionis Marie, fol. 124 verso.

43. 1522, April 4. *Koeken backen.*

1. Voert mede laet die raet weten, na overcomen der scepene, raide ende gemeen oudermanne, dat voertan nyemant van den coekebackers meer roggen coepen en sel dan drie mud ter weeck, dair zy coeken off backen sellen moegen, wegende elcx twee pont min vier loet, dair elcx zyn teyken op setten sel; welke coeken die wegemeysters van den oudermannen altijt, alst hem belieft, wegen ende becoeren sellen moegen gelyck ander broet.

2. Ende dese koeken en sel nyemant uut onser stadt off stat-vryheyt meer dan een teffens voer zyn selfs eten moegen brengen noch vueren, opt verboeren van den coeken ende tot zwaer correctie van den scepenen, raiden ende gemeyn oudermannen.

B.spr.b. dd. 1522, des Vrydages na Letare Jherusalem, fol. 237.

44. 1523, December 17. *Rottecruyt.*

Sleten scepene, raide ende oudermanne, overmits gebreck, dat mit vergeven vant rottecruyt gevallen is ende noch meer vallen mocht, dat voertan nyemant bynnen der stadt nochte stat-vryheyt van Vtrecht rottecruyt, te weten arcenicum oft mercurium, hebben oft veyl houden en sel dan een man, die dat by synen eede vercoepen sel in deser manieren, te wetene: wye des behoeft sel komen mit twee van sijn nabueren, ende die geswoeren voirseyt sel dan oick twee van zyn nabueren dairbij nemen, dair hyt hem bij vercoepen ende leveren sel, ende dat sel die geswoeren mit al den tuygen dairbij teykenen in een boeck. Ende wye anders ruttecruyt voirseyt hadde, vercofte ofte van buyten brochte, dat sel wesen op zijn lijff.

R. D. B. dd. 1523, des Donredages na Lucye, fol. 132 verso.

XI. BOTERLIEDEN-GILDE.

XI. BOTERLIEDEN-GILDE.

---

1. 1408 [1]. *Van den keersen.*

1. Scepen, rade ende oudermans siin overdragen, dat nyemant int cruuswerck in der Buerkerc zitten en sel mit keersen te vercopen, also alse die raet dat voertyts overdragen heeft.
2. Voert waer yemant, die van der stede ghinghe zitten mit keersen te vercopen, daer hi op gheloet ofte gheset waer, die en soude in enen jaer in die kercke niet zitten mit keersen te vercopen nochte nyemant van siinre weghen, sonder arch.
3. Voert en sel niemant mit keersen te vercopen in die kerke voirscreven ommeghaen, bi denselven koor.

R. D. B. dd. 1408, fol. 15 verso.

2. 1416, Januari 31. (*Geen hars te mengen in geele was.*)

Die raet van der stat verbiet allen dengenen, die gheel was vercopen ofte keersen of beelde van ghelen was maken, cleyn of groet, dat niemant daer herse in en menge off en vercope, daer herse in gemenget waer. Ende yemant, die dit verbrake, die verboerden elc X ℔, also dicke alst yemant dede; ende die X ℔ sel hy brengen bloots hoefts ter clocken.

B.spr.b. dd. 1416, des Vridages nae Pauli Conversio, fol. 88.

3, 1427, October 11. (*Plaats der zuivelmarkt.*)

Die raet van der staet laet weten allen luden, die hier mit horen suvel ter marcten of mit andere hoir provande comen ende bi der Buerkerc, in der Marssegasse of daervoer te staen

---

1) Dit raadsbesluit wordt in H.S. onmiddellijk gevolgd door een blijkbaar later ingeschreven besluit dd. 1408, (October 29) des Manendaghes na sinte Simon ende Judendach der heyligher apostelen (R. D. B. i. d. fol. 15 verso).

plegen, dat sy die marcte houden sellen allanges den Steenwech over der goeten voer der lude huse, die daer woenen, allanges der straten, ende die een niet vor den anderen staen en sell ende niet in der Marssegasse of dairvoer [1]), by enen koer van V sc. Ende de hier bruekich ynne wart, die sellen onser stat knapen ende knechten becoren, ende die koren selver hebben.

B.spr.b. dd. 1427, des Saterdages nae Victoris, fol. 89.

4. 1428, December 7. (*Machtiging door het gilde tot eigendomsoverdracht van onroerend goed.*)

Wy scepene ende rade ende oudermans oude ende nywe van der botterlude ghijlde tUtrecht doen cont allen luden, dat wy in gemeenre morgensprake ghemachtijcht hebben ende maken machtich mijt desen tyegenwardighen brieve Willam van Weelden ende Aernt van Tyel, onsen mede-ghebruederen, van ons gijlden weghen ende in onsen naeme over te gheven den procuratores ende der bruederscap van sinte Jacobs-gasthuus tUtrecht den vrien eygendom van den Roeden Acker, egghen ende eynden, mijt allen synen toebehoren, alzo alze die gheleghen is in der gherecht van Zoes, streckende van den Spijcwech aen Vrancken-maet toe, daer suytwert naest gelant sijn Jacobs erfgenamen van Zulen ende noertwert Herman Janssoen; ende mede dat stuck lants teynden den Roeden Acker voerscreven, streckende van denselven Roeden Acker tot aen Vrancken-maet toe, alzoe als Peter Werrinck dit stucke lants voertijts cofte teghens Aernt Spruyt, daer Jacob van Zulen voerscreven boven ende Herman Janssoen beneden naest ghelant sijn, — ende van allen desen voerscreven lande ende van allen brieven, die daerof roerende zijn, te vertyen voer den scoute ende scepene tot Zoes in den gherechte tot behoef der bruederscap voerseyt. Ende loven hem mede van ons ghijlden weghen ende op ons gijlden goede den vryen eyghendom van den voerscreven lande te waren alze recht. Ende soe wes dat bi Willam ende Aernt voerscreven hierinne ghedaen sel werden, dat loven wy goet, vaste ende ghestade te houden voer ons ende voer onsen naecomelinghen. Ende hebben des tot enen orconde ons gijlden seghel aen desen brief uutghehanghen.

---

1) In H.S. is „ende niet ..... dairvoer" in margine bijgeschreven.

Ghegeven int jaer ons Heren dusent vierhondert acht ende twijntich op Onser Vrouwen-avont Concepcio.

Opgenomen in een brief dd. 1428, (December 16) des Donredages nae sinte Lucien-dach (Origineel charter met fragmenten van 2 der 5 zegels, Archief van het St. Jobs-gasthuis (berustende in het gemeente-archief)).

5. 1436, Februari 10. *(Plaats der zuivelmarkt.)*

Van der marct te houden langes den Steenwech, te weten dat die bottermarct ende eyer- ende melcmarct, die men hout in die Marssegasse ende by Onser Vrouwen huiskiin, dat men daer niet houden en sell die marct voirscreven mer langes an den Steenwech tot sinte Katherinen-werts aen. Ende yemant, die dit verbrake, die sel verbueren sulke koren, alst voirtijts by verboden is, te weten .... [1]).

B.spr.b. dd. 1436, des Vrydages up sinte Scolasticaes-dach, fol. 110 verso.

6. 1456, Maart 17. (*Publicatie van de overdracht op den verkoop van zuivel en wild.*)

Want groet gebreck dagelix velt int voercopen end vercopen der botter, eyer ende ander zuvel ende mede van den hoenren ende wilbrade, so laet die raet enen ygelicken weten, dat men die overdrachten dairvan in werden houden zell. End opdat hem dan niemant schuldich dairin ontschuldigen zel moegen, so sel men die overdrachten dairvan houdende uuthangen voir der schepen huus, dattet een ijgelic sien ende lezen mach, hem na te richten.

B.spr.b. dd. 1456, op sinte Gertruiden-dach, fol. 137 verso.

7. 1457, Januari 27. (*Geschil tusschen de boterlieden en de brouwers over het gebruik van den Minderbroeders-refter.*)

Reeds opgenomen bij de Brouwers als N°. 22.

8. 1467, Mei 11. (*Spek en worst niet te verkoopen op de Ganzenmarkt.*)

Want alhier opter Gansemercten tot vele tijden speck ende worsten te coop comen, dat ongewoenlic is, en men oec niet en weet, oft gans of ongans is, oec soe gatet tegens onser stat vleysbancsteden, daerom laet die raet weten ende gebiet enen ygeliken, dat nyemant spec noch vleysch noch worsten

---

1) In H.S. is de boete niet ingevuld.

en vercopen dan opten gewoenliken steden, te weten in den vleyshusen of totter lude husen, diet ghilde hebben, na ouden gewoenten, bijt verboeren van enen ponde, soe dicke alst yemant dede, totter botterlude gilde behoef, die jaerlicx hoer koermeysters daertoe setten sellen.

B.spr.b. dd. 1467, des Manendages na Ascensionis, fol. 82.

9. 1475, Augustus 16. (*Vogelverkoopers op de Ganzenmarkt mogen geen water bij zich hebben.*)

Overdroegen ende ordineerden scepene, rade ende oudermans voer gemeynen nutscap ende profyt des ghemeynen volcx, alze dat die voghelvercopers gheen water bezigen noch by hem hebben en sellen in tobben ofte emeren op die Gansemarct, als zy hoeren vogelen vercopen, byt verboeren van thien scillingen, zoe dicke als ymant van hemluden broekaftich bevonden zel werden.

R. D. B. dd. 1475, des Woensdages na Assumpcionis Marie, fol. 15.

10. 1477, November 3. (*Verkoopprijs van een vogel.*)

Willem van Steenre ende Peter van Zulen zyn gheschict in der voegelcopers zake, van dat zy enen voogel duerre gegeven zouden hebben dan I stuver.

R. D. B. dd. 1477, des Manendages na Alle Heyligen, fol. 58.

11. 1487, September 16. *Voercopers.*

Voert laet die raet weten allen voercoperen ende voercoepsters, die mit vetwaer omgaen, ende gebiet, dat nyemant en kope noch en dinge op merckdagen, dan na die clock elf geslagen zel hebben, byt verboeren van vyff ℔. Ende daervan zel die raet ende alle dienres hoech ende lege koermeysters of wesen.

B.spr.b. dd. 1487, des Sonnendages op sunte Lamberts-avont, fol. 124 verso.

12. 1510, Juni 6. *Vriesen geley.*

Die raet heeft gheleyde gegeven allen coepluden uut Vrieslant, alhier mit hoir vettewair ende ander goet ter merct comende, ende belieft dat men in sekeren plecken ende steden, hem bequaem wesende, tselve wittigen ende den coepluden geleyde toescriven zel op onser stat cost.

R. D. B. dd. 1510, des Donredages na Bonifacij, fol. 137 verso.

13. 1515, December 3. *Gansbancken.*

Sleten scepene, raide ende oudermanne tusschen den zijsmeysters van den gansbancken, ter eenre, ende den voegelcoepers, ter andere zijden, alse dat alle onse borgere ende ondersaten, die hutten coepen, die sellen elcx een banck van der stat hueren. Ende wat luyde van buyten [1]) komen mit scoengemaicte vogel, sellen opte lange banck bij de Minrebrueders staen. Ende wat luyde van buyten, die hutten hueren ende hier vogel brengen in de veren off anders, sellen oick opte lange banck voirseyt staen ende hoer gewoenlicke stedehuer gheven, byt verboeren telker reyse van een pont. Des sel die zijsmeyster die banck scoen houden, dat men dair staen sel moegen.

R. D. B. dd. 1515, des Manendages na sunt Andries-dach, fol. 98 verso.

14. 1538, November 20. *Der botterluyde gilde ordonnantie.*

Anno XV^C XXXVIII° des Woensdaichs den XX^en Novembris.

Schout, borgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der botterluyde gilde te hebben ende te gebruycken dese nabescreven artyculen ende punten:

1. = *Snijders-gilde N°.* 18 *art.* 1, *met wijziging van* „der snijder gilde" *in* „der botterluyde gilde" *en wijziging van den slotzin in* „Ende noch daerenboven elcke deken van tvoirseyde gilt vier stuvers ende den bode van tgilde twee stuvers tot rasoen".

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der botterluyde gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der botterluyde gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 8, *met wijziging van*

---

1) In H.S. is hier „die hutten hueren ende hier vogel brengen" doorgehaald.

„de voirseyde wantsnijder-gilde” *in* „voirseyde botterluyde-gilde” *en* „twaelff haickbusschen” *in* „acht haickbusschen”.

9. Item dat nyemant, tzy man noch wijff, botter coepen zal by den heelen, halven, vierendelen ofte halff-vierendeels-vaten om die voirts te vercoepen ende uut the wegen, hy en zal der botterluyde gilde hebben off moeten wynnen, als nae alden heercoemen gewoente ende rechte deser stadt van Vtrecht plach the geschien.

10. Voirts zullen alle diegene, die speck, seep, smeer, traen, oly, peck, ter, waskeersen, kesen, smeerkeersen ofte zulckx by den heelen ofte halven ponden vercoepen ofte vercoepen willen, der voirseyde gilde hebben off moeten wynnen.

11. Voorts en zullen gheenen olyslagers beneden die kanne ofte halve kanne metter cleynder maten ofte by den heelen ende halven ponden moegen vercoepen, hy sell moeten hebben der voirseyde botterluyde gilde ofte wynnen moeten.

12. Ende wairt dat yemant in dese voirseyde artyculen ende puncten doende ofte hanterende bevonden worden sonder tgilt van den botterluyde gewonnen te hebben, die zel verbuert hebben in de yerste wete van tgilt te moeten wynnen; ofte en wil hy off zy dan tgilde nyet wynnen, soe verbueren zy twaelff stuvers. Ende voorts, soe dickwils als hy off zy daernae int voirseyde bruekich bevonden worden, die zel dan noch verbueren twaleff stuvers tot de Keyserlicke Majesteyts, deser stadt ende deser gilde behoeff, elcx een derdendeel.

13. Voirts en zullen gheenen van de gildbroeders ofte gildzusters van de voirseyde botterluyde-gilde enich botter, keese ofte geenreley vettewary moegen doen coepen by eenigen personen, die geen gildtbrueders oft -zusters voirseyt en zyn, noch die daertoe hueren ofte gelt off gheven onder decxsell van den coip, die zy van den botter, keess off anders als voirseyt gecoft mochten hebben, aen hem te neemen, opt verbueren, zoe dick yemant daerinne bevonden worden, van twaelff stuvers tot behoeff als boven.

14. Voorts en zall man noch wijff, die de voirseyde botterluyde-gilde hebben, die manden mit cleynder waskeerskens willen toestellen oft uutmaicken om in den kercken ofte daervoer te vercoepen, zellen maer twee manden uuytmaken moegen mit haer zelffs lyff, kynderen ofte broedige dienairs. Ende indien zy hierinne ter contrarie mit eenige vreemde

boeden bevonden worden, verbuerden dan twaelff stuvers tot behoeff voirseyt.

15. Ende ofte eenige gildebroeders, gildezusters ofte enige anderen uutheemsche ende vreemde personen mit botter, keesen, speck, keerssen ofte diergelycke, den botterluyde-gilde aentreffende, bevonden worden anders dan op hair gewoentlicke plaetsen, dair zy woenachtich zyn, die verbuerde telcker reyse twaelff stuvers tot behoeff voirseyt.

16. Want allen harnesvegers der botterluyde gildebrueders van outs geweest hebben, zellen voirts der botterluyde gilde behoeren te wynnen, opt verboeren als voeren.

17. Item wairt dat enich gildebrueder van der voirseyde gilde, mit denselven gedient hebbende, offlivich worde, zal alsdan zyn weduwe van hem der botterluyde gilde daernae een jair lang zelver moegen gebruycken ende nyet langer, tenzy dat zy den gilde op nyewe weder gewonnen hadden, opt verbueren als voeren.

18. Item wairt dat enich gildebrueder offlivich worde ende mit der botterluyde gilt nyet gedient en hadde, zal die wedue daervan nae zynder doet tvoirseyde gilt mer zess weecken lang moegen gebruijcken ende nyet langer, opt verbueren als boven; off zij zel tgildt op nyeuws moeten wynnen.

19. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 24.

20. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 25.

Quoyer van de ordonn. der respective gilden, N°. 45.

XII. CORDUANIERS-GILDE.

XII. CORDUANIERS-GILDE.

---

1. 1459, Februari 20. (*Geschil tusschen de louwers en de corduaniers over het koopen door de laatsten van buiten de stad gelooid leder.*)

Reeds opgenomen bij de Louwers als No. 6.

2. 1487, September 3. (*Deelrecht der gildebroeders.*)

Dit nabescreven punt ruerende die cordewanier-gilde wort overdragen ende belieft van den raide des Manendages na sunte Gielis-dach:

Waert dat enich man of wyf enich goet vercoft by den cordewanier-gilde, het waer leer ofte smeer ofte enigerley goet, daer mach een yegelyck gildebroeder zyn deel aen hebben op alsulke dagen, als zy mit malcanderen overcomen. Ende waert zake dat enich man alsdan zyn gelt niet en gave op alsulke dage, die verboerde alsdan alle dage een pont, ter tyt toe dat dat gelt gegeven waer; ende dat pont zel men deylen aen drien na den gildenrecht. Ende oick mede soe verboerde hy zyn gilde. Ende die broeken van dit voergenoemde pont zellen hebben, dat een derdendeel die rait, dat ander derdendeel dat gilde ende dat derde derdendeel die coopman; ende dit mach men uutpanden mit enen stadtdienre of mitten busmeysters by den oudermans.

R. D. B. dd. 1487, fol. 137.

3. 1512, Maart 12. (*De stadsbode heeft dezelfde verplichtingen als de andere gildebroeders.*)

Sleten scepene, raide ende oudermanne, dat Claes Laurenssoen, der stat bode, mede gelden zell in der cordewanier gilde als ander gemeen gildbrueders.

R. D. B. dd. 1512, des Vrydages na Reminiscere, fol. 8 verso.

4. 1514, Juni 2. (*Geschil tusschen de louwers en de corduaniers over de hoeveelheid leder, die corduaniers mogen looien, en over hunne kalkkuilen.*)

Reeds opgenomen bij de Louwers als N°. 10.

5. 1515, Januari 10. (*Geschil tusschen de louwers en de corduaniers over het hebben van kalkkuilen.*)

Reeds opgenomen bij de Louwers als N°. 11.

6. 1515, Januari 17. (*Geschil tusschen de louwers en de corduaniers.*)

Reeds opgenomen bij de Louwers als N°. 12.

7. 1518, April 16. (*Geen leer te touwen met vuur onder de hal bij het Buurkerkhof.*)

Overcomen by scepene, raide ende oudermanne, dat die scoemakers onder die hal bij Buerkerchoff, om perikel van den brant te scutten, in hoeren huysen geen leer touwen en sellen, daer zij vuer toe besigen, bij daige noch bij nachte, byt verboeren telker reyse van V ℔.

R. D. B. dd. 1518, des Vrydages na Beloken Paeschen, fol. 167.

8. 1519, October 7. (*Geschil tusschen de corduaniers en de louwers.*)

Reeds opgenomen bij de Louwers als N°. 13.

9. 1520, October 5. (*Geschil tusschen de louwers en de corduaniers over het winnen van het louwers-gilde met half gildegeld.*)

Reeds opgenomen bij de Louwers als N°. 14.

10 [1]. 1532, Juni 6. (*De bepalingen van het gildeboek in acht te nemen.*)

Overcomen by scout, borgermeysteren, scepenen ende raide opt gesceel van den scoemakers, alse dat die scoemakers vastelicken onderhouden ende achtervolgen sellen hoere gildenboeck, daer alle giltbrueders op aengenomen zijn ende voertan worden sellen.

R. D. B. dd. 1532, des Donredages altera Bonifacij, fol. 107 verso.

---

1) Eene ordonnantie uit den tijd van Karel V, gelijk de andere gilden ontvingen, is niet bewaard. In een raadsbesluit dd. 13 Juli 1551 wordt wel genoemd „die ordonnantie van der cordewanier gilde" (R. D. B. i. d. fol. 33), doch zonder vermelding van den datum. Het is dus niet zeker, of zij ouder dan wel jonger was dan 1528.

XIII. OUDE-CORDUANIERS-GILDE.

XIII. OUDE-CORDUANIERS-GILDE.

---

1. 1484, September 7. (*Bevel tot teruggave van afgewonnen panden, omdat de vervolgde buiten de stad gewoond heeft.*)

Sleten scepene ende rade tusschen Peter Maech, als ouderman van der oude-cordewanier gilde, ende Kerstgen, outscoemaker, alse dat Peter Maech Kerstgen voerseyt zyne pande wedergeven zel, die hy hem ofgepant heeft, alsoe Kerstgen buten der stadt gewoent heeft.

R. D. B. dd. 1484, op Onser Vrouwen-avont Nativitatis, fol. 52.

2. 1552, Augustus 9. (*Ordonnantie op het oude-corduaniers-gilde.*)

Anno XV C LII des Dynsdaichs den IX Augusti.

Schout, burgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der ouder-cordewanier gilde te hebben ende te gebruycken dese naebescreven articulen ende puncten:

1. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 1, *met wijziging van* „der wantsnyder-gilde" *in* „der ouder-cordewanier gilde" *en vaststelling van het gildegeld op* „vier gulden ende vier stuvers *van twyntich stuvers tstuck* ende nyet meer dan well min, tot discretie van den deeckens in der tyt".

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „de oude-cordewanier-gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der ouder-cordewanier gilde" *en weglating van* „ende een yegelick zyn rasoen."

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. Item zoe sellen die deeckens onderhouden der ordonnancie, die by de Keyserlicke Majesteyt onsen alregenedichsten erffheeren etc. den Ven July anno XV c ende vyftich gemaict

is opte gilden ende deeckens van deser stadt, the wetene: dat die gilden ende deeckens voirseyt hemluyden van gheenen saicken onderwynden en zullen, dan alleenlick van saicken haer neringhe van haer gilde aengaenden; sonder dat zij sullen moegen vergaderen dan by consente van den stadthouder oft zynen luytenant, schout ende burgermeesteren.

6. Ende als dieselve enige vergaderinghe geaccordeert zell worden, soe sal altyts een van den gerechte daerby geschickt worden, die mede present zal zyn in hoerluyder communicatie, op peyne, indien anders gebuerde, gestraft te worden aen lyff ende goet naer gelegentheyt van der saicke. Ende men sall maer een gilde consent gheven op eenen dach vergaderinghe te maicken.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 8, *met wijziging van* „zellen mede” *in* „zoe sellen”, „wantsnijder-gilde” *in* „oude-cordewanier-gilde” *en* „twaelff haickbusschen” *in* „vier haickbusschen”.

9. Item dat alle dieghene, die oude schoen sellen willen vermaicken ende lappen ofte oude sticklappen maicken omme te vercoepen, zellen gehouden wesen desen gildè the wynnen ende te voldoen.

10. Item zoe zellen die gildebrueders van desen gilde moeghen maicken, onbecroent van de cordewanier-gilde, een heel nye lap op een oude bynnensoel, oick nyewe after-hackstucken aen oude overleer, ende voirt nye solen wercken ende die dubbelt, daer een van beyde off out wesen zall.

11. Ende waert dat yemant tvoirgenoemde gilt ruerde ende tzelve gilde nyet gewonnen noch voldaen en hadde, zellen die (deeckens) moegen bekueren, soe dick ende menichwerven alse zy dat bevynden, telcker reyse van twaelff stuvers, tot behoiff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende tvoirseyde gilde, elcx een derdendeel.

12. Item soe en zellen die uuytdragers ofte uuytdraechsters gheen oudt werck van schoen, toffelen ende diergelycke moegen vercoepen, dan die zij bewysen kunnen in een erffhuys gecoft te hebben, opt verboeren telcker reyse van vier stuvers tot behoiff vant gilde.

13. Item zoe sellen die cordewaniers desen gilde moegen wynnen mit twaelff stuvers, ende daerenboven geven elcke deecken vier stuvers ende die bode twee stuvers voer hoer rasoen.

14. Item soe zellen die gildebrueders van desen gilde, die opte weeckmerckt-daigen willen staen buyten hoeren huyse ofte winckele opte mercte daertoe geordonneert, zellen gehouden zyn in elcke jaere te geven vier stuvers tot behouff van desen gilde; welcke vier stuvers men colligeren sall in de weecke van Beloicken Paesschen ofte daernae. Ende die onwillige sal men dese vier stuvers tot hoere coste moegen d(o)en uuytpanden mit een legen dienre mit consent van den schout [1]).

15. Item soe en sellen die deeckens in elcker tyt nyemant min aennemen moegen tot gildebrueders ofte om dese gilde te rueren, dan nae inhout van dese gilde-ordonnancie voirgeruert. Ende waert dat zyluyden contrarie van desen dede, souden alsdan gehouden zyn desen gilde voorts ten vollen op te leggen ende te voldoen.

16. Item zoe en sel gheen schoenmaicker enyge oude schoen lappen, opt verboeren, die contrarie van desen bevonden worde gedaen te hebben, te verbueren twaelff stuvers tot behouff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende desen gilde elcx een derdendeel.

17. Item soe en sell gheen gildebrueder van desen gilde moeghen houden ende hebben meer dan een toen, daer hy dagelicx werckt, ende en zell oick gheen leerknecht ofte knecht onder hem moeghen hebben, dan daer hy dagelicx selfs sit ende werckt; opt verbueren, die contrarie van desen bevonden worde te doen, van twaelff stuvers telcker reyse, tot behoiff als voeren.

18. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 24, *met invoeging van* „zyn" *na* „gevallen".

19. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 25.

JA. VAN DER VOORT.

Quoyer van de ordonn. der respective gilden, N°. 46.

---

1) Het papier is in dit artikel gedeeltelijk afgescheurd; de daardoor ontbrekende woorden zijn in margine aangevuld door dezelfde hand.

XIV. KORENKOOPERS-GILDE.

XIV. KORENKOOPERS-GILDE.

---

1. 1412. (*Instelling van het „vijndambt" van het koren.*)

Dit is die vorme van den makelaren van den koorn, bi out raet ende nye:

1. Die raet van der stat heeft twe manne ghezet, dat coern te verwaren ende te bezien. Ende zellen mede viinders ende makelaers wesen. Ende sellen hebben van elken hondert twe grote, daer zy bi siin; ende daer sy niet bi en siin, sellen si hebben enen groten. Ende vant half hondert sellen si hebben I groten, ende beneden dat half hondert en zellen sy niet hebben.

2. Voert so sellen sy hebben van elken last herinx enen groten, ende beneden enen last herinx [1]) en zellen zy niet hebben.

3. Ende waer onse borgers der makeler begheren [2]), zo zellen zi gheven geliken enen gaste.

4. Ende hieroff zellen die marctmeysters in der tijt hoer rechters wezen.

R. D. B. dd. 1412, fol. 84 verso.

2. 1421, April 25. (*Ordonnantie tegen het opkoopen van koren.*)

Want die raede van onser stat ter waerheit gevonden hebben, dat van der genaeden Goots hier herts koorns genoech is enen ygeliken tot siinre nootorft, ende sommige lude hierenboven oploep ende opslach in den koorn maken, die nochtans herts koorns genoech hebben ende daertoe noch meer koorns opcopen om hoer koorn tot duerten te brenggen, so siin die raede van der stat overdragen:

---

1) In H.S. staat „henrix".
2) In H.S. staat „begheven".

1. Dat niemant, die XXV mudde herts koorns heeft of meer bi hem leggen, dat die engheen hert koorn meer copen en sel, ter tyt toe dat de raet eens anders overdragen siin. Ende yemant, die dit verbrake, die verbuerde allet dat koorn, dat hy meer of hierenboven gecoft had. Ende dat koern sel men deilen den armen in den gasthusen bynnen onser stat, geliken dat voer ter clocken geluyt is.

2. Voert dat niemant, die hondert mudde haveren of meer bi hem leggende heeft, dat die engeen haver meer copen en sel, ter tyt toe dat die raet eens anders te raede warden ende overdragen siin. Ende yemant, die dit verbrake, die verbuerde alle die haver, die hy meer gecoft hadde.

3. Voert en sel nyemant den coman, die hier ter marcten comen ende koorn brenggen, buten der marcten tegenslopen bynnen noch buten onser stat of so voerraet daerynne doen, mer alle koorn siin marcte laeten versueken ende houden. Ende yemant, die dit verbrake, dat woude de raet swaerlic an hem rechten.

4. Voert en sellen engeen wagen noch kerren, die koern ter muelen te vueren plegen, des Saterdages te voermiddage opter marcten comen noch koern daervan vueren, by enen koer van enen ponde, als dicke alst yemant dede.

5. Voert en sel niemant van sFridages te vespertyde tottes Saterdages ter negender ueren toe enich koorn copen off verkopen, by sulken koer als daerop stat van sFridaiges te vespertyt tottes Saterdages ter achter ueren toe.

6. Voert verbiet die raet, dat nyemant engeen koorn, weyt noch rogge noch garste noch haver ergent uyt onser stat en vuer in eniger wys, dan by oirlove ende consente onss raets voirseyt. Ende yemant, die dit verbrake, die verbuerde alle dat koorn, dat hy uytvuerde teghens den verbode voirseyt.

7. Voert en (sel) gheen backer noch brouwer meer koorns, hert noch anders, copen meer dan hy nu heeft, dan hy bynnen eenre maent verbacken of verbrouwen placht na siinre gewoentliker neringe. Ende yemant, die dit verbrake, die verbuerde van elken mudde X sc., also dicke alst yemant dede.

8. Dit sel dueren, ter tyt toe dat die raet eens anders te raden wart, van allen punten van den koorn voirseyt.

B.spr.b. dd. 1421, sFridages up sinte Marcus-dach, fol. 129.

3. 1427, Maart 10. (*Ordonnantie op den korenhandel.*)

1. Die raet van der stat verbiet, dat niemant uut onser stat en trecke voer off nae om enich koorn te copen, dat tot onser stat werts tidende is. Ende yemant, die dat verbrake, dat woude de raet zwaerliken an hem rechten boven alsulken koorn, als daerop staen.

2. Voert verbiet de raet allen corencoperen, die koorn vercopen, dat sy engeen coren en copen, dat tot onser marcten gecomen is of binnen onser stat is, van des Vridages te vespertyde tottes Saterdages te vespertyde toe, by zulken koren, als daerop staen. Ende daertoe wilt de raet scherpelic an hem rechten tot horen goeduncken an yemant, die hier bruekich ynne gevonden worde.

3. Voirt verbiet die raet, dat niemant meer weits en cope binnen onser stat ofte stat-vryheit dan tien mudde, dan by onsen rade daertoe geset ende by den gezworen makelers van den koorn. Ende dat niemant meer roggen en cope dan een mudde ter weke, dan by den rade voirscreven. Ende dat niemant enich koorn en cope tot yemants anders behoeff, by enen koer van tien ponden, also dicke alst yemant dede.

4. Voert verbiet de raet, dat hem niemant makelaerdie en onderwinde van den koorn dan [1]) die gesworen makelaers van den koorn, by enen koer van X ℔.

5. Voert laet de raet enen ygeliken weten, dat alle diegene, die hier mit horen guede ter marcten comen sellen, al waren sy oick onse ontseide vyande, dat die lude ende hoer guede geleide ende veilicheit hebben [2]) overall in den lande ende in onser stat van Vtrecht. Ende yemant, die hierenbove siin goet genomen worde ende men den rade dat bewisen mochte, wiet hem genomen hadde, die raet wil dat genomen guet rechten ende betalen ende die lude vryen, off sy gevangen worden.

B.spr.b. dd. 1427, des Manendages nae Grote Vastel-avont, X dage in Meerte, fol. 77.

4. 1427, October 9. *Van den koorne, also die cedel inhout.*

1. Die raet van onser stat oude ende nywe verbieden allen onsen borgeren ende ondersaten, corencoperen ende anderen, dat niemant in onser stadt engene koorne, weyt,

---

1) In H.S. is hier „by den" doorgehaald.

2) In H.S. is hier „sellen" doorgehaald.

rogge, garste ofte haver, gewassen hier in desen lande van Vtrecht, en cope omme op te leggen off voert te vercopen off uut te vueren, bii enen koor van halff dat koorne te verbueren, dat hii hierboven cofte. Ende yemant, die dese copere, hierynne bruekige, onsen raide biibrenget, alse Jacob Scrodekiin, Egbert van Gruenenberch, Lambert van Zulen ende Johan van Hamelenberch, die sall dairoff hebben halff die kueren, als dat vierendeel van den alingen koorne, dat aldus gecoft warden sall, mitten goeden mannen van onsen rade vorscreven geliick te deylen, ende dat ander vierendeel onse stat. Ende dit sell dueren, thent die raet oude ende nywe eens beters off eens anders te rade wesen sellen.

2. Behoudeliken dat enich borger off ondersaet wael copen off opleggen mach alsovele herts koorns, alse hii nae grootheit sijns costes een jair lanck in sinen huse behoeven sall; ende voir elc rydepeert viifftich mudde haveren; ende die gene rijdeperde en hadde, XXV mudde haveren ende niet meer, bi den koor voirscreven.

3. Ende mede behoudeliken dat een yegelijck, die koorn over Ysell haelt off in der Eem off buten lants coopt, dat in anderen landen gewassen is, wel copen off opleggen ende sinen orbair ende wille mede doen mach, zonder verbueren.

4. Voort en sell niemant tot yemants anders behoeff dan tot sijns selfs koorn copen, bii enen koor van thien ponden in alre manieren voirscreven, ende dairtoe en soude die cope niet wesen.

5. Voirt verbiet die raet, dat niemant enich hert koorn, garst off haver off ander zaet en cope noch en vercope dan opter vrijer marcten, dair men dat koorne ofte saet gemeenliken te vercopen pleecht, bii enen koor van X ℔ beide coper ende vercoper, also dicke alst yemant verbrake. Ende so wiie dit anbrenget, sell hebben halff die koren ende dander helft onse raet tot onser stat behoeff.

B.spr.b. dd. 1427, zinte Victoers-avont, fol. 106.

5. 1437, April 26. *Van den koirn.*

1. Dat men gheen koirn, dat in onser stat ofte lande tegenwoirdich is, daeruut vueren en sel. Behoudeliken dat die coipman van buten vrilic in onser stat comen mach ende hoir koirn copen ende vercopen ende, des sy niet en vercopen, veilich ende vrylic weder uutvueren mogen.

2. Ende desgeliix selt wesen van onsen borgeren, die van deser tyt voert enich koirn van buten inbrenggen, dat sy dat koirn weder vercopen ende vrilic uutvueren mogen.

3. Anno XXXVII sFridages na Exaudi sel men die van Amersfoirde gunnen koorn uut te vueren by den tween ende bi den oversten.

R. D. B. dd. 1437, sFridages na Jubilate, fol. 176.

6. 1437, Augustus 31. *Van den koorn.*

Also onse gen(e)dige here van Vtrecht voir noit-orber siins lants mit sinen brieven allen sinen mairscalken, allen sinen amptluden, dienren, schouten, gerechten ende ondersaten in den Overstichte, in den Nederstichte ende in Emelant mit sinen open brieven, die voer onser schepen huys opter Plaetsen staen, geboden heeft ende laeten weten, dat nyemant enich koorn, weit, rogge, garst, haver, boecwit, bonen off arwaten, in desen lande gewassen, uut sinen lande van Vtrecht en vueren off uutvueren en laten off en gehenge in eniger wys;— ende enich coper, die dit verbrake, die sel verbueren alsulc koorn ende alsulc gelt, als hy daeromme gegeven off geloift hadde; — ende die vercopere, die dit verbrake, sel oick verbueren dat alinge koorn, dat hy vercoft of uutgevuert hadde of doen uutvueren; — ende die voerman sel verbueren scepe, wagen, touwe, peerde, dair hy enich koirn voirscreven mede uutvuerde; — all tot onss heren behoeff, beide koorn, gelt, scepe, wagen ende touwe ende peerde; — ende hier wil de stat minen here ynne starken; — ende yemant, die dese bruekige aenbrengget, die sel daeroff hebben die helfte van de korne, dat hy aenbrenggen sel; —

1. So verbieden die rade oude ende nye der stat van Vtrecht oick allen onsen borgeren ende ondersaten ende allen anderen luden, dat niemant enich koorn voirscreven, hier in den lande gewassen, uut onser stat ofte stat-vriheit of uuten lande en vuer of vueren en laet, want beide coper ende vercoper dat koorn ende gelt, daerom gecoft off offgelent waer, verbuert sellen hebben tot onser stat behoeff. Dat is te weten, dat onse stat daeroff hebben sel die een helfte van dien verbuerden koorn, ende die vier van onse rade, dit te hueden ende te bewaren geset, dat vierendeel ende diegene, die dit den rade anbrenggen sellen, oick dat vierendeel.

2. Voirt verbiet die raet, dat niemant mit enigen sinen koern, hier in den lande gewassen, enige marcte dan in onser

stat opten merckdach en brenge of en sueke, oick bi der penen te verbueren alle koirn ende gelt, dat yemant anderswaer vercoft of brocht, als voirseyt is.

3. Voirt verbiet die raet allen onsen borgeren ende ondersaten, corencoperen ende anderen, dat niemant in onse stat ofte lande engheen koirn voirseyt, in desen lande gewassen, en cope om op te leggen of voert te vercopen off uut te vueren. Ende yemant, die dit verbrake, die sel verbueren alle dat koorn, dat hy hierenboven cofte of vercofte; ende dat koren sellen hebbe onse stat die een helfte, ende die vier rade ende die dit aenbrenggen sellen die ander helfte, als voirscreven is. Behoudeliken dat een yglic borger off ondersaet wel [1])copen ende opleggen mach opter vryer marcten in onser stat mer nergent anders alsovoel koirns, als hy na groitheit siins cost een jair lang in sinen huse behoeven sal.

4. Ende mede, die koirne over Ysele haelt of in der Eem of buten lants coept, dat in anderen landen gewassen is, wael copen, daer halen, weder uutvueren ende sinen oirber daermede doen mach, sonder verbueren. Mer die selt dan de rade te voeren seggen, als hy dat koorn in onser stat gebrocht heeft, om te weten, hoevoel koorns hy weder uut sal mogen vueren, oft hem gelieft.

5. Voirt en sel niemant tot yemants anders behoeff dan tot siins selfs koorn copen, by enen koer van L ℔.

6. Voert gebiet de raet te houden [2]) onss heren brieve van Vtrecht ende alle punten daerynne begrepen. gemaect opten koern, dat niet uut den lande te vueren, also die brieve dat inhouden, die voir Hasenberch staen. Oick sel die raet van deser hore overdracht opten koorn niet uut te vueren een cedel doen zetten voer Hasenberch, sodattet een ygelic weten mach ende hem niemant daerynne en versume.

7. Item off onse here van Vtrecht ende onse overste yemant oirloveden enich koorn uut te vueren, daer sel onse here sinen pander ende die stat horen knaept up setten, diet geleiden ende veiligen sellen, off men macht nemen, als voirscreven staet.

8. Voirt yemant uten lande van den Lande van Vtrecht, die hier ter marcten comen sellen om koorn te copen, die

1) In H.S. is hier „ver" doorgehaald.
2) In H.S. is hier „alle punten" doorgehaald.

sel men oirloven coren te copen . binnen onser stat opter marcten, alsovoel koorns als hy redelic ende bewiislic in sinen cost behoeven sall.

B.spr.b. dd. 1437, tSaterdages nae Decollacionis, fol. 151 verso.

7. 1443, November 25. (*Gelegenheid te geven tot het koopen van koren.*)

Voert gebiet die raedt, dat niement koern en vuer mit kerren off mit wagenen van der korenmerct in der Nveden op enigen merctdagen, voerdat die clocke XII geslagen heeft; ende dat niement koern en [1]) cope noch en vercope boven den ouden overdrachten, bi den ouden kuer ende enen kuer van enen ℔, so dicke alst yement dede. Ende dese kueren zellen innemen alle die van den rade ende knapen etc.

B.spr.b. dd. 1443, des Manendages op sunte Katrinen-dach, fol. 123 verso.

8. 1455, December 11. (*Het opkoopen van koren verboden.*)

1. Item dat nyemant, hy sy wie hy sy, die gecoirnt is tot XX mud weits ende X mud roggen toe, meer coirns binnen onser stat ende stat-vryheit copen en sel. Mer die backers, als die hoir coirne onder die voirseyde somme verbacken hebben, so mogen sy wel copen van merctdage te merctdage soveel coirns [2]), als zij in dier toecomender [3]) weeck verbacken mogen. Ende die brouwers, die gecoirnt siin tot IIII brouten toe off daerenboven, die en sellen oec niet meer coirns copen binnen onser stat ofte [4]) Gestichte; mer als sij onder die voirseyde somme gecoirnt siin, so mogen sij wel van merctdage tot merctdage copen sovele coirns tot der sommen toe van IIII brouten toe, als voirseyt is, ende nyet meer teffens. Enich coper, die dit verbrake, sel tot elker reyse verboeren XV roeden muers.

2. Item die coirncopers, opleggers, backers off yemant anders van onsen borgeren ende ondersaten, die gecoirnt is boven C mud weits off C mud roggen toe, die sellen alle merctdage X mud coirns voirseyt off dairenboven optie merct brengen te vercopen, tot elcker reyse bij een coer van vive roeden muers.

B.spr.b. dd. 1455, des Donredages na Onser Vrouwen-dach Conceptio, fol. 119.

---

1) In H.S. staat „ende".
2) In H.S. is hier „totter somme toe van IIII l" doorgehaald.
3) In H.S. is hier „tyt" doorgehaald.
4) In H.S. is hier „stat-vryheit" doorgehaald.

9. 1455, December 17. (*Verbod, koren buiten Utrecht te koopen, tenzij men het daar ter markt brengt.*)

Item dat nyemant van onsen borgeren ofte ondersaten coirne buten lants copen en sellen, opt verboeren des coirns; then sij dat sij dat coirne binnen onser stat brengen, om dat alhier openbaerlic te veylen na behoren. Ende dat coirne sellen sij geven mogen so duer, als sij connen. Ende en connen sijs alhier nit vercopen, so sellen sijt weder uut mogen vueren [1]) ende horen oirber daermede doen, sonder verbueren.

B.spr.b. dd. 1455, des Woensdages na Lucie, fol. 120 verso.

10. 1471, Juli 26. (*Vonnis wegens den verkoop van slecht koren.*)

Sleten scepene, raide ende oudermans tusschen Herman van Malsen, aen die ene, ende Jacob van Noerde, aen dandere zyden, ruerende dat Jacob voerseyt vercoft heeft Herman voergenoemt XXXV mudde rocgen voer goet koipmansgoet: want die rait ter waerheyt bevonden heeft, dat die rocge gheen koipmansgoet en is mer quaet ende vonsch is, dat daerom die koip van gheenre weerden wezen en sel. Ende Jacob zel den quaden rocge wedernemen ende leveren Herman XXXV mud rocghen goet koipmansgoet, tot goetduncken Hugen Foyt ende Wilger Jacobsoen [2]), eer die [3]) schout beneden ommegaet. Ende waert zake dat Jacob des niet en dede, alsdan mach Herman zyn recht vervolgen mit zynre plechte tiegens Jacob voorscreven.

R. D. B. dd. 1471, des Vrydaghes na Jacobi, fol. 62 verso.

11. 1478, November 23. (*Uitvoer in overdekte schepen.*)

Overdroigen scepene, raide ende oudermans, dat men after dezer tyt voertmeer gheen koorn uut onser stadt voeren en sell in verdeenden ofte verdecten scepen ofte bocken, dan by openbaeren consent ende bevelinge van onsen vier oversten, in der tyt wezende.

R. D. B. dd. 1478, des Manendaghes na Cecilie, fol. 103 verso.

---

1) In H.S. staat hier overbodig: „so sellen sijt wel weder uutvueren".

2) Wilger Jacobssoen was ouderman der oude-wantsnijders en busmeester der stad in het derde kwartaal; Hugo Foeyt komt niet in de regeeringslijst van 1471 voor.

3) In H.S. is „die" herhaald.

12. 1481, Juni 12. (*Vonnis wegens het koopen van koren voor het bepaalde uur.*)

Want Alart Janssoen koorne gecoft gehadt heeft voer der uren daertoe gezet, daerom hebben scepene, raide ende oudermanne gesleten, dat hy bloots hoofts opten raithuse voer den raide komen zel ende bidden den raide vergifnisse. *Ende hy heeft den raide gebeden, als voerseyt is.*

R. D. B. dd. 1481, des Dinxdages na [1]) Odolfi, fol. 13 verso.

13. 1481, Juni 15. (*Geen duurte van het koren te bewerken.*)

1. Oick gebiet die rait enen ygeliken, dat nymant gheen koorne en koipe, die een mud of daerenboven heeft, byt verboeren van den koorn totter armer behoif; uutgenomen backers ende brouwers, die zoeveele zellen moigen koipen, als zy in eenre weken besygen.

. . . .

2. Voert gebiet die rait enen ygeliken, dat nymant hem gheenreley saken en onderwynde mit woerden of mit wercken, daermede enich koorn oploip kryge of meer gelde mochte, by zwaerre correxy tottes raits goetduncken.

B.spr.b. dd. 1481, des Vrydages na Odulfi, XV Junij, fol. 15 verso.

14. 1481, Juni 20. *Van den koorne.*

1. Overdroigen scepene, raide ende oudermans, dat een ygelic van onsen borgeren ende onderzaten alhyr onser stadt koorne zellen moigen kopen, ende dat andere onse borgere ende onderzaten dat koorne terstont weder zullen moigen koipen ende geven hem van elken mudde ther winninge enen cromstert.

2. Oick zellen dieghene, die dat koorne yerst ingecoft hebben, zecgen by hoeren eeden, wat dat koorne in tinkoipen gecost heeft. Ende wanneer zy dat ingecofte koorne op hoeren zolren ghebrocht hebben, zullen onse borgere ende ondersaten dat koorne oick weder koipen moigen binnen enen atmail daernae, dattet koorne opten zolren ghedaen waere, ende geven van elck mudde ter winninge niet meer dan twee cromstert.

3. Ende die dat koorne yerst gecoft had, zel oick by zynen eede te zecgene gehouden wezen, wat hem dat koorne

---

1) Lees „op", vgl. bladz. 58 noot 2.

gecost heeft int incopen. Ende die dit verbrake, dat woude die rait aen den broikigen corrigeren tot hoers zelfs goetduncken.

R. D. B. dd. 1481, des Woensdages op des heyligen Sacraments-avont, XX dage in Junio, fol. 15.

15. 1481, Juli 26. (*Vonnis wegens het bedriegen van den kooper.*)

Want Clais Willem Tylmansoen die backer koorn ter marcte gebrocht ende geveylt gehadt heeft, dat boven beter was dan onder in den zack, daerom zel hy der stadt ter beteringe geven twintich pont aen gelde binnen achte daghen naistkomende, alle daghe by enen ℔.

R. D. B. dd. 1481, des Donredages na Jacobi, fol. 19.

16. 1483, Januari 27. (*Toekènning aan het gilde van de „borgerscap" van een nieuwen burger.*)

Scepene, raide ende oudermans hebben belieft, dat Jan van Scadyck tot behoif van der corencoper gilde van den yersten borger, hy onsen oversten aenbrengt, syne borgerscap boeren sell, voerdat die vreemde coipluden in der Noide mitten scepelen meten.

R. D. B. dd. 1483, des Manendages na Conversionis Pauli, fol. 67 verso.

17. 1485, October 13. (*Bevel het koren te doen meten, voordat het te koop wordt aangeboden.*)

Voert laet die rait weten ende verbiet, dat nyement gheen koern en vercope in enigerley manieren binnen onser stadt ofte stat-vryheyt, ten zy dat hy dat laet meten by enen gezwoeren meter, byt verboeren van vyff ℔ op elck mud ende op dubbel meetgelt te geven, alsoe dicke als dat geboerde.

B.spr.b. dd. 1485, des Donredages na Victoris, XIIIa Octobris, fol. 97 verso.

18. 1491, Augustus 23. (*Ordonnantie op den korenhandel.*)

Die raet heeft een ordinancie gemaict opt copen van den koern, die men onverbreclyck gehouden wil hebben, by sulke broeken, als daerop staen.

Dit is die ordinancie.

1. In den yersten en zel nyemant gheenreley koern copen noch vercopen binnen der stat ofte stat-vryheyt van Vtrecht van twee uren voer den merctdach tot des anderen dages opten merctdach ter negender uren toe, opt verbueren van elck

mud II ℔, half totter stat behoef ende half tot gheens behoef, diet aenbrenct; daervan een yegelyck van onsen borgeren ende ondersaten koermeysters of wesen zellen.

2. Item soe en zellen gheen koerncopers, die koern vercopen by der maten, noch gheen uuthemsche lude enich koern copen opten merctdach, voer der tyt dat die clock XII geslagen heeft. Ende die hierinne bruekich worde, soude verboeren, als voirseyt staet.

3. Item soe en zel nyemant van onsen burgeren oft ondersaten enich koern copen voer yemant vreemders, koerncopers ofte uuthemschen luden dan voer hemselven, tot correxy sraets.

4. Item desgeliicxs oick en zellen gheen burger oft ondersaet gheen koern meer copen dan een mud voer der XIIster uren, opt verbueren als voer.

5. Item soe en zellen oick gheen burger noch ondersaet enich koern kopen moegen in den Gestichte ofte vryheyt van Vtrecht, dan alleen binnen der stat van Vtrecht; behoudeliick die voer-overdracht, als te tweeder uren voer den merctdach tot IX uren toe opten merctdach, in weerden te bliven.

6. Item en zel oick gheen koerncoper comen opter mercten om koern te copen of daerna te vragen, noch oick by yemant van hoer wegen doen copen oft vragen, van smorgens te seven uren tot XII uren toe, opt verbueren van X ℔ ende daertoe tot correxy sraets.

7. Item en zel oick nyemant, die alhier binnen Vtrecht koern veyl brenct, ziin koern duerre moeten vercopen dien merctdach, dan hyt smorgens in koep geloeft heeft, opt verboeren van den koern.

8. Ende dese ordinancie zel dueren, ter tyt die raet eens beters te rade zel werden.

9. Ende hiervan zel men een cedel voer Hazenberch of uuthangen.

B.spr.b. dd. 1491, des Dynsdages op sunte Bertelmeeus-avont, fol. 27 verso.

19. 1491, Augustus 26. (*Verbod voor de korenkoopers om handel te drijven in Utrechtsch koren; verlof aan de boeren om koren uit te meten bij de kleine maat.*)

1. Overdragen by den rade out ende nyewe, dat die koerncopers gheen hierlants koern copen noch vercopen en zellen; dan zy moegen koern copen tot Amsterdam ende vercopen,

ende oick koern uut Gelrelant, Zeelant oft anderen landen; dan zy en zellen sulck koern niet opslaen dan by consent der overste in der tyt. Ende dit zel dueren tot Korsmisse oft hierentusschen, na goetduncken van den rade.

2. Item dat staende desen dueren tyt die lantlude uut zellen moegen meten hoer koern mit scepel ende ½ scepel.

R. D. B. dd. 1491, des Vrydages na Bertolomei, fol. 133.

20. 1491, September 9. (*Verbod van koren-uitvoer.*)

Des Vrydages na Onser Vrouwen-dach Nativitatis altera [1]), *ter clocken verkundicht* [2]).

1. Overcomen by den rade, dat nyemant gheen koern copen en zel opten merctdach om uten Sticht te brengen; mer die ingesetene des Gestichts, die cost hebben tot vyf persoenen toe of daeronder, moegen wel copen een half mud, ende die meer personen hebben na venant. Ende hierop zel een yegelyck lantman, die koern uutbrenct, gheedet worden voer den poerten.

2. Item waer yemant, die mit behendicheyt enich koern verstaeck of hielpe versteken om anderswaer te vueren buten den Gestichte, die soude verboeren dat koern ofte alsoeveel, als dat koern weert waer, ende daerenboven twee oude scilde, half ter stat ende half tot behoef desgheens, die dat uutbrochte.

3. Item waer yemant, die hiertegens enich koern cofte ofte yemant wiste, die hierinne brokich waer, ende dat niet te kennen en gave, die soude verboeren denselven broeck als voer.

4. Item hiervan zellen opsien hebben alle, die in den poerten sitten. Ende soe wie enich versteken koern oft versaect koern vonde, die soude daervan hebben die helft van der broeck, ende die stat die ander helft. Ende hier zellen koermeysters of wesen alle onse borgers ende ondersaten, die dat yerst vernemen konnen.

R. D. B. dd. 1491, fol. 141.

---

1) „Altera" beteekent hier „de dag volgende op" (vgl. Mr. Joosting's opstel „Des anderen dages — altera die" in Fruin's Bijdragen, 3e Reeks, dl. IX afl. 3); immers O. L. V. Nativitas viel in 1491 op Donderdag, en „altera" moet niet verbonden worden met „Vrydages", zooals blijkt uit de data der volgende raadsbesluiten: „des Donredages na Crucis Exaltationis" (= 15 September) en „op sunte Lamberts-avont" (= 16 September).

2) In H.S. is „ter clocken verkundicht" met bleeker inkt bijgeschreven.

21. 1492, Mei 4. (*Verkoop van ingevoerd duf koren.*)

Sleten scepene ende rade, dat men dat vuyns koern, dat alhier van buten gecomen is, niet duerre geven en zel dan dat mud LVI stuvers, mer wel min. Ende dat men den oudermans van der backer gilde een weet doen zel om den backeren voert te laten weten, of zy willen, dat zy tselve koern niet kopen en zellen om te backen ende voert te vercopen, by enen koer van X ℔.

R. D. B. dd. 1492, des Vrydages na Crucis Invencionis, fol. 171.

22. 1492, September 5. (*Herstelling van het gilde in het recht, koren uit te meten bij de kleine maat, behoudens uitzondering.*)

Die raet heeft die koerncoper-gilde weder geset op hoer oude gewoenlike rechten, te wetene: dat nyemant voertaen mit cleynen maten meten en zel, hy en zel der corencoper gilde hebben. Des zellen die corencopers tevreden wesen, alsoe enige borgere ende ondersaten koern van Amsterdam ende van anderswaer gehaelt hebben om te vercopen, dat zy dat zellen moegen uutmeten mit cleynen maten tusschen dit ende sunte Victoers-dach naistkomende. Dat oick die lantlude ende uuthemsche des Saterdages of opten merctdach zellen moegen meten mit cleynen maten, sonder die gilde voirseyt te hebben of daertegens te broken.

R. D. B. dd. 1492, des Woensdages na Egidy, fol. 187 verso.

23. 1494, Augustus 27. (*Volledige herstelling van het gilde in het recht, koren uit te meten bij de kleine maat.*)

Alsoet voertyts overmits den dueren tyt vant koern belieft was den lantluden, hoer koern uut te moegen meten mit scepel ende ½ scepel, daer die koerncoper-gilde mede veraftert was, soe, want die tyt by der gracien Gods beter geworden is, heeft die raet out ende nyewe die koerncoper-gilde weder geset in allen hoeren rechten, als zy van outs pleech te hebben [1]).

R. D. B. dd. 1494, des Woensdages na Bertholomei, fol. 146 verso.

---

1) In overeenstemming hiermede vaardigde de raad „des Saterdages na Bartholomei" d. a. v. (Augustus 30) deze publicatie uit: „Voert laet die raet weten enen yegeliken, „die mit korenneringe ommegaen, dat die korencoper-gilde weder geset is by hoeren

24. 1542, Maart 8. *Van der coirncoper gilde.*

Anno XV c twee ende veertich des Woensdaichs den achtsten dach Martij.

Schout, borgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der coirncoper gilde te hebben ende te gebruycken dese nabescreven artyculen ende puncten:

1. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 1, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der coirncoper gilde" *en van* „ofte oick min" *in* „dan wel min, tot discretie van de dekens in der tyt".

2. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „de coerncoper-gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der coirncoper gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder-gilde" *in* „der voirseyder coirncoper gilde".

9. Item alle borgere, man ofte vroupersoen, die hart koirn vercoepen willen by halff mudden, scepelen ofte cleynre maten, ende die een stall van koirn voer hoer doeren ofte op hoer veynsteren setten ofte setten willen, sellen gehouden wesen der coirncoper gilde te wynnen ende die mede bedienen, indien se geene anderen gilde te voeren en hadden, daer se inne dienden.

10. Voerts mede soe zellen alle borgere, man ofte vroupersoen, die hart koern vercoepen willen by mudden ofte cleynre maten, der coirncoper gilde jaerlicx geven vier stuvers, indien se der coirncoper gilde nyet begeerden te wynnen.

11. Dan soe wanneer zij der coirncoper gilde wynnen willen, soe zell hem die vier stuvers, die zy van tselver jaere gegeven hadden, te baten komen; uutgesondert dieghene,

---

„rechten ende ouden gewoenten, ende dat nyemant mit cleynen maten meten en zel, hy „en heb die korencoper-gilde" (B.spr.b. dd. 1494, fol. 96 verso).

die coirn vercopen int gross boven twaelff mudden tsamencoeps, zell ongehouden wesen der coirncoper gilde te moeten wynnen ofte jairgelt te geven.

12. Hier zel noch uut gesondert wesen haver ende mout, die sulcx vercoipen. Ende insgelycken oeck den vreemden gast ofte coepman mit zynen goede, diewelcke zell zyn coern by mudden opten weeckmerckt-dach well slyten moegen, ende in de weecke nyet dan tsamenscoops.

13. Item zoe zellen alle dieghene, die hem behelpen mit bouweryen, bynnen deser stadt ende oick in de vrijheyt woenende, als aenworpen totter coirncoper gilde den voirseyden gilde jairlicx geven vier stuvers, nae ouder gewoenten.

14. Uutgesondert alle die borgers, die hoir koern bouwen op hoir selffs lant off thienden, die zellen hoer koern well moegen vercoepen sonder toeseggen vant gilt voirseyt, vantghene zij selver gebouwet moegen hebben op hoers selffs lant off thiende.

15. Een gildebrueders outste zoen, daervan die vader mit deser gilde gedient heeft, ende geen andere, zellen desen gilde verheergewaeden moegen mit een pont was ter gilden voirseyt behoiff.

16. Wairt dat een gildebrueder storve, die mit deser gilde gedient hadde, soe mach zyn wedue deser gilde blyven gebruyckende een jaer lang nae hoer mans doot; ende indien zyt dan langer gebruycken will, soe zell zij deser gilde moegen wynnen mit twyntich stuvers ende een yegelick te gheven zyn rasoen.

17. Ende waert dat een gildebrueder storve, die mit deser gilde nyet gedient en hadde, soe mach zyn wedue deser gilde blyven gebruyckende sess weecken lang nae hoer mans doot; ende indien syt dan langer gebruijcken will, soe zell zy deser gilde wynnen moegen mit vijff ende twijntich stuvers ende daertoe te geven een yegelick zijn rasoen. [1])

Quoyer v. d. ordonn. der respective gilden, N°. 51.

---

1) Deze ordonnantie is in H.S. niet onderteekend, ook ontbreken de gewone slotartikelen (Wantsnijders-gilde N°. 30 artt. 24, 25). Zij is dus blijkbaar niet volledig.

XV. OUDE-WANTSNIJDERS-GILDE.

XV. OUDE-WANTSNIJDERS-GILDE.

---

a. Bepalingen, ontleend aan het gildeboek.

1. 1400. (*Mutsenmakers moeten het gilde winnen.*)

Doe men screef dusent ende vierhondert, doe waren overste oudermans Wouter Grawaert ende Jan Pot ende oudermans van onsen ghilde waren doe Pouwels van Nimmeghen ende Jan Ghysbertssoen. Die overdroeghen mitten ghemenen oudermans, dat van deser tyt voert de mutsmakers der ouder-wantsnider ghilde winnen sellen ende hem toehoren, want sy die mutsen mit yseren naelden breyden ende in onsen kom vvullen. Ende die wollewevers en [1]) sellen van den mutsmakers gheen toesegghen hebben, want sy die mutsen niet en weven, noch in haren kom niet en vollen.

Gildeboek fol. 1.

2. (14[e] eeuw?) *Dit is onse ordenancie ende haercomen.*

1. In den eersten: waer dat sake dat enich twiste viel in onsen ghilde tusschen onsen ghildebroeders, ende dat onse oudermans in die hant hebben wouden, sonder koerwonden behouden der stat hoers rechts, dyes hem weygherde, verboerde X sc.

2. Item waer enich ghildebroeder ofte ghildesuster, die den anderen lochende, daer ment mit tween goeden knapen betughen mochte, verboerde een pont was.

3. Item waer enich man, die onlust makede in onser morghensprake ofte in onser wake, ende hem dat die oudermans verboden, dies niet en liete, verboerde V sc.

4. Item wat man ofte wyf, die een cleet om loen makede ende dat cleet so makede, dat men daerover croende, dat

---

1) In H.S. staat „ende".

sellen twe ghoede knapen van onsen ghilde besien by haren ede. Ist cronens weert, so sel hy dat cleet om niet ghemaket hebben ende sel daertoe gheven in die busse II sc.

5. Item waer enich ghildebroeder, ghildesuster ofte uutdraechster, die enighen coepman wederhaelde of dade halen ofte wederriepe ofte dede roepen vans ander stal, die verborde [V ?] sc.

6. Voert so en sel gheen ghildebroeder, ghildesuster nochte uutdraechster des Saterdaghes, alse zi ter marcten staen, meer dan enen stal hebben, bi enen koer van V sc.

7. Item wie tot siinre morghensprake niet en quame, als hem die oudermans bieden dede, die verboerde V sc.

8. Item waer dat sake dat enich ghildebroeder ofte ghildesuster storve, die daer niet te groeve en waer, verborde V sc.; ende die V sc. soude men hem rechtevoert ofpanden. Ende mit dien V sc. soude men dan rechtevoert broet copen ende dat an stucken sniden ende ghevent om God voer des doden siel.

9. Item wat ghildebroeder, die een boete verboerde ende hem die boete overghewijst worde mitten oudermans ende mitten menen ghilde, die daerboven opt huys ghinghe ende vellich daer worde, die verboerde V sc. totter gilden behoef.

10. Item wat man ofte wijf, die onse ghilde begheert ende mitter hant voeren sel, die sel gheven in onse busse enen ouden scilt ende een pont was onsen ghilde ende een yghelic van onsen oudermans V sc. ende den bode V sc.

11. Item enich man van onsen ghildebroederen ofte ghildesusteren, die malcanderen stiete of sloeghe, die verboerde X sc. tots ghilden behoef, behoudelic die stat hoers rechts.

12. Item so en sel gheen gast, die mit ouden clederen in die stat coemt, siin goet vercopen dan des Saterdaghes ende in die weke niet, bi enen ponde, half ter stat behoef ende half ter ghilden behoef.

13. Item so en sel gheen out-cledermaker van buten, die bi der straten mitter scare ghaet, siin ambocht voeren binnen Vtrecht dan des Saterdaghes ende in die weke niet, by enen koer van enen ponde totter ghilden behoef.

14. Item waer enich ghildebroeder ofte gildesuster, die des heilich daghes wrochte, die verboerde V sc., also dicke als ment hem [1]) verbode, totter gilden behoef.

---

1) In HS. wordt „hem" herhaald.

15. Item waer enich gildebroeders ofte gildesusteren, die knapen ofte magheden had(d)en, die enich goet incoften om aen te winnen, die verboerde V sc., also dicke als sijt deden.

Gildeboek fol. 1.

3. 1382, December 9. (*Uitdraagsters; uitstalling; leerknapen.*)

Int jaer ons Heren MCCC twe ende tachtich des Dinxdaghes na Onser Vrouwen-dach Concepcio overdroeghen die ghemene oudermans out ende nijwe sulke punten ende ordenancie van den uutdraechsteren, als hierna bescreven staen:

1. In den eersten so sellen twalef uutdraechsters wesen ende nyet meer, die der lude goet om loen vercopen sellen; ende die twalef uutdraechsteren sellen setten die ghemene oudermans. Ende die sellen hebben van elken ponde enen halven groten, ende si sellen jaerlix borghe setten aen hande des busmeysters van den ghemenen oudermans, elc voer twintich oude scilde, den luden hoer goet te leveren ende te gheven ende dat van den horen coemt; ende dat sellen si ten heilighen sweren. Ende waert dat sy dat verbraken, daert die oudermans ter waerheit vonden, so souden si meenedich wesen ende sy en souden niet meer uutdraechsters wesen, ende men soude een ander in haer stede setten, bi den ghemenen oudermans, die daer nutste toe waer. Ende die twalef uutdraechsteren sellen mitten ouden-cledermakers dienen, alsoverre als sy of haer manne gheen ghilde ghewonnen en hadden, eer sy uutdraechster wart.

2. Voert so en sel niemant der lude goet vercopen dan dese twalef uutdraechsters voerscreven, by een koer van enen ponde, half der ghemeenre oudermans behoef ende half ter ouder-cledermaker gilde behoef.

3. Voert so en sellen die uutdraechsters gheen goet incopen om daeraen te winnen, by enen koer van vyf ponden, also dicke alse sijt daden, half tot behoef der ghemeenre oudermans ende half totter ouder-cledermaker ghilde behoef.

4. Voert so sellen dese twalef uutdraechsteren staen des Saterdaghes an sinte Marien-plaetse, daer sy horen, ende sy sellen wekelix loten om hoer stede, by enen koer van V sc. tot behoef der ouder-cledermaker gilde.

5. Item waer enich ghildebroeder ofte ghildesuster, die horen stoc langher uutstaec dan twe ellen, die verboerde een pont was.

6. Item wat ghildebroeder ofte ghildezuster, die yemant onse ambocht leerde, so sel dieghene, diet ambocht leerde, gheven in onse busse een pont.

7. Item waer enich ghildebroeder ofte ghildezuster, die des anders knapen te werken sette, eerdat hi mit gunsten van sinen meyster ofte vrouwen ghesceyden waer, die verboerde een pont was. Ende desghelijc so verboerde die knaep oec een pont was.

Gildeboek fol. 2.

4. 1397. (*Verbod van uitstalling op Zon- en feestdagen.*)

Item int jaer van XCVII waren oudermans Emont van Brakel ende Pouwels van Nymeghen, overdroeghen in die morghensprake mitten ghemenen gildebroeders, dat, om die eer Gods, dat op Sonnendaghe, op Onser Vrouwen-daghe, Apostel-daghe ende ander heilighe daghe dat ghildebroeders noch gildzuster niet hanghen en sellen te coep cleder an hoer doerstijl of an hoer vensteren, by enen koer van V sc., also dicke als sijt deden, ende des niet te laten.

Gildeboek fol. 2 verso.

5. 1402, Juni 6. (*Marktplaatsen.*)

Int jaer ons Heren doe men screef duzent vierhondert ende twee des ander daghes na sinte Bonifaes-dach, doe overdroegen die ghemene ghildebroeders van der ouder-wantsnider ghilde tUtrecht bi consente endę goedduncken Johan Valken van Goudenberch ende Tydeman Ysebrantssoen, die die ghemene oudermanne hem bygheset hadden, alsulke punten, alse hierna bescreven staen:

1. In den eersten: want twist ende scheel te vallen plach tusschen onsen ghildebroeders ende ghildesusteren om der steden willen te staen op sinte Marien-plaetse, so sy(n) wi overdraghen, dat men daerom loten sel. Ende die lotinghe sel men beginnen opt westeynde van sinte Marien-plaetse after die wantsnider-crame een strate twicaft opwaert. Ende elke stede sel wesen sestien voete lang. Ende hier sel men elken ghildebroeder ende ghildesuster, die de neringhe doet, een wete of doen daer te comen ende mede te loten, als men loten sel.

2. Ende waert dat yement waer, die de neringhe dede ende niet mede loten en woude, die soude opt oesteynde aen der lotinghe aenstaen.

3. Ende waert dat yement na der lotinghe onse ghilde wonne of die neringhe bestonde, die sellen boven aenstaen; ende diet eerst beginnet, die sel naest der lotinghe staen dat jaer uut totter eerster lotinghe toe.

4. Ende niement en mach siin stede verhuren noch wechlenen. Ende waert dat yement thuus bleve, so mach die ander, die daernaest gheloet is, voert aen gaen staen.

5. Ende waert dat yemant anders stonde dan in der manieren voerscreven, die verboerde een stat-pont, also dicke als hi bekoert worde, half tot behoef der ghemeenre oudermanne ende half tot ons ghilden behoef.

6. Ende dese lotinghe sel jaerlix wesen des anderen Sonnendaghes na Onser Vrouwen-dach te Lichtmisse, alsoverre alse onse oudermans van onsen ghilde daertoe comen moghen.

Gildeboek fol. 3.

6. 1366 [1]), Juli 31. (*Verklaring, welk werk behoort tot het gilde en verboden is voor de snijders.*)

Int jaer ons Heren MCCCLXVI [1]) des Vridages na sinte Jacob-dach overdrogen de gemeen oudermans thusschen den snyders, an die een side, ende den oude-cleemakers, an de ander side, alse dat die snyders nyemant wamboesen noch geen werck maken en zellen, daer wollen noppen, vlocken of enych werck in lage, daert mede verheffen mochte, syn zellen den oude-cleermaker-gilde wynnen, of sy verboren I ℔, alse dicke alst sy doen. Ende die snyders noch nyemant en zellen wamboesen noch werck croken dan voer den ellenboge, of sy verboerden diezelver koer, als voerscreven is.

Gildeboek fol. 3 verso.

7. 1471, Januari 22. (*Oudewantsnijders mogen leerkinderen aannemen.*)

Int jair ons Heren dusent vierhondert een ende tseventich des Dijnsdages na Agnetis sleten die ghemene oudermans tusschen den snijderen ende Henric de Cuper, dien sij of hebben doen panden twe kannen, omdat hij leerkynder geset

---

1) In verband met de chronologische volgorde van Nos 3—5, 7, 8 zoude men hier 1466 willen lezen. De datum wordt dan evenwel 1 Augustus 1466, — 1 Augustus = Petrus ad Vincula, — en vreemd zoude het zijn, dat men dien hoogen feestdag niet met zijn eigen naam aangeduid had.

hadde van der ouder-wantsnyder gilde wegen: alse dat der snijder gilde Henric voirseyt zijn pande terstont wederleveren zellen, alle dage bij enen ponde, ter tijt toe die snyders bewijsen, dat die oude-wantsnyders geen leerkijnder setten en mogen. Ende dese pande sel Weernaer van Lichtenberch wederleveren, zo hij die pande gepant heeft, ende zueckent aen sijn gilde.

Item dese voirseyde slityng heb ic Iacop van Iutfaes, der ouderman clerck, ghecollacioneert teghen der ouderman boeck ende hout van woerde te woirde, als voirscreven staet, ende heb dairom myn daghelixce hanteyken hieronder gheset.

Jutfaes. [1])

Gildeboek fol. 3 verso.

8. 1472, Juni 24. (*Vrijstelling van de waak voor den vertegenwoordiger van het gilde.*)

Int jair ons Heren dusent vierhondert twee ende tseventich op sinte Jans-dach te Middesomer overdroegen die gemeen ghildebrueders in der morghensprake, voir dat Willem van der Maern [2]) onsen dingen in den gilde beset ende hoir woirde hout, dairt tgilde te doen heeft, dat hy syn leven lanck geen waeck geven en sell onsen gilde.

Gildeboek fol. 4.

9. 1470—73, 1486, 1535. (*Namen van oudermannen en nieuwe gildebroeders.*)

Int jaer ons Heren MCCCCLXXXVI opten dach toe Mydsomer sinte Johan [3]) Johan Wighers dat ou-wantsnider-gilde gewonnen het voer eennen gulden.

Int jaer van LXX [4]) varen oudermans
Dijrc Bloc, Verner Janzoen; Heijnrijc Mar busmeijster.

(*Nieuwe gildebroeders.*)

Rijcout Jacopzoen,
Jacop Mutsmaker,
Jan die Metseler,
Jan Gherytzoen,

---

1) Het cursief gedrukte is met eene andere (latere) hand bijgeschreven.
2) „Willem van der Maern" is in H.S. geschreven boven een doorgehaald „hy."
3) 24 Juni.
4) Nl. 1470.

Jan van den Born,
Alyt van Stoutenberch,
Heeijl van der Lwct,
Lobborc aen den Stenvech,
Beert Dijrc Gosen wyf.

Int jaer van XXXV [1]).
Hermen Iansen van Colens huesvrau heft ghewonnen dat aude-wantsniders-ghielt.

Int jaer van LXXI [2]) varen oudermans
Heijnrijc Mar, Wijlger Jacopzoen.

(*Nieuwe gildebroeders.*)

Oijken Petersdocter,
Aelbert Heijnrijczoen,
Heijnrijc van Hasselt,
Hermen Jacopzoen,
Betken Aernt vyf,
Alijt van Borchem,
Hannijken van Heemert,
Gosen van Boeghen.

Int jaer van LXXII [3]) varen oudermans
Jan Joestzoen, Mateus Bloc.

(*Nieuwe gildebroeders.*)

Loijc Janzoen,
Eem Beernt Heijen vijf,
Jan Ghijsbertzoen,
Gheertrut Smalen,
Crijn van Aken,
Alyt van Born,
Marij Arijaens van Mijddelborch.

Int jaer van LXXIII [4]) varen oudermans
Dyrc Bloc, Verner Janzoen.

(*Nieuwe gildebroeders.*)

Claes Eerstzoen,
Neel Jan Vyllemzoens moeder,

---

1) Nl. 1535.
2) Nl. 1471.
3) Nl. 1472.
4) Nl. 1473.

Bernt van Boeckelt,
Met Amel Bus wijf,
Gheerijt Janzoen,
Ermghert van Rijn,
Dyrc Heynrijczoen die vijecoper,
Heermen Carman.

Gildeboek fol. 4.

10. 1548, Juni 27. (*Ordonnantie op het oude-want-snijders-gilde.*)

Anno XV C XLVIII des Woensdaichs den XXVIIen Junij. Schout, burgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der oude-wantsnyer gilde te hebben ende te gebruycken dese nabescreven articulen ende puncten:

1. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 1, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der oude-wantsnijer gilde", *weglating van* „Karolus" *en wijziging van* „ofte oick min" *in* „dan wel min, tot discretie van de deeckens in der tyt".

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der oude-wantsnyer gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der oude-wantsnyer gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder-gilde" *in* „der voirseyde oude-wantsnyer gilde" *en van* „twaelff haickbusschen" *in* „vier haickbusschen."

9. Item zoe sullen alle diegene, die oude cleer vermaicken zellen willen, tzy dat se der snyder gilde oick gewonnen ende voldaen hadde, gehouden wesen deser gilde te wynnen ende te voldoen. Ende wye yerst deser gilde wynt ende voldoet, zell in dese gilde [di]enen [1]) ende volle gildebrueder wesen.

10. Item alle dieghene, die oude cleer int erffhuys ofte anderssins opcoepen zellen willen, omme diezelve weder te

---

1) Het Quoyer v. d. ordonn. der respect. gilden leest hier „dienen" (zie aldaar N°. 38).

vercopen mit open winckele ofte langes die straten veyl dragende ofte anderssins omme daeraen te wynnen, zellen gehouden wesen deser gilde te wynnen ende te voldoen.

11. Item alle diegene, die enige cussens ende oude benetten vermaicken ende verstellen zellen willen, zellen gehouden wesen deser gilde te wynnen ende te voldoen.

12. Item zoe sellen die gildebrueders ofte gildesusters van deser gilde moegen maicken alle nyeuw werck, dat men van een halve elle laickens maicken mach, ende voorts een paer nyeuwe mauwen in een out wambois, een lyff op een vrouwenrock, een paer nuer hosen aen een oude broick. Ende wederomme zellen die gildebrueders ende -zusters van de snyder-gilde maicken moegen alle out werck, dat tot hoere huysen gebrocht wort te vermaicken.

13. Item een outste zoen van een gildebrueder van deser gilde, die zel moegen byt leven van zynen vader zyns vaders gilde verheergewaden omme zess stuvers mittet rasoen, ende nae zyns vaders doot bynnen tsjaers mit drie groot ende een yegelick zyn rasoen, als voirseyt.

14. Item alle die ander kynder naist den outsten, tzy man ofte vroupersoen, zellen deser gilde byt leven van hoer vaders moegen verheergewaeden om twyntich stuvers mittet rasoen.

15. Item waert dat yemant deser gilde ruerde, sonder dat hy van de deeckens van deser gilde aengenomen waer, die zell daervan verbueren telcker reyse negen stuvers, tot behoiff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde, elcx een derdendeel.

16. Item waert saicke dat die deeckens mitten bode van deser gilde yemant wisten ofte vermoeden van de snyers, tzy man ofte vroupersoen, in enygen huysen maickende oude clederen ofte anders, dat deser gilde ruerde, die geen burger ofte gildbrueder en waer van deser gilde, ende dairomme quamen totte burgers ofte inwoenders huysinge omme diezelve aldaer te suecken ende opter daet te bevynden ende te bekueren, ende indien hem dan zulcx van dezelve belet ende die dueren ende huysingen daertoe nyet geopent en worden van de inwoenders derzelver huysingen, zoe zellen zij van dezelve moeghen eyschen, die in weygeringe valt, getuychnissen der waerheyt ende diezelve mit overdwersnacht-recht doen vervolgen. Indien yemant in weygeringhe waer getuychnisse mitten yersten bode te doen ende indien dan by den gerechte

gekent worde, dat dieselve, daer zy vervolch omme gedaen hadde, brueckich waere, zoe sel hy verboeren negen stuvers, tot behoiff als voeren, ende daertoe die gerechtlicke oncosten, tot behoiff als voeren.

17. Desgelycx off die deeckens yemant van dengenen, die hoir off der snyder gilde nyet gewonnen en hebben, kosten overbetuygen ende bewysen enich out werck gemaict te hebben, diezelve zell oick verboeren negen stuvers, tot behoiff als voeren.

18. Ende hierinne zyn uuytgesondert alle dieghene, die voer camerlinck dienen ende wercken des huysgesins clederen ende daervoer hoir broot ende loon ontfangen, sonder argelist.

19. Item zoe wort toegelaten die deeckens van deser gilde omme hoir gildebrueders ende gildesusters, op dagen ende termynen van jaeren te voldoen, aen te nemen. Ende wairt saicke dat yemant alsdan op zyn termynen nyet en betailde, zoe zellen zy mit enen lege stadt-dienre hoere sculden aen denselve mit pandinge uuythalen moegen, mits consent daertoe hebbende vermoegens dordonnancie.

20. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 24.

21. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 25.

*Dese voorschreven pointen syn gecollationeert jegens gelycke pointen, staende geregistreert int „Quoyer van de ordonnantien der respective gilden binnen de stadt Vtrecht", weesende in den raide gelesen ende gearresteert op Woensdage den XXVII*en *Junij anno XV*C *XLVIII. Ende syn daermede accorderende bevonden by my*

C. de Ridder. [1])

Gildeboek fol. 5.

---

b. Andere bepalingen.

11. 1418, Januari 30. (*Versterking van het oude-wantsnijders-gilde.*)

By den rade out ende nywe.

Die raede van onser stat siin eendrachteliken overdragen, dat diegene, die van Onser Vrouwen-dage te Lichtemisse naest-

---

1) Het cursief gedrukte is met eene andere (latere) hand bijgeschreven.

comende borgers warden willen, tot XXXII mannen toe, in der ouder-wantsnider ghilde dienen zullen ende bliven ende dat ghilde zonder gelt hebben zellen. Ende waer yemant van desen XXXII borgers, die enich ander ghilde mitter hant voeren woude, die mach dat ghilde wynnen ende voeren mitter hant, mer nochtan zo sel hy dienen in der ouder-wantsnider ghilde. Ende dese XXXII mannen en zellen gheen scutte warden, then sy by den rade out ende nywe. Ende dese sellen ghildebrueders wesen, gelijc of zijt mitter hant voerden ende oft hem aengeboren waer.

R. D. B. dd. 1418, des Sonnendages nae Pauli Conversio, fol. 73 verso.

12. 1438, Januari 20. (*Versterking van het oude-wantsnijders-gilde.*)

Also die oudermans van der ouder-wantsnider ghilde den rade oude ende nywe thoenden ende te kennen gaven, dat sy so luttel personen tot ghildebruederen hadden ende so cranck van dienste waren, dat sy horen ghilde mit horen ghildebruederen in horen waken ende in anderen horen lasten niet voldoen of genoechdoen en consten, begeerden daerom daertoe hulpe, raets ende bistants van den rade, siin die raede oude ende nye dit bekennende overdraghen, dat tien die eerste ghildebruederen, die den gemenen oudermans gepresenteert sellen warden, alleen den ouden-wantsnideren, om hoer ghilde te starken, toegeset ende toegewiist sellen warden, daerynne ghildebruere te wesen ende te dienen, sonder yemant daerynne te verschonen.

R. D. B. dd. 1438, in profesto Agnetis, fol. 181 verso.

13. 1439, Januari 12. (*Versterking van het oude-wantsnijders-gilde.*)

Upten Versworen Manendach nae XIII-dach anno XXXIX overdroegen scepen, rade ende oudermans, dat VII die eerste man, die borger werden sellen, dat die wesen ende dienen sellen in der ouder-wantsnider ghilde, nietwederstaende enige saken.

R. D. B. dd. 1439, fol. 191 verso.

14. 1454, November 13. (*Schorsing door den raad van een besluit van het gilde.*)

Overdroegen scepene, rade ende oudermans, dat die overdrachte, laetstwerven overdragen bij den oudermans ende

gildbroeders van die oude-cledercopers, daervan dat hem Jan van Oudewater ende Jan Butendijc beclagen, dat zij in horen ampten van die oude-cledercopers vercort souden wesen, off ende nijt sal wesen, tot der tijt toe dat die raet hem anders hierin versiet heeft. Bijgescict Gijsbert Lourensoen ende Jan de Wit.

R. D. B. dd. 1454, des Woensdages nae Martini, fol. 19 verso.

15. 1474, Augustus 26. (*Verbod van handel in besmet geacht goed.*)

1. Item so wat oude-cleercopere of oude-cleercoepstere van deser tyt voert van buten off van binnen der stat van Vtrecht enigerhande cledere ofte goet cofte uut enigen huse, dair yemant van der pestilencien uut gestorven ware, binnen ses weken nadat die dode begraven ware, soude verboeren dat vercofte goet ende dairtoe XXV ℔ totter stat behoiff.

2. Item so wie van deser tyt voert oude-cleercopen ofte anderen enigerhande goet ter marcte brochte, dair yemant uut gestorven ware, binnen den voirscreven sess weken, ten wair potten, pannen, yserwerck, metalenwerck, tynnenwerck, sulverwerck ofte goudewerck, soude verboeren dat vercofte goet ende dairtoe X ℔ totter stat behoiff.

B.spr.b. dd. 1474, des Vridages na Bartolomei, fol. 31 verso.

16. 1511, December 19. (*Inbreuk op de rechten van het snijders-gilde door huisnaaisters.*)

Reeds opgenomen bij de Snijders als N°. 7.

17. 1512, Januari 31. (*Inbreuk op de rechten van het snijders-gilde door huisnaaisters.*)

Reeds opgenomen bij de Snijders als N°. 8.

18. 1512, Maart 24. (*Geschil tusschen de snijders en de oude-wantsnijders over huisnaaisters en leerkinderen van de zusters van het snijders-gilde.*)

Reeds opgenomen bij de Snijders als N°. 9.

19. 1512, April 2. (*Geschil tusschen de snijders en de oude-wantsnijders over „overgrepen" in elkaars gilde.*)

Reeds opgenomen bij de Snijders als N°. 10.

20. 1514, Maart 20. (*Geschil tusschen de snijders en de oude-wantsnijders over huisnaaisters.*)

Reeds opgenomen bij de Snijders als N°. 11.

21. 1518, Maart 19. (*Inbreuk op de rechten van het snijders-gilde door huisnaaisters.*)

Reeds opgenomen bij de Snijders als N°. 12.

22. 1521, Juli 11. (*Geschil tusschen de snijders en de oude-wantsnijders over huisnaaisters.*)

Reeds opgenomen bij de Snijders als N°. 13.

23. 1521, October 8. (*Geschil tusschen de snijders en de oude-wantsnijders over huisnaaisters.*)

Reeds opgenomen bij de Snijders als N°. 14.

24. 1521, October 12. (*Geschil tusschen de snijders en de oude-wantsnijders over huisnaaisters.*)

Reeds opgenomen bij de Snijders als N°. 15.

XVI. STEENBIKKERS-GILDE.

XVI. STEENBIKKERS-GILDE.

1. 1449, Augustus 25. (*Burgerschap geschonken aan drie steenhouwers.*)

Nye borgers gratis:

Coenraet de Cuper
Lambert de Cuper } steenhouwers.
Willam Peterssoen

R. D. B. dd. 1449, des Manendages na Bertelmey, fol. 122 verso.

2. 1458, Maart 20. (*Iemand veroordeeld tot borgstelling aan de broederschap van het gilde.*)

Sleten scepene ende rade uut aenbrengen der ouder raden, alse Jan van Hamersteyn ende Jan Hermanszoen, in der saken tusschen der broederscap tot Buerkerc van den Vier Gecroenden van der steenbicker gilde, an deen syde, ende Lubbert Euertsoen, an dandere, alse dat Lubbert der voirseyde broederscap verborgen sell tusschen dit ende Paesschen, byt verboeren van V oude scilden, te betalen XLIIʝ Aer. gulden, te betalen halff tot Corss-avont naestcomende ende dander helfte tot sunte Meerten dairna.

R. D. B. dd. 1458, des Manendages na Judica, fol. 125.

3. 1495, October 19. (*Den oudermannen van het gilde het toezicht opgedragen op de grootte der tegels enz.*)

Jacob van Nyewelt ende Lambert Passert, oudermanne van die steenbicker-gilde, ziin gescict ter zaken, ruerende dat die tegelen, plevuysen ende anders te cleyn gemaict worden, daervan ondersueck te doen ende weder op die oude vorme te doen maken.

R. D. B. dd. 1495, des Manendages na Galli, fol. 191 verso.

4. 1498, Augustus 13. (*Vonnis wegens het schelden tegen de oudermannen van het gilde.*)

Want Joest Aryaenssoen den oudermannen van der steenbicker gilde, om des willen zy hem gerechtelike gepant hadden, lelike ende ombillike woerde toegesproken heeft, soe sleten scepene, rade ende oudermanne, dat hy den rade vergifnisse bidden ende der stat ter beteringe geven zel XX enkel gulden, daer ofgaen zellen II outscilde voer den oudermannen; ende II tortsen, elck van III ℔ zel hy geven ter beteringe in ziin gilde, te betalen binnen XIIII dagen naistkomende; ende zel behoirlick oervede doen.

R. D. B. dd. 1498, des Manendages na Laurenty, fol. 19 verso.

5. 1511, April 8. (*Verbod om voor particulieren te werken, voordat de sloten Nyenroide en Guntersteyn geslecht zijn.*)

Sleten scepene, raide ende oudermanne, dat die gildbrueders van der steenbicker gilde bynnen onser stadt ende oick alle metselaers, die mitten truyfel wercken, ende alle upperknechten, in anderen gilden wesende, van deser tijt voert nyemant wercken en sellen, voer der tijt dat zij om hoer loen thuys te Nyenroide voer ende Guntersteyn na aff sellen hebben helpen breken. Ende alle andere gilden sellen elcx enen man uutmaken off loenen op hoeren cost hiertoe te helpen, ter tyt toe dattet gedaen zij.

R. D. B. dd. 1511, des Dijnsdages na Judica, fol. 165 verso.

6. 1512, Maart 24. (*Geschil tusschen de zadelaars en de steenbikkers over leerkindsgeld voor het leeren beeldhouwen.*)

In der saken tusschen der zadelaer gilde mit Joest Jacobszoen hoeren gildbrueder, gepant wesende van der steenbicker gilde, ruerende om van Joesten jongen leerkijntsgelt in der steenbicker gilde te willen hebben, claerden ende sleten die raide out ende nye, dat die meysters van der zadelaers gilde hoer leerkijndere wel sellen moegen leeren beeldemaken, soewel van steen als van hout off van ander substancie, sonder mer een leerkijntsgelt in der zadelaer gilde ende nyet in der steenbicker gilde te gheven; ende dat dairomme Joest Jacobssoen voirseyt zijn pande costeloes ende scadeloes wederhebben zell.

R. D. B. dd. 1512, des Woensdages na Letare Jherusalem op Onser Liever Vrouwen-avont Annunciationis, fol. 9 verso.

7. 1512, Juni 17. (*Betaling door de steenbikkers aan de zadelaars.*)

Die zadelaers hebben voer den rait gebracht LII ℔ [1]) stuver tot behoeff der steenbickers [2]).

R. D. B. dd. 1512, des Donredages na Odulphi, fol. 16.

8. 1513, Augustus 12. (*Bevel aan het gilde, het dekken van de kerk van het Karmelieten-klooster niet te belemmeren.*)

Overcomen by den raide, dat men die steenbicker-gilde off hoeren oudermans die weet doen sel van sraets wegen, dat zij die Vrouwen-brueders hoer kerck sellen decken laten; des sellen die Vrouwe-brueders wederomme borchstellen, tgilde voirseyt rechts te plegen vantgene zij hem eyschen willen.

R. D. B. dd. 1513, des Vrydages na sunte Laurens-dach, fol. 52.

9. 1516, September 16. (*Geschil tusschen de zadelaars en de steenbikkers.*)

Die saicke tusschen den zadelaers ende steenbickers van Willem Crom is getogen voer den raide out ende nye.

R. D. B. dd. 1516, des Dijnsdages op sunte Lamberts-avont, fol. 125 verso.

10. 1520, Maart 22. (*Geschil tusschen de steenbikkers en de zadelaars.*)

Overcomen by scepene, raide ende oudermanne, dat die pandinge tusschen der steenbicker ende der zadelaer gilden tUtrecht ten beyden zijden opstaen sell, ter tijt toe zij malcanderen mit recht besproken ende vervolcht sellen hebben.

R. D. B. dd. 1520, des Donredages na Letare Jherusalem, fol. 33 verso.

11. 1532, December 20. (*Geschil tusschen de steenbikkers en de zadelaars over de indeeling der beeldhouwers.*)

Alsoe der steenbicker gilde hem onderwonden hebben enen genoemt Colijn die beeldemaker in hoer gilde te trecken, om des willen zij hem bevonden souden hebben beelden in steen te maken; waertegen die dekenen van de zadelaers-gilde geseyt hebben ende seggen, dat na overdrachten ende slytingen yerst van den oversten ende gemeynen oudermannen ende na

---

1) In H.S. is hier „XLV" doorgehaald.

2) In H.S. is hier later door dezelfde hand bijgeschreven: „(tot be)hoeff Hermen Roelofszoen, busmeyster van der steenbicker gilde LII$^{1}/_{2}$ st."

van den raide out ende nye soe nyet en behoert, mer dat Colijn voerseyt na vermoegen denselven overcomen, slytingen ende ouden heercomen behoert te wesen ende te dienen in der zadelaer gilde etc., — gesien ende gehoert tbesceyt ten beyden syden, wesen borgermeystere ende scepene, des van den scout van Keyserlicke Majesteyts wegen vermant wesende, voer recht, dat Colyn voerseyt wesen ende dienen sel in der zadelaer gilde; ende alsulck gelt, als die steenbickers genomen hebben, sellen hem die steenbickers weder moeten gheven.

R. D. B. dd. 1532, des Vrydages op sunt Tomas-avont den XX[en] Decembris, fol. 124.

12. 1539, October 15. *Dordonnancie van der steenbicker gilde.*

Anno XV [c] XXXIX des Woensdaichs den XV[en] Octobris.

Schout, borgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der steenbicker gilde te hebben ende te gebruycken dese naebescreven artyculen ende puncten:

1. = *Snijders-gilde N°.* 18 *art.* 1, *met wijziging van* „der snijder gilde" *in* „der steenbicker gilde".

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der steenbicker gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der steenbicker gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder-gilde" *in* „der voirseyder steenbicker gilde" *en van* „twaelff haickbusschen" *in* „acht haickbusschen".

9. Item alle beeltsnyers, die groff steen houwen, the weeten van [1]) schoersteenen ofte metsellerie, die zellen gehouden weesen den gilde voirseyt te wynnen.

10. Item wairt dat enich gildebroeder van der steenbicker gilde voirseyt offlivich worde, zoe mach zyn outste zoen zyns vaders gilt verheergewaeden ende en gheven nyet meer, als

1) In H.S. is „van" bovengeschreven.

van outs gewoentlyck is, te weeten een pont wasch ende den dekens mitte bode haer rasoen, als voirseyt staet.

11. Item alle leerkynder, die dese gilde leeren willen, die zellent gilde geven een goude gulden ofte paeyment dier weerden daervoer.

12. Item wairt dat enich gildebrueder enich leerknecht aennaem ende hy dat die dekens nyet te kennen en gave bynnen veertien dagen, soe zoude die gildebrueder verbueren een Karolus-gulden, ende noch daerenboven zyn leerkyntsgelt te geven, tot behoeff van der Keyserlycke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde voirseyt, elcx een derdendeel.

13. Item dat een man, die een volle gildtbrueder in der voirseyde steenbicker gilde is, hetzy steenhouwer, metselair, glaismaicker, leydecker, straetmaker ofte tegeldecker, die zyn zelfs kynder hoir amboicht leeren mach, daer en zellen zy gheen leerkyntsgelt off geven. Maer waer dat saecke dat zy haer kynder brochten by ander gildebrueders om hoir kynder te doen leeren, het waer steenhouwer, glaesmaker, metselaer, leydecker, straetmaker ofte tegeldecker, zoe zoude hy gheven leerkyntsgelt, gelyck ander kynder, die haer vader gheen gildtbrueder en waer.

14. Item wairt saicke datter enige vreemde gesellen van buyten quamen ende hierbynnen bij enigen gildebroeder wrochte, die zel gheven alle weecke eenen stuver tot behoeff van deser gilde autair om den dyenst Goids te onderhouden.

15. Item zoe wye enich van desen gildebroeders in eens anders werck treet, wairvan den anderen nyet voldaen en is, die soude verbueren een gouden gulden tot behoeff van der Keyserlycke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde autair, elcx een derdendeel.

16. Item waert saicke datter enige gildebrueder ware, die enich werck aenname ende in dat werck niet en quame ofte oick dat werck lyet leggen, alsdat die luyde daer gebreck by hadden ende daerover claichden, die soude verboeren een goude gulden tot behoeff als voeren.

17. Item dat geen metselairs noch leydeckers enich leerknechts aennemen en zellen dan twee jair in haeren cost, daerdoer dat die metselairs ende leydeckers veel scamel gesellen aannemen, opdat zy voer die goede luyden hoer doeren niet en gaen bidden ende dat se die meyster mach vynden.

18. Item en zel geen gildebroeder meer dan een leerknecht

hebben, opte verbueren alle dage een stuver; uutgesondert glaesmakers, die hoir leerknechts zellen moegen hueren ende wynnen by dagen, weecken ofte maenden, soe hem dat belieft. Maer wairt datter een van buyten quaem ende uut zyn leerjaren wair, die mach die meyster hueren in zynen cost.

19. Item wairt saicke dat den eenen gildebroeder den anderen zyn werck dede verbieden mit die dekens, ende dat werck dan nyet en liet leggen, dieselve soude verboeren een Karolus-gulden tot behoeff als voirseyt.

20. = *Bakkers-gilde N°. 20 art. 24, met wijziging van* „der backer gilde" *in* „der steenbicker gilde."

21. Item waert saicke datter enige gildebroeder ofte gildezuster offlivich worde, zoe zellen die gildebroeders te groeff coemen, byt verboeren van eenen blanck.

22. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art. 24.*

23. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art. 25.*

JA. VAN DER VOORT *in absentia subscripsit.*

Quoyer v. d. ordonn. der respect. gilden, N°. 53.

XVII. GRAUWWERKERS-GILDE.

XVII. GRAUWWERKERS-GILDE.

---

1. 1413, Januari 30. *Van den grawerkers.*

Scepen, rade ende oudermans siin overdraghen, dat der graeuwerker ghildebruederen enen ygeliken vercopen sellen van horen werke ynckel stucken, elken man siin gadinghe; ende die mach een ygelic wech doen dragen ende laten maken, daer hy wil.

R. D. B. dd. 1413, sManendages na Pauli Conversio, fol. 110.

2. 1445, December 17. (*De raad arbiter tusschen Jan van Duven c. s. en het gilde, dat hen lastig had gevallen, omdat zij pelterijen gekocht hadden van den heer van Brederode*)

Jan van Duuen mit sinen gesellen, ansprakers, optie een side, ende die ouderman ende gildebrueders van der graeuwercker gilde, die dat ambocht mitter hant doen, angesproken, sijn hoerre zaken gebleven an den rade, van overdrachten ende smetenisse ruerende, die sij opten voerseyden Jan ende sinen gesellen gemaect souden hebben om zeker pelterien wille, die Jan van den here van Brerode gecoft heeft.

R. D. B. dd. 1445, sVridages na Lucie, fol. 152.

3. 1535, April 16. (*Vonnis van den raad, houdende verklaring dat men pelterijen bij uitdragers mag te koop stellen.*)

In der saicken tusschen Geryt van Hairlem Dauidtszoen, aenlegger, ter eenre, ende die dekens van der grauwerkers gilde, verweerres, ter andere zyden, beruerende X romenijsche vellen, die Gerijt van Hairlem voirseyt om te vercoepen by

een uutdraechster geleyt had, diewelcke die dekens by een scouten-dienre doen panden ende na hem genomen hebben, pretendeerende dat hy gebroect had, overmits een punt in hoere gildenboeck bescreven, beruerende: dat men gheen lammerwerck off knynewerck off gheen nyewe pelterye tot geenen uutdraegers oft uutdraechsters vercoepen en soude moegen etc.

Wairop dat Geryt van Hairlem voirseyt geantwoert heeft, dattet zyn zelfs goet was ende, gemerct hy een borger wesende, men hem nyet verbieden en mochte, zyn selfs goet te doen vercoepen etc.

Aangesien aenspraeck ende antwoerde ende dat punt in hoere gildenboeck voirseyt gescreven, twelck by den raet out ende nye nyet geapprobeert en is, alst genoech blyct, wesen dairomme borgermeystere ende scepene, des van den schout uuten naem van der Keyserlicke Majesteyt, als hertoge van Brabant, greve van Hollant ende erffheer van der stadt ende landen van Vtrecht etc., vermaent wesende, ende wysen mits desen voer recht, dat die dekens voirseyt sculdich zyn den voirseyden Geryt zyn X vellen voirseyt weder te leveren costeloes ende scadeloes.

R. D. B. dd. 1535, des Vrydaichs den XVIen Aprilis, fol. 11 verso.

4. 1540, Juni 16. (*Ordonnantie op het grauwwerkers-gilde.*)

Anno XV C XL des Woensdaichs den zesthienden Junij.

Schout, borgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaeten der grauwercker gilde the hebben ende te gebruycken dese naebescreven artyculen ende puncten:

1. = *Snijders-gilde N°.* 18 *art.* 1, *met invoeging van* „of" *na* „buyten" *en wijziging van* „der snijder gilde" *in* „der grauwercker gilde".

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „de grauwercker-gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der grauwercker gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 8, *met wijziging van*

„de voirseyde wantsnijder-gilde” *in* „der voirseyder grauwercker gilde” *en van* „twaelff haickbusschen” *in* „vier haickbusschen”.

9. Item soe wye enige nye pelteryen vercoept ofte veyl hout om te vercoepen, dat is the wetenen alreley grauwerck, wildewerck, getaut ende romenys, Spaens, lammeren wit ende zwert getout, ende der grauwercker gilde nyet en hadde, die soude verboeren, telcken als hy daerop bevonden wordde, eenen Karolus-gulden, die twee deelen totte Keyserlicke Majesteyt ende deser stadt ende dat derde derdendeel totter grauwercker gilde voirseyt behoiff.

10. Item en sel oick nyemant eenighe tabbaerden off yet anders moegen voederen mit nye pelterye ofte mit out om gelt by den huysen off elders, die tvoorseyde gilde nyet en hebben, byt verbueren telcken, die daerop bevonden worde, eenen Karolus-gulden als boven; behoudelicken dieghenen, die tlaten doen by hoer gebroedighe dienstboden voer hoer zelfs te dragen.

11. Item en zel oick nyemant enyge pelterye moegen tauwen voer enyge borgers ofte ondersaten voer hoer zelfs te dragen, ten zy saicke dat die tauwer het grauwercker-gilde gewonnen hadde, off die tauwer verboerde, telcken hy daerop bevonden worde, eenen Karolus-gulden tot behoeff als boven.

12. Item dat gheen giltbrueder zyn mede-giltbruederen weygeringe doen zel in enyge coopmanscap hoer gilde betreffende, als zy daerby zyn ende begeeren, byt verboeren van eenen Karolus-gulden tot behoeff als boven.

13. Item voert dat gheen giltbrueders die een den anderen zyn goet laicken en zell van eenygerhande pelteryen, die goet ende nyet laickber en zyn, byt verbueren telcke reyse van eenen Karolus-gulden tot behoiff als boven.

14. Item dese giltbrueders outste zoen die mach bynnen jairs nae dat overlyden van zynen vader dit voirseyde gilde verheergewaiden ende geven tottet gilde behoeff een pont was ende die dekens mitte boede the rasoen thien stuvers; behoudelycken dat die soen voirseyt yerst twee jaeren onder eenen meyster leeren zel ende zynen meyster voldoen, eer hy tselve gilt bruycken will.

15. Item voert en zel nyemant der voirseyder grauwercker gilde moegen wynnen, off hy en zell yerst twee jaeren by eenen meyster geleert hebben ende daer betoen off brengen.

16. Item alle leerkynderen, die dit voirseyde gilt willen leeren, die zel gheven tottet gilde behoiff eenen gouden Koerforster Rynsche gulden; behoudelicken dat een giltbrueder zyn kynderen dit ambocht wel zel moegen leeren, sonder enich leerkyntsgelt te gheven.

17. Item oick waer enich giltbrueder, die enich knecht te werck sette, die geen twee jaeren by eenen meyster geleert en hadde, zel sculdich wesen leerkyntsgelt van zyn gilde the gheven.

18. Item voirt dat gheen knecht noch tauwer uut zyn meysters dienst off werck sonder zyn consent gaen en sel in eens anders werck, hy en zell yerst voldoen van die tyt, hy hem geloeft hadde, byt verboeren alle daige van eenen stuver tottet gilde behoeff.

19. Insgelycken zel die giltbrueder ofte giltsuster, die de knecht ofte tauwer the werck sette, oick verbueren als voirseyt.

20. Item waert dat een giltbrueder storve, zoe mach die wedue van denselven overleden dat gilde gebruycken nae hoers mans doot een jaer ende zess weecken.

21. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 24.

22. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 25.

Ja. van der Voort *in absentia subscripsit.*

Gildeboek fol. 1.

XVIII. RIEMSNIJDERS-GILDE.

XVIII. RIEMSNIJDERS-GILDE.

a. Bepalingen, ontleend aan het gildeboek.

1 [1]). 1417, April 30, *en later.* (*Keuren van het riemsnijders-gilde.*)

Int jaer ons Heren dusent vierhondert ende seventhien opte Meye-avont overdroeghen die ghemene ghildebrueders van der riemsnyder ghilde tUtrecht eendrachtelic alsulke punten, als hiernae bescreven staen:

1. In den eersten dat van deser tyt voert gheen ghildebrueder noch ghildesuster nyet meer dan enen leerknape jaerlix setten en sellen moghen, die si leren sellen. Ende dieselve leerknape zellen si leren aen hoers selfs wercke ende nyemants anders, dat een jaer om dat ander; dat is te verstaen: dat gheen ghildebrueder ofte ghildezuster ghenen leerknape enich ghelt ofte ander ghiften gheven en zellen binnen den eersten twe voerscreven. Ende waert dat die voerseyde leerknape storve binnen den eersten jaer, soe soudmen enen anderen weder zetten moghen in zynre stede, sonder verboeren.

2. Voert soe en zel gheen meyster ofte meysterse van ghildebrueder ofte ghildezuster, als voerscreven staen, gheen leerknapen ofte megheden te wercke zetten moghen, zi en hebben hoer leerjaren ghehadt, als voer bescreven staet.

3. Ende waert dat enich ghildebrueder ofte ghildezuster hierin verbrake ende nyet en hielden, als hiervoer bescreven staet, die verboerde alsovele, als daer men onse ghilde voerscreven om te winnen pleecht, alsoe dicke alst gheschiede. Ende nochtans soe en soude die knape ofte meecht binnen dien jare nyet mit hem ofte hoer werken.

4. Voert waer enich man of wijf, die borgher is, die wit leder hadde of van buten brochte, ende wane dattet hem

1) Deze keuren zijn vastgesteld in 1417 en later, vgl. artt. 9 j°. 46. De artikelen 1—49 zijn echter tegelijk ingeschreven, waardoor afscheiding van de ordonnantie dd. 1417 van de latere toevoegsels niet mogelijk is.

quame, ende die gheen ghildebrueder ofte ghildezuster en ware aen der riemsnyder ghilde ende dieselve [1]) leder vercopen woude binnen Vtrecht, die soude der riemsnyder ghilde gheven half ghelt, alst ghilde te winnen staet [2]).

5. Voert waer enich onser ghildebrueders, die enich ghasts hude touwede ofte anders yemants, die onse ghildebrueder nyet en ware, die verboerde V sc. van elker huydt, die hi touwede, half totter ghemeenre oudermans behoef ende half tots ghilden behoef. Ten waer of yemant een huyd of twe touwen dede, die hi niet vercopen en woude mer selve in sijn huys bezighen woude tot wasac of te maken of vleghelbande of te maken.

6. Voert waer enich man van der riemsnyder ghilde, die rawe leder touwede of [3]) dat hijt wrochte aen riemen of aen anderen wercke, dat tot onsen ambocht behoert, die verboerde een pont, also dicke als hijt dede, half ter stat behoef ende half tots ghilden behoef.

7. Voert soe en zel nyement van onsen ambocht gheen hantschoen nochte wanten maken anders dan binnen alleens, bi een koer van V sc., also dicke alst gheschiede.

8. Voert soe en zel nyemant dan des gilde broueders [4]) gheen scapen- nochte calverenleder, dat op zeems getouwet [5]) is, aen onsen ambocht ontwesnyden, bi een koere [6]) van V schillinge, alzo dicke alst ghesciede, van elken stucke. Ende oec en selt nyemant vercopen, by derselver koere [6]).

9. Voert zo en zel nyemant van onsen ambocht scapen-afterblade of -nayblade wercken in coeyentasschen. Ende daer is anders nu op overdraghen [7]).

10. Voert soe en zel nyemant van onsen ambocht gheteykende hanschoen maken, men en zel se overlegghen ende stemmen in den groep.

11. Voert waer enich knape van onsen ambocht, die zynen

---

1) Eene latere hand haalde dit woord aldus op; een 17de eeuwsch afschrift dezer ordonnantie (Arch. Afd. II N°. 461, deel 2) leest „die seemleder".

2) Waarschijnlijk volgde hierna nog een regel, althans in het handschrift zijn daarvan vage sporen.

3) „Touwede of" is bijna geheel verdwenen, eene latere hand gaf ten onrechte „touweden".

4) Eene latere hand haalde de laatste drie woorden aldus op; het in noot 1 genoemde afschrift leest „dese gildebrueders".

5) „Getouwet" is bijna geheel verdwenen; eene latere hand gaf ten onrechte „of wet."

6) Eene latere hand veranderde ten onrechte „koere" in „boete"; ook het in noot 1 genoemde afschrift leest „boete".

7) Zie art. 46.

meyster vier penninghe of meer te scaden dede, die en zoude nyet meer wercken aen der ryemsnyder ambocht. Ende wie dien dief te wercken gave, die verboerde XXV sc*hillinge*.

12. Voert waer enich meyster van onsen ambocht, die sinen knape mysdede, dat zoude hi dien knape beteren tots ghilden segghen.

13. Voert zoe wat knape van onsen ambocht, die sinen meyster lochende of sloeghe of smadenisse dede, zoe wie van onsen ghildebrueders dien knape te wercken gave, eer hi tieghen zinen meyster versoent ware, die verboerde V sc., alzoe dicke alst ghesciede.

14. Voert zoe wat knape van onsen ambocht, die sinen meyster ontghinghe uut sinen dyenste, die verboerde een half pont wasse. Soe wie van onsen ambocht dien knape te wercken gave, hi en hadde sinen meyster ghebetert ende des ghilden ghemoede, die verboerde V sc., alzoe dicke alst ghesciede.

15. Voert soe wat knape van onsen ambocht, die ander knapen onder hem sette te wercken, die verboerden een ℔ was elc, daer men bedraghen mach ter waerheit, also dicke alst ghesciede. Ende daertoe souden sy beyde een maent spoelen gaen.

16. Voert soe wie van onsen ghildebrueders den anderen sloeghe of lochende of smadenisse dede, daer men ter waerheit bedraghen mach, die verboerde V sc., also dicke alst ghesciede.

17. Voert zoe wie van onsen ghildebrueders ofte ghildezusteren op enich Onser Vrouwen-daghe ofte Sonnedaghe ofte Apostel-daghe zijn veynster ondede ende zijn wercke daervoer toghede, die verboerde XII d., also dicke alst ghesciede.

18. Voert zoe wie van onsen ambocht enyghen coman roept van zijns ghildebrueders huys, daer men ter waerheit bedraghen mochte, die verboerde II sc., also dicke alst gheschiede.

19. Voert alle Onser Vrouwen-avonde, alle Apostel-avonde ende alle Saterdaghe nae ghesonghen vespertijt tot zinte Martijn ente clocke ghelaten is, soe wie dat men van onsen ambocht daernae werkende vonde, die verboerde XII d., ende elc knape VI d. Ende elken knape, die men boven of beneden werkende vonde, die verboerde oec XII d. ghelike zinen meyster, alle natwercke uutgheset. *Ende hier is oec een ander op overdraghen, dat hierafter staet* [1]).

---

1) Deze laatste zin is met lichtere inkt door dezelfde hand bijgeschreven.

20. Voert waer enich man of wijf, die onse ghilde aentaste onghewaert van ons, die verboerde I pont, also dicke alst gheschiede.

21. Voert soe hebben wy mit enen ghemenen wilkoer ofgheleyt by keersen te wercken of by nachte, op alsulken koer alse onse ghilde te winnen staet, uutgheset alle natwercke. Voert zo zel onse koermeyster ommegaen ghildebrueder huyse ende knapen, sonder enych misdoen; daer moghen zy aencloppen; laet men se dan nyet te goeder tijt in, zoe sijn zy koerbaer. Voert wat werc, dat zy vijnden buten der ghildebrueder camer of huys, daer sy openbaer daghelix in wercken, dat hi boetsculdich is.

22. Voert waer yemant, die men werkende vonde opten heylighen daghen, die de heylighe kerke biet te vyeren, die verboerde V sc., daer men bedraghen mach ter waerheyt. Enen knape ghelijc enen ghildebrueder, daer men bedraghen mach ter waerheyt.

23. Voert enich man of wijf of knape, die zittende wercke wrochte buten ghildebrueders huys, die verboerde V sc.

24. Voert enych knape of joncwyf, die myt wercke begrepen worde, dat coerbaer waer, die verboerde V sc.

25. Voert enych knape, die men werkende vonde zittende wercke in een ander huys dan in ons ghildebrueders huys, die verboerde een maent zijn ambocht. Ende nochtans zel hijt den ghilde beteren, eer hij werken mach aent ambocht.

26. Voert enych man, die zijns ghildebrueders knape spreect of ruert daertieghen om zijns diensts wille, eer zijn tijd uut waer, die verboerde X s*ch*.

27. Voert enych man, die rughe velle pluckede openbaer by der straten, die verboerde enen groten, alze dicke als men daerover bevijnt.

28. Voert soe wye stinkende bete hadde of stinckende calc of stinckende water of stinckende sterte of stinckende hoerne of vleysch, dat over siin tiid laghe, of buten kelnaer hude onthoernde, of die gheplucte scaepsvelle onghedect by der straten droeghe, of die vuyle hoerne of vuyle vleysch tonsteden leyde of brochte, of die zijn scaveboem min dan vier voete van den dorpel zettede, — van elken punte zoe is de koere daerof enen groten te verboeren.

29. Voert soe wie van Paesschen tot zinte Victoers-misse toe enyghe gheweykede velle uutworpe na der eerster clocke

tot Buerkercke ende die clocke ghelaten ware, die verboerde V sc.

30. Voert enych man of wijf, die onse ghildebrueder ofte -zuster is, die mach der merslude ghilde winnen mit halven ghelde, also hoer ghilde te winnen staet.

31. Voert enych man of wijf van onsen ghildebrueders ofte ghildezusters, die enyghe stoffe wrochte tot riemen of tot enyghen anderen wercke, ofte yet wrochte dan fijn tin, — ten waer dat ment hem brochte, dat hyt yement verghieten zoude, zadelaers of anders yemant, diet brochte ende daer een riem of anders wercke of ghemaect woude hebben, — die dit verbrake, die verboerde van elken stuc wercx enen groten.

32. Voert zoe wie zijn tynne herden wille, die selt herden mit latoen of mit coper of mit wezemael. Zo wie dit verbrake, die verboerde V sc.

33. Voert yemant, die ter mercte of op kermissen voere mit zinen wercke, die zelt laten bezien onsen ouderman ofte onsen bussemeysters, eer hi besloeghe. Ende soe wie des nyet en dede, die waer coerbaer, het waer van tasschen of van riemen of van broecriemen of van huden ofte van enyghen wercke, dat tot onsen ambocht hoerde. Ende als ment beslaen zoude, zoe zel men den ouderman ofte den bussemeyster van onsen ghilde in der tijd daertoe halen, dat hijt bezye, dattet niet coerbaer en zy. Ende waert dat hij dan niet mede en ghinghe, zoe mach ment beslaen, zonder koer te verboeren. Ende soe wie dit verbrake, die verboerde X sc., also dicke alst ghesciede.

34. Voert waer enych meyster [1]), die enen knape sprake ofte huerde, die in eens anders mans dienste waer, die verboerde een pont ende daertoe en soude hi binnen den naesten jaer daernae hem nyet werken.

35. Voert waer enich ghildebrueder, die enygherhande wercke dede, dan dat wercke bi naeltecussen naeyde of enygherhande wercke dede, dat onsen ghilde roerde, zonder dat voerscreven is, die verboerde alzulke koere, als dat ghilde te winnen staet.

36. Voert soe en sel men gheen budel maken dan elckes van hemselven: hasen van hasen, zeems van zeems, scapen van scapen, — sonder die hasen-budele mach men voederen

---

1) Eene latere hand haalde dit woord op als „myster".

mit scapen, — op een koer van V sc. van elken stucke, daer men bedraghen mach der waerheyt, *half tot der oudermans behoef ende half tot der kuermeisters behoef* [1]).

37. Voert soe en sal nyemant gheen spangordel maken, dat men lijfgordel heyt, dat overleder ende dat onderleder en sel van enen stuc wesen, ende dat opgheleyde leder mit twe naden, ende dat leder ghesmeert nae syn toebehoren.

38. Voert soe wanneer een ghildebrueder stervet, die sel siin ghilde erven sinen outsten soen, ende dat mach hi verheerwaden binnen jaers om dat daerop staet.

39 [2]). *Waer dat saec dat iement enich lerkint sette, man of wif, de soude den busmeisters oerlof bidden, ende dat kint sel V scillin(ghe) gheven, eert werc aentast. Ende de sin erste loen wint, de sel gheven te helfte min, eer hi in sin loen tret. Ende die dit verbraec, die verboerde een* ℔.

40. Voert soe sel men wercke laten, als die clocke ghelaten is sinte Meertijn ende die bode „werc laet" gheboden heeft. Ende soe wye hi daernae werkende vijnt, die sel hi bekoeren den meyster voer vier d. ende den knaep voer II d. Mer sijt die knaep buten der wercstede, soe verboert hij IIII d. ghelike den meyster. Ende die koeren zel hij selver ghelden ende betalen, eer hi meer werken sel aen ons ambocht, also dicke als hijt doet.

41. Voert soe wat knaep, die mit onghunsten van sinen meyster ghinghe, eer sijn tijt uut waer, ende die meyster bewisen mocht, dat die knaep sijn scout waer, soe en sel die knaep aen ons ambocht niet werken, eer hi versoent is mit sinen meyster. Ende soe wie den knaep te werke gave, eer hi versoent ware mit sinen meyster, die verboerde een ℔ was; ende daertoe sel hijt onse ghilde beteren, eer hi werken sel.

42. Voert die drie daghe nae Paesschen ende die drie daghe nae Pijnsteren ende die drie daghe na den heylighen Kors-dach die en sel men niet werken, na den ouden regement.

43. Voert soe wie op de straet stonde ofte saet ende wrochte, het waer meyster of knape ofte mecht, die verboerde V sc., alzo dicke als hijt dede.

44. Voert soe en zel niement den anderen onredeliken voer-toenen mit hanghenden werc, dat tot onsen ambocht hoert, hy selt hanghen buten aen sinen style ende niet voerder,

---

1) Het cursief gedrukte is in H.S. met latere hand bijgeschreven.

2) Dit artikel is in H.S. met latere hand bijgeschreven.

bij enen koer van V sc., alsoe dicke alst yement dede, van elken stucke.

45. Voert soe en sel men gheen zeemsche tasschen maken, sy en sellen al binnen van wilden zeemschen leder wesen; ende wie dit verbrake, die verboerde V sc. van elken stucke, daer ment bedragen mach der waerheyt.

46. Voert soe en sel men gheen tasschen maken, die naelbladen en sellen calverenleder wesen; mer wie dat scapennaelbladen maken wil, die sel se voerom belegghen mit alsulken leder, daer die tassche binnen mede ghestoffeert is. Ende soe wie dat roet scapen-afterhellen maken wil, die sel se voederen mit witten leder ende proeffylen; ende die voerhellen sellen al hasen wesen. Ende alle die ander budelen sellen al hasen wesen ende daer sellen al hasen-sluutryem doergaen. Wie dit verbraec, die verboert V sc. van elliken stucke, daer ment bedragen mach ter waerheyt.

47. Voert soe wat riem, dat men vijnt buten der wercstede, die ghesuert syn ende onghemaect, daer men gheen touwe bi ende vijnt, daer men riem mede opreden mach, soe sellen die ryem vry wesen, sonder koer.

48. Voert soe wat meyster, die een ander mans knape te werc ghave buten oerlof syns meysters, die verboerde V sc. ende die knape 1 ℔ was; ende daertoe sel die knaep een maent spoelen gaen, also dicke als ment bedraghen mach der waerheyt.

49. Voert soe waer enich ghildebrueder, die beruft ware van diefte, van moerde, van verrade, van meenedich, die is zijns ghilden qwijt.

50 [1]. *Voert so en sel gheen ghildebrueder ofte ghildsuster enighe witte hosveteren ofte riisnoer maken of vercopen dan van hondenleer, bi een kuere van V sc. van elken stuc, also dic alst yemant dede.*

51. *Voert so en sel gheen ghil(d)broeder ofte ghildsuster enighe hosveteren ofte riisnoer copen of van buten brenghen, die onbesleghen siin, bi enen kuer van V sc. van elken stuc, also dic alst ghesciede. End oec so en sel men se niemant beslaen, bi derselver kuer.*

52. *Voert so en sel gheen ghildbrueder ofte ghildsuster yemant enighe hosveteren ofte riisnoer ofte hanscoen ofte wanten*

1) De artikelen 50—55 zijn met eene andere hand geschreven.

maken ofte sniden van laken of van enighen leer of oick mede [1]) *cussens vvollen, dan elke ghildbrueder ofte ghildzuster van hoers selves stof, bi enen kuer van V sc. van elken stuc, daer men bedraghen mach ter waerheit. Ende oec so en sel men niemant enigherhande werc maken, dat tot onsen ambocht behoert, dan van ons selves stof, bi derselver kuer.*

53. *Item van deser tiit voert so en sel gheen ghildbrueder ofte ghil(d)suster van Paeschen tot sinte Victoers-misse des morghens niet eer werken, eer die cloc viif ghesleghen heeft, ende des avonts niit langher, dan die cloc seven ghesleghen heeft, by enen kuer van V sc., also dic als hi daerof bekuert wort. Ende van sinte Victoers-misse tot Paeschen toe niit eer wercken des smorghens, eer die cloc ses ghesleghen heeft, ende niit langher, dan die cloc seven ghesleghen heeft des avonts, bi derselver kuer.*

54. *Voert so en sel van deser tiit voert gheen ghildbroeder ofte ghildsuster enighe leerknapen ofte meechden annemen te leren, si en sellen eerst onse ghilde ghegeven hebben II ℔ stat-pay, eer si enich werc antasten om te leren. Ende van desen tween ponden, die si sellen gheven, sel men hem een ℔ korten, als si onse ghild winnen sellen. Ende waer dat saec, dat hierenboven enighe ghil(d)broeder ofte ghildsuster enighe leerknaep ofte leermeecht te werc sette, eer hi onse ghild voldaen had, als van den tween ponden, die onse ghild daerof hebben sel, die soude verboeren twe ℔, also dic als dat ghesciede ende ment bedraghen mocht ter waerheit, behoudelic onse ghild hoer leerkiintsghelt.*

55. *Voert so en sel gheen ghil(d)brodere ofte ghildsuster niet meer dan enen leerknaep ofte leermecht jaerlix setten, die si leren sellen; ten waer dat die voerseide leerknaep ofte meecht storve binnen jaers, so souden si enen anderen moghen setten in siinre steden, sonder verbueren. Ende waer dat saec dat enighe ghildebrueder ofte ghildsuster meer dan enen leerknaep ofte meecht sette binnen jaers, die soude verbueren alsoveel, als daer men onse ghild voerseyt om te winnen pleecht. Ende dese kueren ende dit leerkiintsghelt sel men onse ghild te rekening brengen, gheliic ons ghilden ander renten; ende men sel dat leerkiint sinen naem in ons ghildenboec setten, ende op wat dach dattet anghenomen is.*

Gildeboek bladz. 1.

---

1) De laatste drie woorden zijn niet duidelijk leesbaar; het op bladz. 326 noot 1 genoemde afschrift leest „of oec mede cussens vellen".

2 [1]). 1467, April 26. (*Priester voor het altaar van het gilde.*)

Int jaer van LXVII op Sunnen voer Mey-dach overdroeghen die ghemen ghildebruers van der ryemsnyder ghijlde, dat [2]) die oudermans in der tijt wel eenen pryester aen moghen neemen, die hem dient op onssen outtaer tot Buerkarch mijssen te doen. Ende gheen oudermans in der tyt en sellen den pryester nyet ofsetten, ten sy by den ghemen [3]) ghildebruers van der rijemsnider ghyld in die ghemen marghensprake.

Gildeboek bladz. 20.

3 [4]). 1507, Augustus 1. (*Winnen van het gilde; keurmeesters; werk vallende onder het gilde.*)

Int jaer ons Heren XV C ende seven op sunte Peters-dach ad Vincula overdroeghen die ghemeen ghildebroeders:

1. Dat men nu voordaen aennemen sal die ghildebroeders in drieen manieren, te weten: dat men een man van der straet aennemen sal om datgheen, dat men daerof ghecrighen can; ende een ghildebrueder als een lanternmaker of een blaesbalchmaker of een budelmaeckster aennemen sal om datgheen, dat men daeroff ghecrighen can; mer een ghildebroeder, die ons ghild mytten handen doet, die en sal men nyet myn aennemen dan voor heel ghelt, te weten drye golden Rynsgulden, ende, die myt ons dient, voor half ghelt. Behaudeliken die audermans ende dye boy dat hoor.

2. Item alle vrouwenpersonen, die onse ghilde winnen ende voeren willen mitter hant, die sel in onse ghilde last ende dienst doen ghelyck een vul ghildebrueder. Ende eens borghers dochter die mach onse ghild winnen na der auder ghewoenten om IX ℔. Ende dat gheen borghersdochter en is, die selt winnen om drie Wilhelmus-schilde.

3. Voort so en sel nyemant onse ghilde wynnen, man noch wyf, noch meysterye setten, diet voeren willen mitter hant, ten sy dat sy twe jaer gheleert hebben, als voorscreven is. Ende so wye dit verbrake ende nyet en hielde, als voorseyt is, die saude verbueren alsoveel, als daer men onse ghilde om te wynnen plech.

---

1) Dit is met eene andere hand geschreven dan N°. 1.

2) In H.S. is hier „sy eenen pryester" doorgehaald.

3) In H.S. staat hier overbodig „ghmenen".

4) Dit is met eene andere hand geschreven dan Nos 1 en 2.

4. Voort so sellen die audermans in der tyt twe coermeysters setten tot deser overdrachten, ende die koermeysters sel men in onsen ghilde eden na behoren, sonder yemant des te verdraghen. Ende tot wat tyden die koermeysters den audermans by horen ede vermanen myt hem te gaen om te panden denghenen, die becoort syn, ende des terstont dan nyt en doen, nootsaken uutgheseyt, so sauden sy verboren een ß, also dicke als ghescyede, half tot onsen ghilden behoef ende tot der koormeysters behoef. Ende tot wat tyden die koormeysters den brueckighen nyet en bekuerden na behoren, so sauden sy verbueren ghelyck den audermans voorseyt.

5 [1]). Voert waer daer enich man of wif, die latoen of wit bleck wrochte of enighen hoernen in lanteernen wrochte of enighen benen-wercken dreiden of mackten, ende ons ghilde nit voldaen en hadde, die verbuerde een ß, also dic als men hem ter waerheit bedraghen mach.

Gildeboek bladz. 21.

4 [2]). (15de eeuw.) (*Naamlijst der gildebroeders, die het gilde hebben verheergewaad.*)

Dit sijn diegheen, diet ghilde verheerwaert hebben:

Jan Vitvoet,
Jan Kerl Jan Kerlen soen,
Torriaen Vredericxsoen,
Tyman Solbol, verheervaert syn vader,
Heyn Backers soen ende
Ian Koen Pelgherimssoen,
Jan Trinde Braemssoen,
Aernt Hoet Ghisebrechtssoen,
Jan Vaninghen Willamssoen,
Peter Wacker Hermanssoen,
Heynric Jan Henrichssoenssoen,
Willam Scade Willamssoen,
Jacob Daem Iagers soen,
Jan van Sonnenberch,
Peter Wacker Herman Wackers soen,
Aelbert Pijl Aelberts Pyls soen,

---

1) Deze laatste alinea is door eene andere hand geschreven.

2) Deze lijst is geschreven door dezelfde hand, die de ordonnantie op het gilde dd. 1417 (hierboven opgenomen als N°. 1) in het gildeboek inschreef, en vervolgd door andere 15de eeuwsche handen.

Jan de Man Aernt die Mans soen,
Rikovt van der Meer Goessenssoen [1]),
Ian Bernt Ianssoen van Stachbroeç [1]),
Ghijsbert Cappellaen Hermanssoen [1]),
Aert Joestsoen heeft dit ghylde verhervaert [1]).

Gildeboek bladz. 25.

5. 1514. (*Roerende bezittingen van het gilde.*)

Anno XV C ende XIIII. Oudermans: Peter Poot, Jan Willemzoen; busmeisters: Tymen van Rodenburch ende Jan Verbeijck.

Item dit is, dat ic Jacob Bertzoen, bode van den gilde die ryemsnyders, ontfangen heb in myn bewaren:

1. Item een kelck myt een scoettel wegende XXVIII loet zylvers, ende gewegen tot den huse Jacob van Noert goutsmyt, wonende op die Beyerbrucge.

2. Item een kasuffel myt twe alften ende dat daertoe behoert.

3. Item een missael geprint.

4. Item drie metalen kandelaren ende een pel.

5. Item twe voercleer voer dat outaer, een swart ende een roet.

6. Item twe kelckzacken ende twe corporael-doeken ende twe deckselen op die kelck eende twe pasen.

7. Item een zijlveren ryem, wegende twe loeet zylvers stif.

8. Item VII dweelen goet ende qwaet, als ic se ontfangen heb, ende III outerlaken ende dat laken, dat in dat svart voercleet vant outaer leyt.

9. Item dat boeck van die rekeninge ende dat boeck der gilden-rechten.

10. Item twe paer pullen ende een scel myt een broetbus van blyck.

11. Item twe gerdynen ende loeet-tange, daer men mede loeet, ende twe snuteldoeken ende een gruen cleet, om des vastens voer dat outaer mede te decken.

Item die buergen voeir Jacob Bartzoen waren doe Gelis Dierckzoen, backer, Lambert Beyndop an die Plaets, wyntapper.

Gildeboek bladz. 26.

---

1) De namen van de laatste vier personen zijn later (in de 15de eeuw) aan het lijstje toegevoegd; eerst Rikovt en Ian, daarna Ghijsbert en eindelijk Aert.

6 [1]. (15de en 16de eeuwen.) (*Naamlijst der gildebroeders van andere gilden, die tevens lid zijn van het riemsnijders-gilde.*)

1. Dit sijn de louwers:

Melijs Aerntssoen,
Ghisebrecht Splijnterssoen,
Hadewaert Meeussoen,
Claes Peterssoen,
Reynaer Aelbertssoen ende siin moeder,
Aelbert Noet,
Dirc Iacobssoen,
Jan Iacobssoen,
Siman Iordaenssoen,
Jan Cnwt,
Pouwels Cnwt,
Vranc Bertoussoen,
Claes van Loenen,
Merten Janssoen,
jonge Henric Moerken,
Dirc Hey,
Henric de Wit Janssoen,
Herman Haec,
Henric van Meerlant,
Steffen Zullensoen,
Bertout Moerken,
Tyman opt tEnde,
Jan van Haenwijc,
Gherijt de Wachter,
Henric Berntssoen,
Godewaert Vranckensoen,
Sibert Gheritssoen,
Hubert Iacobssoen, verheervaert,
Dirc Lambertssoen,
Bertout Knuut Janssoen,
Claes Ian Knuyts broeder,
Gherijt Vranckensoen,
Jacob de Wachter,
Jan de Wit Vranckensoen,
Claes Steffaenssoen,
Zegher Om,
Gherijt Splijnterssoen,
Jan Croken soen,
Splinter Splijnterssoen,
Merten Knif,
Jan Brunt,
Korsken Heinricssoen,
Peter Ianssoen,
Heinric van Loenen [2],
Claes Aelbertssoen [2],
Ghiisbert van Meerlant [2],
Aelbert de Clerc [2],
Gheriit Iansoen [2],
Vessel Iansoen [2],
Ghiisbert Sticker [2],
Meliis Haec [2],
Vranc Godeuaertsoen [2].

2. Dit zyn die zadelaers [3]:

Jacob Hubertzoen,
Jan van Amersfoerde,
Hermen van Amersfoerde Janzoen,
Hey(n)rick Loeef,
Gerrit van Enge,
Willem Janzoen.

---

1) Deze lijst is geschreven door dezelfde hand, die de ordonnantie op het gilde dd. 1417 (hierboven opgenomen als N°. 1) in het gildeboek inschreef. Zij werd vervolgd door latere (15de eeuwsche) handen, terwijl in het begin der 16de eeuw de laatste inschrijvingen plaats vonden.

2) De namen der negen laatste personen zijn later ingeschreven.

3) Deze categorie van personen is later ingeschreven, en wel door dezelfde hand, die in 1514 de roerende bezittingen van het gilde (hierboven opgenomen als N°. 5) in het gildeboek inschreef.

3. Dit zyn die smede [1]):

Claes Geel,
Jan Geel.

4. Dit zyn die scoenmakers [1]):

Jan Pareman,
Claes Pannemaker.

5. Dit zyn die backers [1]):

Ryckwyn Janzoen.

6. Dit syn de merslude:

Korstans de Rijc,
Vierman Anxt,
Roetert van Aernem,
Heynric Oem,
Helminc,
Henric Walwisch,
Dirc Rws,
Jan vten Gaerde,
Aernt Gherytssoen,
Wouter van Oudencoep,
Jan de Ridder,
Gherijt Gelyssoen van Driebergen,
Peter Claessoen Helmincs neve,
Merten van Loesden Peterssoen,
Herman Abbensoen,
Henric Scutter Korstiaenssoen,
Aernt van Cleue Aerntssoen,
Jacop Heerken Heerkenssoen,
Lambert van Zulen heeft dat heel ghilde,
Jorden van der Zon heeft dat heel ghilde,
Willam de Wiit [2]),
[Daem(?)] de Truwen dochter [2]),
Peter possteidebacker dochter [2]),
Alijt van Bilant, heel ghild [2]),
Mechtelt Korsstans, heel ghild [2]),
Aechte [Hvghen], heel ghild [2]).

Gildeboek bladz. 29.

7. 1555, Juni 6. (*Ordonnantie op het riemsnijders-gilde* [3]).)

Anno XV C LV des Donredaichs den zesten Junij.

Schout, burgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van

---

1) Deze categorieën van personen zijn later ingeschreven, en wel door dezelfde hand, die in 1514 de roerende bezittingen van het gilde (hierboven opgenomen als N°. 5) in het gildeboek inschreef.

2) De namen der laatste zes personen zijn later ingeschreven.

3) Bij raadsbesluit dd. 27 November 1553 werden de raadsleden Sompeecken, Asch en Frans Both gecommitteerd „tottet maicken van tgildeboick van den ryemsnyder-gilde" (zie R. D. B. i. d., fol. 105 verso). Misschien is bij die werkzaamheid tevens het oude gildeboek (hierboven opgenomen als N°. 1—6) vóór deze ordonnantie dd. 1555 in het nieuwe gildeboek ingebonden.

Vtrecht hebben belieft ende toegelaeten der ryemsnyder gilde te hebben ende te gebruycken dese naebeschreven articulen ende puncten:

1. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art. 1, met wijziging van* „der wantsnyder gilde voirseyt" *in* „der ryemsnyder gilde", *weglating van* „gouden", *wijziging van* „hoere" *in* „dijer" *en weglating van* „ofte oick min."

2. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art. 2, met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der ryemsnyder gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art. 3, met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der ryemsnijder gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art. 4.*

5. = *Oude-corduaniers-gilde N°. 2 art. 5.*

6. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art. 6.*

7. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art. 7.*

8. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art. 8, met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder-gilde" *in* „de voirseyde ryemsnijder-gilde" *en van* „twaelff haickbusschen" *in* „vier haickbusschen".

9 [1]). Item soe sellen alle rijemsnyders, nastelmakers, tassemakers, hantschoenmakers, sweepmaeckers, vlegelbandemakers, maelenmakers ende boeygelmakers gehouden zyn der ryemsnyder gilde te wynnen ende te voldoen.

10. Item alzoe der smede gilde ende der ryemsnyder gilde gewoenlick zyn de speldemakers by gebuerte aen te nemen, nae vermoegen oude voirgaende accorde ende gescheyt [2]), soe zel dese gilde daerinne achtervolgen tselve gescheyt ende die belieftenisse mitte approbatie des rayts, daerop gedaen den XXIII[en] Aprilis anno vier ende vijftich verleden.

11. Item soe zellen dese gildebrueders wel seems, wit ofte geaelluynt leer moegen tauwen ende oick by de stuck vercopen ende uuytslijten, onbecroent van enyge gilde van deser stadt.

12. Item zoe zellen die budelmakers, cussemaecksters, lanteernmakers, terlijnckmakers, kammemakers, blaesbalckmakers ende ballemakers gehouden zyn der ryemsnyder gilde voirseyt te wynnen, mits daeroff nyet meer gevende dan XII stuvers ende daerenboven die deeckens ende bode van deser gilde elcx hoer rasoen.

---

1) In H.S. is naast dit artikel met latere hand bijgeschreven: „tassemaeckers tvolle gilt".
2) Dit stuk is opgenomen bij de Smeden als N°. 43.

13 [1]). Item een giltbrueders outste zoen, die mit desen gilde gedient heeft, die mach zyns vaders gilde verheergewaeden ende geven nijet meer dan drie groe[t].

14. Item soe sellen alle giltbrueders-kynderen, dairoff die vader mit desen gilde gedient heeft, desen gilde wynnen by hoers vaders leven mit achthien stuvers ende nae hairs vaders doet mit vier ende twyntich stuvers, ende dairenboven geven die deeckens ende bode hair rasoen, als voirseyt staet.

15. Item alle leerkynder, die dese gilde leren willen, die sellen tgilde geven twailff stuvers voer hoer leerkyntsgelt.

16. Item waert dat enich gildebrueder enich leerknecht aennaem ende hy dat die deeckens nyet te kennen en gave bynnen veertien dagen, soe soude die gildebrueder verbueren een Karolus-gulden; ende noch dairenboven tleerkyntsgelt te geven, tot behouff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde voirseyt, elcx een derdendeel.

17 [2]). Item waer yemant, die der riemsnyder gilde ruerde ende tgilt nyet voldaen en hadde, soe moegen die deeckens denselven becoeren tot elcker reyse van acht stuvers ende alsoe dicke, als zyt bevijnden, tot behouff als voeren.

18. Item geen giltbrueder en sal hebben meer dan enen toen ende dat in zynre huysinge, daer hy woent, ofte in zijn gehuerde winckel, bijt verbueren van vier stuvers, alsoe dicke als hijt doet.

19. Item soe en zell geen giltbrueder enige leerkijnt min moegen aennemen om te leren dan twee jaeren.

20 [3]). Item soe en zall geen meijster een knecht moegen aennemen, hy en heeft twee jaeren zijn ambocht eerst onder een meyster geleert; ende dat bewysen, off hij sal wercken voer een leerknecht ende leerkyntsgelt schuldich wesen.

21 [4]). Item dat voirtaen geen knecht, die verhuert is, bij een ander meyster zell moeghen wercken, eer zijn verhuerde tyt uut is. Ende insgelycken en zel geen meyster enich verhuerde knecht, dairvan geadverteert zynde, ter werck setten, bijt verbueren van elcx enen Karolus-gulden, tottes Keyserlicke Majesteyts, deser stadt ende der ryemsnijder gilde be-

1) Vergelijk N°. I art. 38.
2) Vergelijk N°. I art. 20.
3) Vergelijk N°. I artt. 2 j°. 1.
4) Vergelijk N°. I artt. 14 en 34.

houff, elcx een derdendeel. Welverstaende: wairt dat tusschen meijster ende knecht enich twist geviele vant voirschreven, soe sellen die dekens in der tyt mit drie oft vier van den bequaemsten uuten gilde die schelinge hoeren ende verlijcken moghen.

22. Item soe en sellen die deeckens in elcker tyt nyemants min moegen aennemen dan mittet volle gildegelt, nae inhouden deser ordonnantie, ofte die deeckens sellen tselve opleggen ende dese gilde voldoen.

23. Item soe zel die wedue van dese gildebrueders, wedue blyvende, deser gilde mogen blijven bedienen, zoelange zy leeft, sonder deser gilde yet dairaff te gheven.

24. Item soe zellen die deeckens gehouden wesen, desen gilde behoirlicke scriftlicke rekenninghe te doen ende te boeck te stellen bynnen jairs nae hueren offganck, opt verbueren alle weecke dairnae van vier stuvers totter gilde behouff.

25. Item wanneer die gildebrueders van de ryemsnydergilde voirseyt by den anderen vergadert zijn in morgenspraecke ofte als zy tsamen teren by consent van de oversten als voeren, soe en zal nyemant den deeckens ofte enyge goede giltbrueders rebellicken, onmanierlicken ende quaelicken toespreken buijten haeren schulden. Ende indien tselve geviele ende bewyselicken waer, soe wert belieft ende toegelaten den deeckens in elcker tyt, denselven rebelligen te mogen contuleren op een vat biers ofte min, naedat die saecke gelegen waer. Behoudelicken altoes ende onvermindert die schout ende deser stadt hoer recht.

26. Item wairt saecke datter enyge gildebrueder ofte gildezuster offlivich worde, soe sellen die gildebrueders gebeden wesende te groeff coemen, bijt verbueren van enen stuver tot behouff van deser gilde.

27 [1]). Item soe en zal nyemant van deser gilde enich stinckende bete, calck, water, sterte, hoirne ofte vleysch over zyn tyt by hem hebben, noch enich hude onthoirnen buyten zyn kelnair ofte oick enich geplucte schaepsvellen ongedeckt by der straeten dragen, noch oick zyn vuyle hoirnen ofte vleysch op openbaer steden ofte plaitsen leggen. Mede soe

---

1) Vergelijk N°. I art. 28.

en sellen zy hoer schaeffboem bynnen hoere huyse hebben ende setten vier voeten van den dorpel. Opt verbueren, die in gebreke bevonden worde, van elck punt voirseyt vier stuvers tottes gilden behouff.

28 [1]. Item soe en sellen geen van deser gilde onredelicken moegen voer-tonen mit hangende wercke, mer zel zyn wercke hangen aen zynen style van zyn huysinghe ende nyet vorder opt verbueren van vier stuvers tot behouff voirseyt.

29. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 24.

30. = *Wantsnijders-gilde N°. 30 art.* 25.

Ja. van der Voort.

Gildeboek bladz. 33.

---

b. Andere bepalingen.

8. 1472, Januari 27. (*Geschil tusschen de marslieden en de riemsnijders over het uitstallen van waren.*)

Reeds opgenomen bij de Marslieden als N°. 7.

9. 1553, Januari 16. (*Aantal knechts en leerjongens.*)

Op huyden compareerde voir den rayde opten raythuyse Roeloff Joesten van Sunt Oeyenroey, speldemaker, ende gaff aldaer te kennen, dat hy geerne bynnen deser stadt van Vtrecht ter woen coemen soude omme zyn ambocht ende neringe van speldemaken te doen ende mede burgerscap mitsgaders tgilde van der ryemsnyder gilde wynnen, voldoen ende daermede dienen soude willen nae behoeren; dan tselve en soude hem nyet proufytelick ende oirbaerlyck wesen te doen, ten waere hem die rayt accorderen, believen ende toelaeten soude willen, dat hy tusschen twyntich ende dertich persoenen ofte meer alse meysters, knechts, leerknechts ende jongens soude moegen setten ende te werck stellen, onbecroent van der gilde; ende mede verclarende, dat hy die knechts ende jongens daervan redelycken loen geven, oick opvoeyen ende leeren soude, omme hoir leven lanck hoer cost eerlicken te wynnen moegen, alsoe dat duer hem mittertyt een goede neringe van speldemaken, alse tot Antwer-

---

1) Vergelijk N°. I art. 44.

pen, tsHertogenbosch ende elderswaer nu ter tyt is, coemen ende vallen soude bynnen der stadt van Vtrecht. Ende die rayt gehoirt hebbende tvoirseyde aengeven ende versoeck, ende mede trapport van den gescickten van den rayde, die van der voirseyde saicke van Roeloff Joesten voirseyt gecommuniceert hadden mitte deeckens van der ryemsnyder gilde in der tyt, heeft veraccordeert, geconsenteert ende belieft int versueck van Roeloff Joesten voirseyt.

R. D. B. dd. 1553, des Manendaichs den XVIen January, fol. 79 verso,

---

XIX. BIJLHOUWERS-GILDE.

XIX. BIJLHOUWERS-GILDE.

---

a. Bepalingen, ontleend aan het gildeboek.

1 [1]. 1444, Januari 26. (*Stichtingsbrief van de St. Jozefs-broederschap op een altaar in de Geerte-kerk.*)

In den name Godes amen.

1. Kont ende kenlic sy allen tegenwoordigen ende toekomende, dat wy Reijer Aerentsoon ende Guedert Egbertssoon, oudermans, ende gemeene gildebroeders van der bijlhouwer gilde der stad van Utrecht met voordachten sinnen ende rypen beraden van eenre gemeenre mergenspraec, sonderlinge daarop gelegt ende gehouden, by consent, wille ende belieftenisse der kerckmeesteren ende gemene bueren der kerke van sinte Geerde t'Utrecht voorseyt, ter eere Gods, Sijnre gebenedyder moeder Marien ende des heyligen Josephs, vueders ende behueders der jonckvrouwelijcker reynigheyt Sijnre gebenedyder moeder voorseyt, ende tot vermeeringe haars loffs ende dienste ende sielen saligheyt onser ende onser nakomelinge gildebroeders des voorseyde ons gilde geordineert, gesticht, gemaakt ende gefundeert hebben, schicken, ordineren, maken ende funderen mit desen openen brieve een broederschap in der kerken van sinte Gheerden voornoemt, die tot eeuwigen dagen duerende die broederschap van den heyligen Joseph geheten ende genoemt wesen sel.

---

1) In H.S. staat boven dit stuk: „Copia uuten brieff van sinte Josephs broederschap".

2. Tot welcker broederschap die voorseyde kerckmeesters ende buere ons gegont ende verlenigt hebben een altaer, dat naaste by sinte Gheerden zuden-altaar, staande in den cruyswercken aan die noordzyde der kerke voorseyt, den dienst Gods daarop te doen, te sieren ende te timmeren tot alre redeligheyt, nutschap onser broederschap voirseyt. Ende daartoe vier grave in derselver kercke onder ende voor denselven altaere voorseyt, die tot onser behoeff te doen wulven ende teykenen, om onse doode broederen daerin te begraeven; in sodaniger manieren dat men tot elcker openinge enich deser graeve voorseyt, om iemand daarinne te begraven, den kerckmeesteren der voorseyde kercken in der tijt na der ouder gewoonten een pondt stadspay geven zal eens, te betalen van des doden goede, indien hy zo rijck is, anders salt voorseyde gilde daarvoor opleggen.

3. Ende wy ende onse nakomelingen sullen tot eeuwigen dage opten voorseyden altaer altijd des Manendages des smorgens omtrent seven uuren eene singende sielmisse laten doen voor den dooden gildebroederen, daar men ook der levendiger in gedencken sal op onser ende onser nacomelingen cost, beyde van zingen ende van waslicht ende anders, dat men daartoe behoeft, buyten allen cost ende schade der kercken voorseyt; sonder ook iemanden der gildebroederen dan goetwillentlic verbonden te wesen aldaar te komen. Ende tey(n)den elcker missen voorseyt sel die priester mit eenen wyquast die voorseyde vier grave te samen begaan mitten psalmen „*Miserere mei Deus*" ende „*De profundes*" mit eenre collecten voor de zielen, als dat van ingeset der heyliger kercken behoort.

4. Voorts sal men jaarlijx een hoogtijt houden van den heyligen Joseph voorseyt in den broederschap voorgenoemt, alse opten naesten Manendag na sinte Lucas-dach des evangelisten in den Herfst. Ende op desen dach sullen alle die gildebroederen ende broederen deser broederschap in der tijt, — by eenre penen van een out butkijn, ende die van den rade sijn out ofte nye twee butkijns, — verbonden [1]) wesen te komen op die Smedebrug des smorgens omtrent agt uren, ende voort ter eeren Gods ende des heyligen Josephs twee tortysien [2]) te brengen voor den altaar voorseyt ende aldaer

1) In H.S. staat hier een overbodig „te".
2) In H.S. staat „cortysien".

ten eynde der missen, die men vierlic singen zal mit tween dienren, te blyven ende ten altaere te offeren, sooveele een yegelijk God int herten seynden sal. Ende na der missen sullen die broederschap voorseyt byeenblyven ter maaltijt, diengeene dient gelieft, ende deen zal dat gilde vijfftien pont te voren geeven, ende daarenboven zal elck zijn penninc verteeren.

5. Item des naesten dages daarnae zal men een lijck setten opten voorseyden graven ende dan des smorgens omtrent der sevender uuren ene singende sielmissen doen; ende teinden der missen dat lijck begaan, alst behoort, voor alle die gildebroederen, die van dien jaar gestorven zijn, diewelcke daartoe geven zullen elck der broederschap een pont, indien sys vermogen, van haren agtergelatenen goede. Anders ende den armen sel ment doen ter God. Ende die levendige sullen daar comen offeren, indien sy innicheit daartoe hebben, mer sonder alle verbant.

6. Ende om dese voorseyde broederschap immer ter eere Gods, Zijnre gebenedyder moeder ende des heyligen Josephs tot ewigen dagen vast ende steede gehouden te werden in der manieren voorseyt, buyten grooten cost der gemeenre gildebroederen, sijn wy eendrachtelick overdragen, dat voortmeer dese onse broederschap hebben sal van eenen yegelyken, die onsen gilde wint, een pont. Mer des soo sell onse ghilde hebben thien schelling min; ende diegeene, diet gilde wint, sell thien schellinge meer geeven, dan teser tijt toe gewoontlijc is geweest. Ende van elken leerkijnde sell dieselve broederschap hebben thien schelling; ende des sal elc leerknaep meer geeven vijff schelling, ende 't gilde sal vijff schelling daer min off beuren, dan haartoe geweest is. Ende voor dat sellen die leerknaepen ook in dese broederschap weesen, off sys begeeren. Ook sal die voorseyde broederschap alleen hebben die vijff schelling van elcken niven gildebroeder ende leerknaepe, die tot deser tijt toe die oudermans gehadt hebben; ende daertoe sullen allen nachtwerc-kueren ende ander kueren halff deser broederschap toebehooren ende halff den oudermans mitten busmeisteren in der tijt.

7. Voorts sullen altijt twee procuratoirs weesen, dese broederschap te regeeren, alse een out ende een nye; ende der selder een tenminsten wonen in den kerspell voorseyt van sinte Geerde. Ende die oudermans des voorseyde gilde jaerlijx,

als zy haer busmeesters ende anderen des gilden diensten besetten, sullen dan eenen procuratoir setten. Ende die sel dit jaer opbeuren ende uytgeven, ende zyne rekeninge doen, als hy oudt-procuratoir is, op dieselven dag als die oudermans van den voorseyden onsen gilde haere rekeninge doen; daar men alsdan ook den vieren gesetten oudermanne rekeninge bevelinge doen sel, dieselve des procuratoirs rekeninge meede te loven ofte laken, als dat behoort.

8. Ende dese voorseyde broederschap, met alle puncten ende verbanden daarinne begreepen ende elx bysonder, hebben wy oudermans ende gemeene gildebroeders voorseyt gelooft voor ons ende onse nakomelinge, oudermannen ende gildebroederen ons gilde voorseyt, diet ook meede doen sullen, als sy eerst in onse gilde aangenomen worden, ende geloven mit desen onsen brieff vast, stede ende onverbrekelic te houden tot ewigen dagen, uytgescheyden daarinne ende in elken puncten bysonder alle argelist. Ende hebben des toirconde onses gilden zegel aan desen brieff doen hangen. Ende (omme meere) vestenisse ende sekerheit hebben wy gebeden Jan van Lichtenberch van Lantscroon ende Willem Aerntszoen, goede mannen van onsen gilde, desen brieff meede onder (*sic*) ons te besegelen mit hoeren zegell.

9. Ende want wy kerkmeesters ende gemene kerspelluyde der kerke ende des kerspels van sinte Geerden voorseyt den voorgenoemden goeden luyden der bijlhouwer gilde 't voorseyde altaar mitten vier graven, in der voorseyder manieren te gebruyken, ende dese broederschap van den heyligen Joseph te maken ende tot ewigen dagen te houden, gegont hebben, belieft ende geconsenteert, gonnen, believen ende consenteeren mittenselven tegenwoordigen brieve, behoudelic onser curen ende cureyten in der tijd sijns rechts, — soo hebben wy ghelooft ende gelooven voor ons ende onse nakomelingen, kerkmeesteren ende kerspelluden der kerken ende kerspels voorseyt, denselven gilde der bijlhouwer alle voorseyde puncten, sooveele ons ende onsen kerken dat aandragen sal mogen, ewelic, vast ende steede ende onverbrekelic te houden, ende hem immer geen crogt, moeyenisse off hinder daarinne te doen ofte doen doen in eenigerleye wyse, ook sonder alle argelist. Ende hebben des t'oirconde onser kerken segel aan desen brieff doen hangen, ende gebeden eersamen mannen van onsen kerspel, alse Lubbert van Groenen-

woude ende Willem van der Woirde, desen brieff ter meere vestenisse mede over ons te besegelen mit hoiren segelen.

Ende wy Jan van Lichtenbergh ende Willem Aerntszoen voorseyt, gildebroeders van der voorseyder bijlhouwer gilde, hebben om beeden wille onser oudermannen ende gemenen gildebroederen voorseyt onse, ende wy Lubbert van Groenenwoude ende Willem van der Woirde voorseyt hebben om beden wille der kerkmeesteren ende gemene kerspelluyden van sinte Geerde voorseyt onse segele meede aan desen brieff gedaan ter meere vestenisse ende oirkonde alre voorseyde dingen, ende zo wy meede onse consent ende volbert daartoe gegeven hebben.

Deser brieven sijn twee alleensspreeckende.

Gegeven int jaar onses Heeren duysend vierhondert vier ende veertich des Sonnendaeges nae sinte Pauwels-dach Conversio.

Gildeboek (afschrift) fol. 1.

2. 1400, Januari 27. (*Wonen in de stadsvrijheid.*)

Item dit punt, dat hiernae beschreeven staat, is overdragen mit oudt raad ende nye in 't jaer ons Heeren duysent vierhondert des Dinsdaches voor Onser Vrouwen-dach te Lichtemisse; ende dit voorseyde punct sal men vinden in der stads dagelijxe boeck van den voorgenoemden jaere duysent vierhondert [1]):

Dat alle ambachten, die nu ter tijt buyten der stadt in der stadt vryheyd wonachtich zijn, die mogen daer blyven metter woon ende haer ambachten daar doen, alsoolange als sy leven [2]), dats te weten die in haers selfs huysinge woonen; ende nae haere dood niemand in haeren steeden te comen. Behoudelic des dat die backers daer mogen blyven metter woon, ende die snyders mogen daar wel wercken opter lude deel om haer loon. Ende waer yemandt van ambochten, die in huurhuysen woonden, die sal daer mogen blyven metter woon, alsoolange alse die huurweer van de huyse duerde, behoudelic den gilden hoirs dienste als sy haartoe gehadt hebben.

Gildeboek (afschrift) fol. 5.

3. 1432, Augustus 21. (*Verkoop van hout.*)

Dit punct, dat hiernae beschreeven staat, wert overdragen

---

1) De raads dagelijksche boeken van vóór 1402 zijn verloren.

2) Aldus Die Roese (fol. 48); in ons H.S. staat „selven". Die Roese heeft volgens den zin blijkbaar de goede lezing van het R. D. B. (vgl. Muller, Rechtsbr. v. Utr., Inl., blz. 375 vlg.).

mit oudt raed ende mit nye in het jaar ons Heeren duysent vierhondert ende twee ende dertich des Donredages naer Onser Vrouwen-dach Assumpt(ion)is; ende dit punt sal men vinden in den stadt lange papieren boek in den jaere XXXII [1]):

1. Die raedt oud ende nieuwe hebben overdragen: waer eenig eycken- ofte vuerenhout, dat van boven ofte van beneden quame binnen eenre mylen na onser stadt, dat soudmen verkopen in deser manieren, dats te verstaen: dat een yegelijk man, wie hy wil, uyt synen scheepe vercoopen mach, duerende veerthien dagen lang, luttel ofte veel, elc sijn gading, mer daerentey(n)den en sal niemand geen hout meer vercoopen dan binnen Utrecht.

2. Maar woude eenich koopman, die aan die Nyevaart quam, daar langh blyven leggen off sijn hout op het landt slaan om te vercopen, die mach een yegelijk dan sijn gadinge vercopen tot vijff en twintich Arnoldus-guldens toe ende niet min, alsooverre als hy sooveel houdts inhadde; mer waerts dat hy min houts inhadde, dat soude hy te samen vercopen mit eenen godspenning; behoudelicken dat zy onsen burgeren ende ondersaten alsdan tot alre tijt vercopen mogen elk zijn gadinge, luttel ofte veel, hoe syt hebben.

3. Ende waer eenich man, die dit verbrake, die verbeurde vijff pondt, also dicke als hy het deede. Ende dat sullen hem uytpanden die busmeesters van den rade off van den oudermans in der tijd; ende die sellen hebben die halve keuren voorseyt, ende d'andere helft sullen hebben die oudermans van der bijlhouwer gilde.

Gildeboek (afschrift) fol. 5 verso.

4. 1391. (*Het gilde zal niet meer dan de andere gilden behoeven bij te dragen in de kosten eener eventueele verdieping van zijn slag.*)

Dit nabeschreeven punct sal men vinden in een van der stads boeken, dat men noemt „*die Rose*", ende staat in den veertichtsten blade:

In 't jaer ons Heeren dusent CCCXCI overdroegen die schepenen ende gemene oudermans van die bijlhouwers, nu dit toekomende jaer haers gilden gelt aan haers gilden toorn

---

1) Nl. het raads dagelijksch boek, zie R. D. B. i. d. fol. 94.

vertimmeren sullen in haeren slach ende die toorn hoogen ende verbeteren sullen: waert dat hiernaemaels geviele, dat men overdroege, dat men der stads grafte in der bijlhouwer slach greeven ende diepen souden, dat dan die bijlhouwers daer dan niet meer meede belast en sullen sijn, dan anders die gemene gilden van der stadt wesen en sullen.

Gildeboek (afschrift) fol. 6 verso.

5. 1454, October 27. (*Leerknapen.*)

Deese nabeschreeven puncten zijn overdragen des Sonnendaeges nae den Elfdusent Maagden-dach in den jaere van vier en vijfftigen:

1. Voort zoo zijn wy overgecomen: zoo en zel geen meyster meer dan een leerknaep setten binnen twee jaeren; ende ten sel die meester niet baten, off die leerknaep borger ende gildebroeder wilde worden; dat en zal die knaep ook niet baten, hy en sell sijn volle twee jaar uitleeren, gelykerwijs als dat van oudts geweest is, off hy dat gilde niet gewonnen en hadde. Ende zo en sel after dese tijt geen leerknaep leeren, hy en sel geeven twee ouden Beyersche guldens ende drie vijff-schellingen. Ende van desen gelde sellen die oudermans ende die bode elx haer vijff schellinge hebben, ende Joseph [1]) sijn pont; ende dat ander dat soude dan dat gilde hebben. Ende wanneer zy dan dat gilde wille winnen, soo sel men hem een Beyersche gulden korten. Ende die meester sell vaststaan voor dat geldt.

2. Item waart saeken dat eenich gildebroeder twee leerknaepen sette binnen den twee jaeren, alsoo menich dach als hy den laesten knaep te wercke setten, also menichwerff vijff schellinge soude die meester verbeuren. Ende dat souden die oudermans in der tijt hem uytpanden, sonder yemand des te verdragen. Ende waer dat sake (dat die) knaep enwechliep, soo soude hy geen leerknaep setten, eer die twee jaeren omgekomen waeren. Mer waer het saeke dat zijn leerknaep storve, soo soude hy een ander aanneemen mogen binnen den twee jaeren.

3. Voort soo sijn wy des overgecomen: soo wie eenig werk uitborget, dat van onsen gilt is, soo waere het saeke

---

1) Nl. de broederschap van St. Jozef, vergelijk den stichtingsbrief der broederschap, hierboven opgenomen als N°. 1 art. 6.

dat die man, die dat werk geborcht had, woude dan die man anderswaert gaen en laten sijn werck anderswaer maken, soo soude dan die meester, die aan dien man ten afteren is, gaen tot dien meester, die den man dat werk maken sel, en seggen hem, dat hy dat werk niet en maket, want hy hem noch schuldig is van sijn werck. Ende waert saeke dat hy dan des niet en deede, so verbeurde die meester vijff schellinge alle dage; ende dat souden hem die oudermans in der tijt uitpanden.

4. Voort zo en zal geen knaep hier werken, die van buyten inkompt, hy en sel twee jaer geleert hebben onder eenen meester; ten waere saeke dat sijn meester gestorven ware, soo souden hy onder eenen anderen meester mogen wercken buyten. En waere 't saeke dat zy binnen woude wercken, soo soude sy leerkijntsgelt geven en schuldich weesen. Ende waere het saeke dat sy daar geen goed betoon off en brochten off dat men haer woorden niet en geloofden, soo souden sy eerster leerkijntsgelt gheven, ghelijckerwijs off sy nooit geleert en hadde.

5. Voort soo en sal geen meester een leerknaep aannemen, hy en sel komen totten oudermans off totten bode ende geeven dat te kennen, binnen acht daegen dat hy een leerknaep heeft; ende hy en sel hem den eersten dag noemen, dat hy hem te werck coemt. Ende dat sel men in ons gilde-legger teykenen om gebreeck wil, dat daerin vallen mag. Ende waere dat saeke dat hy des niet en deede, alsoolange ende alsoo menichen dag als hy over die achte dagen toevede, alsoo menich vijff-schelling soude die meester verbeuren; ende dat soude die oudermans in der tijt hem uytpanden.

6. Voorts soo en sel geen meester een leerknaep besoeken, van wat ambagt dat het is, also vro als hy hout aantast, dat tou ende daarmede werket, soo is hy leerkijnsgelt schuldig; ende die meester sel vaststaan voor dat gelt, soals dat van ouds geweest is.

7. Voort waart saake dat eenig meester een leerknaep had, die hem ontliep, soo en sal geen ander meester dien knaepe te werck setten, hy en heeft synen meester eerst verneucht. Ende als hy zynen meester verneucht heeft, diegeen, die hem dan aanneemt, die sal hem dan twee jaar aannemen op een nieuwe, gelijckerwijs off hy nooit gewrocht en hadde, ende niet min.

Gildeboek (afschrift) fol. 7.

6. 1465. (*Schuitmakers mogen geen korven maken van noten- of appelhout.*)

Voort zo zijn wy des overgecomen ende hebben overdragen [1] dit punt metter gemene morgenspraeck in 't jaer van vijff ende t' sestigen:

Dat geen schuytemakers en sellen wercken notebomen ofte appelbomen korven, by het verbeuren van vijff schellingen op elke korff, also menig als hy dier wrocht. Ende dat sellen hem die oudermans in der tijd uytpanden, sonder ymand des te verdragen.

Gildeboek (afschrift) fol. 9.

7. 1452, Februari 13. (*Ordonnantie op het bijlhouwers-gilde.*)

Dese nabeschreeven puncten zijn overdragen eendrachtelyke mitter gemeenre morgenspraeke in 't jaar ons Heeren MCCCC ende twee ende vijftich op sinte Valentijns-avondt:

1. Item men sal niet langer werken van sinte Vichtorsdach off tot Onser Liever Vrouwen-dach te Lichtmisse toe des morgens te ses uuren ende des avonds te seven uuren toe. Soo wie hierover wrochte, verbeurde vijff schellingen also dicke als hy dat dede ende verbeurde. Ende die keuren sellen komen die eene helft in 't gilde, ende die ander helfte sellen hebben die keurmeesters, die se bekeuren. Ende waer dat zake dat eenich gildebroer bekeurt waer en den keurmeester dat gelt niet geeven en woude, soo soude die oudermans mitten keurmeesters omgaan panden; ende die dan gepant wert, die sal gelden dubbelde keuren; ende halff die keuren sellen hebben die oudermans, die hem panden, ende die andere helfte die sel gaan, als voorseyt is. Ende waart sake dat hier enich oudermans in der tijd waren, die niet om en woude gaan panden off een uytwech daarin sochte, die zoude dat gelt voor hem allen opleggen. Ende dit sullen die keurmeesters uytgaan, by haren eede, den ryken als den armen, ende den vrienden als den vyanden. Ende die keurmeesters en sellen van niemand eenich genot nemen; ende waart sake dat zy van iemand eenich genot namen ende men dat ter waerheid vonde, soo soude die keurmeester sijn

---

1) In H.S. staat „overdragen hebben".

gilt verbeuren. Behoudelijk die kuypers haer nachtwerck, dat is te verstaan van sinte Victors-dach tot sinte Martijnsmisse in den Wijnter des smorgens te ses uuren ende des s'avonds te negenen toe; ende die drayers ende die mandemakers mogen werken al den winter door[1]) des morgens van ses uren, des avondts tot negen uren toe in den avondt, ende niet langer, by alsulcken keur als voirseyt is.

2. Item soo wanneer die bode omgaet bieden tot eenen dode ghildebroeder ofte gildesuster, die in onsen gilde gestorven waer, soo wie daer niet en quaem, die verbeurde eenen ouden boddrager. Ende die oudermans, die daer dan niet en quaem, die soude dubbelt gelt geven. Des soo sal die bode den oudermans ende den gildebroederen die wete eerst laten een ure te voren tot haren huysen of in haren antwoort, eer men se panden mach. Ende waert dat die oudermans dan daer niet en quamen, soo soude die gildebroeders, die daer dan waren, omgaen panden, gelijckerwijs off sy daer tegenwoirdich waren. Item waert sake dat sy in der stadt rade waren, soo en souden sy niet verbeuren.

3. Item wanneer die bode omgaet bieden tot eenen doden gildebroeder ofte gildesuster te grove, daer sal hy of hebben enen ouden boddrager, soo dicke als hy dat dede.

4. Item soo wie dat bijlhouwer-ghilde winnen wil, die sal dat gilde geven twee gouden Rijnsche gulden ende den oudermans in der tijt mitten bode elcx eenen ouden boddrager.

5. Item soo wie dat bijlhouwer-gilde ofte -ambocht leeren wil, die sal dat gilde geven twee gouden Beijerschen gulden ende den oudermans, in der tijt wesende, mitten bode elcx eenen ouden boddragher.

6. Item eenich man, die hout coft ende [2]) vercoft voorts, die sel der bijlhouwer gilde winnen, geven ende voldoen dat ghilde, gelijck voorseyt staet.

7. Item eenich man, die buyten der stadt van Vtrecht binnen der myle woonde ende dat bijlhouwer-gilde gewonnen heeft, die sal die last van den gilde helpen dragen, gelijckerwijs off hy binnen onser stadt woonachtich waere.

8. Item enich man, die van buyten inquaem ende onse

---

1) Hier begint het officieele gildeboek, dat wij dus verder volgen.
2) In H.S. is hier „ofte" verbeterd in „ende".

gilde rueren of in onsen gilde wercken woude, die mochte wercken ses weken lanck onder enich meyster van der bijlhouwer gilde, ende niet langer, om niet. Ende woude hy langer wercken, soo soude hy winnen borgerschap ende der timmerluyden ghilde.

Gildeboek (afschrift) fol. 9 verso en Gildeboek fol. 6.

8. Z. j. *Dit is die ordinancie van der houtsagers.*

1. Item in den eersten dat sy waken ende dienen sellen in der bijlhouwer ghilde, alsoo alst van outs haergecomen ende gewoentelick is.

2. Item voort waert dat sake dat enich gildebroeder, die in onser stadt wonachtich in wat ghilde dat hy oock ware, die werck verdinget hadde tegen enigen houtsager, ende hem die houtsager niet te werck en quame, alse hy gelooft hadde, ende hy in anderen wercke te wercke ginge, soo soude der bijlhouwer ouderman hem zijn werck verbieden. Ende vrochte hy daerenboven, soo verbeurde hy een pont, alsoo dicke als hy dat dede ende hem die oudermannen werckende vonde; ter tijt toe dat hy dengenen voldaen hadde, die hem yerste gewonnen hadde. Halff die keuren van den pande sullen hebben die gemene oudermannen ende halff der bijlhouwer gilde.

3. Voort en sellen die houtsagers ghene morgensprake hebben, ten sy dat hem der bijlhouwers oudermans eene morgensprake leggen off bieden doen. Ende waert sake dat die houtsaghers enige morgensprake ofte sameninge, wilkeur ofte verbandt makede heymelyken off openbaer buyten den gemeenen oudermans, alsoo menich persone alse daerover ware an rade off aen dade, die verbeurde een pont in der oudermanne busse; off voor dat pont te kiesen jaer ende dach uuter stadt te wesen.

4. Voort enich houtsager, die van buyten onser stadt incoempt, sel waken ende dienen gelijcken den anderen houtsagers. Ende waer dat sake dat hy van enigen houtsageren verdroncken ofte beschat worde, dieghene, die dat deden, verbeurden elcx een pont totter oudermans behoeff, alsoo dicke alse dat geviele.

Gildeboek fol. 6 verso.

9 [1]. Z. j. (*Ordonnantie op het bijlhouwers-gilde.*)

1. Item die ter morgensprake niet en quame, die verbeurde enen ouden boddrager. Compt hy te late, hy ghelt halff gelt, alsoo dicke als dat gebeurde.

2. Item die ongehoorsaem is in der morgensprake, die verbeurt eenen ouden boddrager. Ende wie zonder oirlof uuter morgensprake gaet, die verbeurt oock eenen ouden boddrager, alsoo dicke als dat gebeurde.

3. Item soo wie van onsen gildebroederen, die sprake, alse die morgensprake beset waer, sonder oirloff, die verbeurde vijff schellinge, alsoo dicke hyt doet.

4. Item soo wie voor des anderen boeten biddet, die ghelt vijff schellinge.

5. Item soo wie onlust maket, daer dat gemene gilde vergadert is, die verbeurt eenen ouden boddrager, soo dicke als hyt doet.

6. Item soo wie den anderen lochende of ongebonden woorden toesprake, die gelt eenen ouden boddrager, alsoo dicke hyt doet.

7. Item soo wie den anderen slaet met vuysten ofte mit stocken, die verbeurt eenen ouden boddrager, behoudelick der stadt rechten ende keuren.

8. Item enich man, die den anderen wercket, die dat werck verboden is, sal geven enen ouden boddrager, alsoo dicke als hyt dede.

9. Item soo wie in eens anders werck ghinge, hy en hadde daer eerst bescheyt off, die verbeurde eenen ouden boddragher, alsoo dicke als hyt dede.

10. Item zoo wie wercket op eenen heyligen dach, die men in der kercken gebiedt te vieren, off des nachts, die verbeurde eenen ouden boddrager.

11. Item enich knape, die synen meester ontginge mit eernsten moede, die verbeurde enen ouden boddragher. Ende soo wie hem dan te wercke gave, die verbeurde oock eenen ouden boddragher, alsoo dicke als hyt dede.

---

1) In H.S. zijn N°s 8 en 9 vereenigd tot één doorloopend geheel; ten onrechte, zie bijv. N°. 9 artt. 15—17. die op het geheele gilde betrekking hebben. Alleen N°. 8 betreft alleen de houtzagers, zoodat in verband met N°. 8 art. 3 j^{o}. N°. 9 art. 1 de grens tusschen de twee ordonnantiën blijkbaar is te trekken, zooals wij deden.

12. Item enich gildebroeder, die goet name, daer onse gemene ghilde schande off hadde, of dat hy syne clederen verdubbelde, die verbeurde sijn ghilde.

13. Item enich knape, die synen meester vier penwaert schaden dede van dieften, die sal men een jaer zijn ambocht verbieden int ghilde.

14. Item wie onse ghilde antast ongewaerder hant, die verbeurde een pont.

15. Item (wanneer) enich gildebroeder van der bijlhouwer ghilde oflyvich geworden ware ende sonen after hem liet, soo sal die outste zoon, daer dat gild op comen mach, dat gilde binnen jaers verheerwaerden mit drie oude boddragers, die die oudermans in der tijt mitten bode hebben sellen. Ende daermede zal hy vry wesen, tot hy tot synen jaeren gecomen is; ende dan dat gilde lasten te helpen dragen. Ende wilt die outste sone dat gilde winnen by zijns vaders levende lyve, dat sal hy mogen winnen mit half gelt. Ende die ander kinder, die dat ghilde winnen willen, die sullen gheven heel gelt.

16. Item wanneer enich ghildebroeder ofte gildesuster van onsen ghilde oflyvich geworden is, die sal geven een pont wasch op onsen outaer voor haer dootschult.

17. Item voort sijn wy overgecomen, dat niemandt van der bijlhouwer gilde meysterye setten sal, hy en sal eerst geproeft werden. Des sellen wy twee proefmeesters setten, die diegheen proeven sellen, die ons gild metter handt doen willen, ende die proeffmeesters sellen twee wesen. Ende die twee sijn sys niet wijs, soo sellen sy hem beraden mittengenen, die dat werck mitter hant wel maken can, van datgheen dat zy hem vermeten; ende die proefmeesters sellen dat diegeen, die men proeven sal, (ende) sellen dat die oudermans te kennen geven. Ende die oudermans sullen dan diegeen, die haer proeff doen sellen, een bequaem stede wysen, daer sy haer proeff doen sellen. Ende die zijn proef doen sel, die sal dat hout selffs brengen, daer hy aen geproeft sal worden.

Can hy kistemaken, soo sal hy maken een seskant trusoor, een tafel daerop ende die sal overhoeck geklampt wesen mit een kalf daer midden in; ende maken een oeygijff mit een biesken aen die kant van die tafel; ende die malluer onder die tafel sel hy aen dat groote ront mit een biesgen maken; ende op die middelregel sal hy leggen een oeygijff mit een

biesgen; ende die boyem beneden sel hy legghen rontom in een spond; ende beneden aen dat trusoor sal hy leggen een dubbelde bies; ende al die voorseyde mallueren sel hy aenleggen met lijm ende mit duveken.

Een timmerman sal maken een goet cruysraemt mit dubbelde sponden ende mit reserde vensteren ende binnen mede gespont.

Can hy raymaken, soo sal hy maken een goet radt.

Can hy kupen, soo sal hy maken een goede keern ende een keessvat.

Een stoeldreyer sal maken een goede setel.

Ende die sijn proeff doen sal, die sal selffs dat hout medebrengen, daer hy aen geproeft sel werden. Ende die proeffmeesters sellen dat werck besien ende werderen ende den oudermans te kennen geven, of dat werck wel gemaeckt is of niet, by haeren eedt. Ende hebben sy dat werck wel gemaeckt, soo sullen hem die oudermans meesterye setten laten. Ende is dat werck niet wel gemaeckt, soo sal hy gheen meesterye setten, totter tijt toe dat hy dat werck wel maken can. Item die proeffmeesters sullen moghen panden al diegheen, die sy vinden wercken ende haer proeff niet gedaen en hebben, by consent van den oudermans, ende becoren van een pont was, waer sy se vinden ende alsoo dicke als sy se vinden werckende, alsoolange sy haer proef niet gedaen en hebben.

Gildeboek fol. 7.

10. 1502. (*Rekenplichtigheid der oudermannen.*)

Item in den jare dusent vijffhondert ende twee soo overdroegen ende sleten Henrick van Leeuwenberch ende Ghijsbert Sas, oudermans, mitten gemenen gildebroeders in eenre gemeenre morgensprake: dat alle oudermans, die ofgegaen sijn ende die nieuwe weder gecoren sijn, alle jaer daerna, dat sy ofgegaen sijn, haer rekeninge doen sullen voor sinte Jacobs-dage daer naestcomende, dat sy offgegaen sijn, byt verbeuren van eenen stadt-ponde alle dage, alsoo menigen dach sy dat versuymden ende haer rekeninge niet en deden, als voorseyt is.

Gildeboek fol. 9.

11. 1502. (*De gildebroeders mogen slechts één winkel hebben.*)

Item in denselven jaere dusent vijfhondert ende twee over-

droegen ende sleten Henrick van Leeuwenberch ende Ghijsbert Sas, oudermans, mitten gemenen gildebroeders in eenre gemene morgensprake: dat niemant van onsen gildebroeders en sullen vorder tonen dan tot eenre stede, te weten daer sy haer hoochste weer [1]) houden.

Gildeboek fol. 9 verso.

12. 1502, Januari 31. (*Lidmaatschap der gilden.*)

Item in den jaire ons Heeren dusent vijfhondert ende twee des Manendages nae sinte Pouwels-dach Conversio hebben oudt raidt ende nieuwe belieft ende toegelaten den gemenen ghilden dese nabeschreven puncten:

1. = *deel I A N°.* 20 *art.* 1.
2. = *deel I A N°.* 20 *art.* 2.
3. = *deel I A N°.* 20 *art.* 3.
4. = *deel I A N°.* 20 *art.* 4.
5. = *deel I A N°.* 20 *art.* 5.
6. — *deel I A N°.* 20 *art.* 6.
7. = *deel I A N°.* 20 *art.* 7, *met wijziging van* „alre" *in* „elcker".
8. = *deel I A N°.* 20 *art.* 8.

Gildeboek fol. 9 verso.

13. 1513, Februari 22. (*Kleinoodiën van het gilde.*)

1. Item overcomen in een gemeen morgenspraeck op sinte Peters-dach ad Cathedram anno vijfthienhondert ende derthien by dien oudermans ende gemeen gildebroeders in een volle mergenspraeck: dat niemant van oudermans ofte busmeester ofte bode ofte yemant van den gildebroeders onse gilde kleynoten, als casufel, kelck, pullen, paes ofte eenige cleynoten, die wy noch crygen mogen, niemant leenen noch verhueren sullen, opt verbeuren van haer ghilde ende daertoe alle schade, dat gilde daerby hadde, op te rechten ende betalen buyten dat gilde cost.

2. Dit nabeschreven sijn die cleynoten, die tghildt heeft:

Item een casufel van gulden laken mitte stoel, manipel ende alff ende annet [2]).

---

1) In H.S. staat „weert".

2) Lees: amict.

Item noch een casufel van root damast mit sijn toebehooren.
Noch een dagelicx casufel mit zijn toebehoren.
Een missael, in stof geschreven.
Noch een missael gheprent.
Noch twee laken ende twee dweelen opt outaer.
Item noch drie groote kandelaers ende eenen platten candelaer, dagelicx te besigen.
Item eenen schoonen kelck.
Item enen silveren paes.
Noch twee silveren pullen.
Item een pel van swert fluweel mit sijn toebehoren, alse ses gulden stucken ende mit haer silveren haecken.
Noch een outaercleet van fluweel met vier gulden sterren.
Item een silveren bul.
Item een autaircleet, daer Maria mit Joseph in staet.

Gildeboek fol. 10 verso.

14. 1513, Juni 13. (*De raad schenkt vergiffenis aan oproerige leden van het gilde.*)

Anno XV^c XIII des Manendaegs na sinte Odulphus-dach.

Alsoo des Vrydages nae sinte Agnieten-dach anno XV^c ende twaelff sekere vergaderinge ende commocie van den bijlhouwers binnen Vtrecht in den avondt gebeurt is geweest, vermits welcken drie mannen, te wetene Cornelis van Meurs, Jan Herbertssoen van Herderwijck ende Joris Jacobssoen, bijlhouwers, by den raide out ende nye op sinte Catharynenpoort vastgeleyt wesende, verlost ende afgehaelt zijn geworden mitter stercker hant, contrarie ende tegens den raide out ende nye voorseyt, — soo ist gebeurt terselver tijt, dat, om vorder verloop, bloetstortinge ende anders, datter geschepen was uut te verrysen ende te comen, te verheuden, by tusschenspreecken van goeden eerbaeren mannen dieselve sake aling ende al nedergeleyt ende den voirseyden bijlhouwers ganschelijck vergeven is geworden, in sulcker voegen dat die raidt out ende nye noch niemant anders tot geenre tijt eenigerhande correctie off wraeck daeraff doen noch doen doen en sel in geenre wijs Ende want dan optie tijt geen teyckeninge noch document daeraff gedaen en is geweest, soo ist by den raide out ende nye op huyden overdragen ende belieft, ter begeerten van den bijlhouwers voirseyt, sulcx noch in der stadt

boeck [1]) te teyckenen, want syt doch eewelijcken, tgene voirseyt staet, vastelicken onderhouden willen hebben.

Valentinus *secretarius subscripsit.*

Gildeboek fol. 11.

15. 1515. (*Het gildegeld terstond te betalen.*)

Anno XV^cXV.

Overdragen in een gemeen mergensprake by oudermans Ghysbert Pauw ende Jan Loefszoen ende mede by die gemene gildebroeders, al in dieselve mergensprake vergadert, dat men voortaen geen gildebroeders ofte leerkinder aennemen en sel, dan mit gerede gelt ende dat den busmeester in der tijt te betalen.

Gildeboek fol. 11 verso.

16. 1516, Februari 1. (*Dagelijks zal eene mis gevierd worden op het altaar van het gilde; nieuwe gildebroeders moeten lid worden van de broederschap.*)

Anno XV^cXVI op Onser Vrouwen Lichtmissen-avont.

Item is noch overcomen ende overdragen in die mergensprake, die men te loet solde gaen, van die oudermans Ghijsbert Pauw ende Jan Loeffzoon, by consent van allen den gildebroeders, daer vergadert wesende, dat men voortaen alle dage op onse altair, in sinte Geertruden-kercke gelegen, misse doen sel voor alle onse broeders ende susters, levendich ende doot wesende, die in onse broederschap tot desen dage toe geweest zijn. Ende alle, die after desen dach onse gilde winnen wil, die sel oock gehouden wesen dese broederschap te winnen ende geven eenen Hoorns-gulden voor die broederschap voorschreven boven sijn gildegelt.

Gildeboek fol. 11 verso.

17. 1516, Juli 13. (*De gildebroeders mogen zelven hunnen kinderen het ambacht leeren, zonder leerkindsgeld daarvoor te betalen.*)

Anno XV^cXVI op sinte Margareten-dach.

Overcomen in eenre volle margenspraeck vant bijlhouwergilde by oudermans in der tijt Jan Willemsoen de Leech

---

1) Nl. het raads dagelijksch boek: vergelijk R. D. B i. d. fol. 47 verso, waar woordelijk hetzelfde staat.

ende Jacob Henricxsoen van der Meer, ende Ghijsbert Pauw ende Jan Loeffszoen, oude oudermans, mit die gemeen raetsheeren ende gildebroeders: dat alle gildebroeders haer eygen kinderen leeren mogen, sonder enich leerkintsgelt dat gilde voirseyt daeraf te geven. Mer waert saeck dat sy haer kinderen bestaden off setten wouden by eenen anderen meester, alsdan sullen sy gehouden wesen haer leerkintsgelt dat bijlhouwer-ghilde te voldoen ende betalen.

Gildeboek fol. 11 verso.

18. 1519, Augustus 10. (*Orde in de morgenspraak.*)

Actum XV^c^XIX op sinte Lourens-dach.

Overcomen in een volle morgenspraeck by oudermans Huych Feuoyt Gerritsoen ende Thomas Jan Thomaszoen ende by die raetsheeren ende gemeen gildebroeders, als in dieselfde morgenspraick vergadert: als dat men by dat dagelicx boeck [1]) blyven sal. Ende soo daer bancken gemaeckt zijn, dat een yegelijc sitten sal en niet meer opstaen en sullen dan drie gelijck; ende soo wie voor opgestaen is, voor spreken sal by redenen, op alsulcke boeten ende ordinancie nae inhout ons gildenboeck voorseyt.

Gildeboek fol. 12.

19. 1522, September 7. (*Instructie voor den bode van het gilde.*)

Anno XV^c^XXII op Onser Liever Vrouwen-avondt Nativitatis.

Overcomen in een volle morgenspraeck by oudermans Eerst van Amerongen ende Jan Gerritssoen Cremer ende by die raetsheeren ende gemeen gildtbroeders, in dieselve morgenspraeck vergadert, dese nabeschreven articulen ende puncten, die onse bode, in elcker tijt wesende, gehouden sel wesen te doen, byt verbeuren van zynen dienst:

1. In den eersten sel hy alle weeck tweemael gaen totten oudermans ende den busmeester in der tijt ende vragen, off hem wes belieft.

2. Item voort sel hy eens ter weeck omgaen tot allen ghildtbroeders ende anderen plaetsen, om te vernemen, of daer yemant is, diet gilt reurt ende niet voldaen en hebben;

---

1) „Dat dagelicx boeck" niet van den raad, maar van het gilde: vergelijk het slot van deze bepaling „ons gildenboeck *voorseyt*", waar blijkbaar naar N°. 9 art. 3 verwezen wordt.

t'selve den oudermans ende den busmeester te kennen te geven, op synen dienst.

3. Item noch sel hy gehouden wesen alsulcken tabbert te dragen, als hem dat gildt geven sal, te weten van tweerley verwen.

4. Item soo sal hy voort gehouden wesen dien tabbert aen te hebben mitte bijl op zijn mou op alle statiedagen, diet gildt int heel jaer heeft, te weten: als wy ter kercken gaen op Josephs-dach ende t'samen eten, voort als hy mergenspraeck biedt, ende als men mergenspraeck hout, ende als men te groeff biedt off te groeff gaet, off tot wat tyden die oudermans vant gilden weghen vergadert sijn, ende als men ter eerste misse gaet, — op synen dienst.

5. Item voort sel hy noch gehouden wesen alle jaer te comen opten dach, als die busmeester sijn rekeninge doet, sijn sleutelen neder te leggen. Heeft hy dan t'verleden jaer wel gedient, soo sel men hem die sleutelen wedergeven; ende ist dat hy qualick gedient heeft, soo sel men hem offsetten ende een anderen in sijn stede kiesen.

6. Item noch sel die bode schuldich ende gehouden wesen, alle dootschulden uut te manen ende die te leveren in de busmeesters handen.

7. Item soo sel hy noch gehouden wesen mitten busmeester om te gaen manen, telcken als die busmeester des van hem begeert, op synen dienst.

8. Item noch sel dieselve bode mede gehouden wesen mitten proefmeesters om te gaen, als sy des begeeren.

9. Item die nu ende tot anderen tyden bode gecoren sel worden, sell gehouden wesen twee goede mannen te borch te stellen, elcx een voor al te loven voor dusent gouden gulden van gewichten.

Gildeboek fol. 12.

20. 1540, December 15. (*Ordonnantie op het bijlhouwers-gilde.*)

Anno XV^c ende veertich des Woensdaegs den vijfthienden Decembris.

Schout, borgermeysteren, schepenen ende raide der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der bijlhouwer gilde te hebben ende te gebruycken dese nabeschreven articulen ende puncten:

1. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 1, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde” *in* „der bijlhouwer gilde” *en van* „ofte oick min” *in* „dan wel min, tot discretie van de dekens in der tijt”.

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde” *in* „de bijlhouwer-gilde”.

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde” *in* „der bijlhouwer gilde”.

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder-gilde” *in* „de voirseyde bijlhouwer-gilde” *en van* twaelff haickbusschen” *in* „sesthien hayckbusschen”.

9. Item alle timmerluyden, kistemakers, cuypers, schuytemakers, raymakers, mandemakers, stoeldreyers, anctijckdreyers, boichmakers ende alle dieghene, die hout vercopen int openbaer ofte dagelicx in haeren huysen ofte gehuerden plaetsen, die sellen gehouden wesen der bijlhouwer gilde voirseyt te winnen ende te voldoen.

10. Item alle doosmakers ende alle diegene, die schuppen, werven, haickhouten, zweepgarden, vlegelen ende cluppelen ofte diergelijcke houtwerck vercopen, die sellen gehouden wesen desen gilde te winnen mit twintich stuvers ende den dekens ende bode voirseyt te betalen haer rasoen als voren.

11 [1]). Item enich der bijlhouwer gildebroeders sijn outste zoon, die mit t'gilde voirseyt dient, die mach desen gilde verheergewaeden naer sijns vaders doot binnen t'sjaers mit ses stuvers.

12 [2]). Item waer yemandt, die desen gilde *voorseyt* [3]) ruerde ende t'gildt niet voldaen en hadde, soo mogen die dekens denselven bekeuren tot elcker reyse s'daegs van acht stuvers, alsoo menigen dach, als syt bevinden, tot behoeff van den Keyserlicken Majesteyt, deser stadt, desen gilde ende den dekens, elcx een vierendeel.

---

1) Vergelijk N°. 9 art. 15.
2) Vergelijk N°. 9 art. 14.
3) In H.S. is „voorseyt” later bijgevoegd.

13 [1]). Item alle leerkinderen, die enich ambochte van desen gilde voorseyt leeren willen, die sellen gehouden wesen te geven desen gilde voor haer leerkintsgelt eenen Carolus-gulden ende achthien stuvers ende noch den dekens ende bode elcx twee stuvers; behoudelijcken dattetselve leerkint, soo wanneer hy desen gilde winnen wil, corten sel den gilde voirseyt sijn halff leerkintsgelt voirseyt, alse negenthien stuvers van sijn gildegelt voorseyt.

14 [2]). Item soo en sel niemant van de gildebroeders van desen gilde meer aennemen dan een leerkijnt, ende dieselve niet minre dan twee jaeren, ende en sel geen besoeck aen hem hebben. Ende eer dat hy hem in sijn werck ofte winckel set, soo sel hyt den dekens in der tijt van desen gilde te kennen geven; opt verbeuren, indien yemandt in eenich van desen drien puncten, in dit artijckel benoempt, contrarie doende off gedaen te hebben bevonden worde, die sell telcker reyse verbeuren twintich stuvers tot behoeff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt, deser gilde ende den dekens, elcx een vierendeel.

15 [3]). Item waert dat die meester, daer enich leerkint hem onder verhuert hadde, offlyvich werde ende t'leerkint sijn twee jaeren niet uutgeleert en hadde, soo sel dat leerkint gaen ende leeren onder een ander meester sijn twee jaeren uut, sonder meer leerkijntsgelt schuldich te wesen. Ende waert saecke dat eenich leerkint sijn meester binnen sijn twee jaeren ontliepe, soo sel hy sijn meester daeroff moeten vernoeghen; ende geeft hy hem dan onder een ander meester, soo en sel die meester hem niet te werck mogen setten, hy en heeft sijn voor-meester verneucht, opt verbeuren van eenen Carolus-gulden telcker reysen, tot behoeff voorseyt. Ende die hem dan aenneemt, die sal hem dan twee jaeren aennemen opnieuwe, gelijckerwijs of hy noyt gewrocht en hadde, ende niet min.

16 [4]). Item een gildebroeder van desen gilde die sel zijns selfs kinderen wel onder hem setten ende die leeren mogen, sonder leerkintsgelt daerof schuldich te zijn; dan indien hy hem onder een ander laten leeren wil, soo sijn syne soonen leerkintsgelt schuldich als andere.

---

1) Vergelijk N°. 7 art. 5.
2) Vergelijk N°. 5.
3) Vergelijk N°. 5 art. 7.
4) Vergelijk N°. 17.

17 [1]). Item waert sake dat enich knecht ofte leerkint mit quaden ofte onbehoirlijcke manieren uut zijn werck ginge, die verbeurde vier stuvers. Ende wie dieselve te werck settede, naedat hem die weet ende kennisse daeroff gedaen waere, die verbeurde oock vier stuvers, alsoo dicke hyt dede, tot behoeff als vooren.

18 [2]). Item soo wie enich van desen gildebroeders in eens anders werck ginge, waervan den anderen niet voldaen en is, die sel, soo geringe als hy des vermaent wort, uut dat werck gaen, opt verbeuren van een Karolus-gulden tot behoeff als vooren.

19. Item waert sake datter enich gildebroeder ware, die enich werck aenname ende in dat werck niet en quame ofte oock twerck liet leggen, als dat die luyden daer gebreck by hadden ende daerover claechden, die soude verbeuren eenen Karolus-gulden tot behoeff als vooren.

20. Item soo en zel niemandt desen gilde voirseyt winnen moghen, alse timmerman, kistemaker, cuyper, schuytemaker, raymaker, mandemaker, stoeldreyer ende boochmaker, hy sell twee jaren in een vrye bemuerde stadt geleert hebben ende daer sel hy behoirlijcke betoon off leveren ende thoonen.

21. Item soo en sel men geen knechts te werck stellen, hy en sel eerst betoonen, dat hy twee jaeren in een bemuerde stadt geleert heeft, of hy sel leerkintsgelt schuldich wesen te geven ende daernae twee jaer blyven by eenen meyster, sooverre hem die meester te werck set ende geen oirloff en geeft; opt verbeuren, die hierinne versuymich valt, van twintich stuvers tot behoef als vooren.

22 [3]). Item waert sake dat eenige houtsager yemant gelooft hadde te wercken, eenige gildebroeder ofte oock eenige borgeren ofte ondersaten, ende hy in dat werck niet en quame ende dat werck volbrochte, soo sel men hem een weet eerst by den bode van desen gilde doen. Ende indien hy dan optenselven dach binnen vier uren na der weten ofte t'sanderen daegs smorgens niet in dat werck en ginge, soo verbeurde hy alle dage acht stuvers tot behoef als vooren, ter tijt hy sijn aengenomen werck voldaen hadde.

---

1) Vergelijk N°. 9 art. 11.
2) Vergelijk N°. 9 art. 9.
3) Vergelijk N°. 8 art. 2.

23 [1]). Item soo en sel niemandt van der bijlhouwer gilde meysterye setten, hy en sal eerst geproeft wesen by den dryen proefmeesters, diewelcke wesen sellen een timmerman, een kistemaker ende een cuyper; ende dieselve sellen noch anderen uut desen gilde tot hem roepen mogen totte wercken, die geproeft sellen werden, daer sy t'volle verstant ofte kennisse niet of en hebben, omme hem te beraden mittegene, die dat werck, dat geproeft sal worden, wel konnen maken. Ende alsser yemant sijn proeff sel willen doen, soo sellen die proefmeesters dat die dekens te kennen geven, ende soo sellen die dekens dengenen, die sijn proeff doen sel, een bequaem plaetse wysen ende seggen, daer hy se doen mach. Ende die sijn proef doen sal, die sel dat hout, daer hy sijn proef aen doen sall, selffs brengen mitte reetschap daertoe.

Een kistemaker sal gepruefst werden int maken van een halff zesskant trusoor, een tafell daerop ende die sal overhoeck geklampt wesen mit een kalf daer midden in; ende maken een oeygyeff mit een biesghen aen de kant van die tafell; ende die malluer onder die tafel sel hy aen dat groote ront mit een biesgen maken; ende op die middelregel sal hy leggen een oeygijf mit een biesgen; ende die boyem beneden sel hy leggen rontom in [2]) een spond; ende beneden aen dat trusoir sel hy leggen een dubbelde bies; ende al die voorseyde mallueren sel hy aenleggen mit lijm ende mit duevels.

Een timmerman, sijn prueff doende, sal maken een goet cruysraemt mit dubbelde sponden ende mit reserde vensteren ende binnen mede ghespont.

Een raymaecker sal in zijn prueff maken een goet rat.

Een cuyper zal in sijn proeff maken een goede keern ende een keesvat.

Een stoeldreyer sal in sijn proeff maken een goede setell.

Ende als diegeene, die sijn proeff doende is, sijn werck volmaeckt ende opgelevert heeft, soo sellen die proefmeesters mittegene, die sy daerby geroepen hebben, dat werck besien ende weerderen ende van stonden an off binnen een halven dach daerna datselve werck loven off laken ende die dekens by haeren eedt voort aenbrengen ende hem seggen, off dat werck

---

1) Vergelijk N°. 9 art. 17.

2) In H.S. is „mit" aldus verbeterd.

wel gemaeckt is off niet. Ende indient werck wel gemaeckt is, soo zullen hem die dekens meesterye setten laten. Ende ist werck niet wel gemaeckt, soo sal men hem verbieden meysterye te setten, ter tijt toe dat hy dat werck wel maken can.

Ende waert dat yemant daerenboven ongeprueft ende sonder consent van de dekens van desen gilde, als voorseyt, meysterye settende waer, die sell telcker reyse verbeuren een Karolus-gulden tot behoeff van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt, den dekens ende proefmeesters, elcx een vierendeel.

24 [1]). Item gheen giltbroeder en sal hebben meer dan eenen thoon ende die voor ende binnen zijnre deuren, daer hy woont, opt verbeuren van vier stuvers, alsoo dicke als hyt doet, tot behoef van de Keyserlicke Majesteyt, deser stadt, desen gilde ende dekens, elcx een vierendeel. Ende hierinne sijn uutgesondert alle vrye marcten.

25. Item tot wat tyde een gildebroeder offlyvich wort, soo sal die weduwe van den doode gildebroeder datselve gilde mogen gebruycken een jaer ende ses weken sonder dat gildt te winnen, ende niet langer.

26 [2]). Item wanneer eenich gildebroeder ofte giltsuster van desen gilde offlyvich geworden is, daervan sellen d'erffgenaemen gheven voor haer dootschult tot behoeff van des gilden autaer een pont was. Ende hierinne sijn uutgesondert alle arme gildebroeders ende giltsusters.

27. Item soo sel men alle gildebroeders ende giltsusters, die offlyvich worden, op haer lijck laten leggen, als ment begeert, der gilden pell; ende daervan zel der gilde bode hebben voor sijn brengen ende halen vier stuvers, ende van den armen niet.

28 [3]). Item van den gildebroeders ende giltsusters te groef te bidden zal die bode hebben twee stuvers, ende van den armen nyet.

29. Item als die bode yemant van den gildebroeders eenige weeten ende verbot doet, sal hy hebben van dengeenen, die in den onrechten [4]) valt, eenen stuver.

---

1) Vergelijk N°. 11.
2) Vergelijk N°. 9 art. 10.
3) Vergelijk N°. 7 art. 3.
4) In H.S. is „in den rechten" aldus veranderd.

30 [1]. Item soo sellen die dekens van desen gilde gehouden wesen, naedat zy haer jaer gedient hebben, goede rekeninge desen gilde op sint Josephs-dach over te leveren ende te doen, opt verbeuren van alle dage daernae vier stuvers tot des Keyserlicken Majesteyts, deser stadt, desen gilde ende den nyen dekens behoeff, elcx een vierendeel.

31. Item soo sellen die dekens, busmeester ende bode van desen gilde boven haer rasoen voirseyt noch hebben opter stacien van Magdalene, Elffdusent-Meechden-dach, op sinte Mertijns-avondt, Corss-avont, Pontiani ende Agnetis, alsse die dekens telcker reyse twee kannen wijns, die busmeester ende bode elcx een kanne wijns.

32. Item alsoo die gildebroeders van den bijlhouwergilde voirseyt des jairs twee dagen aeneen t'smiddaegs te samen vrolicken mitten anderen teeren, by consent van den oversten, als vooren verhaelt wert, soo wert belieft ende toegelaten: waert dat yemant rebellicken den dekens ofte eenige goede broeders qualicken toespraken buyten haeren schulden, ende indien tselve geviele ende bewyselicke ware, dat alsdan die dekens den rebelligen sullen mogen contuleren op een vat biers ofte min, naedat die sake gelegen ware; behoudelicken altijt ende onvermindert die schout ende deser stadt haer recht.

33. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 24.

34. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 25.

Gildeboek fol. 13.

---

b. ANDERE BEPALINGEN.

20. 1398, (c. 1 Februari [2]). (*Straf op het verkleinen van geijkte tonnen.*)

Voert waer enich cuper, die enighe biertonnen minrede ofte meerrede, daer der stat brantteyken aen stonde, die verboerde een half jaer ziin ambocht.

B.spr.b. dd. 1398, fol. 133 verso.

21. 1429, December 9. (*Plaats voor het afbreken van schepen.*)

Die raet verbiet, dat nyemant enige wiinschepe of andere

---

1) Vergelijk N°. 10.

2) Zie blz. 106 noot 1.

oude schepe en breke of ontwe en slaen, dan in der Nywer [1]) Mynne, by enen koer van viif ponden, also dicke alst yemant verbrake.

B.spr.b. dd. 1429, des Vrydages nae Onser Vrouwen-dach Conceptio, fol. 172.

22. 1436, Juli 20. (*Verlof voor een kuiper om in de Weerd te wonen.*)

Anno XXXVI sFridages nae Alre Apostelen-dach sleten scepen, rade ende oudermans voer gevoech, dat Jan Hildebrantsoen die cuper in den Weerde mach bliven woenen sinen leven lanck, om die brouwere ende olislagere bi nacht te behelpen, of hoer kupen ofte vate lec worden. Ende dat is geconsentiert, behoudelic des raets overdrachte out ende nywe in hore machten te bliven in allen anderen tyden.

R. D. B. dd. 1436, fol. 159.

23. 1452, Juni 7. (*Geschil tusschen de oudermannen van het gilde en de mandenmakers.*)

Die oudermans van der bijlhouwer gilde, aengesproken, ende die mandemakers, ae(n)sprakers, ziins gebleven etc., dat die oudermans hem mit onrechte gepant zoude hebben.

R. D. B. dd. 1452, des Woensdages nae sinte Bonifaes-dach, fol. 65 verso.

24. 1466, Januari 29, Juni 13. (*Geschil tusschen het gilde en een gildebroeder over het recht, het ambacht uit te oefenen.*)

Sleten scepene, raide ende oudermans, dat Henric Zanderssoen voert werken zel moighen ende by ghildebroederen doen wercken, ghelyck hy ghedaen heeft zint der tyt hy der bylhouwer ghilde wan, ter tyt toe die rait out ende nywe anders verclaeren uut onderwys van den bylhouwers, dattet anders behoerde.

R. D. B. dd. 1466, des Woensdaghes na Pauli Conversio, fol. 134 verso.

. . . .

Overdroeghen die raide out ende nywe, dat Henric Zanderssoen van den bylhouweren berusten zel int werken, na uutwysinge der slitinghe laetste ghesleten by den ouden raide, ter tyt toe tonderwys gheschiet zel wezen ende verclaringhe by den raide out ende nywe na uutwysinge derzelver slitinghe. Ende dieghene, die ghepant zyn, zellen hoerre pande weder-

---

1) In H.S. is hier „graften" doorgehaald.

hebben. Ende hyr is toe gezet Huge van Maersen ende Jan Luitgensoen.

R. D. B. dd. 1466, des Vrydaghes na Odolphi, fol. 142.

25. 1495, October 19. (*Den oudermannen van het gilde het toezicht opgedragen op de grootte der turfschouwen.*)

Gysbert Zas ende Aelbert Vogel, oudermanne van der bylhouwer gilde, zyn gescict ter zaken van den torfscouwen, die te cleyn zyn, om weder te laten maken op die oude maet.

R. D. B. dd. 1495, des Manendages na Galli, fol. 191 verso.

26 [1]. 1516, Augustus 13. *Ordinancie van den torfscouen ende -sacken.*

Alsoe veel gebreken in de groete van den torfscouwen gevallen zijn, wairbij die gemeyn borgeren ende ondersaten hoer rechte mate ende getal nyet wel en hebben konnen gecrygen, soe hebben scepene, raide ende oudermanne een ordinancie ende verclaringe dairop ende oick opten torfsacken ende anders gemaict, gelyck hierna bescreven staet:

1. In den yersten soe sellen voertan die torfscouwen elcx wesen lanck XXXIIII voet, wijt IIII½ voet opten bodem midden in die scou ende diep anderhalven voet ende twee duym, gelyck zij van outs plegen te wesen. Ende anders en sel men gheen scouwen moegen maken off vermaken dan op die maet voirseyt, bijt verboeren van XXV ℔ van elker scouwen, — aff te nemen den timmerman, die se gemaict off vermaict had, ende dat soe dick ende menichwerff alst gesciet, — dat een derdendeel ter stadt, dat ander derdendeel totter gemeen oudermanne ende tleste derdendeel totter vijnders [2]) behoeff, die van den oudermannen dairtoe in elker tyt gescict sellen wesen. Ende hiervan [3]) sel men doen maken een yseren mate ende hangen die [4]) opter oudermanne huys, dair men alle torfscouwen na maken sel moeten.

2. Item alle scouwen, die men soe opte maet voirseyt

---

1) Eene gelijke ordonnantie (doch zonder den considerans) werd door den raad uitgevaardigd in 1523, (Augustus 7) des Vrydages na Petri ad Vincula (R. D. B. i. d. fol. 125 verso). De afwijkingen worden door ons ter plaatse vermeld.

2) De ordonnantie dd. 1523 voegt hier in „ofte geswoeren voirseyt" en laat „die van den ...... wesen" weg.

3) De ordonnantie dd. 1523 voegt hier in „is off."

4) De ordonnantie dd. 1523 leest inplaats van „ende hangen die" „hangende".

maict, sel men voertan teykenen mitter stadt brant ende teyken, dair die veenluyde off gheven sellen van elker scou te teykenen enen halven stuver. Des sel die stadt een dyenst dairaff maken off een off twee geswoeren toe setten [1]). Ende wye zyn scouwen alsoe nyet teykenen en lyete [2]), dat soude wesen opt verboeren van X ß van elker scou, tot behoeff als voirseyt staet.

3. Item soe wye enige torfscouwen van nyewes maken off oude scouwen vermaken sel, die sel gehouden wesen dat denghenen [3]), die se teykenen sel, te kennen te gheven ende die te laiten teykenen mitten brant voirseyt, byt verboeren telker reyse van X ß, tot behoeff als voirseyt.

. . . .

R. D. B. dd. 1516, des Woensdages na sunte Laurens-dach, fol. 123.

27. 1518, Maart 8. (*Herstelling der ongeijkte turfschouwen.*)

Belieft bij scepene, raide ende oudermanne, dat die scutemakers bynnen Vtrecht die oude torfscouwen, die den brant nyet en hebben, wel lappen sellen moegen. Behoudelicken die ordinancie opten torffscouwen, anno XVI lestleden gemaict, anderssins in weerden te bliven.

R. D. B. dd. 1518, des Manendages na Oculi, fol. 164.

28. 1535, September 3. (*Winnen van het gilde en afleggen van de proef.*)

1. Overcomen by borgermeystere ende scepene, dat Ot van Campen borgerscap wynnen ende oick zyn prueve van kistemaken doen zel, indien hy tgilde genyeten wil.

2. Want Ot van Campen, kistemaker, beleden ende geseyt heeft, dat die Dom-deken Appelteern hem borgerscap gegeven hadt, twelck nyet wesen en mocht, ende dairom gheen borger en is; ende gemerct dan hy voerder geseyt heeft, dat Volcken Verborch, als deken van der bylhauwer gilde, hem tot eenen gildtbrueder aengenomen ende zyn gildegelt oick betailt had, twelck by Willem Cornelissoen, deken nu in der tyt vant bylhauwer-gilde, nyet wedersproken en worde, — soe

---

1) In de ordonnantie dd. 1523 ontbreekt deze zin.

2) De ordonnantie dd. 1523 voegt hier in „van den geswoeren voirseyt".

3) De ordonnantie dd. 1523 leest inplaats van „denghenen" „den geswoeren".

hebben dairom borgermeystere ende scepene, des van den schout uuten naem van der Keyserlicke Majesteyt, alsse hertoge van Brabant ende grave van Hollant ende erffheere der stadt, steden ende landen van Vtrecht etc., (vermaent wesende,) gewesen, dat die dekenen vant bylhouwer-gilde voirseyt dairaen gebroect hebben dubbelt borgergelt, nae vermoegen der ordinantie, gemaict by den rayde out ende nye anno XV^{c} twee des Manendaichs nae sunte Pouwels-dach Conversionis [1]), te betalen tusschen dit ende en Manendage naestkomende.

3. Henryck Dirckssoen, in de stede van Willem Cornelissoen, deken van der bylhauwer gilde, heeft geseyt contra Robbert Reyerssoen, in de stede van Ot van Campen, dat Ot van Campen Volcken Verborch aen mocht spreken voer tgheen, dat Volcken gedaen hadde, ende was in Volckens machte nyet, dat hij buyten morgenspraeck van de bylhauwergilde yemant zyn proeve quytscelden mocht.

R. D. B. dd. 1535, des Vrydaichs den III^{en} Septembris, fol. 22.

---

1) Zie deel I A N°. 20.

XX. SMEDEN-GILDE.

XX. SMEDEN-GILDE.

---

a. Bepalingen, ontleend aan de gildeboeken [1]).

1. Z. j. *Dit is der smede ordinancie.*

1 [2]). Ten sel gheen man meer smidt houden dan twe; ende die sel van der ander smit setten enen goeden man ter stat behoef, die waken sel ende reysen ende op die poerte leggen. Ende wanneer dat hi die smit breket, so sel hi een jaer daerna houden desen voerseiden knaep, alse hiervoer bescreven staet.

2. Item dese naghescreven placken van deser ordinancie dat syn Dortsche placken.

3. Item enich man, die onse ambucht antast van gewrochten wercke, die verboert I ℔, also dicke als hyt doet, behouden der stat hoor recht.

4. Item enich man, die ter wake niet en coemt, als men hem biet, die verboerde V sc. Ende die te late coemt, verboerde IIꝭ sc.

5. Item enich man, die ter morghenspraec niet en coemt, als men hem biet, die verboerde I plac *of een stuyver.*

6. Item so wie den anderen in der morghenspraec onrede-

---

1) Op het gemeente-archief van Utrecht is aanwezig een afschrift van de oudste drie gildeboeken, afkomstig uit de Cheltenhamsche collectie en omstreeks eene eeuw geleden door den klerk van prof. Bondam vervaardigd en door dezen gecorrigeerd (Archieven der gilden N°. 477*), waarnaar wij enkele malen verwijzen.

2) Het H.S. vertoont èn boven èn onder artikel 1 sporen van een thans geradeerd artikel. Ook H.S. Bondam mist die twee artikelen. Wij ontcijferden het oude artikel als: „Enich man, die der smede ghilde winnen wil, die sel gheven [VII½?] ℔ stat-pay."

like woerde gave, die verboerde V sc., also dicke als hyt dede, *off een stuyver.*

7. Item so wie den anderen in der morghenspraeck lochende, verboerde X sc., also dic als hyt dede, *off II stuyvers.*

8. Item waert dat yemant sprake, alse die morgensprake beset ware, ende dan niet en sweghe, so wanneer hem die oudermans, die dan sijn in der tyt, heten swigen, die verboerde V sc., also dicke als hyt dede, *off een stuyver.*

9. Item so wie dat in der tyt waecmeyster is, die sel waken, bi V sc.

10. Item so wat man, die op sinte Loys-avont niet te vesper en coemt ende des anderen dages ter missen, die verboert tot elker reysen I plack.

11. Item enich man, die den anderen werct, die dat werck verboden is, die verboerde V sc.

12. Item niement en sel werc voertleggen op enige heiligen daghen, die men viert, by een koer van V sc.

13. Item soe wie wrochte des morgens van sinte Victoer tot Paesschen voer die vyfte ure, die voerboerde een plack.

14. Item soe wie wrochte after die seste ure des avonts tusschen sinte Victoers-dach ende Paesschen in den winter, verboerde een plach.

15. Item soe wie wrochte des morgens tusschen Paesschen en sinte Victoer voer der vierder ure, die verboerde een plack.

16. Item soe wie wrochte after die sevende ure des avonts tusschen Paesschen ende sinte Victoer in den somer, die verboerde een plack. Voort waer enich ouderman in der tyt, die selve ommeghinghe ende hi se becoerde, soe verboerden si V sc., also dicke als hi se becoerde.

17. Item alle heilige avonden, die men gemeenlic viert, sel men werc laten des avonts ter vierder uren, by een koer van een plack.

18. Item ten sel gheen ghildebroeder noch niement van sijnre wegen geen werck te coep dragen, bi V sc.

19. Item so wie mitten scoetvelle ofte baerrebeen quame ter morgensprake ofte waer die ghemene ghildebroeders vergadert waren, die verboerde I plack.

20. Item enich ghildebroeder, die goet cofte jeghens enen gast binnen Vtrecht van yser ofte van colen, ende si syn oudermanne ofte raetsmanne medehebben woude binnen enen

etmale, waert dat hys hem weygerde, so verboerde hi van elken ponde V sc., van alsoveel ponde als hi cofte.

21. Item niemant en mach den anderen oerlof geven dan die oudermanne oftie raetsmanne. Oec en mogen die raetslude niement oerlof gheven, alsoverre alse die oudermanne binnen Vtrecht sijn.

22. Item waer enich koermeyster in der tijt, die niet uut en ghinghe na der clocken ende der tyt, dat die ordinancie hout, die moghen twee ghildebroeders becoeren van V sc., half ter oudermans behoef ende half tot behoef den tween ghildebroeders, die den koermeysters becoren. Ende die koren sellen hem die oudermans in der tyt terstont uutpanden.

23. Item storve enich ghildebrueder of syn wyf ende men se des avonts groeve, die daer niet en waer, worde hi geboden, die verboerde I plack. Ende en quame hi des anderen dages niet ter missen, oec I plack.

24. Item ten sel gheen gast gewrocht werc vercopen dan des Saterdages, bi enen coer van enen ponde, half tot behoef der oudermanne ende half tot behoef des gilden.

25. Item waer enich knaep, die sinen meyster ontghinghe binnen synre tyt, die verboerde V sc.

26. Item waer enich meyster, die dien knaep te wercke sette, eer hi sinen meyster voldaen hadde, die verboerde V sc., also dicke als hyt doet.

27. Item waer enich knaep, die sinen meyster ontghinge binnen synre vermyeder tyt, die en sel binnen Vtrecht noch in der stat vryheyt niet wercken, eer hi sinen meyster voldaen hadde, bi enen koer van enen ponde, also dicke als hem die oudermans dat verbieden.

28. Item ten sel gheen man sekerhede hebben an enen knaep, hi en myeten mit voerwaerden, als om enen besproken loen.

29. Item waer enich ghildebrueder, diet misviele, dat hi brake hadde, dat hi te bedde lage, dat kenlic waer, dat hijs te doen hadde, die sel men des jaers geven tot elken sinte Loys-dage V pont.

30. Item ten sel gheen meyster enen knaep aennemen, hi en heeft twe jaer syn ambucht geleert; ende dat bewisen, of hi sal wercken voer enen leerknaep.

31. Item waer enich knaep, die sinen meyster diefte dede ofte ontvoerde tsyn, die en sel geen ghildebrueder te wercke

setten binnen enen jaer, bi enen koer van enen ponde, also dicke als hijt dede.

32. Item so wie dat die oudermans dat wimpel beveelt, alse men oerloecht, die sal sijn wake vry hebben, alsolanghe al hi die wympel heeft. Ende hi sel hebben tot elker reyse, als hi mit dat wympel uut is, van des ghilden goede een myngelen wyns.

33. Item voert so wanneer dattie stat reyst, so sellen die ghildebrueders comen by der wympel totter stede, daert die oudermans ramen sellen in die morgensprake, bi enen coer van V sc.

34. Item so wanneer onse ghilde mitter wympel int velt is, ende die dan niet by der wympel en waer, alse men ter vvaerde ghinge, die verboerde X sc. Ende die uter vvaerde ghinge, eer die wympel weder inquame, die verboerde dienselven koer.

35. Item waer enich ghildebrueder, die in enen werc waer, het waer verdinget ofte niet verdinget, daer en sel gheen man in comen wercken, hem en is voldaen. Ende enich man, die dat verneemt, dat ment hem doen wil, die selt sinen ouderman seggen. Ende die ouderman selt hem voert seggen sonder koer, dat hyt laet; ende doet hys niet, hi verboert, also dicke alse hi hem werct, V sc.; ende des niet te laten. Ende die oudermans, die dan syn in der tijt van onsen ghilde, die mogen hem die koer uutpanden, sonder wedersegghen.

36. Item enich ghildebrueder, *die mit ons dient ende* [1]) storve, sijn outste soen die mach sijn ghilde verheervaerden mit X sc. binnen jaers. Ende wil hijt binnen sijns vaders levende live winnen, so sel hi gheven III ℔ ende II ℔ was. Ende had hi meer sonen, die mogen onse ghilde winnen om V ℔ ende III ℔ was, weder die vader doot is of levende. Ende had hi bastaertsonen, die moghen onse ghylde winnen om V ℔ ende III ℔ was ende niet myn. Ende een yeghelyc sijn resoen.

37. Item waer enich man, die smede mit sinen wive, die verboerde V sc., also dicke als hyt dede, alsoeverre als

---

1) In H.S. stond oorspronkelijk „die storve"; later werd „die mit ons dient" bovengeschreven en het oorspronkelijke „die" gewijzigd in „ende".

hem twe ghildebrueders becoerden. Ende dien koer souden hem die ghildebrueders mitten oudermans uutpanden.

38. Item so mogen die oudermans mitten ghildebrueders op sinte Loyen-dach verteren dat gelt van enen ghildebrueder ende niet meer. So wes si meer verteerden, dat en soude men opt ghilde niet rekenen.

39. Item ten sel gheen goutsmit mit hameren smeden vroeger noch later dan een ysersmit, bi den koer als voerseyt is.

40. Item voert so en sel gheen waecmeyster waeck hebben.

41. Item voert so en sel gheen bode niet meer dan drie wake hebben, ende daer sel hi mede vueren ende lichten.

42. Item voert so en sel gheen ouderman binnen jaers op onse ghilde rekeninge slaen meer dan een ℔; ende dat ℔ voerseyt sellen hebben die IIII, die tot die rekeninge gheset syn.

43 [1]. Item voert als men die lote maect, mach men verdrincken [dre ℔?] ende nyet meer.

44. Item voert so en sel men op gheen waecrolle cost rekenen onsen ghilde.

45. Item voert enich man of wyf, die der smede ghilde aentast, ende die oudermans des gewaer werden ende si denghenen panden, die brokich waer, dat pant mogen die oudermans verdrincken voer I ℔, alsoverre alst recht waer; ende onse ghilde en sel daer genen scade of hebben. Ende willen si dat ghilde winnen ter naester morghensprake, so sel hem dat ℔ aen den ghildeghelt te baten comen.

46. Item waer enich man, die der smede ghilde dede mitter hant ende den koermeysters onverdient onredelike woerde sprake, omdat hi hem becoerde, die verboerde V sc.

47. Item gheen oudermans noch busmeysters en sellen voertaen rekenen dan mit gelde ende mit genen panden van ons ghylden goede.

48. Item enich man, die ghepant wert van ons ghilden goede, die sel sijn pande losenen voer Onser Vrouwen-dach te Lichtmisse of binnen XIIII dagen daerna, of men sel se vercopen.

49. Item enich man, die ter rekeninge gheset wert, die

---

1) Bondam teekende ter plaatse van dit artikel aan: „Articulus hic scalpello erasus erat in M.S. et legi non potuit".

selt aenbrenghen binnen VI weken, of si verboren horelike I pont was tot sinte Loys behoef.

50. Item ten sel gheen man des anders mans knaep hueren van onsen ghilde dan binnen VI weken, dat syn tyt uutgaet van sinen meyster, bi een koer van V sc.; ende die knaep, die hem verhuert hadde, oec V sc. Ende die huer en sel van geenre waerde wesen; ende die knaep en sel mit dien meester niet werken binnen dat eerste jaer daerna.

51. Item waer enich man, die syn ghildebroeder knaep spraec ofte dede spreken ofte ruunde, eer binnen VI weken dat syn tyt uutghinc, die verboerde V sc.

52. Item waer enich knaep, die syn dienste bode enich ghildebroeder, eer binnen VI weken dat syn verhuerde tyt uutgaet van sinen meyster, die verboerde V sc.

53. Item ten sel gheen man yser proeven dan die gesworen proever in der tyt, bi een koer van V sc., also dicke als hyt doet.

54. Item dese gesworen proever in der tyt die sel hebben van elcken stic, dat hi proeft, een oude tuun; ende daer sel hi den derden pennync of geven in sinte Loeys bus.

55. Item desen ghesworen proever sel hebben tot elken jaer op den Kers-avont een vlessche wyns van onse gilden goede.

56 [1]). Item dese ordinancie sel men alle jare lesen binnen die eerste maent, als die nyewe oudermans ghecoren syn.

Gildeboek N°. 1 fol. 1.

2. 1432, December 14. (*Loon van den bode van het gilde.*)

Int jaer ons Heren MCCCC ende twe ende dertich des Sonnendaghes na sinte Lucyen-dach overdroeghen die ghemenen raet oude ende nywe van der smeden ghilde, mitter ghemeenre morgensprake van der smeden ghilde, in aldusdaniger manieren: alse dat onse bode, die wi voertaen sellen hebben, jaerlix sal hebben van onse ghilde te helpe tot sinen cledeeren XX ℔ stat-pay. Ende die oudermans, die dan in der tyt syn, die sellen mitten voerseyden XX ponden onse bode laken copen, dat onse bode mit eren dragen mach. Ende

---

1) Reeds Bondam teekende tusschen de artt. 55 en 56 aan: „Hic iterum scalpello erasus erat articulus".

voert so sel onsen bode jaerlix daertoe hebben van onsen ghilde VIII pont stat-pay voer syn loen. Ende daertoe sal hi hebben syn aendeel van der coelmaet, als ghewoenliken is, ende mede alsulc toeval, alse onse ordinancie inhout.

Gildeboek N°. 1 fol. 8.

3. 1452, Januari 18. (*Wanbetaling van gekocht goed.*)

Anno XIIII C LII des Dynsdages na sinte Anthonis-dach.

Overdroeghen die gemeen oudermans: waer enich coepman, die der smede bode ommesendede om yser ofte colen te vercopen, ende hy vercoft ende niet betaelt en worde, so soude hy gaen totten bode, ende soe soude die bode voirt gaen totten oudermans ende segghen hem, dat die man hem niet betaelt en hadde. Ende so soude die ouderman gaen ende werpen dat aenbelt van den block of verbieden hem dat werck, ter tijt toe dat hy den coepman betaelt hadde. Ende men soude den coepman een herberge wysen, dair hij teren soude op desgenen cost, die den coepman niet betaelt en hadde. Ende wairt dat sy den bode niet ommegheseint en hadden, so en souden die oudermans daer gheen recht of doen. Ende hier soude die ouderman of hebben V scillinge ende die bode IIɟ scilling van diegene, die niet betaelt en hadde; ende dat soude men hem mede terstont uutpanden mit des coepmans gelt des derden dages of op wat tyden dairna, dat die coepman des rechts geert.

Gildeboek N°. 1 fol. 9.

4. 1458, April 9. (*Dienst der „aenworpen".*)

Int jair ons Heren dusent vierhondert acht ende vijftich opten Bloken Paeschen-Sonnendach doe overdroegen die raet out ende nywe mit een gemeen morgenspraec der ghil(d)-bruedere van der smeden ghild tUtrecht:

Also dat alle aenworpen van onser smeden ghilde voerdaen halven dienst doen sellen, sonder yemant des te verdragen. Ende worde yemant daerin wederspannich of koorbruekich, dan loven alle onse ghildbruederen dien wederspannigen of koorbrueckigen niet te werck te setten, ten zij dat hi onsen ghilde die wederspannicheit gebetert heeft of die koorbroken betaelt heeft, of die meyster sel dat voer hem opleggen ende betalen sonder enich wederseggen.

Gildeboek N°. 1 fol. 9 verso.

5. 1461, Januari 11. (*Verzuim van dienst met het gilde.*)

Int jaer ons Heren dusent vierhondert ende enentsestich des Sonnendaghes nae Dertien-dach doe overdroegen die raet out ende nywe mit ghemeen morgenspraeck der ghildbrueders van der smede ghild tUtrecht:

Also dat men after dien dach nyement der smede ghild gheven en sel, die dat jaer ende dach verwoent heeft ende die genen dienst ghedaen en heeft in dier tijt, als hien verwoent, ghelijck ander onse ghildbrueders, of nyemant anders van sijnre wegen. Dese sellen dat ghilde voirseyt moeten copen ende betalen, sellen sijt hebben, nae inhout der overdrachten als daeroff voir overdragen ende bescreven staet.

Gildeboek N°. 1 fol. 9 verso.

6. 1467, Februari 27. (*Messenmakers mogen alleen verkoopen in hunnen winkel.*)

Anno XIIII c LXVII des Vridages na den Sonnendach Reminiscere.

Wantet altoes een oude gewoente geweest heeft, zoe bliven die oudermans daerbi ende sijn overdragen: dat geen messemaker enige messen te veyle dragen noch vercopen en sel in scheyden noch dairbuten dan alleen bynnen den huyse, daer hi woent ende sijn toenbanc heeft, ende anders nergent, by enen koer van enen ponde, so dicke alst yemant verbrake.

Gildeboek N°. 1 fol. 10.

7 [1]). 1472. (*Ordonnantie op het smeden-gilde.*)

Overdraghen van die ghemeen broeders van der smede ghilde int jaer ons Heren dusent vierhondert twe ende tseventich:

1. In den eersten soe sellen die oudermans, die nou ghecoren sellen warden in der smede ghilde te Lichtmisse naestcomende ende voertmeer, tot gheenre tijt enich waeck [hueren?] [2]) van enighen ghildbroeder ofte anders, dat den ghilde roert, off van des ghilden weghen.

2. Item soe sellen die oudermans in der tyt up tsinte

---

1) Bondam teekende naast deze ordonnantie aan in margine: „Voces intermedias legere non potui utpote evanescentes". Wij waren gelukkiger, zie echter noot 2.

2) Hier is in H.S. ruimte voor een woord van ongeveer 5 letters.

Loeyen-avont mit sijn ghildebroeders die keers te Buerkarck draghen ende die ghildebroeders des aftermiddages van eten ende van drincken gheven, als van outs ghewoenlic is. Daervoer sell elcker ouderman in der tijt voir hebben ses pont tot elcker reys van des ghilden goet.

3. Item soe sel voertmeer op sunte Loyen-dach, als die ghildebroeders te samen eeten, scepen, raet ende oudermans out ende nuwe haer maeltijt ghelden, als die ghildebroeders doen, ende hebben sulck vordel, als die ander doen.

4. Item soe sellen die oudermans in der tijt moghen alle die koeren ende broeken ende alle rechten uutgaen ende hebben daeroff, als van outs ghewoentlic is, uutghesondert des ghilde goet.

5. Item soe sellen die oudermans voirscreven after dese tijt voirt alle die ampten ende diensten besetten van den ghilde den anderden Sonnendach nae Onser Liever Vrouwendach te Lichtmisse. Ende men sel nijt meer dan enen busmeyster setten off kiesen, als hiernae bescreven staet.

6 [1]. Item soe sel men al der ghildebroeders naem in scrifte nemen ende snijden se van een ende doen die in enen hoet, ende daer sel een ouderman sonder voerraet vijf namen uuthalen. Ende die vijf sellen elck bij haren ede enen haren uut onsen ghildebroeders, die hem nut dunct wesen, tot een busmeyster. Ende alsdan sellen die vijf ghehaerde staen elck mit eenre mutse; ten waer of die ghehaerde daer niet en waer, soe sellen diegheen mitter mutssen dan staen voer diegheen, die daer niet en sijn, ende ten sel hem niet hijnderen an haeren kuer. Ende ten sel hem nyement moeghen weren, die ghecoren wart, bijt verbueren van tien ₰ des ghilden behoef. Ende dan soe sellen die ghildebroeders hair hant mit haere bonen in den mutsen steken ende laten haer boon vallen, daert hem nut dunct. Ende die dan die meeste bonen heeft van die vijf ghehairde, die sel dan dat jair uut busmeyster wesen, *ende nijt weder gecoren warden, hij en heeft een jaer lang daerof geweest* [2].

7. Item soe sel die busmeyster van elcken ghildbroeder bueren, die gheen schut en is ende nijt en waect, seven

1) In H.S. is dit artikel doorgehaald.

2) Het cursief gedrukte is in H.S. door eene andere hand later bijgeschreven. — Tusschen de artt. 6 en 7 is een artikel geradeerd; ook bij Bondam ontbreekt het, doch hij vermeldt de rasuur niet.

cromstert tot des ghilden behoeff. Uutghesondert scepen, raet ende oudermans off die dienstvrij sijn, — ende alle dienstknapen, die binnen Vtrecht vuer ende licht houden, op halven dienst, indien sy gheen ghildbroeders en sijn, — ende alle weduwen op halff ghelt.

8. Item tot wat tijden die busmeyster behoeft die oudermans om van des ghilden goet uut te panden, indien die busmeyster eenwarf, anderwarf, derdewarf ghemaent heeft, soe sellen die oudermans een of beyde mit hem gaen ende doen dat recht van des ghilden weghen, als van outs ghewoentlic is. Ende hiervoir sel elcke ouderman hebben ses pont aen ghelde, ende nijt meer, van des ghilden goet.

9. Item dat pont van der loetmaeltijt [1]) seel off wesen. Wil enich oudermans loetmaeltijt eten, die moghen sij doen op hoir selfs cost ende nijt op des ghilden cost.

10. Item soe sel Volken off naemels der smede bode hebben voir vuer ende licht in der waeck, daer hij voir plach te hebben vier stuyvers [2]), daer sel hij nu voir hebben vijf pont van des ghilden goet aen ghelde, ende nijt meer heymelic noch openbaer te ghenieten van den ghilde, op sinen dienst; behalven sijn loen ende dat hem van rechts toebehoirt, nae ouder ghewoenten.

Gildeboek N°. 1 fol. 10.

8. 1474, October 1. (*Leerknapen van andere gilden niet te werk stellen, tenzij zij lid worden van het smeden-gilde.*)

Anno XIIII C LXXIIII op sinte Remigius-dach.

1. Overdroghen die oudermans ende die ghemene ghildebroeders, dat gheen ghildebroeder van onsen ghilde te werc sel setten enen knaep, die een ander ghilde heeft ende daerin dient, hi en sel onse ghild winnen, opt verboeren van V sc., also dicke alst enich mester dede; ende dat sellen die oudermans uutpanden.

2. Oec mede so en sel men hem niet bieden, daer yser of kolen veyl syn, hi en heeft onse ghild ghewonnen. Ende dat sel men onsen bode bevelen, op sinen dienst.

Gildeboek N°. 1 fol. 12.

---

1) In H.S. staat „loettijt maeltijt", blijkbaar eene schrijffout voor „loetmaeltijt", zooals later volgt.

2) In H.S. staat „sitters", blijkbaar eene schrijffout voor „stuyvers".

9. 1475, Juni 18. (*De priester zal jaarlijks de legende van St. Eloy voorlezen.*)

Int jair ons Heren dusent vierhondert vijf ende tseventich des Sonnendaghes voir sinte Loey in den Zomer doe overdroeghen die oudermans mit die ghemeen ghildebroeders in der morghensprake, dat men tot allen sinte Loyen hochtijt die legende van sinte Loey prediken sal, ende dat sal costen tot elker tijt X sc.

Gildeboek N°. 1 fol. 12.

10. 1476, Januari 14. (*Bijdrage van dienstvrijen voor de waak.*)

Int jair ons Heren MCCCCLXXVI op sinte Pontiaens-dach overdroghen die oudermans mitten ghemeen ghildebroeders in der morghensprake, dat men die wake nu voert na desen dach niet verminren noch ofsetten en sal, mer si sal bliven op V cromsterten ende niet min. Ende de busmeyster in der tyt sal van een ighelick niet min bueren dan V cromsterten.

Gildeboek N°. 1 fol. 12 verso.

11. 1476, October 20. (*Gildebroeders mogen alleen met verlof van het gilde schutter worden.*)

Int jair ons Heren MCCCCLXXVI des Sonnendaechs na sinte Lucas-dach doe wart overdraghen by den oudermans ende by den ghemeen ghildebrueders in der ghemeen morghenspraeck, dat nu voirtan after desen dach gheen scutten werden en zellen van onsen ghildebrueders dan bi die ghemeen morghenspraec. Ende willen dan die oudermans ende ghemeen ghildebrueders consentieren ende toelaten, dat hy scut wart, so zel hy terstont onsen ghilde gheven VI ℔.

Gildeboek N°. 1 fol. 12 verso.

12. 1486, Augustus 6. (*Twist tusschen meester en knecht; een knecht mag niet deelnemen aan het gelag bij eene verkooping van ijzer.*)

Int (jair) ons Heren MCCCC ende LXXXVI.

Item int jaer van LXXXVI des Sonnendaghes na Onser Liever Vrouwen-dach in die Sne overdroeghen die oudermans mit die ghemeen ghildebroers in die merghensprack:

1. Vaer dat sake dat enich meister tvist hadde tegens syn knecht of die knecht teghens syn meister, daerom dat sy merghenspraeck begheerden, ende die merghensprake gheleit worde, die dan in den onrechten ghewesen worde, die solde verbueren drie pont was; die twe pont souden gaen tot onsen outaer te Buerkerck ende dat derde pont in ons gasthuus. Ende vaer dat sake dat die kneckt merghensprake begherde op syn meister, so solde die kneckt den oudermans seker buerghe setten of goede pande gheven voer die brueken, eer dat men hem merghensprake soude legghen.

2. Item waer dat sake dat enich meister seynde syn cnaep, daer men colen ofte yser vercofte, ende die cnaep daer bleef sitten drinckken in datselver lach, so verboerde die meister een pont was, also dicke as hyt doet. Ende waer dat sake dat die knecht quaem uut hemselven ende nyet gheseynt en waer van syn meister, so verbuerde die knecht oeck een pont was, so dicke als hijt doet. Ende dat sel wesen tot sunte Loyen behoef.

Gildeboek N°. 1 fol. 13.

13. 1493, Juni 25. (*Broederschap van het gilde.*)

1. Int jaer ons Heren dusent CCCC drie ende tneghentich op sunte Lebuynen-dach overdroeghen die audermans aut ende nywe mitten raet aut ende nywe ende die gemeen gildebroeders van der smede ghilde in eenre gemeenre morghensprake, dat gheen man en sel moghen wynnen der smede ghilde, hy en sel moeten wynnen sunte Loyen broederscap, also als overdraghen is in die ghemeen morgensprake.

2. Item eenich ghildebroeder, die ons broederscap wynnen wil, die sel gheven die broederscap tyen stuvers ende den bode sel hi gheven enen stuver.

3. Item soe sellen alle die broeders des Sonnendaghes te kerken comen ende offeren; ende die daer niet en comen, die sellen verboeren twe deu(t)gens.

4. Item eenich broeder ofte suster die storve ende hoer uutvaert gedaen woude hebben, daer sellen sy voer geven enen gauden Davits-gulden; ende daer sel men hem voer doen dertych sielmissen ende een vighely, ende des Saterdaghes een sielmis. Ende die des niet en begheert, die en is daer niet in gehouwen.

5 [1]). Item die onkosten van die missen die sellen betalen die een heelft die broederscap ende die ander helft dat ghilt, dat heel jaer doer; ende soe sellen die broederscap een tertys betalen ende dat ghilt oeck een.

6 [1]). Item soe sel onse bode hebben X stuvers voer syn loen, omdat hy dye broederscap dienen sal ende dat versuem inhalen.

Gildeboek N°. 1 fol. 13 verso.

14. 1489, November 1. (*Niet meer dan één winkel; geen nieuw gemaakt werk te venten.*)

Item int jair ons Heren dusent vierhondert negen ende tachtich op Alre Zielen-dach doe overdroegen die oudermans oudt ende nywe mitten raet ende gemeen gyldebroeders van der smede gylde mit eenre gemeenre morgensprake:

1. Dat geen gyldebroeder meer hebben en sel dan [2]) een toen, ende die sel wesen bynnen sijnre doeren, daer hij woent, ende anders nergent, bij dat verbueren van vijf scellinc, alsoe dicke als hij dat gebot brake.

2. Ende dat oick geen gyldebroeder noch nyemant en sel geen nye gemaect werck veyl dragen bij der straten, bij eenre koere van een pont, alsoe dicke als hij dat gebot brake.

Gildeboek N°. 1 fol. 14.

15. 1490—1494. (*Overdracht van de gildebus.*)

1. Item Peter Wyckterspoen dye heeft onse ghyldebous ontfanghen van die staet van Outtert anno XC.

2. Item Bartelmeus van Wee die heeft onsse ghyldebous ontfanghen van Perter Wyckterspoen anno XCI.

3. Item Allert Dyrcksoen die heeft onssen ghyldebous ontfanghen van Bartelmeus van Wee anno XCII.

4. Item Bartelmeus van Wee heeft ons ghildenbus ontfangen van Alert Dircsoen anno XCIII.

---

1) De artikelen 5 en 6 staan in H.S. onder de volgende overdracht dd. 1489. Zij behooren echter blijkens het schrift tot de overdracht van 1493. Deze verplaatsing werd veroorzaakt, doordat men bij de inschrijving van de overdracht van 1493 eerst te laat tot de ontdekking kwam, dat men haar moest afbreken, omdat de overdracht van 1489 in den weg stond.

2) Het H.S. leest foutief „dat".

5. Item Ghoryet Ghysbertsoen die heeft oenssen ghi(l)debous ontfanghen van Bartlmeus van Wee anno XCIIII [1]).

Gildeboek N°. 1 fol. 14 verso.

16. 1493, Juni 25. (*Verhouding van broederschap en gilde.*)

Int jaer ons Heren dusent CCCC drie ende tneghentich op sunte Lebuynen-dach overdroeghen die audermans aut ende nywe mitten raet aut ende nywe ende die ghemeen ghildebroeders van der smede ghilde in eenre ghemeen morghensprake:

1. Vaer enich man ofte wyf, die coelen liet veylen bi onsen bode, ende hy vercoept ofte sy, die soude gheven sunte Loyen broederscap te Buerkerc een maet coelen, soe dic als dat gheschiede [2]).

2. Item die cost van was, die men jaerlix behoeft op sunte Loyen autaer, die sel dat ghilt heel betalen; ende die missen, die men des Sonnendages doet, sel dat ghilt half betalen.

3. Item die twe hoechtiden, die men jaerlix haut op sunte Loyen autaer, sel dat ghilt heel betalen; behauwelic dat die broederscap van sunte Loy sel gheven jaerlix een tertys.

Gildeboek N°. 1 fol. 14 verso.

17. 1490—1494. (*Lijst der leerkinderen, aangenomen door de opgegeven gildebroeders.*)

1. Dit syn die leerkynder int jair van XC:

a. Van den lychten gelde:

Item Henrick Hubertsoen een leerkynd, gheheten Euert Trijnde, XXXII stuvers lichten gelts.

Item Dirck Knoep een leerkijnt, geheten die jonghe Peter van Walkendael.

Item Gherrit die Bruyn een leerkijnt, geheten . . . . . . [3]).

Item Tymen Ysbrantsoen twe leerkijnder, geheten den eenen Herbort Jan Herbortsoensoen ende Willem Jan die Rijcken soen, alle beyde lichten gelts ellicks XXXII stuvers.

---

1) In H.S. staat hieronder „Proefmesters", wat waarschijnlijk ziet op het ambt van den bewaarder der bus.

2) In H.S. schijnen hier twee regels geradeerd te zijn.

3) De naam is in H.S. niet ingevuld.

b. Dit is nu swaer gelt:

Item Dirck van Druenen een leerkijnt, geheten Jan Jacobsoen, XXXII stuvers.

Item Bernt van Bittersum een leerkijnd, geheten Henrick Jan Bottermanssoen, XXXII stuvers.

Item Willem Welrycksoen een leerkijnd, geheten Dirck Swerssoen, XXXII stuvers.

Item Hermen Henricksoen van Ravezwaey een leerkynd, geheten Arnt Steuensoen van Zijl, XXXII stuvers.

2. Dit syn die leerkijnderen int jair van XCI:

Item Jan Willemsoen een leerkijnt, geheten Merten Janssoen, XXXII stuvers.

Item Bernt Ottesoen een leerkijnd, geheten Michiel, XXXII stuvers.

Item Luutgen van Benthem een leerkijnd, geheten Henrick Henricksoen, XXXII stuvers.

Item Eelgis Eelgissoen een leerkijndt, geheten Sweer Gherlofsoen, XXXII stuvers.

Item Hubert Gherritsoen een leerkijnd, geheten Gherijt Janssoen, XXXII stuvers.

Item Cornelis van Oerd een leerkijnd, geheten Henrick Knyff, XXXII stuvers.

Item Rutgher van Wely een leerkynd, gheten Hubert Dirck Kollert soen van Montfort.

Willam Janszoen een leerkynt, gheheten Teeus Gerritszoen.

Heynric Maech een leerkeynt, gheheten Jacop Janszoen.

Goyer Jacopszoen een leerkynt, gheheten Herman Heynricszoen.

Gherrit Gerrit Hubertszoen een leerkynt, gheheten Cornelis Wrederickzoen, en sel niet corten.

Dirc die Buser een leerkeynt, gheheten Willam Willamszoen.

3. Dit is dat jaer van XCII:

Willam Wlricszoen een leerkijnt, gheheten Heynric Kuttebrower.

Willam Wlricszoen een leerkijnt, gheheten Jacop Peter Pot zoen.

Cornelis van Nort een leerkynt, gheheten Peter Gerritszoen.

Herman Heynrics een leerkijnt, gheheten Gisbert Reyierszoen.

Goyert van der Haar een leerkijnt, gheheten Peter Gerritszoen.

Elgis Elgiszoen een leerkijnt, gheheten Jan Tonyszoen.

Dirc Knoep een leerkynt, gheheten Gerrit Dircszoen.

4. Item dit is dat jaer van XCIII:

Item Dyrck de Bousser een leerkynt, ghehetten Jan Wyllamsoen.

Item Claes Gherytsoen een leerkynt, ghehetten Ghebernt Berntsoen.

Item Coernellys Ghysbert een leerkynt, ghehetten Cornellys Jansoen.

Item Henryck Mach een leerkynt, ghehetten Coernellys Henrycksoen.

Item Aewel van der Weecht een leerkynt, ghehetten Fraec Claes Foelpertsoen.

Item Toenys van Maessen soen een leerkynt, ghehetten Ghoeryt oùtten Leen.

5. Item dit syen die leykyenderren (*sic*) anno XCIIII:

Item Ghysbert Eeyuertsoen een leerkyent, gheten Rutgher Rutghersoen.

Item Herman Henrycksoen van Ravezwaey en leerkyent, gheten Henryck Dyrcksoen.

Item Rycout Gherytsoen een leerkyent, gheten Aenthonys Staeessoen.

Item Wyllaen (*sic*) Jansoen de Wiet een leerkyent, gheten Jan Coernellyessoen.

Item Gheryt Gheryt Houwert soen een leerkynt, gheten Jan Jansoen.

Item Jacop Claessoen een keerkyent (*sic*), gheten Aees Jansoen.

Item Aewel van der Weeck een leerkyent, gheten Heenryck Jansoen dye Wyet.

Gildeboek N°. 1 fol. 15.

18. 1505. (*Het gilde gewonnen voor den verkoop alleen van staal en ijzer.*)

Jan van Ryn is gecoft, dat hy ons ghyld gewonnen heft, dat hy stael ende yser vercopen sal ende anders nyt; anno XV^c ende vyf.

Gildeboek N°. 1 fol. 17.

19. 1520, November 7. (*Loon van den gasthuismeester.*)

Anno dusent vyfhondert ende twyntich overdraghen in een ghemeen morghenspraecke, dat die huusmeyster van sunte

Loeyen gasthuus, soe hy veel te maenen heft ende arbeyts doet buten ende bynnen, dat hy hyer jaerlix of hebben sal voer syn loen twe Fredericus Badens-guldens. Ende des sal die huusmeyster, die te Lichmis ofghaet, syn rekening doen daernae voer sunte Loey in de Wynter ende syn jaerrenten opbrenghen sonder restant, byt verboeren van syn loen. Ende dit gheschyede op sunte Williboerts-dach.

Gildeboek N°. 1 fol. 17.

20. 1511, Februari 25. (*Vonnis wegens pandwering.*)

Anno XV^c^XI des Dyncxsdaghes nae sunte Mathijs-dach. Want Heynrick Willemssoen, die messesteecker, pandtweringe gedaen heeft der smeede ghilde, dairomme hy in der stadt vangenisse gelegen heeft, so sleten schepen, raidt ende oudermans, dat hyt gilde voldoen soude ende thien pont van pantweringe optie kist brengen sell, ende sell behoerlycke oervede doen in brieven ende syn steengelt betalen.

Gildeboek N°. 1 fol. 17 verso.

21. 1513, Juni 10. (*Leerknechts van de messenmakers.*)

Anno XV^c ende dertien opten tienden dach in Junio. Overdraegen in gemeen mergenspraeck van der smeede ghilde, dat van deser tyt voert gheen messemaecker meer dan een leerknecht hebben en sell in twee jair. Ten wair saecke off den leerknecht [1]) gebreck crege, soedat hy tot dat ambocht nyet en dienden, sel die meyster enen anderen leerknecht moegen nemen, twee jair duerende. Ende wairt saecke dat die leerknecht bynnen die twee jaren ewechliep off dat hy hem oneerlycken regierden, dat kenlyck wair, soe sell den meyster enen anderen jongen moegen aennemen twee jair lanck in manieren voerseyt. Ende soe wye dit verbraecke aen beyden zyden, die verbuerden II ℔, halff tot sunte Loy ende halff tot behoeff der oudermans in der tyt.

Gildeboek N°. 1 fol. 17 verso.

22. 1517, Juli 4. (*Benoeming en instructie van den gasthuismeester.*)

Anno vyftien(hon)dert ende zeventien op sunte Merthyns-

1) In H.S. staat hier een overbodig „off".

dach Translationis overdroegen die oudermans ende gemeen gildebrueders in eenre gemeen morgensprake:

1. Dat men voertaen alle jair een huysmeyster van sunte Loeyen gasthuys kyesen ende setten sel, diewelke huysmeyster mit alle der gasthuysen voirseyden goeden ende renten begaen ende die regieren, opboeren ende uutgeven sel. Ende dairvan sel den huysmeyster, in elker tyt wesende, zyn rekeninge weder off doen, drie maenden nadat zyn tyt uut is ende offgaet off soelange dairna, alse hem by den oudermans in der tyt out ende nye ende by den busmeyster in der tyt dairvan uutsettinge gegeven ende gedaen sel werden, byt verboeren van zyn loen nabescreven. Ende zyn rekenscap gedaen hebbende, soe sel men hem by den oudermans ende gemeen gildebrueders dan loenen tot discretie ende goetdunckeń, nadat hy dienst dairin gedaen heeft ende dairaen verdient sel hebben.

2. Item soe sel men desen voirseyden huysmeyster kyesen ende setten optenselven dach ende in alsulken schyn ende maniere, als men den busmeyster van der smede gilde kyest. Ende dair sel een yegelick toe gekoeren moegen werden, uutgesondert die oudermans ende den busmeyster in der tyt. Ende dat en sel hem nyemant moegen verweren, byt verboeren van thyen pont tot des gilden behoeff. Ende die gekoeren sel werden, die en sel geen huysmeyster weder gekoeren werden, off hy sel yerst een jaer offgeweest hebben.

3. Item soe sel den huysmeyster een kist mit twee sloeten laten maken, — daer die oudermans in der tyt die een ende den huysmeyster in der tyt die ander sloetel off hebben zellen, — daer men alle die brieven totten gasthuysen behoerende in leggen sel. Des soe sel den huysmeyster alle die rentbrieven van sunte Loeyen gasthuys aengaende uutscriven, die hem dienen sellen om die renten te manen.

4. Item soe en sel men voertaen in den gasthuys voirseyt nyemant innemen off ontfangen dan by den oudermans out ende nye ende by den busmeyster in der tyt.

Gildeboek N°. 1 fol. 18.

23. 1517, Augustus 1. (*Tinwerk.*)

Anno vyftienhondert ende zeventien op sunte Peters-dach ad Vincula overdroegen die oudermans ende gemeen gildebrueders, die tambocht vant tinnegieten mitter hant rueren, in eenre gemeen morgensprake, alse nabescreven staet:

1. In den yersten soe en sel men voertaen geen cruycken maken, ten sel all te samen wesen van kannewerck; ende die se maect, sel dair zyn naem ofte letter mit dat koeryser op setten.

2. Item diegene, die cruycken maken van quaet tin, die sellen hoer letter dairop slaen.

3. Item soe en sel men voertaen geen cruysen maken dan van fyn tin off van kannewerck; ende op die fyn cruysen sel men die croen op slaen, ende die van kannewerck gemaect zyn, sel men dat cueryser mit zyn letter op slaen, die se maect.

4. Item soe en sel oeck nyemant geen soutvaet bynnen Vtrecht maecken noch te coep houden noch buyten seynden dan van kannewerck gemaect, ende dair sel men oeck dat koeryser mit hoer letter op slaen, die se maect.

5. Ende waert saicke dat hier yemant in enigen punten voirseyt bruekich worde, die sel verboeren tot elker reyse vyff pont, halff tot sunte Loeyen gilde behoeff ende halff tot desgeens behoeff, die hem becoerde; dair alle tinnegieters, diet ambocht mitter hant doen ofte rueren, koermeysters off wesen sellen.

Gildeboek N°. 1 fol. 18 verso.

24. 1517, Juli 4. (*De oudermannen en de busmeester mogen onruststokers uit het gasthuis verwijderen.*)

Item op sunte Merthyns-dach Translationis anno zeventien voirseyt overdroegen die oudermans ende gemeen gildebrueders in deselve morgensprake: alse waert saicke dat yemant int gasthuys wesende enich rumoer, kivagie, twist ofte onrust maecte, dat kenlicken waere, soe sellen die oudermans out ende nye ende den busmeyster, in der tyt wesende, dieselve altyt uut tgasthuys moegen setten, sonder mergenspraeck dairomme te derven doen leggen ende onbecroent van yemant.

Gildeboek N°. 1 fol. 19.

25. 1495, 1496. (*Overdracht van de gildebus.*)

1. Item Bertelmeus van Wee die heeft onssen ghyldenbous ontfanghen van Ghoeryt Ghysbertsoen anno XCV.

2. Item Jan Bovl die heeft oenssen ghyedenbous *(sic)* ontfanghen van Bertelmeus van Wee anno XCVI.

3. Item anno XCVI des daechs nae Nativitas Marie soe hebbe ick Jan Boll onse ghildenbus gheseynt Aelaert Dircksoen

mit een lade mit cruut ende XII loeden, een vorm ende onse ghildenboeck.

Gildeboek N°. 1 fol. 19 verso.

26. 1519. (*De gildebroeders moeten opkomen bij de eerste mis van zoonen hunner medebroeders.*)

Anno XV^{c}XIX.

1. Overdroeghen die ghemeen ghil(de)broeders in een ghemeen morghenspraecke, dat van nou voertaen, als een ghil(de)-broeders-soen syn eerste mys doen sal ende die oudermans myt die ghil(de)broeders daertoe ghebeden worden, soe sellen die oudermans die ghildebroders ter morghenspraeck laten byeden. Ende soe sellen die oudermans mijt die ghil(de)broeders ghaen offeren, elck alsoeveel alst hem belyeven sal, ende daerenboven sel ons busmeyster in der tijt gheven noch van ons ghildegoet een loet gouts van XV stuvers. Ende soe wye daer nyt en quame, die verboerde een stuver.

2. Ende tot ghenen anderen eerste myssen en sel men moghen panden, ten waer dat die ghil(de)broeders gheboeden waren ter morghenspraecke ende ydt te doen waer, dat enych van die ghildebroeders of onse ghilde aenghinge. Ende soe soudmen moghen panden op die koer, als boven ghescreven staet.

Gildeboek N°. 1 fol. 19 verso.

27 [1]). 1502, Januari 31. *Dit is der smede ordinancie.*

Anno vijftienhondert ende twe des Manendaechs nae Conversio Pauli heeft die raet out ende nije overdragen ende belieft dese nabescreven punten te aftervolgen die ghemeen gilden van Vtrecht:

1. In den eersten: waer ijemant van deser tijt voert, die der smeden gilt wynnen woude, die sel der smede gilde geven drie gouden Korvorster Rijnsgulden ofte paeijment hore weerden daervoer in der tijt der betalinge, enden noch daerenboven tien stuvers te resoen; dat is te verstaen elcke ouderman drie stuvers ende onsen busmeister ende bode elx twe stuvers te rasoen; ende dat gelt sel rechtevoert in tegenwoerdicheijt rede wesen.

---

1) Vergelijk hiermede de algemeene ordonnantie op het lidmaatschap der gilden van denzelfden datum, deel I A N°. 20.

2. Item waer enich [1]) borger ofte borgers-kinder, die enich gilde hebben woude, die sel dat gilde geven voer sijn gildegelt half gelt vantghene, dat voerseyt staet, ende een ijgelicke sijn rasoen.

3. Item enich borger, die meer gilden hebben woude, dan hij eerst gewonnen hadde, die sel geven half gildengelt, als voerseyt staet, ende een ygelicken sijn rasoen.

4. Item enich onse gildebrueder sijn ou(t)ste soen, die mit ons dient, mach sijn vaders gilde verheergewaden ende geven nijt meer dan men van outs gewoentliken is.

5. Item enich man, die een leerkijnt aenneemt, dat leerkiint sel der smede gilde geven een gouden Korvorster Rijnsgulden; ende daer sel die meister waer voer seggen ofte dat voer oplegen. Ende setten hijt te werck, eer hij voldaen hadde ofte oerloff hadde van den oudermans ofte busmeister, die verbuerden een pont, alsó dijck als hijt dede.

6. Item waer ijemant, die enich gilde ruerde ende dat gilde nijt voldaen en hadde, so mogen die oudermans denghenen bekoren, die huer gilde gheruert heeft, tot elcke reijsse van twe pont ende also dicke als sijt bevinden, die een helft ter gilde ende die ander heelft ter oudermans behoeff.

7. Item die oudermans van den gilden en sellen geen gildebrueders aennemen, ten sij dat hem kenlick is bij een hantscrijft van den secretarius, dat sij borgers sijn, bijt verbueren van dubbelt borgergelt.

Gildeboek N°. 1 fol. 20.

28. 1502, Mei 13. (*Instructie voor den busmeester.*)

Item anno XV c ende twe op sinte Servaes-dach overdroechgen die oudermans ende die ghemeen gildebruers mit eenre ghemeen morgenspraecke, dat die busmeister in der tijt gheheelliken mit des gilden goet begaen sel ende dat opbueren ende uutgeven sel; dat is te weten: van die gildebrueders, van die leerkijnderen ende van der waken, van des gilden renten ende alle dat den gilde aengaet ende toebehoert. Daervan sel die busmeister in der tijt rekenijnge off doen, drie maenden nadat hij offgaet. Ende daervoer sel die busmeister dan hebben ses pont aen gelt van des gilden goet

---

1) In H.S. staat „emich".

voer sijn loen. Ende dede hij die rekennynge bynnen die drie maenden nijt, als voerseyt staet, dat waer opt verbueren van sijn loen voerseyt; ende daertoe so sel hij geven een vat biers tzijsvrij, dat die gemeen gildebrueders te voren hebben sellen op sinte Loeijgen-avont in die Somer in ons gasthuijs, als wij ons keers te kerken dragen sellen.

Gildeboek N°. 1 fol. 21 verso.

29. 1486, September 1. (*Verkoop van nieuw tinwerk en lood.*)

Anno XIIIIc ende LXXXVI des Vrijdaghes post Johannis Decollacionis.

Sleten die oude overste oudermans mitten ouden raide tusschen die mersluyden-ghilde ende der smede ghilde, ruerende van sekere pandinge, die sy die een den anderen gedaen hadden etc., — te weten alsoe als dan die tynnegieters die marsluyden eerst gepant hadden van nye tynnewarck, dat die mersluyden vercoften, dat der tynnegieters ambocht aengaet, daervan die raet overcomen is, als dat die tynnegieters terecht gepant hebben, alsoe datselve werck nye werc was, dairomme sy gepant hebben, ende oeck datselve hoer ambocht alleen aenginck, als voerseyt is, alsoe dat mede ter wairheyt well ondervonden is by sekeren getuyge, die de raidt dairop gehoert heeft, — ende soe dan wederomme die mersluyde denselven ghilde van der smeede ghepant hebben, omdat sy onder thien pont loots dagelicx vercopende zyn, dat der mersluyde gildt weder aen soude gaen, ofte die tynnegieters van der smede ghildt souden moeten eerst der mersluyden gildt wynnen, eer sy dat doen souden moegen. Want dan die raet ter wairheyt ondervonden ende uutgegaen heeft, als dat die mersluyde dair geen segell off brieff off getoent en hebben van dier vryheyt, noch geen ander slytinge daervan by den raide out ende nye gemaect, dairomme soe (is) die raet hiervan overcomen, alse dat die mersluyde een onrechte pandinge gedaen hebben, ende die smeede een rechte pandinge. Dairom soe sullen die smede hoer pant vry wederhebben sonder enygen schade, alle dage by een ℔; ten wair dat dieselve mersluyde noch tot anderen tyden enyge andere overdrachten brochten ofte toenden, by den raide oudt ende nyeuwe gemaeckt, ofte zekere andere betoen van brieven ofte slytinge.

Gildeboek N°. 1 fol. 22 verso.

30 [1]. 1512, Maart 24. (*Geschil tusschen de smeden en de marslieden over den verkoop van spijkers.*)

Anno XV^c^XII des Woensdaghes nae Letare Jherusalem op Onser Liever Vrouwen-avont Annunciationis.

Die raidt oudt ende nyeuwe hebben gesleten tusschen der smeede ghildt, ter eenre, ende den mersluyden ende anderen, die yserwerck vercopen, ter andere zyden, alse dat nyemant enyge negele, te weten sponnegell oft dairboven, veyll houden oft vercopen en sellen, sy en sellen se selver oft hoer dienres bynnen Vtrecht gemaect hebben. Ende wye hem vermet vorder gherechticht te wesen, vermits dat se tgilde ghewonnen hebben, die sellen hoer besceyt by den gescicten brengen bynnen acht dagen, opdat men dair vorder op verclaren mach. [2])

Gildeboek N°. 1 fol. 23.

31. 1508—1524. (*Lijst van gildebroeders, die het gilde verheergewaad hebben.*)

1. Item dit (syn) die gilbroeder, die dit gild verhergevaden anno ach; doe was Clas Gersoen busmeister.

Item Heinrick Aerson Aert van Til son,

Item Villem Gerson Gerit Inscaeft son,

Item Jan Tonissoen [3]),

Item Lambert Toensoen Jan Toensensoen,

Item Vouter Claesoen Claes Gersoen van Vianen soen [3]).

2. Item int jaer van X heft verhergevaet Coers Jansson op Out-Cerckhoff; doe vas busmeister Claes Gerson.

Ende Cornelis van Welden,

Joest Jan Dansoensoen.

3. Item anno XV C XVIII soe hebben Wyllam Volken Wyllamsoensoen ende Herman Ot Hermansoensoen huer vaders ghildt verhervaert ende hoer resoen betaelt; ende die busmeyster was Jaspar Zweersoen.

4. In(t) jaer ons Heren XV C XXIIII soe hebben Aerryaen Verhaer, Joest Verhaer syn soen, ende Vautter Jacopsoen,

---

1) Deze uitspraak van den raad komt ook voor in het Raads dagelijksch boek i. d. fol. 10 (zie Marslieden N°. 41).

2) Op fol. 24 volgen opgaven van gildebroeders, die van 1529—1532 het gilde hebben verheergewaad.

3) Deze naam is in H.S. doorgehaald.

Jacop Classen syn soen vast, hoer vaders ghyldt verhervaert ende hoer resoennen betaelt; ende die busmeyster vas Jan Andryssen.

Gildeboek N°. 1 fol. 25.

32. 1454, 1464. (*Vrijheid van dienst verleend aan gildebroeders.*)

1. Jan van Riebeeck,
Dirc van der Beeck,
Oelric Timanssoen [1]),

dese sellen dienstvrij wesen ende hoer wive; ten waer dat onse gilde hem elcx wedergave VIII gouden Rinsche gulden, ende soe souden sij jaer daerna dese vriheit hebben.

2. Ende men sel nae deser tijt niemant anders verdingen om meer daerof te nemen ende hem hoer gelt weder te geven. Dit gesciede int jaer MCCCC ende LIIII.

3 [2]). Item Claes Ketelaer sel dienstvry wesen vier jaer lanck, ingaende anno LXIIII op sunte Loeyen-dach.

Gildeboek N°. 1 fol. 27 verso.

33. (15de en 16de eeuwen.) (*Lijst van gildebroeders, die het gilde hebben verheergewaad.*)

Dese naebescreven hebben der smede ghilde verheervaert:

Jan van Breda Henricszoen [1]),
Henric van der Weyde [1]),
Jacob Aerntssoen [1]),
Ghisebrecht Mertijnssoen [1]),
Euert Euertssoen van der Beeck [1]),
Claes Jan Koster soen [1]),
Ghysbert van Linscoten,
Jan Jacobsoen van Wijnkel [1]),
Matheeus Willam Hubertssoenssoen,
Herman Goesens Bormans soen,
Euert Koeyfen soen [1]),
Vreric Mertenssoen [1]),
Aernt Aernt de Brunen soen,
Gheriit Grawaert Dircssoen [1]),
Willam Hughensoen,
Jan Gherit Tolnaers soen,
[Alfer ?] Berntssoen van Wyc,
Jan Gherits Janssoen,
Aernt Aernts van Clef,
Heinric van Vlueeten Gherytsoen [1]),
Dirc Hermansoen die goutsmit,
Wyllam Ver Kuel,
Joest Dirc Garstmanssoen die heeft ons ghild verheervaert [1]),
Jan Ghysbert Euertssoenssoen,
Tonis Berntssoen,
Jon *(sic)* de Ryc [Bribet ?],
Jan Butendyc soen,

---

1) Deze naam is in H.S. doorgehaald.
2) Deze alinea is in H.S. doorgehaald.

Ariaen Heinrickzoen van Balegherien,
Aryaen Ewout Valekennaer soen,
Wijllam Oelryczoen,
Andries var Haer,
Gy(s)bert van Leven,
Ariaen Claessoen,
Willam Keysser,
Jan Aerntsoen van Baern,
Herman Berntsoen,
Henryck van Housden,
Gherit Jansoen van Nerden,
Ghysbert de Grouter,
Gheisbert Henryck Boenen soen,
Beernt Tuenissoen anno LXXXII,
Claes Floryssoen,
Heinric Jansoen van Elten,
Henryck Henr(i)cksoen de speldemaker,
Henryck soen van Haem,
Wyllam van der Mern soen, [1])
Claes Florys,
Jost Gheretsoen wan Beemel heeft syn vvaeders ghiel vverherwaert anno XII.

Gildeboek N°. 1 fol. 28.

34. 1461—1478. (*Vrijheid van dienst verleend aan gildebroeders.*)

1 [2]). Item Bertelmeeus van Wee sel dienstvry sitten drie jaer lanck, ingaende Onser Vrouwen te Lichtmysse int jaer ons Heren dusent vierhondert een ende tsestich.

2. Item Henryck Holbertsoen die sel dienstvvrij sytten, tout der tyet toe hey hielly(c)t off mesterrye seet Ende dit is overgheven in de ma(r)ghensprake anno LXXVIII.

3. Item Gheryt Poluelsoen die zel dyensvvry sytten IIII jaer lanck, inghaende Onsen Wrouwen te Lychmysse int jaer ons Heren MCCCC ende LXXX.

4. Item Ghoryt Jacopsoen die sel dynsvvry sytten, tot der tyt toe dat hey hiellycte of dat hie messtenrye seet; anno LXXVIII.

Gildeboek N°. 1 fol. 29 verso.

35 [3]). 1484, Maart 28. (*Geld door het gilde geleend van het Eloyen-gasthuis.*)

Item sunte Loyen gasthuuys heeft ons ghild gheleent VIII Rynsche gulden current ende XVI stuvers anno LXXXIIII te Mitvasten.

Gildeboek N°. 1 fol. 29 verso.

---

1) Hierna zijn in H.S. een paar regels geradeerd.
2) In H.S. is deze alinea doorgehaald.
3) In H.S. is dit stuk doorgehaald.

36 [1]). 1447—1453. (*Vrijheid van dienst verleend aan gildebroeders.*)

1. Item Loff van der Haer zel dynstvry sytten drie jaer lank naestcomende; int jaer van zeven ende viertícht.

2. Ghiisbert die Brwn sel dinstvry sitten twe jaer lanc na Onser Vrouwen-dach int jaer van XLVIII.

3. Item Aernt Roelofssoen van Baern sel dienstvrij sitten, ter tijt toe dat hij gehijlic is. Dat is belieft in der gemeenre morgensprake in den jaer van LIII; doe waren oudermans Heinric van Nyevelt ende Gerijt van Boemel.

Gildeboek N°. 1 fol. 30.

37. 1457, Februari 1. (*Levering van waskaarsen.*)

Int jaer ons Heren dusent vierhondert seven ende viiftich op Onser Vrouwen-avont to Lichtmis, die doen was opten Dinxdach, so wert gegonnet ende ghegeven bij consent ende believinghe der oudermannen mit den gemenen gildbroers in der ghemeenre morgenspraeck Jan van Wee, onsen gildbroer, den dienst van den was ende onsen ghildekeersen al to maken tot sin live, ende alsolange als hij levet.

Gildeboek N°. 1 fol. 30.

38. Z. j. (*Vrijheid van dienst verleend aan gildebroeders.*)

1. Item Jan van Hilhorst zel dienstvry zitten mit twe smytten.

2 [2]). Jan van Wesel zel dyenstvry zitten mit ziin wiif.

3 [2]). Item Gherit van Amersfoert zel dienstvry zitten.

4 [2]). Item als Willam Zael onse ghildebroeder vart, zoe sel hy dienstvry zitten.

Gildeboek N°. 1 fol. 30 verso.

39. 1443, 1446. (*Benoeming van den keurmeester van het ijzer.*)

1. Item Aernt van Cleef zeel yserprover wesen ziin leven lanc, heeft onse mene gilde overdraghen int jaer van XLIII des Sondaghes na Onse Vrowen-dach Annunciationis.

2. Int jaer van XLVI, na dode Aernts voerscreven, wert dese offici gegeven Henric Bor de sloetmaker, in allen scijn als voerscreven stat.

Gildeboek N°. 1 fol. 30 verso.

---

1) In H.S. is dit stuk doorgehaald.

2) In H.S. is deze alinea doorgehaald.

40. 1445, December 1. (*Vrijheid van dienst verleend aan gildebroeders.*)

1 [1]. Item onse meen gilbroder overdroghen int jaer van XLV op zunte Loey-dach in de Winter, dat Claes Gheriitsoen de mesmaker V jaer dienstvry zitten zel van onse ghilde, omdat hi te jonghe was te bet te gaen.

2 [1]. Item Herman van Santen sel dienstvry sitten siin leven lanc; ende zijn wijf, alsolange als sy ongehilict saet na Hermans doet.

Gildeboek N°. 1 fol. 30 verso.

41. (14de en 15de eeuwen.) (*Lijst der gildebroeders, die niet met het gilde dienen.*)

Dit syn onse ghildebrueders, die mit ons niet en dyenen:

Steuen Roelofzoen die droechschere,
Euert van den Poll [2],
Dirc Godeuaertssoen,
Pouwels Steuenssoen,
Jacob Bott,
Aernt van Scalcwijck [2],
Jan van der Natt [2],
Jan van Zonnenberch [2],
Jan van Dryel [2],
Dirc Heymericssoen,
Jan Peterssoen,
Willam Eenoghe [2],
Willam Bertoutssoen [2],
Beernt die barbier [2],
Jan Knoep [2],
meyster Yoest die barbyer [2],
Euert van Broechusen [2],
Claes Janssoen [2],
Wyllam dye scherslyper,
Aelbert van den Damme [2],
Euert Voscuul [2],
Tyman die Voss [2],
Jan van Osenbrugge [2],
Gheryt van Ede [2],
Jan van Tuernout,
Dirc Matheeussoen [2],
Peter van den Velde [2],
Jan van der Kule [2],
Henric van Nyweneg [2],
Gherijt van Zulen [2],
Jan Claessoen die spanneghieter [2],
Corst die barbier [2],
Jan Sybertsoen,
Pelgrym van Hoy,
Jan Boy,
Maes de hernysmaker [2],
Peter Rutghersoen,
Beernt Willamsoen van Blochouen [2],
Jacob Jacobssoen,
[Gunter?] Steyn [2],
Dirc Janssoen de mesmaker [2],
Gheriit Jacobsoen van der Goude,

1) In HS. is deze alinea doorgehaald.
2) In H.S. zijn deze namen doorgehaald.

Kornelis Janssoen,
Willam de Vos,
Jacob Jacobssoen van Bentem [1]),
Gherijt Hubertsoen,
Willam Hubertsoen,
Jacop Bouwenssoen,
Jan Heinricxsoen van Bernevelt [1]),
Jacob Hubertsoen,
Aernt Heinricssoen,
Jan van Neerden,
Jan Ghijsbertssoen die bensvercoper,
Heinric Nannensoen [1]),
Splinter Nannensoen [1]),
Jorys Iacobssoen [1]),
Aelbert Vrerickssoen,
Beernt Lambertssoen,
Aernt Goessensoen,
comen Jacob die Meyster,
Dirc van Hamelenberch [1]),
Louwerens de berbier,
Bernt Proeys,
coman Henric,
Dirc van Wael,
Dirc de Vroede,
Aelbert Corneliszoen,
Euert Ghijsbertzoen,
Gysbert Sca,
Ares Knyf,
Gysbert van Laer,
jonge Jan Knif,
Tyman Knif,
Gherit Harbertsoen,
Peter Jacopsoen van Zuaterken,
Corn(e)lys Matheus.

Gildeboek N°. 1 fol. 31.

42 [2]). 1538, Augustus 14. (*Ordonnantie op het smeden-gilde.*)

Anno XV c XXXVIII des Woensdaichs den XIIII[en] Augusti.

Schout, borgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten die smede-gilde te hebben ende te gebruycken dese naebescreven articulen ende puncten;

1. = *Snijders-gilde N°.* 18 *art.* 1, *met wijziging van* „der snijder gilde" *in* „der smede gilde" *en van den slotzin in* „Ende noch daerenboven thien stuvers te raesoen reet, daervan elcke deken drie stuvers, die busmeyster ende die bode elcx twee stuvers off hebben zellen".

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der smede gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der smede gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

---

1) In H.S. zijn deze namen doorgehaald.

2) Volgens het R. D. B. i. d., fol. 90, werd deze ordonnantie „in den rayde gelesen ende voert by den raide beloeft ende belieft".

6\. = *Wantsnijders-gilde N°*. 30 *art*. 6.

7\. = *Wantsnijders-gilde N°*. 30 *art*. 7.

8\. = *Wantsnijders-gilde N°*. 30 *art*. 8, *met wijziging van* „wantsnijder-gilde" *in* „smede gilde".

9[1]). Item eenich der smede-gilt brueder zyn oudste zoen, die mit tgilde voirseyt dient, mach zyns vaders gilde verheergewaeden ende gheven nyet meer dan een out botdrager.

10[2]). Item waer enich gildbrueder van deser gilde, die een leerkynt aenneempt, soe zel dat leerkijnt der smede gilde gheven een gouden Koerforster Rijnschgulden ende daer zell die meyster waer voer seggen off daervoer opleggen. Ende sette hy hem te werck, eer hy voldaen hadde ofte oirloff hadde van den dekens ofte busmeyster in der tyt, die verbuerde vier stuvers, alsoe dicke hyt dede, halff tot Keyserlycke Majesteyts ende stadts behoeff ende halff tottes gilde ende dekens behoeff.

11[3]). Item waer yemant, die der smede gilde ruerde ende tgilt nyet voldaen en hadde, zoe moegen die dekens denselven becoeren tot elcker reyse van 2 gl.[4]), ende alsoe dicke als zyt bevynden, tot behoeff als voeren.

12[5]). Item soe wye wrochte smergents voer vier uren off savonts nae acht uren, die moegen die koermeysters elck in hoer quartier becoeren tot elcke reyse van eenen stuver.

13[6]). Item soe wye den koermeyster onverdient onredelicke woerden ghave, die verbuerde eenen stuver.

14[7]). Item soe wat koermeyster des avonts, nae die clock acht geslagen waer, ende smorgens voer vier uren nyet uutginck ende men hem werckende vonde, soe moegen twee giltbrueders hem becoeren van twee stuvers.

15[8]). Item gheen giltbrueder en zal hebben meer dan eenen toen, ende die bynnen zynre dueren, daer hy woent, bijt verbueren van eenen stuver, alsoe dicke als hyt doet. Ende

---

1) Vergelijk N°. 27 art. 4.

2) In H.S. staat boven en naast dit artikel „nota". — Vergelijk N°. 27 art. 5.

3) Vergelijk N°. 1 art. 3.

4) In H.S. stond oorspronkelijk „acht stuvers", wat door dezelfde hand later aldus gewijzigd werd.

5) Vergelijk N°. 1 artt. 13—17.

6) Vergelijk N°. 1 art. 46.

7) Vergelijk N°. 1 art. 22.

8) Vergelijk N°. 14.

nyemant en sall enich gewrocht werck by der strathen veyl dragen, then zy dat se yerst der smede gilde gewonnen zellen hebben.

16 [1]). Item ten zel gheen vreemden man enich gewrocht werck vercoepen dan van des Vrydaeges te twee uren off tot des Saterdages daernae des namiddages te twee urren toe.

17. Item alsoe die goutsmeden soe vroech ende laet wercken moegen, als zy willen, daervoer zellen zy gheven tot behoeff der armen giltbruederen ende -susteren in tsynte Loeyen gasthuys elck tsjaers twee stuvers.

18 [2]). Item then en zel geen man sekerheyt hebben aen een knecht, ten waer hy hem gehuert hadde om een seker loen.

19 [3]). Item dat voertaen gheen knecht, die verhuert is, by een ander meyster zel moeghen wercken, eer zyn verhuerde tyt uut is, ende insgelycken en sell gheen meyster enich verhuerde knecht ter werck setten, byt verboeren van elcx enen Karolus-gulden tottes Keyserlycke Majesteyts, deser stadt ende der smede gilde behoeff, elcx een derdendeel.

20. Welverstaende, waer dat tusschen meyster ende knecht enich twyst geviele vant voirscreven, soe zellen die dekens in der tijt mit drie ofte vier van den bequaemsten uuten gilde die scelinge hoeren ende verlycken moegen.

21 [4]). Item then sal gheen meyster een knecht moegen aennemen, hy en heeft twee jaeren zyn ambocht eerst onder een meyster geleert; ende dat bewysen, off hy zall wercken voer een leerknecht ende leerkiintsgelt sculdich wesen.

22 [5]). Item waer eenich giltbrueder, die mit deser gilde diende ende jairlicxe oncosten mede betailde ende hy storve, soe mach zyn outste zoen zyn gilde verheergewaiden mit twee stuvers bynnen jairs. Ende will hyt bynnen zyns vaders levende live wynnen, zoe sell hy gheven twaleff stuvers ende twee pont was. Ende had hy meer soenen, all waerent oick bastaerden, die moegen deser gilde wynnen mit twyntich stuvers ende drie pont was, weder die vader levende off doot is. Ende alle zyn kynderen zyn vry vant leerkyntsgelt.

---

1) Vergelijk N°. 1 art. 24.
2) Vergelijk N°. 1 art. 28.
3) Vergelijk N°. 1 art. 50.
4) Vergelijk N°. 1 art. 30.
5) Vergelijk N°. 1 art. 36.

23 [1]). Item waer enich coepman, die der smede bode omseynden om yser ofte colen te vercoepen, ende hy vercoft ende nyet betailt en worde, soe soude hy ghaen totten bode ende soe soude die bode voirt gaen totten dekens ende seggen hem, dat hy die man nyet betailt en hadde. Ende soe souden die dekens gaen ende werpen dat aenbeelt vant block, off verbieden hem zyn werck, totter tyt toe dat hy die coepman betailt hadde. Ende men soude den coepman een herberch wysen, daer hy teren soude op desghenen cost, die den coepman nyet betailt en hadde. Ende wairt dat zy dien bode nyet omgeseynt hadden, soe en souden die dekens daer gheen recht off doen. Ende hier sellen die dekens off hebben enen stuver ende die bode enen halven stuver van denghenen, die nyet betailt en hadden; ende dat soude men hem mede terstont uutpanden mit des coepmans gelt des derden daichs off op wat tyt daerna, dat die coepman des rechts begeert.

24 [2]). Item zoe waer dat men yser off colen vercoepen wil, daer en zel nyemant comen intselve gelach, dan die daer coepen, ende nyemant anders, om den coipman daer nyet by verzwaert te werden, twelck tot achterdeel van der gemeent wesen souden; byt verboeren van eenen Karolus-gulden tot des Keyserlycke Majesteyts, deser stadt ende der gilde behoeff, elcx een derdendeel.

25 [3]). Item dat gheen mesmaker meer dan een leerknecht hebben zal in twee jaeren, then waer saicke dat die leerknecht gebreck crege, soedat hy tot dat ambocht nyet en dienden, off dat hy bynnen de twee jaeren storve, ewechliep off dat hy hem oneerlick regierde, dat kennelyck waer, soe mach die meyster enen anderen aennemen, twee jaeren lanck, in manieren voirscreven. Ende soe wye dat verbraicke aen beyden zyden, die verbuerde acht stuvers, halff tot tsinte Loeyen gasthuys ende dander helft totter Keyserlycke Majesteyt, deser stadt ende dekens behoeff in der tyt.

26. = *Wantsnijders-gilde* N°. 30 *art.* 24.

27. = *Wantsnijders-gilde* N°. 30 *art.* 25.

Ja. van der Voort *in absentia subscripsit.*

Gildeboek N°. 2 fol. 1.

---

1) Vergelijk N°. 3.

2) Vergelijk N°. 12 art. 2.

3) Vergelijk N°. 21.

43[1]). 1377, Januari 31 (*Uitspraak van de gemeene oudermannen in het geschil tusschen de smeden- en riemsnijders-gilden over de indeeling van eenige ambachten.*)

Dit ist ghesceyt tusschen den smeden, opte een zyde, ende den ryemsnidere, opte ander side, van der ghemeenre oudermanne weghen:

1. In den eersten so sette wi den ryemsnideren toe, also alsi van outs ghehat hebben, alse die terningmakers, die lanteernemakers, die blazebalchmakers ende die kammakers; ende die smede sette wy toe de naeldemakers, die spannegieters in vormen, die men te kermisse vercoipt.

2. Voert sette wy die speldemakers halff ende halff; ende des zellen die smede den eersten hebben ende die ryemsnydere den anderen.

3. Ende daermede zellen zy gescheyden ende in vreden wesen, dat van deser zaken roert, ende alsoe voert, ewelicken voert.

4. Soe wye van desen voirscreven neringhen in der smede gilde waer, die zoude daerin bliven ende dienen, alst haerghecoemen waer. Ende diergelijcke in der riemsnyder ghilde, die daerin waer, die soude daerin blyven dienen den ghilde, daer hi in waer. Ende dit ghilde zoude hi erven zinen oudsten zoen, alse ghewoentliken is.

5. Behoudelic den smeden, dat zi hoerre selfs blaesbalge maken ende vercoepen moegen, deen den anderen, die tot hoeren ambochte hoert.

6. Voert waer enich spannegieter, die ryemmaken woude, die soude der ryemsnyder gilde wijnnen, — ende waer enich ryemmaker, die spannegieten woude, die soude der smede gilde winnen van deser tijd voert, — die tghilde noch winnen zoude.

---

1) Deze uitspraak werd door den raad „gerenoveert, geapprobeert ende belieft" op 23 April 1554, zie R. D. B. i. d. fol. 118 en Gildeboek N°. 2 fol. 10 verso (waar de datum echter abusievelijk 16 April 1554 luidt). Achter het in het Gildeboek opgenomen raadsbesluit dd. 1554 volgt dan de in den tekst opgenomen beslissing met den titel: „Item hiernae is geinsereert ende gescreven in dit bouck copie van tvoirseyde gesceyt ende overcomen. Copie". Op verzoek van de dekens der beide gilden werd in 1554 tevens, als sanctie op de naleving der uitspraak, door den raad bepaald: „Ende dat op een peen van drye Karolus-gulden, te verboeren by de deeckens, die contrarie tvoirscreven gesceyt yemant van de speldemaickers voer zyn buert aenname, tot behouff van den Keyserlycken Majesteyt, deser stadt ende partye geinteresseerde, elcx een derdendeel. Ende mede dat elcx van den deeckens gehouden souden zyn den anderen te adverteren, als yemants enich speldemaicker aenname, op gelycke pene als voeren, die zulcx verswegen hadden".

Ende alle punten zonder argelist.

Ende van desen vorwarden voerscreven zo zijn deser brieve twe: dės hebben die smede een, ende die riemsnider hebben die ander, ende elc heeft des anders brieff mit hoers ghilden zegel besegelt.

Dit ghesciede int jaer ons Heeren dusent drehondert zeven ende tseventich des Saterdages na sinte Pouwels-dach Convercio.

Gecollationeert dese voirscreven copie tegens zyn originaele welbesegelde brieve mittet segele van der ryemsnydere voirscreven gilde, ende es bevonden daermede te accorderen. By my

Ja. van der Voort.

Gildeboek N°. 2 fol. 11.

---

b. Andere bepalingen.

44. (14de eeuw.) (*Allooi.*)

Ene marc sulvers, de men doet werken, de en sel nyet meer laken dan ses coninx enghelsche, te houden na der ouder assaye.

Liber Albus fol. 22 verso.

45. 1366 [1]). *Van den potgheteren.*

Dit is de raet overeenghedraghen, dat nyemant meer ghieten en zel teffens in zine huse dan Peter Oem Heynensone CCC pont, Jacob de Cannemaker CCCC ℔, Heyne Vrese LXXV ℔, Dyderic van Lederdam C ℔, Gheriit van Lederdamme C ℔, Jan de koeperslagher CC pont, bi V ℔. Ende nyemant en zel ketelcoeper ghieten in die Viesteghe, op een jaer siin ambocht. Deser cedelen siin tue.

Θ 2 fol. 42 verso.

46. 1378, Augustus 4. (*Willekeur wegens het maken van valsch werk.*)

Int jair van LXXVIII. . . . .

In denzelven jare des Woensdaghes na zinte Peters-dach ad Vincula wilcoorde Jan de Wachter, de goutsmit, de men heet IJzendoren: waert dat hi ummermeer enighe va(l)ssche

---

1) In H.S. staat dit stuk tusschen andere dd. 1366, vgl. ook Liber Hirsutus Minor fol. 6.

ringhen ofte valsch werc makede, dat ment rechten zoude aen ziin liif. Ende hi zel viif jare uter stat wesen.

Θ 2, fol. 78 verso.

47. (1382? [1].) *Dit is de oerdinanci van den goutsmeden.*

1. In den eersten: dat nyemant zulver wercken en zel binnen der stat van Vtrecht noch binnen hore vryheyt, dat meer aloeys houden zel die marc dan I ɉ vierendeel, bi enen koer van II ℔ ende dat werc ontwe te slaen.

2. Item van elker marc zulvers, die zi werken mitten hamer, daer en zellen zi nyet meer of nemen van lakinghe dan ɉ loet.

3. Item van ghegoten wercke, van metselrien, van alivuren ende van pertseringhe eņ zellen zi nyet meer van lakinghe nemen dan van der marc een loet.

4. Item zel elc goutsmit zijn wercke teyken mit zinen teyken, dat men teyken mach, eer hyt uut zinen huze laet draghen, bi III ℔. Ende dat zel hi voert leveren den weerdeyn van der stat, bi denzelven koer; die zelt mede teyken mitter stat teyken.

5. Item dat zulver, dat alzo cleyn is dat men nyet teyken en mach, dat zel alzo goet wezen van aloy, alze voerscreven is, bi enen koer van II ℔ ende dat werc ontwe te slaen.

6. Item wat werc ghevonden worde ghevullet mit lode, mit yser of mit anders enyghen zaken, dat men proeven mochte dat valsch waer, die dat makede ofte maken dede mit voerrade, verboerde dat werc, ende dat zoudmen ontweslaen. Ende des zoude hebben de stat de ene helfte ende die ghezworen die ander helfte. Ende die dat makede zoudmen houden voer enen valscher.

7. Voert en zel nyemant zulverwerc te cope houden ofte te cope draghen, ten zi alzo ghoet van aloy, alze voerscreven is, bi enen koer van III ℔, alzo dicke als men dat vonde.

8. Voert en zellen die goutsmeden gheen coperen werc maken te cope, ten zi kercwerc, bi enen koer van III ℔.

9. Item en zel men ghene valsche stene zetten in goude, noch gheen fine steen in coper of in latoen, bi X ℔. Ende waer dat zake dattet yemant te cope hielde mit voerrade, die

---

1) Deze ordonnantie volgt in H.S. op eene (op fol. 13), welke gedateerd is „opten Dertienden-dach in den jaer van LXXXII" en wordt (op fol. 15) gevolgd door eene overdracht dd. „in den jaer van LXXXII": zij is dus waarschijnlijk van 1382.

verboerde dienzelven koer, alzo dicke alze hi daermede bevonden worde.

10. Item waer enijch man, die enyghe penninghe vergulde, die op goutmunte gheslaghen waer, die zulver of coper waer, die verboerde een jaer zijn ambocht, ten waer dat hi een gat daerin sloeghe, dat men bescheydelic zien mochte.

11. Voert en zel gheen man zulver bernen dan openbaer bi der strate mit open doeren van zinen huze, bi enen koer van III ℔, alzo dicke als men dat proeven mochte.

12. Oec en zel gheen man zulver bernen, ten zi ghoet fijn-lodich zulver ende dat gheteykent mit zinen teyken, eert uut zinen huze gaet, bi enen koer van III ℔. Ende dat zulver voert leveren den weerdeyn, bi denzelven koer. Ende die zelt teyken mitter stat teyken. Ende waer dat zake dat den weerdeyn dochte, dattet nyet fijn ghenoech en waer, zo zout de goutsmit anderwerve opzetten ende fijn maken op zijns selfs cost.

13. Voert waer enijch man, die zulver bernde, dies nyet en teykende ende den weerdeyn nyet en liet teyken ende dat zulver wechbrochte, hi verboerde alzovele zulvers, alze hi wechbrochte, ende darentens een jaer zijn neringhe.

14. Voert zellen zi hebben van elker marc zulvers te bernen, alst uten test coemt, II grote; maer wat zi bernen beneden zes loden, daerof zellen zi hebben van elken lode IIII d.

15. Ende op alle dezen punten zel men zetten twe goutsmede, die men daertoe eden zel, ende enen weerdeyn, die men oec daertoe eden zel, ende die zel hebben der stat teyken. Ende die weerdeyn zel hebben alle der goutsmede teyken in een tin gheslaghen. Ende die voerghenoemde ghezworen mitten weerdeyn zellen hebben van elken stuc ghewrochts wercs te teyken, ist groet of cleyn, I d.; ende van elken stuc ghebernts zulvers, dat boven IIII loden is, I d. ende beneden IIII loden nyet.

16. Ende heeft yemant zulver ghewrocht, dat nyet goet ghenoech en waer na dezer aloy, die maecs hem qwijt tusschen hier ende zinte Jacobs-daghe, bi zulken koer, alze daerop staet.

17. Voert waer enijch man, die bisscops-grote uter stat voerde, daer ze te vuere ghebrocht worden, ofte dat hi ze vercofte, daer men ze te vuere brochte, die verboerde L ℔, alzo dicke alze hi daermede bevonden worde.

Die Roese, fol. 13 verso.

48. 1398, December 17. *Die brief van zinte Loyen outaer.*

Wy Tyman Trinde ende Iohan Vos, kercmeysters in deser tijd der kerken tot Buerkerke tUtrecht, doen cond allen luden, dat wi van der kerken weghen voerscreven overdraghen sijn mitten oudermans ende ghemene ghildebroeders van der smede ghilde tUtrecht alsulke punten ende vorwarden, alse hierna bescreven staen, roerende van zinte Loys outaer in der kerken tot Buerkerke voerseyt:

1. In den eersten so sel zinte Loy staen boven den heylighen Sacrament over zinte Loys outaer, also alst nu staet, duerende alsolanghe alse dat heylighe Sacrament staende blijft, daert nu staet. In zulken manyeren: waert dattet heylighe Sacrament hiernamaels tot eenre ander stede gheset worde, so sel men zinte Loy weder zetten, also alse hi te voren stont, eer dat heylighe Sacrament daer ghezet wart, dat is te verstaen beneden op datzelve outaer.

2. Mit zulken vorwarden, dat wi ende die kercmeysters, die namaels wesen zellen in der kerken voerscreven, tot elken tween tiden, alse men sinte Loys feeste begaet [1]), setten zellen van der kerken weghen voerseyt op zinte Loys outaer vijf wassen keersen, elc weghende een pont, die bernende bliven sellen des avonts die vesper uut ende des morghens die misse uut ende also voert jaerlix.

3. Mede so zijnt vorwarden, dat die ghildebroeders voerseyt tot elker tijd van sinte Loys feest voerscreven ghebruken moghen des morghens ende des avonts der voerseyder kerken tortisen, orghelen ende klocken; in sulken manyeren, dat die kerke voerseyt hebben ende behouden sel al alsulc was, alse men brengt sinte Loy voerscreven, ende alsulc ghelt, alse men brengt in sinte Loys bloc voer desen outaer voerscreven.

4. Voert so sellen wi ende die kercmeysters, die namaels wesen sellen, jaerlix tot sinte Loys feesten die grote keerse, die men draecht voer den ghildebroeders voerscreven, lenghen, alle archeit uutghezet.

Ende opdat dit vaste ende stade blive, so hebben wi kerc-

---

1) Nl. op 25 Juni (St. Eloy in den Zomer) en 1 December (St. Eloy in den Winter).

meysters voerscreven onse seghelle aen desen brief ghedaen tenen orconde.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXCVIII des Dinxdaghes na zinte Lucien-dach.

Registerboeck der Buerkerck, bladz. 38.

49. 1412, Januari 27. (*Aansprakelijkheid tegenover den meester voor schade, veroorzaakt door een leerling.*)

Want scepen, rade ende oudermans ter waerheit mit voel goeder tughen uutgegaen ende gevonden hebben, dat Euert van Lyelaer gelooft heeft Jacop van den Dyck, den goutsmit, doe hy jonge Euert, sinen soen, bestaedde aen Jacop voirseyt, dat jonge Euert Jacop sinen meyster trouwe wesen soude; ende daerna, doe Jacop ende siin wiif tot Antwerpen varen souden, dat jonge Euert doe geloofde ende aennam Jacops, siins meysters, goet truwelic ende wel te bewaren; ende doe Jacop voirseyt siin goet verloren hadde, dat Euert van Lielaer voirseyt, jonge Euerts vader, doe in Jacops huse quam ende seide openbaerlic Jacops vreenden toe, dat hy Jacop voirseyt also reckeliken kende, zo wanneer dat Jacop thuus quame, zo wes Jacop dan zeide mit sinen simpelen woerden, dat hy verloren hadde, dat Euert hem dat wel betalen ende vernuegen woude, — hierom hebben scepen, rade ende oudermans overdraghen ende gesleten eendrachtelic, dat Euert van Lielaer Jacop van den Dyck voirseyt betalen sel die twehondert gulden ende XV wit, die Jacop hem gheeysschet heeft voer sinen schade, alsoverre Jacop voirseyt ende siin wiif dat mit horen eeden hielden, off sovoel min, alse sy daerof hielden; te betalen die een helfte tot Paesschen naestcomende ende dander helfte zinte Jacops-misse daer naestcomende, off binnen XIIII daghen na elken termiin voirseyt. Ende Jacop voirseyt ende siin wiif waren bereyt voer onsen rade horen eet te doen up die twehondert gulden ende XV wit voerscreven van sinen schade voirscreven; welken eet hem Euert voirseyt om Goits willen verliet in tegenwoerdicheit sraets. Ende hiervoer sellen Euerts borgen van Lielaer behaft wesen, die hy gheset heeft aen ons raets handen alse:

Jan Gueden soen, Egbert Bierdrancker, Willam Timanssoen.
Euert Bot, Vrederic van Voerde,

R. D. B. dd. 1412, sWoensdages na Pauli Conversio, fol. 82 verso.

50. (1433, Februari 3 [1].) *Dit is de nywe ordinancie van den goutsmeden, also die raet dat overdragen heeft.*

1. In den iersten dat men geen gout erger warken en zell, then zell houden XVIII koraet, ende dat heet toetsgout; mer beter, die will. Ende yemant, die hierin brueckte, die verbuerde van elken werck, een onsse wegende, V ℔, ende dairnboven wegende X ℔ van elken werck.

2. Item zo en zell nyemant binnen onser stad off in onser stad vryheide enige gemunte gouden penning symenteren om ter munten te brengen off anders yemant te vercopen, by enen koir van X ℔ van elker reysen; ende hier mogen die vijnres om eden dengenen, die sy willen. Behoudelick dat een goutsmijt well op syment setten mach ende fijn maken sijn gout, dair hy mede vergulden woude off dat hy verwerken woude, ende anders niet. Ende yemant, die den gesworen den eedt weygerde, die verbuerde tot elker reyse X ℔.

3 [2]. Item zo en zellen die goutsmeden geen coperwerck maken te coep, then sy kercwerck, by enen koir van twe pont tot elker reysen, ende dat werck ontwe te slaen.

4 [3]. Item zo en zel men geen valsche steen setten in goude, noch geen fijn steen in coper off in lathoen, by enen koir van X ℔. Ende wairt datter yemant te cope hielde mit voirrade, die verbuerde den koir van elken stuk X ℔.

5 [4]. Item wair enich man, die enige penninge vergulde, die op goutmunte geslagen waren, die zulveren off coperen waren, die verbuerde een jair sijn neringe off ambocht ende den koir van V ℔, then wair dat hy een gat dairin sloege, dat men bescheidelick sien mocht.

6 [5]. Item dat men geen zulver werken en zell binnen der stad van Vtrecht noch binnen hare vryheiden, dat meer alloys

---

1) Deze ordonnantie staat in „Die Roese" tusschen stukken van het jaar 1433. Wij mogen haar dus dateeren op 1433, (Februari 3) „des Dinxdages nae Onser Vrouwen-dach te Lichtmysse", op welken datum in het Buurspraakboek vermeld wordt: „Een ordinancie is gemaect van den goude ende zulver, dat men hier werken zell. Ende daer sel men een cedel off uuthangen voir der scepen huys, sodattet een ygeliken weten mach, dient angaet. Ende dat hem daer niemant ynne en versume" (Bspr.b. dd. 1433, fol. 25).

2) Vergelijk N°. 47 art. 8.

3) Vergelijk N°. 47 art. 9.

4) Vergelijk N°. 47 art. 10.

5) Vergelijk N°. 47 art. 1.

houden zell die Coelsche marck dan drie vierdell van enen Koelschen lode, by enen koir van II ℔ ende dat werck ontwe te slaen.

7 [1]). Item van elc marck, dat sy werken mit den hamer, zellen sy off nemen van lakinge ɉ loot ende niet meer, by enen koir van enen ponde.

8 [2]). Item van gegoten werck, van metselrien, van alivueren ende van peertsiringe en sellen sy niet meer nemen van lakinge (dan) van der Koelscher marck I loot, by enen koir van I ℔.

9. Item in alle cleyn werck, dat men in zeeschuum ghiet, dair sel men in zetten in de Koelsche marck fijns zulvers een Koelsch loet alloys ende niet meer, by twe pont.

10 [3]). Item dat zulverwerck, dat also cleyn is dat ment niet teykenen en mach, dat sell also goet wesen van aloy, als voirscreven is, ende dat in den zeeschuum gegoten is, by II ℔.

11 [4]). Item wat warck gevonden worde ghevullet mit lode, mit yser off mit anders enigen saken, dat men prueven mocht dat valsch wair, die dat maecte off maken dede mit voirrade, die verbuerde dat werck ende dat zoude men ontweslaen. Ende des souden hebben die stad die ene helfte ende die gesworen die ander helfte. Ende die dat makede soudmen houden voir enen valscher.

12 [5]). Item zo en zell niemant zulverwerck te cope houden off te cope dragen, then sy also goet van aloy, als voirscreven is, by enen koir van X ℔, also dicke als men dat vonde.

13 [6]). Item zo en zell geen man zulver bernen, dan mit open dueren ende openbair in sinen huyse, by enen koir van II ℔, also dicke als men dat proven mocht.

14 [7]). Item zo en zell geen man zulver bernen, then sy goet fijn-lodich zulver, ende dat teykenen mit sinen ende der stad teyken, eert uut sinen huse gaet, by enen koir van II ℔.

15 [8]). Item wair enich man, die zulver bernde ende dat niet en teykende, als voirscreven is, ende dat zulver wechbrochte

---

1) Vergelijk N°. 47 art. 2.
2) Vergelijk N°. 47 art. 3.
3) Vergelijk N°. 47 art. 5.
4) Vergelijk N°. 47 art. 6.
5) Vergelijk N°. 47 art. 7.
6) Vergelijk N°. 47 art. 11.
7) Vergelijk N°. 47 art. 12.
8) Vergelijk N°. 47 art. 13.

by hem off by yemant anders, die verbuerde alzovuell zulvers, als hy wechbrochte, ende dairtoe een jair sijn neringe. Ende dat zulver zouden hebben die coermeysters die ene helfte ende die raet van der stad dander helfte.

16 [1]). Item zo zell elck goutsmijt sijn werck teykenen mit twe teyken, alze dat een teyken van sinen teyken ende dat ander sell wesen der stad teyken, eert uut sinen handen gelevert wart, dat groff werck is ende men gewoentlick pleecht te teykenen binnen Vtrecht ende in anderen goeden steden, by twe pont. Uutgenomen dat gebernt zulver is, sellen die gesworen teykenen; ende van elken teyken sellen sy hebben een oirt van enen cromstart.

17. Item dese twe gesworen hebben volcomen moge van den rade van der stad, dat sy tot alre tijd, alst hem genuecht ende orbair dunct wesen, gaen mogen tot alle goutsmeden huys ende besien dat gout ende dat zulver, dair sy off werken.

18. Item oick hebben dese twe gesworen machte te gaen tot alle diegene, die gout off zulver openbair veyll houden, om dat te besien, als voirscreven is.

19 [2]). Item enich goutsmijt, die gewrocht gout off zulver had, dat niet goet genoech en wair nae desen aloy, die maecks hem qwijt tusschen dit ende Mitvasten nu naestcomende.

20. Ende alle punten voirscreven will die raet aldus gehouden hebben, by zulken koren als voirscreven staen, sonder yemant dairijnne te verschonen in eniger wijs. Ende alhier heeft die raet voirscreven bevele van gedaen, dit te bewaren ende die bruekige te becoren. Ende die koren sellen hebben die ene helfte die stad ende dander helfte Gijsbrecht de Gruter ende Euert van Vosculen, die hiertoe dit truweliken te bewaren van onsen rade gesworen zijn.

Die Roese fol. 117.

51. 1456, Januari 24. (*Waardijn-ambt en ijk van tinwerk.*)

Want Willam van Mersen voirtijts tegen onser stat gecoft ende wel betaelt heeft een van onser stat ampten, alse dat weerdein-ampt van den tynnenwerc binnen onser stat op sulker ordinancie, als siin brieff dairoff inhout, den hij dairoff heeft,

---

1) Vergelijk N°. 47 art. 4.
2) Vergelijk N°. 47 art. 16.

besegelt mit onser stat segell; in welker ordinancie hem wederstoet valt ende gevallen is van den tynnegieters binnen onser stat, vermits dat sij niet nuttelic noch oirberlicken voir onsen borgeren ende gemeenten opter oirdinancie voirgenoemt werken en hebben connen noch mogen ende oec nye bij mans huechnisse opter voirseyder ordinancie gewrocht en hebben, gelijc Willam voirseyt dat onsen rade menichwerven gethoent ende geclaecht heeft. Ende want dan die voirseyde oirdinancie teser tijt niet nuttelic buten den menen gilden te veranderen en is,

1. So heeft die raet belieft ende concentiert uut vervolch van Willam van Mersen, dat Willam voirseyt mit den tynnengieteren voirgenoemt overcomen is ende componiert heeft, als dat sij ses jaer lang onbecroont van hem wel werken sellen mogen op sulker ordinancie, als sy L oft LX jaer lang herwert tot hairtoe gewrocht hebben, om zulken penning, als sy mit Willam voirseyt overcomen ende componiert siin. Behoudelic anders sinen voirseyden brieff mit die weerdeinscap ende alle punten dairin begrepen in volcomen mochte te bliven; then wair dat die raet ende mene gilden van Vtrecht herenbinnen eens beters te rade werden, dat dan dese voirseyde composicie ende beliefnisse sraets off, nijt ende doet sel .wesen.

2. Voirt so die voirseyde Willam van Mersen oec onsen rade lange tijt geclaecht heeft, dat hem gebre(ken) vallen int teykenen van den tynnen kannen, sodat die tynnen kannen lange tijt ongeteykent siin gebleven, dair hij groten scade bij geleden heeft, so heeft die raet oec belieft, dat Willam voirseyt van elken kan te teykenen, dair hij off te hebben plach IIII penning, voirtmeer van elker kan hebben sal te teykenen IIII doyts, dats te weten van ses kannen I oud botgen. Oec al geduerende tot des raets ende der meenre gilden wederseggen ende niet langer.

3. Voirt so is noch overdragen, dat die [1]) weerdein voirtan alle tynnen kannen van der stat wegen teykenen sell na zulker steeck, alse den voirseyden weerdein van onsen wegen overgedaen ende gelevert is, dair dat wedercleef off in onser stat kist leit; te weten na den langeste steeck sel men

1) In H.S. is hier „tynnegieters hoir kannen" doorgehaald.

teykenen die J^{ter} kannen, ende na den cortsten steeck die clein kannen.

R. D. B. dd. 1456, des Saterdages op sinte Pouwels-avont Convercio, fol. 72.

52. 1471, December 9. *Goutsmeden.*

Alzoe groet ghebreck gheweest heefft ende noch is onder den goutsmeden van gout ende zulver te werken ende koipmanscip dairmede te hantieren, daer onse stadt mede onteert ende veraftert wart, om dan te verhueden, dat zulcx tanderen tyden niet meer en gheschie, zoe zyn die raide out ende nywe overdragen eendrachtlich ende willen onverbreclich onderhouden die ordinancy van den goutsmeden, als hyrna bescreven staet:

1 [1]. In den yersten en sel gheen goutsmit enich gout argher werken, dan dat houden zel achthien kraet ende beter, of hy wil, byt verboeren van vyf ponden totter onse toe weghende of daeronder, ende daerenboven weghende thien pont van elken werke; ende daertoe dat werck ontwee te slaen.

2 [2]. Item ten zel gheen goutsmit enich zulver werken, dat argher wezen zal dan goet werckzulver, ende zel houden elf penninge ende vier greyn, ende alle ghegoten werck elf penninge ende niet argher, bijt verboeren van vyf ponden ende dat werck ontwee te slaen; ende die gezwoeren op dubbelde koeren.

3. Item zoe en sel voertmeer gheen goutsmit noch niemant anders der stadt teyken hebben noch slaen op enigerleye werck, mer die ghezwoeren zellen der stadt teyken hebben van der stadt weghen van Vtrecht, op hoeren eedt.

4 [3]. Item zoe zellen voertmeer alle goutsmede, ghezeten binnen onser stadt ofte binnen der stadt vryheyt, alle werck, dat zy maken of doen maken, van grosserien of van metselryen of alle werck, dat men teykenen mach, weghende boven een loet, teykenen mit hoeren teyken. Ende alsdan, eer zy dat werc opreyden ende leveren zellen, brengen in handen der ghezwoeren, om die dat te laten bezien ende te proven ter minster quetsinghe. Ende wes werck dan zoe goet ghevonden wert, dat zellen die ghezwoeren teykenen mitter stadt teyken. Ende van elken teyken zellen zy hebben een witgen; ten

---

1) Vergelijk N°. 50 art. 1.
2) Vergelijk N°. 47 art. 1, N°. 50 art. 6.
3) Vergelijk N°. 47 art. 4, N°. 50 art. 16.

waere oftet lepele waeren, ende tot een half dossyn off daeronder zel men mit een teyken betalen. Ende wes die ghezwoeren niet goet genoich en vynden, dat zellen zy te stucken slaen; ende die dat ghemaict had, die heeft verboert vyff pont.

5. Item zoe en sel gheen goutsmit enighe gordel of ander werck van pertseringe maken, hy en sel zyns zelfs teyken daerop slaen, om te weten, oft zoe goet niet en waere, aen wien men dat verhalen zoude.

6 [1]. Item alle cleyne wercken, die men niet teykenen en mach, zellen alzoe goet wezen, alze voerseyt staet, by denzelven koer.

7. Item zoe en sel gheen goutsmit enich werc leveren of van hem doen, ten zy yerst gheteykent by den ghezwoeren, byt verboeren van thien ponden.

8. Item ten zel niemant zulver veyl houden noch veyl dragen, daer men faetsoen aen vercopen wil, ten zy alzoe goet, als voerscreven is, byt verboeren van thien ponden.

9. Item ten zel gheen goutsmit enigerleye werck van koeper of van latoen vergulden of versulveren, ten zij kerckwerck of heren-ghesmyde, byt verboeren van thien ponden ende dat werck ontwee te slaen.

10 [2]. Item en sel gheen goutsmit ghene valsche steen ofte gheconterfeyte steen in gout zetten noch oick niemant veyl houden, byt verboeren van thien ponden.

11 [3]. Item waer enich man, die enighe penninge vergulde, die op gout ghemunt ende gheslegen waeren, die verboerde een jaer zyne neringe ende zyn ambocht ende enen koer van thien ponden; then waer dat hy daer een gat doer sloge, alzoe datten elck kennen mochte.

12. Item ten zel niemant gouden penninghe zouderen dan mit goet zouduer, by thien ponden.

13 [4]. Item ten zel gheen goutsmit zyn werck onredelike vollen mit zouduer of mit koeper of latoen of mit yser of mit enighen zaken, dat men proeven mochte dat valsch waere; die dat maecte of dede maken mit voerrade, die verboerde

---

1) Vergelijk N°. 47 art. 5, N°. 50 art. 10.
2) Vergelijk N°. 47 art. 9, N°. 50 art. 4.
3) Vergelijk N°. 47 art. 10, N°. 50 art. 5.
4) Vergelijk N°. 47 art. 6, N°. 50 art. 11.

dat werck, ende dat zoude die rait nochtant rechten na groetheyt der misdaet

14[1]). Item zellen die goutsmede moigen nemen ter lakinge van elker marck een half loet van grosseryen, ende van anderen werc elck marck een loet; dat is van outs ghewoentlich.

15[2]). Item deze ghezwoeren zellen moigen ommegaen tot allen husen, tot marsluden, uutdraichsteren, daer men zulver veyl hout om faetsoen aen te vercopen, ende bisonderen totten goutsmeden, om hoer werck te bezien ende hoer busse, daer hoer zulver inne is, intasten om te besien, oft zoe goet is, als voerscreven staet, ende daervan den broikighen te corrigeren.

16. Item enich goutsmit, die enich gemaict zulver coipt, zelt enen dach op zyn veynster houden staende, om (te wetene) oft ymant verloeren had, byt verboeren van enen ℔.

17[3]). Item ten zel gheen goutsmit binnen onser stadt noch niemant enich zulver veyl houden afte(r) Mitvasten naistkomende, ten zy alzoe goet, als voerscreven is, byt verboeren van vyf ponden ende dat werck te breken. Ende dit zullen dan die gezwoeren tot alre tyt moegen verzueken, alst hem nut ende oerber dunct wezen.

18[4]). Item zoe zellen wezen twee ghezwoeren ende die zellen dit ambocht doen off ghedaen hebben mitter hant, die hem des ambochts verstaen, want dat den ambocht van noide wezen zal.

19[5]). Item alle koeren ende broeken zellen gaen ende wezen die ene helfte totter stadt behoif ende die andere helfte tot behoef der ghezwoeren in der tijt.

20. Item die ghezwoeren, die men nu ordineren zel of die namails wezen zellen, zellen hoeren eedt doen opten huse in tiegenwoerdicheyt des raits van onser stadt, alle punten voerseyt vast ende onverbreclich te houden ende uut te gaen nae hoeren vyf sinnen, zonder ymant des te verdragen, ende die broikigen te corrigeren.

R. D. B. dd. 1471, des Manendaghes na Concepcionis Marie, fol. 71 verso.

---

1) Vergelijk N°. 47 artt. 2 en 3, N°. 50 artt. 7 en 8.
2) Vergelijk N°. 50 artt. 18 en 17.
3) Vergelijk N°. 47 art. 16, N°. 50 art. 19.
4) Vergelijk N°. 47 art. 15.
5) Vergelijk N°. 50 art. 20.

53. 1476, Juli 17. (*De eed afgelegd op de ordonnantie.*)

Bartelmeus van Wede zynen eedt gedaen [1]), die ordinancien van den goutsmeden ende zulvere te houden, die laetstwerve gemaict is gheweest by den raide out ende nijwe.

R. D. B. dd. 1471, des Woensdaghes na Divisionis Apostolorum, fol. 25 verso.

54. 1478, April 27. *Den brief van die coelmate* [2]).

Wy borgermeystere, scepene, raide ende gemeyne oudermans van den ouden raide ende van den nywen der stadt van Vtrecht maken kondt allen denghenen, die dezen onsen openen brief zellen zien of hoeren lezen, dat wy mit rypen beraide, wel dairop voerdacht, voer ghemeynen oerbaer, nutscap ende profyt van onser stadt vercoft hebben ende vercopen mit dezen onsen brieve jonge Jan Coman een onser stadt ampten ofte dyensten van der coelmate, zoe die overmits dode Jan Romers zaliger gedachten weder vry ende loss aen onse stadt gekomen is, om ene zekere sommen van penningen, die hy ons vol ende al betailt heeft, den lesten penning mitten yersten, ende wy voert in onser stadt oerber ende profyt gekiert hebben; diezelve Jan dit voerseyde ampt ofte dyenst te hebben ende te behouden zyn leven lancg opter manieren ende ordinancien hyrna bescreven. Oick zel Jan voerseyt, zoelange hy leeft, dyenstvry wezen van allen dyensten binnen ende buten onser stadt, die hem beyde van onser stadt ende zynen gilde boeren, aenkomen of opgeleyt zellen moigen werden. Ende hy zal dezen dyenst ofte ampt zelve bewaeren of by enen anderen, bequame daertoe wezende, bewaeren laten.

Dit is die ordinancie van der coelmate voerscreven:

1. In den yersten zoe zellen vier ghezwoeren coelmeters wezen altois ende niet meer; ende ymant anders, die hem des onderwonde of dede, of den koelmeteren thoer verstaken ofte verduusterden, die zouden verboeren thien pont, zoe dicke dat gheschiede, half ter stadt behoif ende half ter metere behoiff.

2. Item zoe en sellen die meters ghene colen veylen, zy en zyn yerst ghepprueft, by enen koer van thien ponden tot onser stadt behoiff.

---

1) Was hij misschien waardijn, zooals in 1490 (vgl. bladz. 427)?

2) Dit stuk is door ons opgenomen, omdat het smede-gilde een exemplaar daarvan schijnt ontvangen te hebben (vgl. het op bladz. 377 noot 1 vermelde H.S. Bondam).

3. Item zoe zellen deze meters, na ouden gewoenten, elck mit hoeren vennoit meten, twee ende twee tsamene. Ende elke twee, dyet hoer boerte is, zellen hoer scip wachten, ende daer en sellen zy gheen vordel inne doen om enighe scepe dat ene voer dat andere inne te komene. Ende alst binnen der milen is, zoe zel elck zyn scip wachten, ende desgelycx zel elck zyn stertken wachten; ende een stertken is vyff hoet smedekolen ende vyftich tonnen houtkolen, ende wes daerboven is, dat is voer een scip gherekent.

4. Item zoe zellen die meters hebben van een hoet smedekolen te metene een out botgen, ende van elke hondert tonnen houtkolen zeven oude botdragers, ende des dages ene mailtyt; ende van elken veylen zellen zy hebben enen ouden boddrager, ende van elcx gelt te gaderen enen ouden boddrager.

Welke punten voerseyt wy borgermeystere, scepene, raide ende ghemeyne oudermans voerseyt van onser stadt wegen geloift hebben ende geloven mit dezen onsen brieve den voirseyden Jan of denghenen, die dezen dyenst ofte ampt van zynre weghen vueren ofte bedienen zal, vast, stede ende onverbreclich te houden ende te doen houden, zonder argelist.

Ende hebben des toerkonde onser stadt zegel aen dezen brief doen hangen.

Gegeven int jaer ons Heren dusent vierhondert achte ende tseventich, des Manendaghes na sunte Marcus-dach des heyligen ewangelisten.

Copie diversarum constitutionum et certificationum dd. 1478, fol. 182.

55. 1490, November 17 *of* 18. *Van den goutsmeden.*

Een nyewe ordinancie gemaict opten goutsmeden, aengebrocht ende belieft by den rade out ende nyewe in manieren nabescreven:

1 [1]). In den yersten soe en zel gheen goutsmit, binnen onser stat ofte stat-vryheyt geseten, enich gout erger wercken, dan ten zel houden XIX [2]) kraet ende zel heten toetsgout; op elck marck gouts tvierendeel van enen kraet van remedien, sonder des begrepen te ziin.

1) Vergelijk N°. 50 art. 1, N°. 52 art. 1.

2) In H.S. staat hiernaast in margine: „Den engels XVIII cr., XXI cr., XXIIII cr."

Ende tgout, dat zy noemen filetgout, zel houden XXII [1]) kraet fyns, opt vierendeel van enen kraet van remedien.

Ende tfiin goudt zel houden XXIIII [1]) kraet fyns.

Ende of zy dat arger maecten dan voirseyt staet, zoe zellen zy dubbelt alsoeveel verboeren, als dat werck is, daer dat gebreck aen gevonden worde, ende nochtans daerenboven den partyen genoechdoen vant verlies, zy daerby geleden hadden.

2 [2]). Item soe zellen die goutsmeden gheen penningen, hoe zy ziin, vergulden noch souderen, opt verboeren van V ℔.

3. Item alle penningen, die coperen ende valsch ziin, die den goutsmeden oft den gezwoeren ter hant comen, die zellen zy ontweesnijden, opt verboeren van V ℔.

4 [3]). Item en zel oick gheen goutsmit enige valsche steene ofte conterfeyte steene in gout noch in sulver, noch gheen fiin steen in coper oft in latoen setten noch oick nyemant veyl houden, byt verboeren van L ℔ ende daertoe tot correxy sraets.

5 [4]). Item gheen goutsmit en zel oick enigherley werck van coper of van latoen vergulden oft versulveren, ten zy kerckwerck oft heeren-gesmye, byt verboeren van L ℔ ende dat werck ontwee te slaen.

6. Item nyemant en zel oick enigerley werck van coper oft latoen maken tot scalen, tot crusen, tot lepelen oft anderssins, om dat te vergulden oft te versulveren, noch dat en zel oick nyemant copen noch veyl houden, byt verboeren van elken stucke L ℔ ende dat werck ontwee te slaen.

7 [5]). Item ten zel oick gheen goutsmit enich sulver wercken, dat arger wesen zel dan goet wercksulver ende zel houden XI drachme ende VIII greyn fyns; op IIII greyn van remedien opt gegoten, gesoudeert ende gepeertseert werck, ende twee greyn tot remedien op scalen, crusen ende lepelen ende voert op alle werck van grosserien. Ende waert bevonden, dat zy meer namen van remedien dan voirseyt is,

---

1) In H.S. staat hiernaast in margine: „Den engels XVIII cr., XXI cr., XXIIII cr."

2) Vergelijk N°. 47 art. 10, N°. 50 art. 5, N°. 52 artt. 11 en 12.

3) Vergelijk N°. 47 art. 9, N°. 50 art. 4, N°. 52 art. 10.

4) Vergelijk N°. 52 art. 9.

5) In H.S. staat naast dit artikel in margine: „Nota: nemende op e(l)ck marck Troys gewichs VII½ sunt Andries g. ende III st. sonder faetsoen." — Vergelijk N°. 47 art. 1, N°. 50 art. 6, N°. 52 art. 2.

twerck soude gebroken wesen ende souden daertoe verboeren XXV ℔; ende die gezwoeren op dubbelde koeren.

8 [1]). Item soe zellen voertaen alle goutsmeden, binnen onser stat ofte stat-vryheyt geseten, alle werck, dat zy maken oft doen maken, van grosseryen oft van metselryen of alle werck, dat men teykenen mach, wegende boven een half ons, teykenen mit hoeren teykenen. Ende alsdan, eer zy dat werck opbereyden ende leveren zellen, brengen in handen der gezwoeren om die dat te laten besien ende proeven ter minster quetsing. Ende wes werck dan goet gevonden wort, dat zel dan die gezwoeren werdeyn in der tyt teykenen mitter stat teyken; ende van elken teyken zellen die werdeyns te samen hebben een witgen; ten waer oft lepelen waeren, ende tot een dousijn oft daeronder zel men mit een teykengelt betalen. Ende wes die gezwoeren niet goet genoech en vynden, dat zellen zy in stucken slaen; ende die dat gemaict hadde ofte die dat niet en teykende ende niet teykenen en dede, als voirseyt staet, soude op elck stuck wercx verboeren XXV ℔. Ende soe wat werck zy maken zellen wegende beneden een half onss, dat men niet teykenen en mach mitter stat teyken, dat zellen zy teykenen mit hoers zelfs teyken, om te wetene, oft soe goet niet en waer, aen wien men dat verhalen soude, by denselven koer voirseyt.

9 [2]). Item alle cleyne wercken, die men niet teykenen en mach, zellen alsoe goet wesen als voirseyt staet, by denselven koer.

10 [3]). Item ten zel gheen goutsmit ziin werck onredeliken vullen mit souduer of mit coper of latoen of mit yser of mit enige zaken, dat men proeven mochte dat valsch waer; die dat makede of dede maken mit voerrade, die verbuerde dat werck, ende dat soude die raet nochtans rechten na groetheyt der misdaet.

11 [4]). Item soe zellen die goutsmeden moegen nemen te laken van elker marck vyff engels van grosseryen, ende van anderen werck van elker marck een halff onss, als van outs gewoenlyck is geweest.

---

1) Vergelijk N°. 47 art. 4, N°. 50 art. 16, N°. 52 art. 4.
2) Vergelijk N°. 47 art. 5, N°. 50 art. 10, N°. 52 art. 6.
3) Vergelijk N°. 47 art. 6, N°. 50 art. 11, N°. 52 art. 13.
4) Vergelijk N°. 47 artt. 2 en 3, N°. 50 artt. 7 en 8, N°. 52 art. 14.

12 [1]). Item enich goutsmit, die enich ghemaict sulver coept, zelt enen dach op ziin veynster houden staende, om te wetene, oft yemant verloeren hadde; byt verboeren van XXV ℔, dies niet en dede.

13. Item als van den kremers ende anderen personen, die hem onderwynden enich sulverwerck, riemen ende ander juwelen van goude ende van sulver te vercopen by den marck, by der onss, by der half onss of daeronder, is overdragen, dat die nyemant en zel moegen vercopen, zy en zyn van goude ende van sulver sulck in aloy van duechden, als nu ter tyt geordineert is den goutsmeden, ende geteykent mitten teyken, sulck als dat ander werck ziin zal by deser ordinancien, het zy in vrye mercten oft in anderen plaetsen, byt verboeren van XXV ℔ op elck onse gouts ende van X ℔ op elck marck sulvers. Ende waert by alsoe dat zy ander sulverwerck oft ander juwelen hadden van goude ende sulver, die geteykent waeren mitten ouden teykenen, daermede men geplogen heeft te teykenen die sulveren scalen ofte ander sulverwerck, diewelke van sulken aloy noch alsoe goet van duechden niet en ziin, in dien gevalle zellen zy dat te kennen geven denghenen, die de voirseyde sulveren scalen, juwelen ende ander sulverwerck zellen willen copen, ende zellen hemluden ofslaen ende ofcorten die redelike weerde daervan, alsoe dat die copers niet bedrogen en worden. Ende waert zake dat zy ter contrarien deden ende vercoften tsulverwerck, geteykent mitten ouden teyken, soevele als dat mitten nyewen teyken geteykent waer, dat soude wesen byt verboeren van XXV ℔ op elke marck sulvers dierste reyse; ende worden sy anderwerve brokich bevonden, dat waer opt verboeren vantselve sulverwerck ende op dubbelde koeren te verboeren.

14 [2]). Item ten zel gheen goutsmit oft nyemant anders binnen onser stat oft stat-vryheyt enich werck van sulver oft gout veyl houden after *sunt Jans-dach naistkomende* [3]), ten zy alsoe goet, als voirseyt is, byt verboeren van XXV ℔ ende dat werck te breken. Ende dat zellen dan die gezwoeren tot alre tyt moegen versueken, alst hem nut ende orber dunct wesen.

---

1) Vergelijk N°. 52 art. 16.

2) Vergelijk N°. 47 art. 16, N°. 50 art. 19, N°. 52 art. 17.

3) In H.S. zijn de cursief gedrukte woorden later, met bleeker inkt, ingeschreven, waarbij het derde herhaald werd.

15 [1]). Voert soe en zel nyemant sulver bernen dan openbaer by der straet mit open doeren van zynen huse, by enen koer van XXV ℔, alsoe dicke als men dat proeven mochte. Ende soe wie sulver bernt, die zel dat teykenen mit zijns teyken, eert uut zijnen huse gaet, ende het zel wesen goet fijn-loych sulver. Ende waert zake dat yemant sulver bernde, dat soe goet niet en waer, die soude dat anderwerve opsetten ende alsoe fijn maken, op zijnen cost. Ende die dat niet en teykende mit zyns zelfs teyken, gelyck voirseyt is, ende dat sulver wechbrochte, hy verboerde alsoeveel sulvers, als hy wechbrochte ofte ongeteykent liet, ende daerentendens een jaer ziin neringe.

16 [2]). Item soe zellen zy hebben van elker marck sulvers te bernen, alst uten test comt, vier stuvers.

Mer wat zy bernen beneden een merck, daerof [3]) zellen zy hebben van elker halver onse enen halven cr.; ten waer dattet sonderlinge quaet waer, dat zel men op nauste moegen bedingen.

17. Item ten zel oick nyemant van deser tyt voert binnen onser stat ende stat-vryheyt, hy zy wie hy zy, hem onderwynden enige tafeletterye te houden oft belioen te copen oft te vercopen dan onser stat gezwoeren wisselaer ende goutsmeden, want daer veel dieveryen ende gebrecks inne gelegen is, byt verboeren van XXV ℔ dierste reyse; ende die dat anderwerve dede, dat soude ziin by L ℔ ende tot correxy sraets.

18. Item dat voertaen oick gheen goutsmit noch nyemant anderswegen copen noch vercopen en zel gout noch sulver noch enigerley gesteent after *sunt Jans-dach te Midzomer naistkomende* [4]), anders dan by Troys gewicht, byt verboeren van L ℔. Ende alle punten van den gewichte voirgenoemt zellen oick yerst *ingaen tsunte Jans-misse naistkomende* [4]), opdat hem een yegelyck hierenbinnen van gerechten Troys gewicht versien mach.

19. Behoudelyck dat men alle erfpachten ende lyfpachten ofte huerweer, die voer deser tyt uutgeslegen zyn, staende by marcken ofte loede van sulver, betalen zel na uutwysinge hoere brieve.

---

1) Vergelijk N°. 47 art. 11, N°. 50 art. 13.
2) Vergelijk N°. 47 art. 14.
3) In H.S. is „daerof" herhaald.
4) In H.S. zijn de cursief gedrukte woorden later ingevoegd.

20 [1]). Ende op allen desen punten voirseyt sel men setten twee goutsmeden, die dat ambocht doen ofte gedaen hebben mitter hant ende hem des ambochs verstaen, mit enen weerdeyn, die men tsamen daertoe eden zel, dese ordinancie voirseyt vast ende onverbreclyck te houden ende uut te gaen na hoeren vyf sinnen ende den brokigen daervan te corrigeren, sonder yemant des te verdragen. Ende die weerdeyn voirseyt zel hebben der stat teyken ende zel oick hebben alle der goutsmeden teykenen in een tin geslagen. Ende die twee gezwoeren goutsmeden voirseyt zellen oick omgaen, soe dicke hem dat believen zel, tot allen husen, tot mersluden oft tot uutdraechsteren, daer men sulverwerck veyl hout, ende bysonder totten goutsmeden, om hoer werck te besien ende hoer busse, daer hoer sulverwerck in is, intasten ende besien, oft alsoe goet is als voirseyt staet; ende voertaen toesien hebben tot allen punten voirseyt, om die te achtervolgen ende den brokigen daerinne te corrigeren, gelyck voirseyt is, want dat van noede wesen zal.

21 [2]). Item alle koeren ende broeken zellen gaen ende wesen die een helft totter stat behoef ende die ander helft tot behoef der gezwoeren in der tijt.

Koermeysters hierof: Tyman Ysbrantssoen [3]) ende Splinter Iacobszoen; werdeyn: Bertelmeeus van Wede. [4])

R. D. B. dd. 1490, des Woensdages op sunte Lysbetten-avont [5]), fol. 91 verso.

56. 1507, Januari 12. *Goutsmeden.*

Dese nabescreven ordinancie, gemaict by den goutsmeden tUtrecht, worde belieft ende toegelaten by den rade out ende nyewe [6]), behoudelyck die ordinancie opten goutsmeden, anno XC lestleden gemaict [7]), anders [8]) in hoere werden te bliven.

1. Alsoe in anderen steden als Colen, Brug, Gent, Antwerpen etc. goede ordinancien gemaict ziin om enen goeden

---

1) Vergelijk N°. 47 art. 15, N°. 50 artt. 17 en 18, N°. 52 artt. 18 en 20.

2) Vergelijk N°. 50 art. 20, N°. 52 art. 19.

3) In H.S. is deze naam doorgehaald, terwijl boven werd geschreven: „Voir hem Jan de Haes".

4) Dezelfde hand schreef hier later onder: „Item vantself a° XCV C VII (*sic*) Martis post Epiphanie" (zie n°. 56).

5) St. Elisabeth viel in 1490 op Vrijdag: de dagteekening is dus onjuist.

6) In H.S. is „out ende nyewe" bovengeschreven.

7) Hiervoor opgenomen als N°. 55.

8) In H.S. is „anders" bovengeschreven.

eerliken koer te wercken van gout ende sulver, welken koer in den steden voirseyt zeer nerstelyck onderhouden wort, soe hebben die goutsmeden tUtrecht die ordinancie van den koer aengenomen te onderhouden in deser manieren, te wetene: als dat die goutsmeden alle jair onder hemselven kiesen zellen twee koermeysters, die bewaeren zellen dat teyken van der stat hoer jaer lanck, dat daer gheen gebreck in en valt. Ende om gheen gebreck in hoer jaer te gescieden, daer zellen zy toe verbonden wesen by eenre penen, die die goutsmeden onder malcanderen gemaict hebben, den brokigen hoer boeten of te nemen, die daertoe staen, sonder vertreck.

2. Ende dese kiesinge is geraemt te wesen alle jaer op sunte Loeyen-dach, komende sdages na sunt Andries-dach. Ende tot dese kyesinge zel een yegelyck goutsmit verbonden wesen te comen, als zy des van den koermeysters vermaent worden, byt verboeren van vier ℔ stat-pay, nyemant te verdragen, noitsaken uutgeseyt. Ende daer dan wesende, soe zellen die gemeen goutsmeden kiesen twee koermeysters mit loeten.

3. Ende die twee koermeysters zellen gehouden wesen teminsten alle vierthien dagen, oft alsoe dicke alst hem belieft, om te gaen in allen goutsmeden-winckelen ende daer dan dat sulver te nemen van der stavelye of uut den scootvellen, waert hem belieft, ende dat te besien ende te steken, of dat soe goet is, als den koer behoirt.

4. Item die twee koermeysters zellen der stat teyken vueren ende litteren slaen naet A. B. C. D., als men in anderen steden doet.

5. Ende waert datter enich gebreck in geviel, dat zellen die koermeysters sculdich wesen te verantwoerden, elck in ziin jaer, voer den raet.

R. D. B. dd. 1507, des Dynsdages na Derthien-dach, fol. 45 verso.

57. 1512, Maart 15. (*Geschil tusschen de smeden en de marslieden over den verkoop van grof ijzerwerk.*)

Reeds opgenomen bij de Marslieden als N°. 40.

58 [1]). 1513, Januari 4. (*Verplaatsing van het altaar van het gilde.*)

Wy Heynrick van Duuen ende Adryaen van Brevoerdt, kerckmeysters nu in der tijt der kercke van Buerkerck tUtrecht,

---

1) In H.S. staat boven dit stuk „Smee-gild. — Copye".

doen kondt allen luyden: alsoe cortelijck uutgeset ende getijmmert is Onser Lieven Vrouwen choere ofte cappelle, staende aen de noortsyde der kercke van Buerkerck voerseyt, vermits welcker tijmmeringe der eerbaere smede ghildt van Vtrecht hoer altair aldair nyet blyven en mochte, dairt plach te staen, — so ist, dat wy kerckmeysters voerseyt, by raide, will, consent ende belieffenis Goeyerts van Rodenborch, schepene- ende Aelbert van Leeuwen, raidt-borgermeysters in der tijt der stadt van Vtrecht, als overste kerckmeysters derselver kerck voerseyt, der smeede ghildt voerseyt gegunt, geconsenteert ende belieft hebben, hoer altair voerseyt te moegen doen setten after in dieselve kerck aen de noortsyde in de cappell, gheheten des raets cappell, ende dieselve cappell te moegen gebruycken ter eeren Goots. Ende wairt saecke datter yemant vreemders comen zoude tot enyger tijt, om een altair te setten aen enijch van den pijlleernen int cruyswerck off voer aent choer, die dair nu nyet en staen, dair sell der smede ghildt hoeren voerchoer in hebben, hoer altair voerseyt dair the moegen setten, indient hem belieft. Ende soe datselve ghildt onser kercke voerseyt om Goodts willen gegeven heeft dat sitten, staende aen den bijlre neffen sunte Jan Baptist over int cruyswerck, soe zell datselve ghildt hebben ende gebruycken vier van onser kercken grafsteden by hoer altair, dair dat nu staet, op kerckenrecht van de graeff te openen ende anders, als andere bruedersscappen; duerende soelange hoer altair after in die voergeruerde cappell blijft ende nyet langer. Alle dinck sonder argelist.

Ende want wy borgermeysters voerseyt belyen ende kennen, dat dit by onsen rade, will, consent ende belieffenis aldus gesciet ende gedaen is, soe hebben wy des toerkonde onser stadt signet, twelck wy dagelijcx gebruycken, voer aen desen brief gedaen. Ende om der meerre oerkonde ende vestenis wille hebben wy Heynrick van Duuen ende Adryaen van Brevoerdt, kerckmeysters voerseyt, onse zegelen aen desen brieff gedaen.

Gegeven int jaer ons Heeren duysent vijfhondert ende dertien opten vierden dach in Januario.

Registerboeck der Buerkerck, bladz. 183.

XXI. ZADELAARS-GILDE.

XXI. ZADELAARS-GILDE.

---

1. 1402, November 29. *Dit is die ordinancie van der zadellaer ghilde* [1]).

Wi Tydeman Trinde ende Johan Vos, kercmeysters in dezer tijd der kerken tot Buerkerke tUtrecht, doen cont allen luden, dat wi van der kerken weghen voerscreven overdraghen zijn mit den oudermans ende den ghemenen ghildebroeders van der zadellaer ghilde tUtrecht alzulke punten, alse hierna bescreven staen, om ene zeker summe van ghelde, die zi ons vol ende al betaelt hebben, den lesten penninc mitten eersten, ende die wi voert in der voerseyder kerken orbaer ghekeert hebben.

In den eersten zo zellen wi ende onse nacomelinghen, kercmeysters in elker tijd der kerken voerscreven, den oudermans ende den ghildebroeders van der zadellaer ghilde voerscreven leveren alle jaer op Onser Vrouwen-avont Concepcio tavontide in der kerken tot Buerkerke een tortyse van zes pont was; ende daer zellen die oudermans ende die ghildebroeders voerscreven of hoer bode die voerseyde tortyse ontfaen ende des anderen daghes te homissetijd daer wederbrenghen in der kerken voerscreven ende daer laten staen bernen der misse uut. Ende alse die misse ghedaen is, zo zel die tortyse voerscreven daer bliven tot behoef der kerken voerscreven, in de ere Onser zoeter Vrouwen. Ende also voert jaerlix, eweliken duerende.

Ende dit hebben wi gheloeft ende gheloven voer ons ende voer onse nacomelinghen, die kercmeysters wesen zellen in der

---

1) Dit stuk is geene gilde-ordonnantie; het opschrift is alleen juist in verband met het register, waarin het stuk opgenomen is.

tijd der kerken voerscreven, vast ende stade te houden ende vol te doen, zonder arghelist. In orconde des briefs beseghelt mit onsen seghellen.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent vierhondert ende twe op zinte Andries-avent.

Registerboeck der Buerkerck bladz. 46.

2[1]. 1447, October 26. (*Overeenkomst tusschen de pastoors en kerkmeesters der Buurkerk en de daarin gevestigde St. Barbara-broederschap der klompenmakers.*)

Wy Dirck Tant ende Dirck Krieck, cureyten, ende wi Iacob Martenzoen van den Vossche, Wouter Gherritzoen van Vianen ende Henrick Garstman, kerckmeysters in deser tiit der kerke tot [2]) Buerkerck tUtrecht, doen cond ende kenlick allen luden:

1. Dat wi voir ons ende voir onse nacomelinghen, cureyten ende kerckmeysters der kerken voirseyt, georloft ende gheconsentiert hebben den eerbaren procuratoers ende gemenen broederen stillegangmakers, die nu siin in der tiit ende naemaels wesen zellen van sunte Barbaren broerschap, die si houden (mit) onsen wille ende consente in onser voirseyder kerken opten outair, dat ghesticht is in die eer des alreeerwerdighen heylighen Sacramente ende der heyligher Drie Coninghen: alse wairt sake dat die broeder der broederscap voirseyt tot eenigher tiit hinder, crot, letsel ofte moenisse geschiede [3]) van yemant om desen outair voirseyt, dat si dan hoir beelde, tafel ende alle hoir reescap, die si dair gebrocht hebben, vrilick na hem nemen moghen ende gaen dairmede, daert hem genuecht ende goet sel doncken wesen.

2. Ende hierom hebben die broederen der broederscap voirgenoemt ons, voirseyden cureyten ende kerckmeysteren in der tiit, ende onsen nacomelinghen, cureyten ende kerckmeysteren der kerken voirseyt weder geloeft, dat si ons in onser voirseyder kerke geen crot, letsel, hinder ende nochte moyenisse doen en sellen. Ende wair dat zake dat si den cureyten in der tiit der kerken voirseyt hierenboven hiinder ofte

---

1) Dit stuk betreft niet het zadelaars-gilde maar de broederschap der klompenmakers. Toch scheen opname ons gewettigd, omdat de klompenmakers behoorden tot het zadelaarsgilde en dit stuk een der zeldzame bewijzen is, dat de afzonderlijke ambachten van een „vergadert gilt" (Zadelaars-gilde N°. 10 art. 20) soms eene zelfstandige broederschap vormden.

2) In H.S. is „tot" geschreven boven een niet doorgehaald „van".

3) In H.S. staat „geschiedie".

moyenisse daden [1]), soe moghen sij tot alre tiit den broederen der broederscap voirgenoemt segghen of laten weten, dat si hoir stacie noch hoir misse niet meer en houden noch en doen opten outaer voirseyt, ende dan soe sellen die broederen der voirseyder broederscap hoir reeschap, die si dair ghebrocht hebben, weder na hem nemen ende brenghen, dairt hem genuecht.

3. Voirtmeer so moghen die broers voirseyt ende zellen tot alre tiit, alst hem genuecht, bij rade ende goetdoncken der cureyten in der tiit tot Buerkerck eenen priester nemen ende kyesen, die hem horen dienst doen zel. Ende wair dat sake dat die priester den cureyten niet en genuechde, so moghen cureyten altoes eenen anderen priester hem setten, also dickwile als dat gevalt ofte hem ghenuecht.

In allen voirseyden punten alle arghelist uutghesloten.

In oirconde ende in kennisse hierof soe hebbe wi Dirc Tant ende Dirck Krieck, cureyten, ende wy Iacob Martenzoen ende Wouter Gherritzoen van Vianen, kerckmeysters voirseyt, onse zeghelen an desen brief ghehanghen over ons selven ende onse nacomelinghen, cureyten ende kerckmeysteren der kerken voirseyt, ende wy Iacob Martenzoen van den Vossche ende Wouter Gherritzoen van Vianen, kerckmeysteren voirseyt, mede over Henrick Garstman, onse mede [2])-kerckmeyster voirseyt om siinre bede wille. Ende ic Henric Garstman, kerckmeyster voirseyt, lie ende kenne alle dat voirseyt staet onder zeghelen Iacob Martenszoen ende Wouter Gherritzoen van Vianen voirgenoemt ende hebbe hem ghebeden, desen brief mede over mi te bezeghelen mit horen zeghelen, want ic selve gheen zeghel en hebbe op dese tiit.

Gegeven int jaer ons Heren dusent vierhondert seven ende viertich des Donredaghes na der Elfdusent Maechden-dach.

Memoriale Tylmanni fol. 86 verso.

3 [3]). 1448, November 13. (*Overeenkomst tusschen de St. Lucas-broederschap en de O. L. V.-broederschap, beiden in de Predikheerenkerk gevestigd, over het gebruik van kerkmeubelen der O. L. V.-broederschap.*)

Wij procuratoers ende gemene broeders van sinte Lucas ter Jacopinen tUtrecht doen kont ende kenlic allen luden

---

1) In H.S. staat „waren".

2) In H.S. staat „moeder".

3) Dit stuk betreft niet het zadelaars-gilde maar de St. Lucas-broederschap der schil-

ende bekennen mit desen opene brieve voir ons ende voir onsen nacomelingen, procuratoers ende broeders onser broederscap voirscreven:

1. Alse dat die eerbare procuratoers ende gemene broeders der broederscap van Onser Liever Vrouwen ter Jacopinen voirseit onser voirseider broederscap om Gods wille gegunt hebben ende gunnen, alse dat wij alle hoir sittenen, hoir bancken, hoir kniebancken, alle hoir lectrinen, hoir lederen, tafel ende scragen ende dat raemt, dair sij hoir broederen ende zusteren mede plegen te begaen, vrylic besigen ende bruken mogen tot alre tijt in onser missen, alse wij se te doen hebben in der kerken ter Jacopinen voirseit.

2. Mit zulken vorwairden: so wes aen dese voirscreven reescap gebroken wert tot eniger tijt of dat sijt nywe vermaken souden, dat wij dat dan gunstelic mit malcanderen zellen doen maken ende gunstelic mit malcanderen elx half ende half zellen gelden ende betalen [1]).

3. Mede sijnt vorwairden: tot wat tiden dat sij hoir stacie houden of dat Onser Liever Vrouwen-dach opten Sonnendach quame of dat sinte Lucas-dach opten Dijnxdach coemt, dat dan Onser Vrouwen broederscap voirseit dese voirseide reescap altoes voir besigen zellen voir onse broederscap van sinte Lucas voirscreven, buten enigen bewijnde ofte toeseggen onser broeders van sinte Lucas-broederscap voirgenoemt.

4. Oec sijnt vorwairde, dat Onser voirseide Vrouwen broederscap noch onse broederscap van sinte Lucas voirscreven geen van desen voirseiden reescappen uter voirseider kerken lenen zellen, ten sij bij wille ende consente der procuratoers van beyde den broederscappen voirscreven sonder argelist.

In oirconde der wairheit so hebben wij desen brief bezegelt mit onser voirseider broederscap zegel.

Gegeven int jair ons Heren dusent vierhondert acht ende viertich des Woensdages na sinte Martijns-dach in den Wijnter.

Oorspronkelijk charter op perkament met zegel der St. Lucas-broederschap, Archieven der Broederschappen (opgenomen in het gemeente-archief), Afd. Charters N°. 83.

---

ders. Toch scheen de opname ons gewettigd, omdat de schilders behoorden tot het zadelaars-gilde en dit stuk een der zeldzame bewijzen is, dat de afzonderlijke ambachten van een „vergadert gilt" (Zadelaars-gilde N°. 10 art. 20) soms eene zelfstandige broederschap vormden.

1) In H.S. is „dat wij dat dan . . . betalen" onderhaald.

4. 1512, Maart 24. (*Geschil tusschen de zadelaars en de steenbikkers over leerkindsgeld voor het leeren beeldhouwen.*)

Reeds opgenomen bij de Steenbikkers als N°. 6.

5. 1512, Juni 17. (*Betaling door de zadelaars aan de steenbikkers.*)

Reeds opgenomen bij de Steenbikkers als N°. 7.

6. 1516, September 16. (*Geschil tusschen de zadelaars en de steenbikkers.*)

Reeds opgenomen bij de Steenbikkers als N°. 9.

7. 1520, Maart 22. (*Geschil tusschen de steenbikkers en de zadelaars.*)

Reeds opgenomen bij de Steenbikkers als N°. 10.

8. 1532, December 20. (*Geschil tusschen de steenbikkers en de zadelaars over de indeeling der beeldhouwers.*)

Reeds opgenomen bij de Steenbikkers als N°. 11.

9. 1538, September 30. (*De aanneming van een niet-burger tot lid van het gilde gecasseerd.*)

Overcomen by schout, borgermeysteren ende scepenen: alsoe Peter Airtssoen mit zyn consorten, alse die dekens, overman ende busmeysters van der sadelaer gilde, anno XV C XXXIII hem onderwonden hebben, Scoenen Aert Peterssoen van Mechelen mit zyn huysfrau ende Peter zyn zoen aen te nemen omme hoer neringe te doen, sonder borgerscap van deser stadt gewonnen te hebben, daervan zy XXXVI stuvers genoten hebben, dat dairomme zy van stonden aen gehouden zellen wesen den voirseyden Scoenen Aert zyn voirseyde gelt weder te geven; ende Scoenen Airt zel voirt overleveren by gescrifte alle scaey ende interess, die hy wil seggen dairby gehadt te hebben.

R. D. B. dd. 1538, des Manendaichs den lesten Septembris, fol. 92 verso.

10. 1540, April 14. *Dordonnantie van der sadelaer gilde.*

Anno XV c XL des Woensdaichs den XIIIIen Aprilis. Schout, borgermeysteren, scepenen ende rayde der stadt

van Vtrecht hebben belieft ende toegelaten der sadelair gilde te hebben ende te gebruycken dese naebescreven artyculen ende puncten:

1. = *Snijders-gilde N°.* 18 *art.* 1, *met wijziging van* „der snijder gilde voirseyt" *in* „der sadelaer gilde" *en wijziging van het slot in* „daervan elcke deken drie stuvers, die busmeyster ende bode elcx twee stuvers off hebben zellen."

2. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 2, *met wijziging van* „der wantsnyder gilde" *in* „der sadelair gilde".

3. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 3, *met wijziging van* „der wantsnijder gilde" *in* „der sadelaer gilde".

4. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 4.

5. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 5.

6. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 6.

7. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 7.

8. = *Wantsnijders-gilde N°* 30 *art.* 8, *met wijziging van* „de voirseyde wantsnijder-gilde" *in* „der voirseyder sadelair gilde" *en van* „twaelff haickbusschen" *in* „acht haickbusschen".

9. Item zoe zellen in desen ambochte van der sadelair gilde behoeren saelmakers, beeltsnyers, scilders, cleerscryvers, maelres, sceymakers, verlichters, boeckeprinters, boeckebynders, tripmakers ende clompmakers.

10. Item een gildebrueders outste zoen die zel bynnen jaers nae toverlyden van zynen vader zyns vaders gilt moegen verheergewaeden ende gheven nyet meer tot dese gilde behoiff dan zess stuvers ende daertoe die dekens, busmeyster ende boede hoir rasoen, als voirseyt is. Behoudelycken dat die soen yerst twee jaeren leren zell ende zijn meyster voldoen, eer hy tgilt gebruycken zel moegen.

11. Item waer yemant, die der sadelaer gilde ruerde ende dat gilt nyet voldaen en hadde, zellen die dekens denselven dan moegen becoeren by consent van den schout, telcker reyse by een koer van twaelff stuvers, tottes Keyserlicke Majesteyts, deser stadt van Vtrecht ende tgilde behoeff, elcx een derdendeel.

12. Item alle dieghenen, die beelde maicken van haut off van steen, die zel der sadelair gilt bedienen ende ander geen.

13. Item dese beeldesnyders ofte beeldemaickers zellen hoer leerjongens wel moegen leeren wercken van haut ende van steen ende van alreley substancien daertoe dienende,

sonder meer leerkyntsgelt te gheven dan in de sadelaer gilt, the wetene eenen gouden gulden.

14. Item een giltbrueder van der voirseyder sadelaer gilde zel zyns zelfs kynderen moegen hoer zelfs ambocht, dat zy mitter hant doen, leeren sonder enich leerkyntsgelt daervan te gheven.

15. Item waer enich meyster in desen gilde, die enighe leerjongen besuecken woude een maent off zess weecken, tsy mit bewerpen off conterfeyten, zel gheven tot desen gilden autair behoiff zess stuvers. Ende indien die jongen aen tselve ambocht blyft, zoe zellen hem die zess stuvers wesen aen affcortinge van zyn leerkyntsgelt.

16. Item waer dat enich giltbrueder enige leerjongens off ontwerpers aenname ende zyn dekens tselve nyet te kennen en gave bynnen veerthien daigen, zy die gehadt off aengenomen hadden, die soude verboeren eenen Karolus-gulden tot behoeff van der Keyserlicke Majesteyt, deser stadt ende deser gilde voirseyt, als voirseyt staet.

17. Item oick waer enich giltbrueder, die enich knecht te werck settede, die onder der sadelair gilde, bynnen off buyten, zyn twee jaeren onder een meyster nyet uutgeleert en hadde, zel sculdich wesen leerkyntsgelt te gheven, te wetene eenen gouden gulden, als voirseyt is.

18. Item soe en zellen gheen gesellen off knechten moegen uut hoer meysters werck gaen om by een ander the wercken, dan by consent van zynen meyster, opt verboeren van twaelff stuvers ende tot behoiff, als voirseyt is.

19. Oick en zel geen giltbrueder werck laten maicken tot een ander mans huys, dat gheen giltbrueder en is, byt verboeren ende tot behoiff als boven.

20. Item alzoe der sadelair gilde een vergadert gilt is van veel diversche ambochten, te wetene: saelmaickers, beeltsnyders, scilders, cleerscryvers, maelres, sceymakers, verlichters, boeckeprinters, boeckebynders, tripmakers ende clompmaickers, dat dairomme nyemant van alle dese voirseyde giltbrueders en zellen moegen deen des anders ambocht ende wercken rueren, ten waer dat zyt selfs mitter hant costen doen. Ende zellen oick mer eenen thoen hebben, ten waer op gehuerde plaetsen, dair dese stadt profyt off hadde.

21. Item waer dat enich giltbrueder storve, soe mach die wedue van den overleden giltbrueder dat gilde hebben ende

vueren een jaer ende zess weecken, sonder verboeren. Ende wilde zij dan hoirs overleden mans gilt langer doen, sel zy tselve gilde dan moegen wynnen mit halff gelt, gelyck off zy borger ende geboeren giltbrueder waer.

22. Item waer enich convent off geestelick man, die der sadelaer gilde ruerde ende om gelt vercofte, zellen der sadelaer gilt wynnen, gelyck off zij weerlicke personen waeren.

23. Item alsoe dagelicx geboirt, dat veel vreemde personen van buyten bynnen Vtrecht komen ende vercopen doeckwerck, scilderie, geprinte boicken ende brieven, die dagelicx opgeslegen ende voir den kercken ende by den huysen vercoft worden, daerby der sadelair gilt merckelicken behyndert ende bescadicht wordt, zellen dairomme dieselve, die tgilt voirseyt nyet wynnen en willen, gheven van elcke stede, dair zy voertdoen, alle daige tot behoiff van der gilden autair eenen halven stuver. Ende diegheenen, die by den huysen gaen om wes te vercoepen, oick alle daige geven zellen eenen halven stuver.

24. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 24.

25. = *Wantsnijders-gilde N°.* 30 *art.* 25.

Ja. van der Voort *in absentia subscripsit.*

Quoyer v. d. ordonn. der respective gilden, N°. 75.

9 [1]. 1548, Februari 15. (*Goudslagers behooren tot het zadelaars-gilde.*)

Anno XV ^{C} XLVIII des Woensdaichs den XV^{en} February. Verclairt by den rayde, dat die goutslagers blyven zellen in der sadelaer gilde ende diezelve voirtaen oick wynnen, ende nyet der smede gilde, zoe die goutslagers in voertyden altoes intselve sadelaer-gilt geweest ende oick gewonnen hebben.

N. de Clercq *subscripsit.*

Quoyer v. d. ordonn. der respective gilden, N°. 76.

---

1) Opname van dit stuk scheen ons gerechtvaardigd door de omstandigheid, dat daarin vermeld wordt, wat „in voertyden" regel was, en dat dit uit geen der oude stukken betreffende het zadelaars-gilde bleek.

C.

STUKKEN BETREFFENDE AMBACHTEN, OUDTIJDS EENE VEREENIGING VORMENDE, LATER ALS GILDE VOORKOMENDE.

I. WIJNKOOPERS.

I. WIJNKOOPERS.

---

1 [1]). 1234, Maart 30. (*Verkoop van wijn om te tappen slechts door en aan Utrechtsche burgers.*)

Nos scultetus, schabini, consules ac jurati civitatis Traiectensis pro communi omnium utilitate statuimus, ne quis deinceps vendat vas vini vel amplius alicui, qui illud velit vendere ad tappum in Traiecto [2]), nisi emptor illius vini sit civis Traiectensis solvens precarias sive exactiones et ad alia honera civitatis sit astrictus. Statuimus etiam, ne aliquis nomine alicujus, qui non est civis Traiectensis, vel ad opus ejusdem vinum ad tappum vendere presumat. Si quis autem contra hec statuta nostra venerit, ipse tenebitur solvere pro pena decem libras vel civitatem exibit, non intraturus per annum unum; insuper reus erit erga nos juramenti nostri lesi. Insuper mercatores Reni cives nostri, istud factum nostrum approbantes, inter se compromiserunt, quod quicunque ex eis hoc statutum nostrum infregerit, hansa sua sit versus Renum privatus; et nunquam eam recuperet, nisi pro pena solvat marcam, et nullus infra annum unum commercationem cum eo faciet. Quod si quis fecerit, ipse similiter erit hansa sua privatus, non recuperaturus eam, nisi marca data. Et si ipse solus [3]) emerit vinum Colonie, hoc nullus fratrum hanse potabit Traiecti; et si quis potaverit et de hoc convictus fuerit per duos aldermannos, hansa sua carebit.

Actum anno Domini $\overset{o}{M}$ $\overset{o}{C}C$ $X\overset{o}{X}X$ $\overset{o}{I}IJ$ $I\overset{a}{I}IJ$ feria ante Pascha.

Oorspronkelijk charter op perkament met geschonden zegel van de stad Utrecht, Archief, Afd. I N°. 1.

---

1) Deze keur werd (woordelijk gelijk, doch met weglating van „omnium" in den tweeden regel) opnieuw uitgevaardigd „anno Domini $\overset{o}{M}$ $C\overset{o}{C}$ $\overset{o}{L}$ primo in die Lucie virginis" (Oorspronkelijk charter op perkament met geschonden zegel v. d. stad Utrecht, Arch. Afd. I N°. 2).

2) In H.S. is „in Traiecto" bovengeschreven.

3) In H.S. is hier „Colonie" doorgehaald.

2. (1^e helft der 14^e eeuw.) *Dit sijn die coeren van wijn ende van den wijntappers.*

1. De wijntapper wart hi begrepen mit waenre mate, de sel ghelden vijf scillinghe of men sellen scuppen, also dicke als ment vint.

2. De wijn meet sonder mate gheteykent mitter stat teyken, de sel ghelden een pont; ende voert also dicke als men daermede begrijpt.

3. De wijn gheeft om ghelt ende mit enen craen leyt uut enen andren vate daerin, de verboerde dre pont.

4. Gheen zamencoper en sel coman wesen van dien goede, daer hi zamencoper of is, voert te vercopen, bi enen coer van tween ponden, of hi verboerde een jaer sijn ambocht.

5. Den vuulen wijn, daer men vint, sel men den boden uutslaen.

6. Enich wijnroeper, de dyent een stuc wijns, dat op enen dach uutloept, ende men een ander na opstake optenselven dach, so selt de wijnroper segghen ende ropen tot dien tween naesten brugghen toe, aen elke side van dien kelnaer, dat hi sijn ander doet, bi enen ponde ofte te scuppen.

7. Nyemant en sel sine taveerne van wine vorder oefene dan op sinen kelnaer, bi enen coer van enen ponde. Sonder tapper of roeper, de moeghen gaen, maer ghenen wijn mit hem te draghen van der taverne, bi enen ponde ofte scuppen.

8. Enich borgher, de wijn tappet binnen der stat of binnen der stat vryheyde duerre dan der stat wilcoer, de verboerde dre pont, daertoe asijs. Ende de stat selt voert doen tappen, alse de wilcoer is van der stat.

9. De een leghellen wijns breket bi der ame of half ame, om ghelt of op stocken te drinckene, duerre dan der stat wilcoer, de verboerde dre pont ende daertoe asijs.

10. Enich onser borgher, de wijn vercoft, de men tappede onder de clesie, de sel der stat horen sijs daerof gheven, ghelike oft hyt selve tappede.

11. Voert so wie den andren, de wijn tappen woude, sine taverne verbade oft daerom dobbelde of opten besten wijn lyete oft enighe dinghe daertoe dede, daer dander taverne mede afterbleve, de verboerde een pont, also dicke alse hyt dede. Ende deghene, de sijn taverne daermede afterlyete, de verboerde oec een pont.

12. So wie zuderschen wijn verlaet in Rijnschen vaten, de verboert van elken stuc, ist groet ist cleyne, vijf pont.

Voert de zuderschen wijn menghet in Rijnschen wijn of desghelike doet, de verboerd vijf pont.

De zuderschen wijn tappet, hi en doeten te voeren roepen voer zuderschen wijn, verboerd oec vijf pont.

Voert so sel zudersch wijn legghen in sinen zonderlinghen kelnaer, daer anders ghene wine in en legghen dan zudersche wijn; de anders dade, verboerde vijf pont.

Liber Albus, fol. 15 verso.

3. 1357. (*Eed van de makelaars.*)

Int jaer van LVII, doe borghermeysters waren Herman van Lochorst ende Bertelmeeus Gunter, doe zwoeren die makelaers van den wine ende zellen zweren, als men ze eed, alse hierna bescreven staet:

Dat sweer gi, dat gi in der makelaerdien tusschen onsen borgheren ende den comans ene rechte middel draghen zelt, ende ghi ghene voermiede van gheenre zide nemen en zelt, ende al dat doen zelt, [dat] een ghoet gherecht makelaer sculdich is te doen [1]). Dat ju God also help ende Zine heylighen.

Θ 2, laatste folio.

4. 1374, Februari 5. *Van den wiinmans ende van den wiinroepers.*

Int jaer van LXXIIII des Sonnendaghes na Onser Vrouwen-dach te Lichtmisse wert overeenghedraghen mit out raet ende mit nywe:

1. Dat gheen wiinman meer dienres hebben en zel dan enen hoeftroeper ende enen knecht opten kelnaer, daer men dien wiin tapt. Ende van dien kelnaer en zel die knecht ghenen wiin dienen, maer die hoeftroeper mach gaen ende dienen dien wiin overal, daer hi wil. Ende enich wiinroeper, de dit verbrake, die zel legghen in den Roden-toorn ene maent lang.

2. Ende enich wiinman, die meer dienres hadde ende weder dese voerseyde overdrachte dede, die verboerde viif pont, also dicke alse hiit dede. Ende dien koer zellen die koermeysters van der stat, de wesen zullen in der tiid, op-

---

1) In H.S. is „ende al dat ..... te doen" en een overbodig „dat" bovengeschreven.

boeren voer den raet van der stat opter stat kiste, ghelike den vechtkoeren.

Liber Hirsutus Minor, fol. 25.

5. (2e helft der 14e eeuw.) *Van den wine ende wiinluden.*

Dit is de overdrachte van den wine, also alst die raet out ende nywe overdraghen heeft:

1. = *N°. 2 art.* 1.
2. = *N°. 2 art.* 2.
3. = *N°. 2 art.* 3.
4. = *N°. 2 art.* 4.
5. = *N°. 2 art.* 7.

6 [1]). Waer yemant, die enighen wiin tappende binnen onser stat duerre dan de stat ghezet hadde, die verboerde dre pont ende daertoe den siis. Ende die stat zouden voert doen tappen voer dat ghelt, daer hi voer ghezet waer.

7 [2]). Waer yemant, de wiin vercofte, die men tappede onder die ecclesi, die zel der stat horen siis gheven, ghelike of hien zelve tappede.

8. = *N°. 2 art.* 11.

9 [3]). De zuderschen wiin verlaet in Riinschen vaten, die verboert van elc stuc, ist groot ist cleyn, tien pont. Voert die zuderschen wiin menghet in Riinschen wiin of anders enighe wine, malemizeye of clareyt of hoe hi ghenoempt waer, die verboerde ooc tien pont.

10. = *N°. 2 art.* 12 *laatste alinea.*

11 [4]). Voert en zel nyemant meer dienres hebben dan enen hooftroeper ende enen knecht opten kelnaer; maer die hooftroeper mach gaen dienen, daer hi wil.

12 [5]). Voert waer enich man, die de taveerne ziin waer, die dit verbrake heymelic of openbaer, die verboerde ene maent de stat ende ene mile daerof.

13. Waer enich wiinroeper, die enighen wiin priisde, alse hi ghenen dienst en hadde, ofte lakede, alse hi ghenen dienst en hadde, die verboerde ene maent de stat ende ene mile daerof.

---

1) Vergelijk N°. 2 art. 8.
2) Vergelijk N°. 2 art. 10.
3) Vergelijk N°. 2 art. 12.
4) Vergelijk N°. 4 art. 1.
5) Vergelijk N°. 4 art. 2.

14. Voert waer yemant, die een leghel wiins opstake ende dat proeven liete opter straten, of dat hi daeruut ghetappet hadde den luden om hoer ghelt, ende dan in enen andren leghel voer, dat crancker wiin waer, die verboerde tien pont. Ende daertoe zoude de stat dat eerste leghel op doen steken ende tappent voert uut.

15. Voert waer enich wiinroeper of wiinknecht, de wiin priisde voer verwe te houden, ende gheen verwe en hielde, zo verboerde de hoeftroeper ene maent de stat, ende den knecht soudmen scuppen, oft hem hoer meysters nyet en stonden.

16. Ende waer yemant, de wiin dede roepen, voer dat hi verwe houden zoude, ende hi ghene verwe en hielde, die verboerde tien pont; ende die zoude hi brenghen bloots hoofsts ter klocken van den kelnaer, daer die wiin ghelopen hadde. Ende de wiin, de men roopt voer verwe te houden, die zel twalef uren lang verwe houden.

17. Voertmeer en zellen nyet meer veynoots wezen aen wine dan vier manne in enigher veynootscappen; ende yemant, die meer veynoten hadde ofte loften ofte vorwaerden mit yemant, dat in enigher wiis te win of te verlieze droeghe, die verboerde L ℔, also dicke alse hiit verbrake. Ende hier zellen die koermeysters maendelix onderzoeke of doen ende eden elken persoon bi hem; ende die zel zweren, dat hi daerin nyet ghebroect en heeft noch nyemant, dat hi weet, zint dier tiid dat dit punt eerste overdraghen wart. Ende die koeren zellen hebben half de stat ende half die koermeysters.

18. Voert waer yemant, die wiin makede ofte dede maken mit crude of mit anders enigherhande zaken, om des wil dat si bereyt souden warden, ten waer bi den rade van der stat, die daertoe ghezet waren, die zoude brenghen L ℔ aen hemde ende aen broeke ter klocken ende bidden den rade verghifnisse. Ende daertoe en zoude hi nochte zine veynoten binnen enen jaer daerna ghenen wiin tappen.

19 [1]. Voert waer yemant, die een stuc wiins opstake ende dat uutloopt, ende hi een ander opdede in dien kelnaer van dienzelven daghe ofte avont, zo zoude hi enen hoep uuthangen van enen wiinleghel ende anders nyet, alsolanghe alse dat leghel liepe, tot enen teyken dat dat siin ander waer, bi

---

1) Vergelijk N°. 2 art. 6.

enen koer van viif ponden. Ende daertoe zoude de roeper gaen tusschen den tween bruggen aen beyden siden van der grafte ende roepen, dat dat siin ander is, bi enen koer van enen ponde.

20. Voert so en zellen nyet meer dan twe veynootscappen van den wiinluden te gader den wiinsiis hebben moghen, noch oec nyemant mit hem, zodat si daeraen winnen of verliezen moghen. Ende enich man, die dit verbrake, die verboerde vijftich pont. Ende hier zel men onderzoec of doen binnen viertien daghen na elker tiid, als men den siis vercoft heeft. Ende dat sellen die koermeysters doen, de in der tiid siin, als men den siis vercoopt.

21. Voert so wanneer die overste nye koermeysters setten, zo zellen zi hem zonderlinge bevelen *doen* bi horen ede, dat si die koeren van den wine verwaren zullen also, alst boec inhout. Ende die koeren zel die stat half [1]) hebben ende die koermeysters half.

22. Voert so zel die raet setten vier manne van horen rade, die al de wine bezien zullen, de hierbinnen in kelnaren legghen, tusschen den tween Onser Vrouwen-daghen ghenoempt Assumptio ende Nativitas. Ende wat si dan ontidich viinden, die zellen zi talien ende in scrifte nemen ende zegghen denghenen, die de wine zine ziin, dat hi die wine nyet en bruke nochte weerloos en warde, ten zi bi consente des raets van der stat, bi enen koer van L ℔. Ende na zinte Martiins-daghe zo zellen diezelve vier of dieghene, die de raet daertoe zet, de wiin bezien, de zi ghetaliit ende in scrifte ghenomen hebben. Ende vonden zi yemant daerin broekich, dien zouden zi horen koer ofnemen, alse voerscreven is. Ende wat wine, de nyet wederghecomen en waren, die zouden voert bliven legghen, bi zulken koer, alzi voer gheleghen hadden, totter tiid toe dats hem die raet oorlof ghegheven hadde. Ende watter vuyl is, dien zellen zi den bodom inslaen.

Liber Hirsutus Minor, fol. 43 verso.

6. (2de helft der 14de eeuw.) *Opten wiinluden.*

Deze punten, de hierna bescreven staen, ziin overdraghen bi den rade out ende nywe:

---

1) In H.S. is „half" herhaald.

1 [1]. In den eersten: zo wie wiin makede ofte dede maken mit crude of mit anders enigherhande zaken, om des wille dat die wine bereet warden zouden, ten ware bi den rade van der stat, die daertoe ghezet waren, die zouden brenghen L ß aen hemde ende aen broeke ter klocken, in al dierzelver maten dat hiervoer int derde blat bescreven staet [2]. Maer die vrouwen zouden comen bloots hoefts ter klocken ende brenghen L ß.

2. Ende deze koeren zellen verwaren een scepen, die de overste daertoe zetten, die twe koermeysters ende die twe weghemeysters van der stat, die wesen zullen in der tijd. Ende die koeren zel die stat hebben de ene helfte ende de vive voerscreven de ander helfte.

3. Ende worden die wiinluden enighen wiin qwijt, die ghetalijt ware in enigher tiid, buten orlove dergheenre, die daertoe ghezet worden vans raets weghen, die verboerde den voerseyden koer.

Liber Hirsutus Minor, fol. 46 verso.

7. 1390, Februari 11. (*Zetting van den wijn.*)

Voert so en wil de raet van der stat ghenen wiin duere ghetappet hebben dan VIIȷ pl., ten zi bi oorlove des raets van der stat.

B.spr.b. dd. 1390, des Vridaghes na Agathe, fol. 177.

8. 1397, Februari 16. (*Verbod wijn te vervalschen.*)

1 [3]. Waer yemant, die zudersche wiin menghede in Riinschen wiin ofte de zudersche wine leyde bi Riinschen wine in enen kelnaer, die verboert zulcken koer, alse daerop staet ende der stat boec daerof inhout, ende daertoe van dier tiid voert een jaer ziin neringe aen wiin te doen. Ende desgheliix verboeren al dieghene, die daeraen winnen ofte verliezen, ende dieghene, die den wiin verlaet, alse elc van hem optenzelven koer, alse voerscreven is.

2. Voert waer enich gast, die zuderschen wiin mengde in Riinschen wiin ofte die zuderschen wiin leyde bi Riinschen

---

1) Vergelijk N°. 5 art. 18.

2) Zie hiervoor N°. 5 art. 18.

3) Vergelijk N°. 2 art. 12, N°. 5 artt. 9 en 10.

wiin in enen kelnaer, die verboerde zulken koer, alse der sta boec inhout, ende daertoe een jaer de stat.

3 [1]. Voert zo wie wiin makede ofte dede maken mit crude ofte mit anders enigherhande zaken, om des wille dat de wine bereet warden zouden, ten waer bi den rade van der stat, die daertoe ghezet waren, die verboerde L ₶; ende die zoude hi brenghen aen hemde ende aen broeke ter klocken, ende bidden den rade verghifnisse. Maer de vrouwen zouden comen bloots hoofts ter klocken, ende brenghen L ₶ ende bidden verghifnisse, alse voerscreven is. Ende daertoe en zoude hi nochte zine veynoten binnen enen jaer daerna ghenen wiin tappen.

B.spr.b. dd. 1397, des Vridaghes na Valentiin, fol. 64.

9. 1398, Maart 6. *Van den wijnkannen.*

Int jaer ons Heren MCCCXCVIII opten zesten dach in der maent van Maerte overdroeghen de scepene, raet ende oudermans alzulke punten, alze hierna bescreven staen:

1. In den eersten dat alle de wijnlude, de wijn pleghen te tappen of tappen willen, de zellen hebben tinnen kannen ende anders enghene kannen; ende die kannen zellen wezen elc mit enen pin duymbreets lang ende mit enen platen bodem duymsdicke. Ende waer yemant, die zijn kannen te kleyn waren, die verboerde de kannen ende daertoe 1 ₶, alzo dicke alst gheviel; ende die kannen zel men rechtevoert ontweslaen. Ende alle de kannen zellen wezen van eenre maecsel, alze de kannen zijn, die de raet nu heeft doen maken, bi denzelven koer voerscreven.

2. Voert zo zellen de weghemeysters van den brode, alzo dicke alze zi ommegaen weghen ofte dattet hem goetdunct, de wijnkannen bezien tot allen huzen, of zi groet ghenoech zijn ende hoer rechte mate hebben; ende daer zi te kleyn zijn, die lude zel men bekoeren; ende die koeren zellen de weghemeysters van den broden hebben ende behouden.

3. Ende waer yemant, die zijn wijnkannen missake ende nyet al voert en brochte, alst hem de weghemeysters van den broede vermaenden, die verboerde V ₶, alzo dicke alze hyt verzake; ende de V ₶ zoude hi brenghen bloets hoefts voer

---

1) Vergelijk N°. 5 art. 18, N°. 6 art. 1.

den raet opter stat huys; ende die V ℔ zellen de weghemeysters voerscreven hebben ende behouden.

Die Roese, fol. 45 verso.

10. 1407, Januari 31. (*Makelaardij.*)

Die scepen, rade ende oudermans out ende nye[1]) siin overdraghen upten makelaren van den wiin etc., alse die cedele inhout hierna bescreven:

1. In den eersten dat die vier makelaers hebben sellen van elker roede wijns, die men incoept, II oude grote, alse die oude gewoente is, weder sy daerbi siin of niet.

2. Voert waert dat enich coopman enichs makelaers begheerde, so sel die makelaer daerbi gaen ende sinen dienst doen truwelic tusschen den coper ende vercoper. Ende daerof sel hi hebben voer siin loen van elken voeder VI Dordrechtse placken ofte III dubbelde botdrager. Ende also voert up ende neder, nadien dats wiins voels of luttel is; dat is te verstaen van elker aem I Dordrechtse plack of een cleyn botkiin. Ende wes loen dien makelaer hierof buert, die over die comenscap is, daer sel die makelaer die een helfte alleen of hebben ende die ander helfte sellen die vier makelaers gelike deylen. Ende dit loon sellen die coper ende vercoper gelike ghelden half ende half.

3. Ende so waer gheen makelaer over gheroepen en wert[2])

. . . .

4. Ende hierof sel men een cedel uuthangen voer Hasenberch, sodattet een ygelic weten mach, dient aendraecht ende noot is te weten.

B.spr.b. dd. 1407, des Manendages na zinte Pouwels-dach Conversio, fol. 55.

11. 1408, Maart 23. (*Transport van wijn tusschen schip en kelder.*)

Scepen, rade ende oudermans siin overdragen tusschen de wiinscroders ende den vatewasschers: so wes twe manne mit enen boem dragen moghen ende in ofte uut enen kelnaer of enen scepe brengen mogen sonder yemant anders hulpe ofte toedoen, dat sy dit dragen mogen onbesproken van den scroders ofte van yemant anders. Ende waert dat hem yemant holpe

---

1) In H.S. is „out ende nye" bovengeschreven.

2) In H.S. is hierna ongeveer een half folio onbeschreven; vergelijk voor de ontbrekende bepalingen Rechtsbronnen van Utrecht dl. I blz. 146.

heffen ofte draghen, so verboorden die draghers een pont, also dicke alst yemant dede.

R. D. B. dd. 1408, (des Vrydages na Oculi [1])), fol. 10 verso.

12 [2]). 1429, December 9. (*Verbod Franschen wijn bij Rijnwijn te leggen.*)

Die raet verbiet, dat nyemant zudersche wiin in Riinsschen vaeten en laete noch zuderssche wiin en legge by Riinsche [3]) wiin in enen kelre, by sulken koer als daerop staet.

B.spr.b. dd. 1429, des Vrydages nae Onser Vrouwen-dach Concepcio, fol. 172.

13. 1431, Januari 12. *Een overdracht ende verclaringe by scepen, rade ende oudermans opten wijnluden.*

Anno XXXI des Vrydages nae Derthien-dach.

1 [4]). Wair enich man, die zudersschen wijn verliete in Rijnsschen vaten, die verbuert van elken stucke, ist groot off cleyn, X ℔.

2 [5]). Voirt enich man, die zuderssche wijn mengget in Rijnsschen wijn off anders enige wine, malemeseye, clareyt off hoe hy anders genoempt wair, — uutgenomen dat sy snyden mogen Rijnsschen wijn mit Rijnsschen wijn, — die verbuert oick X ℔; ende die sell hy brengen bloots hoiffs van sinen kelre voir den raet opter kisten, als die raet sit. Ende dairtoe hy ende alle sijn veynoten een jair hoir neringe an den wijn.

3 [6]). = *N°.* 2 *art.* 12 *laatste alinea*, *N°.* 5 *art.* 10.

4 [7]). Voirt wair yemant, die een legell wijns opstake ende dat prueven liet opter straten off dat hy dairuut getapt hadde den luden om gelt, dat legell wijns sell hy uuttappen, off hy will, mer op dien dage in genen anderen legell in dien kelre varen off opsteken, by enen koir van X ℔. Ende voir hy in een ander legell, zoe mach die raet dat yerste legell op doen steken ende doent uuttappen om sulck gelt, alst voir wair laten prueven.

5 [8]). Item zoe en sell nyemant meer dan twe volle op enen

1) Vergelijk Rechtsbronnen van Utrecht, deel I blz. 236.
2) Vergelijk N°. 2 art. 12, N°. 5 artt. 9 en 10, N°. 8 art. 1.
3) In H.S. staat „zudersche".
4) Vergelijk N°. 2 art. 12, N°. 5 art. 9, N°. 8 art. 1, N°. 12.
5) Vergelijk N°. 2 art. 12, N°. 5 art. 9, N°. 8 art. 1.
6) Vergelijk N°. 8 art. 1, N°. 12.
7) Vergelijk N°. 5 art. 14.
8) Vergelijk N°. 2 art. 6, N°. 5 art. 19.

dach in enen kelre opsteken, dat is te weten dat hy dat ander legell niet opsteken en sell, dat yerste en is uut; ende uut doen roepen tusschen den tween bruggen [1]); ende dan enen hoep uutsteken voir an den schafft, sodattet een ygelic weten ende bekennen mach. Ende dat dan dat ander legell also goet off beter wijn wesen sall, als dat yerste geweest hadde.

Ende yemant, die hier versumich in worde, die soude verbueren X ℔, also dicke als dat yemant dede.

6 [2]). Item enich wijnman, die wijn roepen dede voir verwe ende engeen verwe en hielde, die sell verbueren X ℔; ende die sell hy brenggen bloots hoefts voir der clocken. Ende die wijn, die men voir verwe roept, die sell verwe houden XII ueren off langer.

7. Behoudeliken der overdrachten sraets out ende nywe anders in allen punten in hore machten te bliven.

8. *Ende die raede hiertoe geset sellen ende moghen eeden die wijnlude, verlaetere, dienre, manne ende wive, die hiermede ommeghaen of bruekich ijnne gevonden sellen warden, tot goeduncken der raede.*

Die Roese, fol. 113.

14. 1432, December 10. *Opten wiinluden.*

Anno XXXII overdroegen scepene, raede ende ouderman des Woensdages nae Onser Vrouwen-dach Concepcio opter wiinnering:

1. Dat niemant yn enen kelre myn opsteken sel dan een aem of een Hamborger tonne; ende dat sell uutlopen sonder ynsteken, sonder argelist.

2 [3]). Ende als dat uutgelopen is, so mach men in dien kelre een ander vol opsteken even groot off mere, als voirseyt is, van denselven wiin off van geliken goeden of van beteren wiin mit enen hoep, ende te roepen tusschen den tween bruggen [1]), nae der ouder gewoenten.

3 [3]). Ende yemant, die dit verbrake off hier versumich ynne worde, die sel verbueren twe pont; ende die sellen die busmeysters van den raede hebben ende sellent hem uutpanden.

---

1) Vergelijk N°. 2 art. 6.
2) Vergelijk N°. 5 art. 16.
3) Vergelijk N°. 2 art. 6, N°. 5 art. 19, N°. 13 art. 5.

Ende daertoe en sel hy of niemant anders in dien kelner wiin tappen binnen enen vierdel jaers daer naestcomende.

R. D. B. dd. 1432, fol. 95 verso.

15. 1439, Maart 16. (*Versnijden van Rijnwijn.*)

Die raet van der stat verbiet, alse sy voertyts verboden hebben, dat nyemant engeen Riinssche wiin en tappe, gesneden mitt zueten winen of enige Riinssche wiin en snide dan mit Riinsschen wiin, noch suete wiin in siinen kelre en houwe, by sulken koer als daerop staet ende voertyts ter clocken verboden is.

B.spr.b. dd. 1439, des Manendages nae Gregory, fol. 197 verso.

16. 1445, October 12. (*Deelrecht der wijnkoopers aan wijn, gekocht tusschen Keulen en Vreeswijk.*)

Scepene, rade ende oudermans sijn overdragen, dat geen onser borgere wijn beneden Colen copen en sell dan an die Vaert, hi en sell onsen anderen borgeren van der wijnneringe, die daer gadinge in hebben, den wijn mededoen, als die wijn an die Vaert coemt, voer sulcker weerde bi sinen ede, als hi den wijn ter waerheit gecoft heeft, sonder weigeren, bi rechtinge tots raets goetduncken.

R. D. B. dd. 1445, des Dijnxdages na sunte Victoers-dach, fol. 147 verso.

17. 1453, Januari 10. (*Geschil tusschen wijnkoopers en vreemde kooplieden.*)

Overdroegen scepene, rade ende oudermans mit dat meeste deel van den bone, dat die wijnlude ongemoyt sellen laten den coepluden van buten van den anspraicken, dair zy den voirseyden coepluden nu voir onsen rade van besproken hebben. Ende hebben zy yet opten voirseyden coopluden te seggen mit rechte, dairvan sel men die voirseyde coepluden setten tot enen onvertogen recht. Ende ist dat zij den wij(n)luden mit den rechte ontgaen, so sellen zij der coepluden oncost betalen, bij onsen rade.

R. D. B. dd. 1453, des Woensdages na XIII-dach, fol. 96 verso.

18. 1458, Juli 17. (*Wijn opslaan in het huis van een geestelijke.*)

Willam Korstgenssoen is der saken gebleven, so hy wynen opgeslagen heeft in eens papen huys. Ende hy sel des raets slijtinge dairvan wachten. Borch: Merten Jacob Peterssoenszoen.

R. D. B. dd. 1458, des Manendages na Divisio Apostolorum, fol. 134.

19. 1458, October 9. *Van der verclaringe van der wynneringge.*

Anno XIIII c LVIII des Manendages op sunte Victoirs-avont by den rade out ende nye.

1 [1]. Wair enich man, die zudersche wine verliete in Rynschen vaten, die verboerde van elken stuck, ist groet ist cleyn, X ℔.

2 [2]. Voirt enich man, die zudersche wyne menget mit Rynschen wyn off anders enige wine, malemezeye, clareyt off hoe hy anders genoempt wair, — uutgenomen dat sy snyden mogen Rynschen wyn mit Rijnschen wyn, — die verboert oec X ℔; ende die sell hy brengen bloets hoefts van sinen kelre voir den raet opter kisten, als die raet sit. Ende dairtoe hy ende alle sijn vennoten een jair hoir neringe an den wyn.

3 [3]. Voirt sell zudersche wyn leggen in sinen sonderlingen kelre, dair anders gene wine in en leggen dan zudersche wyn; die anders dede, die verboerde V ℔.

4 [4]. Voirt wair yemant, die een legell wyns opstake ende dat proeven liet opter straten off dat hij dairuut getapt hadde den luden om gelt, dat legell wyns sell hy uuttappen, off hy will, mer op dien dage in genen anderen legell in dien kelre vaeren off opsteken, by enen koer van X ℔. Ende voir hy in een ander legell, so mach die raet dat eerste legell op doen steken ende doent uuttappen om zulc gelt, alst voer waer laten proeven.

5 [5]. Item en sell nyemant meer dan twe volle op enen dach in enen kelre opsteken, dat is te weten dat hij dat ander legell niet opsteken en sell, dat eerste en is uut; ende uut doen roepen tusschen den tween bruggen [6], ende dan enen hoep uutsteken voir an den schaft, sodattet een ygelic weten ende bekennen mach. Ende dat dan dat ander legell also goet off beter wyn wesen sell, als dat eerste geweest hadde. Ende yemant, die hier versumich in worde, die soude verboeren X ℔, also dicke alst yemant dede.

---

1) Vergelijk N°. 2 art. 12, N°. 5 art. 9, N°. 8 artt. 1 en 12, N°. 13 art. 1.
2) Vergelijk N°. 2 art. 12, N°. 5 art. 9, N°. 8 art. 1, N°. 13 art. 2.
3) Vergelijk N°. 2 art. 12, N°. 5 art. 10, N°. 8 art. 1, N°. 12, N°. 13 art. 3.
4) Vergelijk N°. 5 art. 14, N°. 13 art 4.
5) Vergelijk N°. 2 art. 6, N°. 5 art. 19, N°. 13 art. 5, N°. 14 art. 2.
6) Vergelijk N°. 2 art. 6.

6 [1]). Item enich wynman, die wyn roepen dede voir verwe ende engeen verwe en hielde, die sell verboeren X ₰; ende die sell hy brengen bloets hoefts voir der clocken. Ende die wyn, die men voir verwe roept, die sell verwe houden XII uren off langer.

7 [2]). Ende die rade hiertoe geset sellen ende mogen eden die wijnlude, verlatere, dienre, manne ende wive, die hiermede ommegaen off brokich inne gevonden sellen werden, tot goetduncken der rade.

8 [3]). Die wijntapper wart hy begrepen mit waenre mate, die sell gelden V stuver off men sell hem scuppen, also dicke als ment vijnt.

9 [4]). Die wyn met sonder mate, geteyckent mitter stat teycken, die sell gelden I ₰; ende voirt also dicke als men hem dairmede begrypt.

10 [5]). Wair yemant, die enigen wyn tappede binnen onser stadt duerre dan die stadt geset hadde, die verboerde III ₰ ende dairtoe den sys. Ende die stat souden voirt doen tappen voir dat gelt, dair hy voir geset wair.

11 [6]). Voirt so wie den anderen, die wyn tappen woude, syn taveerne verbade off dairom dobbelde ofte opten lesten wyn liete ofte enigerhande dinge dairom dede, dair die ander taveerne mede afterbleve, die verboerde V ₰, also dicke alse hijt dede; ende diegene, die syn taveerne dairmede afterliete, die verboerde oec V ₰.

12 [7]). Wair enich wijnroeper, die enigen wijn prysde ofte lakede, alse hij genen dienst en hadde, die verboerde een maent die stat ende een mile dairoff.

13 [8]). Voirt wair enich wijnroeper off wijnknecht, die wyn prysde voir verwe te houden, ende geen verwe en hielde, so verboerde die hoeftroeper een maent die stat; ende den knecht soude men scuppen, ofts hem hoir meysters niet en stonden.

---

1) Vergelijk N°. 5 art. 16, N°, 13 art. 6.
2) Vergelijk N°. 13 art. 8.
3) Vergelijk N°. 2 art. 1.
4) Vergelijk N°. 2 art. 2.
5) Vergelijk N°. 2 art. 8, N°. 5 art. 6.
6) Vergelijk N°. 2 art. 11.
7) Vergelijk N°. 5 art. 13.
8) Vergelijk N°. 5 art. 15.

14 [1]). Voirt wair yemant, die wyn makede ofte dede maken mit crude off mit anders enigerhande saken, om des wil dat sy bereyt soude werden, ten waer bij den rade van der stadt, die dairtoe geset waeren, die soude brengen L ℔ in heemde ende in broecke ter clocken ende bidden den rade vergiffenisse. Ende dairtoe en soude hy nochte sine vennoten binnen enen jair dairna geen wyn tappen.

15. Item wair yemant, die sinen wijn opstake, eer die wyn geset wair, hoe dat men tappen soude, die verboerde X ℔.

16 [2]). Item so en sellen niet meer dan vier man, die mitter wijnneringe ommegaen off dairan winnen ofte verliezen, den wijnsijs copen off vennot dairan wesen; mer sy mogen waell tot hem nemen tot zess personen toe ende niet meer, die mitter wynneringe niet omme en gaen noch dairan en winnen ofte verliezen, bijt verboeren van L ℔. Ende dit sel men bij eden uutgaen.

17 [3]). Item so sel men vier koermeysters setten tot elken sysoen, diet verwaeren sellen op hoeren eedt na deser ordinancie; ende sy sellen hoir dinck samentlick doen off tenminsten drie van hem. Ende off yemant van hem binnen der tyt hoirs beveels ziec worde off buten reysde, so soude men dair andere voir setten, diet die wile op hoeren eedt bewaerden. Ende alle broecken sellen die koermeysters in der tyt halff hebben ende die stat dander helfte.

18. Item so sel men den wijnsys vercopen optie zeste take, nadat men tapt.

19 [4]). Item dat geen wijntappere mit maten meten en sellen in kannen, die geteyckent sijn mitter stat teycken, alst die lude begeren in die kannen getapt te hebben, mer sellen in die kannen tappen, bijt verboeren van enen ponde.

20. Ende dit sell all wesen, behoudeliken anders den overdrachten van den wijn ende wijnluden in hoerre volcomen machte te bliven.

21. Item dit sell ingaen tegen dit naeste sijsoen ende hier sel men een cedell off uuthangen voir der scepen huys.

R. D. B. dd. 1458, fol. 144.

---

1) Vergelijk N°. 5 art. 18, N°. 6 art. 1, N°. 8 art. 3.
2) Vergelijk N°. 5 art. 20.
3) Vergelijk N°. 5 art. 22.
4) Vergelijk N°. 2 art. 2, N°. 5 art. 2.

20. 1461, Januari 28. *Verclaringe by den raide out ende nye gedaen van der wynneringe.*

Anno XIIII^C LXI des Goedensdages na Conversionis sancti Pauli.

1 [1]). Item alle oude overdrachten van der wynneringe sellen in hoerre volcomenre macht bliven; ende want daer vele ghebreecks in gevallen is, soe heeft die rait out ende nye daerop verclaert, om te verhueden gebreke, die daer in toecomenden tyden in vallen mochten: alse dat die rait nu voertaen twee guede manne uut den raide schicken zellen, die koermeysters wesen zellen van deser ende anderen ouden ordinancien, van den wyn ende wynneringe ghemaict, duerende eijne maent lang, ende alsoe voert van maenden tot maenden. Ende soe wie die koermeysters na den ouden koeren ende broeken dan broekachtich vonden, den zellen zy dan terstont den raide bybrengen, ende die rait sell daer terstont slitinge van doen. Ende die slitinge gedaen wesende, zellen die bussemeysters van den raide mitten gheschicten voerseyt die brueken rechtevoert uutpanden. Ende wat brueken daeraff comen, daervan sell die stadt die helfte hebben ende van der andere helfte zellen die twee, van den raide daertoe geschict, die twee deel hebben ende die bussemeysters dat derdendeell. Ende die twee, die daertoe tot elken maende gheschict werden, sellen hoeren eet doen voer den raide, alle punten, voer- ende naebescreven ende andere voertyts gemaict, vast ende stede te houden, sonder des ymant te verdragen.

2. Voert en sellen gheyne wynlude noch niemant anders enige Rynsche wyne tot Renen noch daerbeneden copen dan by onsen gezwoeren makelaers van den wyne. Ende die makelaers zellen dan terstont bij hoeren eeden ende opt verboeren hoerre ambochten onsen oversten ende den tween, daertoe van den raide bijgheschict, bybrengen, wat die wyne ter waerheyt sonder argelist gegouden hebben; ende daernae sellen dan onse oversten mitten tween gheschicten die rijdinge van den wyne setten.

3. Voert alle dieghene, die mit Rynschen wijnen ommegaen ende hoer hantieringe daermede hebben, en sellen mit

---

1) Vergelijk N°. 5 art. 22, N°. 19 art. 17.

gheynen westerschen noch anders gheenrehande wynen ommegaen noch hantieringe daermede hebben in eniger wys. Ende dessghelycx alle dieghene, die mit westerschen off anders enigerhande wynen ommegaen off hoer hantieringe daermede hebben, en sellen niet ommegaen mit enigen Rynschen wynen noch daer gheyne hanttieringe mede hebben in eniger wys.

4. Voert alle dieghene, die westersche off zudersche wyne hebben, die moegen die wyne ghebruken tusschen dit ende den heiligen Palm-dach naistcomende. Behoudeliken dat zy die wyne in eynen sonderlingen kelre lecgen sellen, daer gheyne Rynsche wyne in en lecgen; ende dat men doer den eynen kelre in den anderen niet gaen en sell, mer eyn ygelic kelre sell zynen uutganc hebben aen die strate.

R. D. B. dd. 1461, fol. 36.

21. 1475, Februari 3. *Wynneringe.*

Onse gnedige here van Vtrecht ende die raide out ende nywe hebben, om nutscap ende ere van onser stadt, op die wynneringe overdragen die punten, die hyrna bescreven staen, diewelke men houden wil ende gehouden wil hebben by den broiken daerinne begrepen, zonder ymant des te verdragen.

1 [1]. In den yersten waer enich man ofte wyf, die zudersche wyne verlieten in Rynschen vaten, die zellen verboeren van elken stucke, ist groet ist cleyne, X ℔.

2 [2]. Item enich man, die zudersche wyne mengt mit Rynschen wyn of anders mit enigen wynen, het waer malevezey, clareyt off hoe hy anders genoempt waere, zel verboeren X ℔ ende den wyn, alzoe gemengt, zoe dicke dat gheschiede; uutgenomen dat zy snyden moeghen Rynschen wyn mit Rynschen wyne.

3 [3]. Item zel men die zudersche wyne in enen zonderlingen kelre lecgen, daer anders ghene wyne dan zudersche wyne inne en lecgen, byt verboeren van vyf ponden, zoe dicke men dat anders bevonde. Gesondert malevezey, die men zonder verboeren zel moigen lecgen in enen kelre, daer Rynsche wyne inne lecgen.

---

1) Vergelijk N°. 2 art. 12, N°. 5 art. 9, N°. 8 artt. 1 en 12, N°. 13 art. 1, N°. 19 art. 1

2) Vergelijk N°. 2 art. 12, N°. 5 art. 9, N°. 8 art. 1, N°. 13 art. 2.

3) Vergelijk N°. 2 art. 12, N°. 5 art. 10, N°. 8 artt. 1 en 12, N°. 13 art. 3, N°. 19 art. 3.

4 [1]). Item enich wynman, die wyn dede roepen voer verwe, ende enghene verwe en hielde, zel verboeren X ℔, zoe dicke dat gheschiede. Ende die wyn, die men voer verwe roept, zell verwe houden XII uren ofte langer.

5 [2]). Item die raide, die geset zullen werden deze ordinancie tachtervolgene ende tonderhoudene, zellen ende moigen eeden die wynlude, verlatere, dyenre, manne ende wyve, die hyrmede ommegaen of broikich inne gevonden zellen werden, zoe dicke hem dat oerber ende nutte dunct wezen.

6 [3]). Item die wyntapper wert hy begrepen mit waenre mate, zel verboeren V stuvers, off men zel hem scuppen, zoe dicke alst ment vynt.

7 [4]). Item die wyn met mit maten, die niet geteykent en zyn mitter stat teykene, zel verboeren een ℔, zoe dicke men hem daermede begrypt.

8 [5]). Item waer ymant, die wyn tappen woude, ende een ander hem zyne taveerne verbade of daerom dobbelde ofte enigerhande dinge daerom dede, daerom die andere zyne taveerne afterliete, die verboerde V ℔, zoe dicke dat geschiede; ende die zyne taveerne daerom afterliete, verboerde oick V ℔.

9 [6]). Item waer enich wynroeper, die enighen wyn prysde ofte laicte, als hy ghenen dienst en had, zel verboeren ene maent die stadt ende ene mile daeraf te blivene.

10 [7]). Item waer enich wynroeper ofte wynknecht, die wijn prysde voer verwe te houdene, ende ghene verwe en hielde, zoe verboerde die hooftroeper ene maent die stadt, ende den knecht zoude men scuppen, ofts hem hoere meysters niet en stonden.

11 [8]). Item waer ymant, die wyn maicte ofte dede maken mit crude of mit anders enigherhande zaken, om des willen dat hy bereyt zoude werden, zoude verboeren vyftich pont, zoe dicke dat gheschiede, ende allen den ghemaicten wyn.

---

1) Vergelijk N°. 5 art. 16, N°. 13 art. 6, N°. 19 art. 6.
2) Vergelijk N°. 13 art. 8, N°. 19 art. 7.
3) Vergelijk N°. 2 art. 1, N°. 19 art. 8.
4) Vergelijk N°. 19 art. 19.
5) Vergelijk N°. 2 art. 11, N°. 19 art. 11.
6) Vergelijk N°. 5 art. 13, N°. 19 art. 12.
7) Vergelijk N°. 5 art. 15, N°. 19 art. 13.
8) Vergelijk N°. 5 art. 18, N°. 6 art. 1, N°. 8 art. 3, N°. 19 art. 14.

12 [1]). Item en sellen niet meer dan vier manne, die mitter wynneringe ommegaen of daerane winnen ofte verliesen, den wynsys copen ofte vennoit daeraen wezen; mer zy moighen wel tot hem nemen tot acht personen toe ende niet meer, die mitter wynneringhe niet omme en gaen noch daeraen en winnen noch en verliesen, byt verboeren van vyftich ponden. Ende dit zel men mit eeden uutgaen.

13 [2]). Item en sellen ghene wyntappere mit maten meten in kannen, die gheteykent zyn mitter stadt teykene, als die lude begeren in die kannen ghetapt te hebbene, mer zellen in die kannen tappen, byt verboeren van enen ponde, zoe dicke zy dat weygerden.

14. Item zellen die oversten in der tijt, zoe dicke hem dat nutte ende oerber dunct wezen, die wynlude of andere, die wyn tappen willen, voer hem doen komen ende hem ofvragen by hoeren eeden, wat die roede van den wyn gecost heeft int incopen, zonder argelist, om den wyn te zetten, hoe men dien tappen zel.

15 [3]). Item zellen die oversten in der tijt tot elken sysoen, of zoe dicke hem dat nutte zel duncken wezen, twee goede manne uut den raide scicken, die ten heiligen zweren zellen, in tieghenwoerdicheyt van den raide, deze ordinancie nae te gaen ende te houden ende die broikigen aen te brenghen den raide, om hemluden by des schouten ende der stadt dyenres hoere broiken af te doen halen ende anders te doen, als voerseyt is, zonder ymant des te verdraghen.

16. Ende dit zel all wezen, behoudeliken die voer-overdrachten van der wynneringe in allen anderen punten, die hyrvoer niet benoempt of gheroert en syn, in hoere volcomenre machten te wezene ende te blivene.

R. D. B. dd. 1475, op sunte Blasius-dach, fol. 5.

22 [4]). 1482, Februari 25. (*Zetting van den wijn.*)

Scepene, raide ende oudermanne hebben overdragen, dat men ghenen ouden Rynschen wyn binnen onser stadt duerre tappen en sell dan elke quarte voer vyf cromstert, ende

---

1) Vergelijk N°. 5 art. 20, N°. 19 art. 16.
2) Vergelijk N°. 2 art. 2, N°. 5 art. 2, N°. 19 art. 19.
3) Vergelijk N°. 5 art. 22, N°. 19 art. 17, N°. 20 art. 1.
4) Vergelijk N°. 7.

nywen Rynschen wyn voer ses cromstert. Ende men en sel ghene malemezeye duerre tappen dan elke quarte voer achte cromstert.

R. D. B. dd. 1482, des Manendaghes na Invocavit, fol. 42 verso.

23. 1486, October 13. (*Verlof van den accijnsmeester vereischt voor het tappen van wijn.*)

Overdragen bii den rade out ende nyewe, dat men den wynsys vercopen zel na der ouder gewoenten dit zysoen uut, mit voerwaerden dat nyemant wyn tappen en zel dan by consent ende beliefnisse des zysmeysters van den wynsys, die gheestelicheyt uutgesondert. Behoudeliick oft enich wyntapper niet toegelaten en worde van den ziismeyster zynen wyn te tappen, soe souden die overste in der tyt een versien daerinne hebben ende den wiintapper toelaten, indien ziin zake goet bevonden worde.

R. D. B. dd. 1486, des Vrydages na Victoris, fol. 119 verso.

24. 1491, Juli 27. *Wynneringe.*

1. Die rade out ende nyewe zyn overcomen, dat zy bliven willen by der ordinancien van der wynneringen, gemaict anno XIIII c LXXV op sunte Blasius-dach, in allen punten, behoudelyc dat die twee mannen uten rade, die men tot elken zysoen scicken zel totter wynneringe, hebben zellen die helft van den broeken, die gevallen zellen.

2. Ende die makelaers van den wyn zellen altyt by den koep van den wynen wesen, om den raet besceyt daerof te moegen doen.

3. Dese ordinancie bovengeruert is verkundicht ter clocken ende voer Hazenberch uutgehangen.

R. D. B. dd. 1491, des Woensdages na Jacobi, fol. 124 verso.

25 [1]). 1492, October 12. (*Versnijden van wijn.*)

1. Overcomen by den rade opter ordinancie van den wiinsys, dat men ghene Riinsche wynen snyden noch maken en zel mit enigerley soet oft ander materie; dan men mach die

---

1) Vergelijk N°. 15.

Riinsche wiinen snyden mit Riinsche wiinen, ende die wyntappers moegen bastaert besigen. Ende hierop zellen die wiintappers, hoere boden ende die cupers hoeren eedt doen.

2. Dese nabescreven hebben hoeren eedt daerop gedaen:

Claes Janszoen,
Gysbert [1]) Henricxzoen,
Dirck Zas,
Jan Foeyt,
Aryaen van Hiindersteyn,
Aelbert Janszoen,
Henrick Zuermont,
Alyt Foeyt,
Dirck Verkerck,
Gelis Block,
Dirck Janssoen in den Stoer,
Geryt Gysbertszoen,
Jacob Wouterssoen, cuper,
Jan van Gelre,
Aert van Eck.

R. D. B. dd. 1492, des Vrydages na Victoris, fol. 9.

26 [2]). 1495, Maart 9. (*Bevel om te tappen en zetting van den wijn.*)

Overcomen by den raet out ende nyewe, dat die wyntappers hoer kelnaeren opdoen zellen ende tappen hoere wynen elke quaert om V cromstert, by I ℔ grote alle dage te verboeren, half ter stat ende half ter zysmeysters behoeff.

R. D. B. dd. 1495, des Manendages na Invocavit, fol. 174.

27. 1510, Februari 4. *Westersche wijnen op te slaen onder die geestlicheyt.*

Overcomen bij scepene, raide ende oudermanne, dat men gheen westersche wijnen opslaen en sel tot geestlycker luyden huysen oft in hoeren kelres, dan ten sij dat die scroeyers dat yerst den gescicten dairtoe van den raide in elker tyt te kennen gheven ende daerbij nemen, bijt verboeren van X ℔ van elken vate groet oft cleyn, halff ter stadt ende halff ter gescicten behoeff.

R. D. B. dd. 1510, des Manendages na Lichtmisse, fol. 130.

28 [3]). 1523, Mei 19. *Wiin wert geset.*

Alsoe die rait genoech uutgegaen heeft, dat die wijncoe-

---

1) In H.S. is hier „Claeszoen" doorgehaald.
2) Vergelijk Nos 7 en 22.
3) Vergelijk Nos 7, 22 en 26.

pers hoer wijnen elke quaert geven moegen om drie braspenninge, soe sleten scepene, raide ende oudermanne, dat se elke quaert wijns voertan geven sellen voer drie braspenninge. Ende indien yemant des weygerde ende nyet en dede, soe sel hij zijn kelre sluyten ende een jaer zijn neringe laiten ende daerenboven staen tot correctie sraets, tottes raets goetduncken.

R. D. B. dd. 1523, des Dijnsdages na Ascentionis Domini, fol. 120 verso.

II. ZAKKENDRAGERS.

II. ZAKKENDRAGERS.

---

1. 1446, December 19; 1447, Januari 11.
(*Onrechtmatige beschuldiging van een gildebroeder.*)

Huge Gerijtssoen die pijnre, anspraker, optie een side, ende Gelis Michielssoen oec die pijnre, angesproken, sijns an den rade gebleven van dat Gelis uut Hugen huus ene mande mit tinne gehaelt soude hebben buten Hugen consent ende weten.

R. D. B. dd. 1446, des Manendages na Lucie, fol. 30 verso.

. . . .

Sleten scepene, rade ende oudermans, dat Huge Gerijtssoen die pijnre den rade ende Gelis Michielssoen den pijnre vergifnisse bidden sell in tegenwoerdicheit van sinen gildebrueders in eenre volre mergensprake; ende Gelis sel weder sijn ambocht mogen doen gelijc een ander gildebrueder, ongehindert, want die raet ter waerheit gevonden heeft, dat Gelis onsculdich is der zaken, die hem Huge angeseit heeft. Ende Huge Gerijtssoen sel daerom IIII M steens der stat te beteringe geven.

R. D. B. dd. 1447, des Woensdages na Dertien-dach, fol. 33.

2. 1447, September 16. (*Grootte der zakken voor hen, die geen lid zijn van het zakkendragers-gilde.*)

Die raedt gebiet den houtscilden, te weten die dragers, die in der pijnre gilde niet en sijn, dat sij gene zacken en dragen dan van drien ellenen, bi tverbueren van den zacken ende daertoe sulcken kueren, als van oudts daerop gestaen hebben.

B.spr.b. dd. 1447, op sunte Lamberts-avont, fol. 44 verso.

3. 1470, Mei 25. (*Vonnis wegens ongehoorzaamheid aan de „viven".*)

Sleten scepene ende raide: want Ridder Goessen die pynre overhorich is geweest onser stat viven, daer zy hem geboden te dienen in onser stadt werck, daerom zel hy komen bloots hoofts uut der Buerkerck mit vieren van zynen gildebroeders ende bidden den raide vergifnisse; ende daertoe zel hy achte dage lancg in der stadt werke arbeyden op zyns zelfs cost, als hy des vermaent zel werden van den scutmeyster; ende hy zel wilkoeren hyrom niemant te misdoen noch doen misdoen in woerden noch in werken, by zwaerre correxy tottes raits goetduncken. *Ende hy heeft terstont gebeden ende gewilkoert, als voerscreven is.*

R. D. B. dd. 1470, des Vrydages na Cantate, fol. 32.

4. 1498, Mei 2. (*Vonnis wegens het verknippen van den gildebrief.*)

Want meyster Floris Jacobszoen van Hairlem der pynre giltbrief tot Amsterdam gecanceliert heeft ende sulx gedaen heeft doer informacy van den oudermanne derselver gilde ende ten versueke van hem, waerby die zake twivelachtich is, des die raet genegen is bet ter gracien dan tottet scerpste van recht te gaen, soe sleten scepene, rade ende oudermanne, dat hy uter stadt wesen ende ene mile wegen daervan bliven zel ewelyck, op ziin lyf, ende zel behoirlyck oervede doen in brieven.

R. D. B. dd. 1498, des Woensdages na Mey-dach, fol. 16.

5. 1504, Mei 17. *Torfsacken.*

1. Die raet is overcomen, dat men drie yseren maten uuthangen zel, deen opter ouderman huys, dander op Rodeborgerbrug ende die derde op die Backer-brug, daer alle sacdragers hoer torfsacken na maken zellen. Ende wie ziin zacken hierna niet en maicte noch en hadde, die soude verboeren, telker reyse hy bevonden worde, zyn zacken ende daertoe V stuver, — daer alle sacdragers koermeysters of wesen zellen, — tot behoef deen helft die se bekoert ende dander helft tot behoef van den gilde. Ende elken zack zel houden twee tal Oestveens torfs ende Westveenschen torfs, soe die groter is, vyf worp min. Ende die oudermanne in der tyt zellen jairlix hoeren eedt doen voer den rade, dese ordinancie te houden; ende

dat gedaen wesende zellen zy totten cameraer gaen ende halen jairlix onder hem vieren vyf pont.

2. Ende want die raet dese ordinancie gehouden wil hebben, soe heeft zy bevolen ende beveelt den oudermans vant gilde, dat zy dese ordinancie houden ende een opsien daerop hebben, tot sraets correxy.

R. D. B. dd. 1504, des Vrydages na Servaty, fol. 166.

6. 1516, Augustus 13. *Ordinancie van den torfscouen ende -sacken.*

. . . .

Item soe sellen alle sackdragers hoir torfsacken maken na die yseren maten, anno XV^c ende vier lestleden dairaff gemaict, wairvan een maet opter ouderman huys, dander op Roedeborger-brug ende die derde op die Backer-brug hangen. Ende wye zyn sacken hierna nyet en maicte noch en hadde, die soude verboeren, telker reyse hij bevonden worde, zijn sacken ende dairtoe thyen scellinge, — dair alle sackdragers koermeysters off wesen sellen, — deen helft tot behoeff die se becoert ende dander helft tot behoeff van der sackdragers gilde. Ende elken sack sel houden twee tael Oestveens torfs ende Westveenschen torfs, soe die groeter is, vijff worp min. Ende die oudermanne van den sackdragers in der tijt sellen jairlix hoeren eedt doen voer den gemeynen ofte den gescicten oudermannen, dese ordinancie van den sacken te onderhouden, tot correctie van den oversten ende gemeen oudermannen, in elker tijt wesende.

R. D. B. dd. 1516, des Woensdages na sunte Laurens-dach, fol. 124.

7. 1521, Februari 18. (*Bevestiging door den raad van de keuze van een ouderman door de zakkendragers van het Boven-einde.*)

Scepene, raide ende oudermanne hebben geconfirmeert die koer, die de vijff loeten van den pijnres off sackdragers vant Over-eynde yerst gedaen hebben, dairmede zij Oloff die Bongenaer tot een ouderman gecoeren hebben. Ende Oloff sel ouderman bliven; ende die ouderman, na by drange gekoeren, sel aff wesen.

R. D. B. dd. 1521, des Manendages na Invocavit, fol. 62.

8. 1521, Februari 27. (*Vonnis wegens het uitoefenen van ongeoorloofde pressie bij de keuze van een ouderman.*)

Want Cornelis Boes, Gerijt Dircssoen, Jan Euertssoen,

Aelbert Scol, Mager Jan, Jacob Huysgen, Willem Zeeu, Lange Aelbert Floer, Lenert ende mijnheer van Gheyn, sackdragers vant Over-eynde, die vyff loeten in hoir gilde gedwongen hebben, enen anderen ouderman te kyesen, dan se gekoeren ende geeedt hadden, soe sleten scepene, raide ende oudermanne, dat se ter naester clocken komen sellen in hemde ende broeke, bloets hoefts ende bervoets, elck mit een bloet zweert in zijn hant, voer der clocken, bekennende hoer liven verboert te hebben, ende sellen bidden om gracie ende genade. Ende ofter yemant waer, die sulcx nyet en dede, die sel ewelick uuter stat wesen ende een mijl dairaff bliven, op zyn lyff. Voert soe en sel nyemant van den voirseyden sackdragers voertan mess moegen dragen dan een broetjong sonder oert. Ende sellen alle behoirlicke oirvede doen ende geloven gheen onstantaftige saicken meer te doen, bij zware correctie tottes raets goetduncken.

Zij hebben alle voer der clocken geweest ende gedaen, *als voirseyt staet* [1]).

R. D. B. dd. 1521, des Woensdages na Reminiscere, fol. 63.

9. 1522, Maart 12. (*Vonnis wegens het uitoefenen van ongeoorloofde pressie bij de keuze van een ouderman.*)

Want Jan van Leyen, sackdrager vant Over-eynde, mit zijn medewerckers die vyff loeten in zyn gilde tjair verleden heeft helpen dwyngen, enen anderen ouderman te kyesen, dan se gekoeren ende geeedt hadden, soe sleten scepene, raide ende oudermanne, dat hij ter naister clocken komen sel in hemde ende broeke, bloets hoefts ende bervoets, mit een bloet zweert in zyn hant, voer der clocken, bekennende zyn lyff verboert te hebben, ende sel bidden om gracie ende genade. Voert soe en sel hy voertan gheen mess dragen moegen dan een broetjong sonder oert. Ende sell behoirlicke oirvede doen gheen onstantaftige saicken meer te doen, by zwaere correctie tottes raits goetduncken.

Hy heeft voer die clock geweest, *gebeden ende oirvede gedaen*, *als voirseyt staet* [1]).

R. D. B. dd. 1522, des Woensdages na Invocavit, fol. 91.

---

1) Het cursief gedrukte is in H.S. later bijgeschreven.

10. 1527, September 19. *Zackdragers.*

Sleten die raide out ende nye, dat alle sackdragers van beyden Eynden bynnen onser stadt, die huyden te morgenspraeck op sunt Jans-kerchoff geweest hebben, te namiddage weder daer komen sellen ende laten hem inscriven, doen ende laiten, tgene die overste hem bevelen sellen, bijt verboeren hoirs lyfs. Des sellen se elcx hebben IIII stuvers Hollants sdaiges, ende die tynmeysters dubbelt gelt. Ende alle sackdragers, die nu buyten zyn, sellen incomen voer en Saterdage savonts naestkomende, doen ende laiten gelyck den anderen voirseyt, oft zij sellen uut hoir gilde ende der stat bliven ewelick. *Non processit*[1]).

R. D. B. dd. 1527, des Donredages na sunte Lamberts-dach, fol. 131.

11. 1551, Februari 23. (*Ordonnantie op het zakkendragers-gilde.*)

Anno XVc een ende vijftich des Manendachs den XXIIIen February.

Dese naebeschreven ordonnantie hebben schout, burgemeysteren, schepenen ende raedt belieft ende toegelaten die sackedragers- ofte pioniers-gilde van den Over-eynde ende Neder-eynde deser stadt Vtrecht:

1. In den eersten soo wie der sackedragers gilde voerschreven winnen ofte bedienen wil, sal gehouden sijn eerst by mijn heren die schout ende burgermeysteren daertoe gestelt te sijn. Ende sal dan geven voer zijn gildegelt die somme van twee Carolus-gulden ende sestien stuvers, XX stuvers voer den gulden voerseyt gerekent, te betalen aen handen van den deeckens ofte busmeysters, dan in der tijt wesende. Welverstaende dat indien yemant ware, die 't geheele gildegelt t'eenen male niet betalen en conde, sal mogen die helfte opbrengen gereet, ende d'ander helfte te betalen op alzulcken dage, als hem by den deekens gegonst sal worden. Ende der burger kinderen, die desen gilde begeeren te winnen, sullen preferentie hebben voer vreemde ende buytenluyden.

Item sal noch betalen aen handen van den bode voer sijn inscriven eenen stuver.

2. Item alle die gildebroeders sullen gehouden zijn te comen,

---

1) In H.S. is „Non processit" later bijgeschreven.

te weten die vant Over-eyndt opte Roedenburger-brugge alle jare, soolange sy het gilde bedienen willen, opten Sonnendage voer Onser hoge Liever Vrouwen-dage in den Somer, omme vandaer reverentelyck te gaen metter stacien in die kercke van sinte Nicolaes; op peyne, die daer niet en quame ofte quamen, naedat die gildebroeders metter stacien waren verby die Reguliers-brugge, van een halff pondt was; ten ware yemant uut der stadt ware ofte andere nootsaken hadden, waervan zy den deeckens gehouden worden t'adverteren, midts welcke zy worden gehouden voer geexcuseert. Ende die vant Neder-eyndt sullen comen ende vergaderen opte Backer-brug opten voerschreven dach ende tijt, ende alsdan te gaen met der stacien in sint Jacobs-kercke; op peyne, die daer niet en quame ofte quamen, naedat die gildebroeders verby sint Johans-brugge waren metter stacien, te verbeuren als voren.

3. Item so wanneer enich giltbrueder ofte giltsuster sterft, sullen alle die anderen giltbruederen gehouden zijn mede te groeve off te beganckenisse te comen, daertoe by den bode gebeden zijnde, by die keure van een halve stuver; ten waere yemants van de giltbrueders wrochte in dachhuere ofte uut der stadt ofte cranck waere.

4. Item worden insgelijcx gehouden op die beganckenisse ofte sielmisse hem te laten vinden in der kercken, aleer d'evangelie van der missen gelesen ofte gesongen zal sijn, op peyne voerschreven.

5. Item soe wanneer die boede die pelle brengt ten huyse van eenige gildebroeders, overleden wesende, sal hebben voer sijn salaris van den sterffhuyse eenen stuyver.

6. Item van te groeve en te beganckenisse te bidden, insgelijcx voer den boede eenen stuver.

7. Item die kiesinge van den deeckens sal geschieden by schout ende burgemeysteren, in manieren als andere deeckens gecoesen ende gestelt worden, achtervolgende Keyserlijcke Majesteyts ordonnantien.

8. Item niemants en sal deeckens, busmeysters ofte bode met woerden ofte wercken misdoen uut saecke van huerluyder officie, op pene van vijff pondt was ende gehouden te worden vant gebruycke der gilden, ter tijt toe dat sy goet gekent ende andere giltbrueders in een openbaer morgenspraecke vergiffenisse gebeden sullen hebben.

9. Item tot wat tyden die deeckens morgenspraecke leggen

by orlove van mijn heeren die stadthouder, schout ende burgemeysteren, sullen alle die gildebrueders, dan in der stadt wesende, gehouden sijn daer te comen, aleer die cedule van de namen van den gildebrueders opgelesen wort; op verbuerte van een oert stuvers, soverre die boede die wete hemluyden yegelicx in persone ofte tot haren woenstede gedaen heeft, 'twelck die boede gehouden wort te verclaren.

10. Item indien die bode iemants vergeten hadde die wete te doen, sal verbueren van elcke, die hy vergeten heeft, een oert stuvers.

11. Item waert zake dat yemant het secreet, twelck in de vergaderinge getracteert is, anderen geen gildebrueders wesende openbaerden off yemants te kennen gave, sal verbueren twee pondt was.

12. Item so wanneer die gildebrueders vergadert zijn om te tracteren, soo en sal niemandt mede mogen brengen vrouwen ofte kinderen; dan indien iemant gesocht worde, sal alleen mogen by haer gaen ende doen haer bescheydt, ende dat by oerlove van den dekens, op peyne van een pondt was.

13. Item indien iemant ontamelick sprake ofte twist maeckte in die vergaderinge ofte morgensprake, sal verbueren twee pont was.

14. Item niemant en sal mogen spreecken in die morgenspraecke dan die deeckens, ende d'andere gildebrueders by orlove van den dekens, op peyne t'elcker reyse van een pondt was.

15. Item niemant en sal d'een den anderen verwyten, 'tgeene hem in die vergaderinge ofte morgensprake geschiet is, op peyne van drie pondt was.

16. Item ten dage als die gildebrueders met malkanderen teeren ofte drincken, zullen zy hem manierlicken gedragen ende geen kannen, dranck ofte spyse aentasten voert begin der maeltijdt, dan by orlove van den dekens ofte andere daertoe geschickt, op peyne van een halff pondt was.

17. Item niemandt en sal den anderen de canne weygeren, op pene als boven.

18. Item indien iemant eenige kannen braecken, sal verbueren een halff pont was; ten ware hy 'tselve dede uyt fortse ofte grammen moede, sal verbeuren t'elcker reyse drie pondt was.

19 [1]). Item indien iemant van die gildebrueders den anderen

---

1) In H.S. is dit artikel in margine bijgeschreven.

quade woerden gave, oneerlijck toesprake ofte mondelijck twist maeckte, soude verbeuren twee pont was.

20. Item waer iemandt, die den anderen dreychden ofte sloech, soude verbueren vier pondt was. Insgelijcx off daer yemant over vreede vochte ofte den dekens vreede weygerde, soude verbueren vier pondt was, als voeren.

21. Item indien iemant, ten tyde het gilde teert, spise ofte dranck misbruyckte ofte storten, sal verbueren drie pondt was.

22. Item so wanneer die gildebroeders teeren, en sall niemant daer mogen commen dan alleen elcke gildebroeder met sijn huysfrouwe. Ende waert zake iemant ter contrarie dede, sal verbueren een pont was.

23. Item ter plaetse daer die dekens vergadert zijn ofte daer 't gilde teert, en sal niemant met eenige instrumenten mogen spelen om gelt, op pene van drie pondt was.

24. Item niemandt en sal om eenich werck dobbelen, hy en sal tselve werck metter handt gehouden zijn te doen, op pene van eenen stuver.

25. Item niemant en sal tweemael dobbelen om een werck, op pene van eenen stuver.

26. Item niemant is gehouden dengeenen dobbelspul te doen, die niet en weet, waer 't werck wesen sall ende wat loen men daeraff ontfangen sal.

27. Item niemant en sal uyt het een werck int ander gaen, op pene van een pondt was.

28. Item niemandt en sal wercken met eenige andere, die van der gilde niet en sijn, dan alleenlijck metten gebroedigen dienaers van dengeenen, dient goedt toequame, op poene van een pondt was.

29. Item niemant en sal des anders werck ondergaen, op pene van een pont was.

30. Item indien iemandt waere, die eenich werck aengenomen hadde ende tselve werck alleen niet machtich en ware, sal gaen, te wetene die vant Over-eynde opter Roederburgerbrugge ende die vant Beneden-eynde opter Backer-brugge, ende laten die gemeen gildebrueders daerom dobbelen, wie hem helpen sullen; ten ware hem eenich gildebrueder te gemoete quame, denwelcken hy gehouden is te nemen tot hulpe, op pene van een halff pondt was.

31. Item niemant en sal eenich werck aennemen, ten zy dat hetselffde werck eerst aen den werff off aent landt geves-

ticht oft gebonden leyt, daer tselve opgedragen sal worden, op pene van een pondt was.

32. Item so wie meer oogen rekenden op die steenen, dan hy geworpen hadde, ter quader trouwen, sal verbeuren een pondt was.

33 [1]. Item indien iemant het loen van den anderen gildebrueders opbuerden ende dat niet over en gave binnen XXIIII uren, soude verbeuren telcken reyse twee pondt was.

34. Item so wanneer enich coren in schepen ofte schuyten gestort is ende daer gildebrueders int werck zijn, sal niemant den gildebroeders, die daer int werck zijn, aff mogen dringen, soolange sy int werck bliven, op pene van een pondt was, al waert dat tselffde gestorte cooren oock diversche luyden toebehoerden.

35. Item soo wanneer eenige schuyten ofte schepen geladen sijn met cooren, in sacken gesackt ende diversche luyden toebehoeren(de), en sal niemandt twee luyden gelick mogen aennemen ofte helpen, op verbueren van een pont was. Ende insgelijcx zal men bedienen die solders ende wagenen.

36. Item niemant en sal eenich werck ende van dragen ofte van meeten mogen aennemen, dan hy selffs metten lyve doen ende bedienen zal, op verbuerte van twee pondt was.

37. Item waert zake dat eenich inwoender ofte vreemt coopman om arbeyders ofte gildebroeders zonden ende middelretijt andere giltbroeders twerck, daerom uytgesonden waer, aennamen, ende die gildebrueders, diewelcke die bode gehaelt hadde, quamen, eer die voerste int werck waren, sullen diegeene, die 't werck aengenomen hebben, den anderen dobbelspeel doen, op verbueren van een pondt was.

38. Item soo wanneer een deel gildebroeders by den anderen zijn ende een van hemluyden het werck aenname, zall gehouden zijn den anderen daerby sijnde dobbelspeel te doen, soolange als den teerling loopt, op pene van een halff pondt was.

39. Item indien eenige gildebrueders werck aennemen in der herberge ofte andere huysen bi daghe ofte bi nachte, sal gehouden sijn den anderen gildebroeders, die sulcx versoeken, dobbelspel te doen, op poene van een pondt was.

40. Item geen gildebroeder en sal den anderen vry mogen

---

1) In H.S. is dit artikel in margine bijgeschreven.

nemen, dan alleen diet dragen met den draechboom, op poene van een half pont was.

41. Item alle die burgers ofte ondersaten sullen t'alre tijt uyt den dragers mogen vry nemen ende kiesen, alsoveel alst hem gelieft, onbecroent van den anderen, ende dat alleenlick voersoeveele alst dragen angaet. Ende worden hierinne die maters omme te meten gesecludeert.

42. Item indien iemant van de gildebroeders voerscreven hem verclaerden, gecoren ende vry gemaeckt te sijn, ende contrarie van dien bevonden worde, soude verbueren vier pondt was ende daerenboven vervallen zijn vantselve werck.

43. Item indien iemant van den gildebroeders het tou ofte gereetschap van den gilde besichden, sonder 'tselve weder tsavonts te brengen ter plaetse daertoe geordineert, sal verbueren een halff pondt was.

44. Item indien iemant des gilden touwe braecke ofte verlore, sal 'tselffde tot synen coste betalen ofte laten maken ende daerenboven noch verbueren een halff pont was.

45. Item indien enich gildebroeder der gilden touwen by hem hadde, en sal niet mede mogen dobbelen ofte eenich werck bedingen, ten zy hy het tou tsijnder behoerlicker plaetse eerst ende voeral gebrocht heeft, op pene van een halff pondt was.

46. Item niemant en sal met den cordewagens jagen by der straten, op pene van een halff pondt was.

47. Item sullen alle die maters met malcanderen om alle werck dobbelen. Ende wie des weygerde, sal verbeuren t'elcker reyse een pondt was, uutgesondert die weeckmerckten.

48. Item die maters sullen hebben van elcke mudde, dat sy meeten op die weeckmerckt, vier mijtgens, ende in die weecke een penninck. Ende boven dit loen en sal niemant mogen nemen, op pene van een pont was; ende indient dickmael gebuerden, souden daervan arbitralijck gecorrigeert worden ende daernae niet meer moeten meten.

49. Item niemant en sal der gesworen maters vat aentasten ofte voer hem nemen, terwyle men meet, op pene van twee pondt was.

50. Item indien iemant sijn bruecken, pene ofte eenige schulde, den gilde beruerende, niet en betaelde op synen prefixen [1]) tijt, dieselffde sal dobbeltspeel geweygert worden, ter tijt toe hy voldaen heeft.

---

1) In H.S. staat „prefiren".

51. Item indien iemant dobbelde met dengeenen, die dobbelspel verboden is, tselffde wel wetende, sal verbueren een halven stuver.

52. Item niemant en sal mogen speelen met chaerten, teerlingen, hutselen ofte met eenigerley spel ende dat om gelt, opte Nuede noch tusschen die Gaert-brugge ende Regheliers-brugge ende mede tusschen die Backer-brugge ende St. Johans-brugge inclusive, op pene van een pondt was.

53. Item indien iemandt achterclap dede van sijn gildebruers, hem verdeylende ofte sijn fame achter rugge ofte voer hooft benemende, zal verbueren drie pont was.

54. Item soo wanneer d'een den anderen diefte ofte gewelt aenseyt, die sullen beyde uut den gilde gedaen worden, ter tijt toe sy voer den raedt ofte heeren van den gerechte der stadt Vtrecht eenen man uytgemaeckt hebben.

55. Item soo wanneer iemant den anderen heet zijns vaders werck doen ofte andere diergelijcke onbetamelijcke schandelose, ontydige woerden geeft ofte toespreeckt, sal verbueren drie pondt was.

56. Item niemant en sal den anderen heeten liegen, op pene van een pont was.

57. Item so en sullen geen gildebrueders hem onderwinden eenige maeckelaerdie van den cooren off geen beveel nemen tusschen den cooper ende vercoper, beruerende den coop van den coorn, op verbuerte van drie Carolus-gulden tot behoeff van de Keyserlijcke Majesteyt, deser stadt ende den gilde voerschreven, ende noch twee pondt was tot des gilde autaers voorseyt behoeff ende tselve werck niet te mogen bedienen.

58. Item tot wat tyden die clocke geslagen ofte den hoorn geblasen wordt, 'twelcke geschiet in laste van brande, worden die gildebroeders gehouden te commen ter naester brandtrappe, aldaer den brandt alsdan geschiet, met haer tingen ende andere gereetschap, ten brande behorende; op pene, die aldaer hem niet en verschene, van vier pondt was ende daerenboven noch te staen tot arbitrale correctie van schout, burgermeysteren ende gerechte der stadt Vtrecht.

59. Item soo sullen die gildebroeders voerschreven schuldich zijn voer tyde ende mede in tyde van brandt ende daernae, mijn heeren die schout, burgermeysteren, schepenen, rade ende die geschickten tingmeysters van der stadt te obedieren, ende gaen ende commen ter plaetsen, daer zy van

denselven geschickt worden; ofte indien iemant daerinne gebreeckelijck waere, sall daervan swaerlijck gestraft worden tot goetduncken van den gerechte, als voren.

60. Item die houtschilden sullen dragen nae ouder gewoenten.

61. Item die gildebroeders van den Over-eynde en sullen geen gelijck dorven doen den gildebroeders van den Neder-eynde ofte weederwerck ende dat binnen haer vryheit, diewelcke streckt tusschen die Gaert-brugge ende Reguliers-brugge ende insgelijcx op die Smede-brugge.

62. Ingelijcx en sullen die gildebroeders van den Neder-eynde niet dorven gelijck ofte weederwerck doen den Over-eynde, diewelcke haer vryheyt hebben tusschen die Backer-brugge tot verby Vreesenberch ende voerts insgelijcx op sint Jacobs-brugge.

63. Item waert dat eenich zackedrager ofte mater den burgeren ende inwoenders weygerden te dienen ende te wercken om haer behoerlijcke loen, sal daervan verbueren een pondt was.

64. Item waert dat ymandt van de sackedragers bevonden worde deser stadt tynen ende tijnbomen te besigen ofte gehaelt te hebben uyt die huysinge, daer se te bewaren in geset sijn, anders dan in tyden van node ende van brande, verbuerde daerof telcker reyse twee pont was.

65. Item alle dese voerschreven puncten ende articulen zijn den gilde voerschreven toegelaten by provisie ende onvermindert die Keyserlijcke Majesteyt in de kueren, bruecken ende andere saecken sijn recht ende hoocheyt. Ende mede soo sal die raedt deser stadt desen ordonnantie tot allen tyden moegen altereren, vermeerderen ende verminderen, soo men bevinden zal te behoeren.

Onderteeckent:

Jacob van der Voert.

Nog leger stondt:

Gecollationeert ende bevonden accorderende mit die principale ordonnantie by my

ende onderteeckent

G. van der Voort.

Gildeboek (Archief Afd. II N°. 461), deel II bladz. 579 vlg.

VERBETERINGEN.

Bladz. 60 N°. 20 art. 2 *lees:* „de backer-gilde."
„ 74 N°. 15 art. 20 „ „de voirseyde moelennair-gilde."
„ 80 noot 1 *bij te voegen:* „Met de in den tekst genoemde „zegelen ende brieven" wordt blijkbaar bedoeld het stuk, als N°. 216 opgenomen in deel I op bladz. 133 (en wel speciaal art. 12), j°. N°. 217 art. 1."
„ 93 N°. 10 hoofd *lees:* „schoon- gemaakt."
„ 145 noot 1 „ „besluiten."
„ 210 N°. 16 „ „als N°. 7."
„ 218 N°. 26 art. 43 „ „zellen; ende."
„ 233 N°. 4 art. 1 „ „opter stadt huys."
„ 234 N°. 6 art. 7 „ „7 [1]). Waer."
„ 313 N°. 7 hoofd „ „Betaling door de zadelaars aan de steenbikkers."
„ 341 N°. 8 „ „als N°. 37."
„ 369—372 de N°s 20—28 *te wijzigen in* N°s 21—29.

BLADWIJZER.

B. Stukken betreffende de gilden in het bizonder.

b. Brouwers.

VII. VISCHKOOPERS-GILDE.

VIII. LOUWERS-GILDE.

C. STUKKEN BETREFFENDE AMBACHTEN, OUDTIJDS EENE VEREENIGING VORMENDE, LATER ALS GILDE VOORKOMENDE.

